

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

818 SAYILI BORÇLAR KANUNU'NDA
BORÇLULAR ARASINDA
TESELSÜL

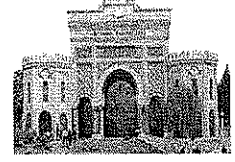
Ahmet Hakan Dağdelen
2501080579

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa Aksu

İstanbul 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **ÖZEL HUKUK Anabilim** Dalında ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2501080579** numaralı **AHMET HAKAN DAĞDELEN**'in hazırladığı "**818 SAYILI BORÇLAR KANUNUNDA BORÇLULAR ARASINDA TESELSÜL**" konulu **YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **04.02.2011 CUMA** günü **saat:14:00'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **.....kabul.....**'ne* **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.HASAN ERMAN	kabul	
PROF.DR.YASEMİN IŞIKTAÇ	kabul	
PROF.DR.HALUK NAMİ NOMER	kabul	
DOÇ.DR.MUSTAFA AKSU	kabul	
YRD.DOÇ.DR.BİLGEHAN ÇETİNER	kabul	

818 SAYILI BORÇLAR KANUNU'NDA BORÇLULAR ARASINDA TESELSÜL

Ahmet Hakan Dağdelen

ÖZ

Borçlular arasında kurulan teselsülün Borçlar Kanunu çerçevesinde incelendiği bu tez, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Tezin amacı, birden fazla borçlu karşısında alacaklı açısından oldukça elverişli bir durum yaratan teselsülün yapısı, hükümleri ve benzer birlikte borçluluk çeşitlerinden farkları hakkında, hazırlanan Borçlar Kanunu Tasarısı'na da değinerek, açıklamalarda bulunmak, eleştiri ve öneriler getirmektir. Tez bu amaçla üç bölüme ayrılmış, ilk bölümde teselsülün tanımı, tarihçesi, hukuki niteliği ve kaynakları incelenmiştir. İkinci bölümde alacaklının borçlular karşısındaki konumu, borçlulardan birinin işleminin veya değişen hukuki durumunun borçdaşlarına etkisi ve son olarak ifade bulunan borçlunun borçdaşları ile arasındaki ilişki açıklanmıştır. Tezin son bölümünde borçlular arasında teselsül ile kısmi borçluluk, elbirliği halinde borçluluk, bölünmez borçluluk ve kefalet arasındaki benzerlikler ve farklılar kaleme alınmıştır. Dipnotlarda Mahkeme kararlarından, açıklamalar ile yakından ilgisi olanlara işarette bulunulmuştur. Bunların yanı sıra, teselsülün diğer bir görünüşü, alacaklılar arasında teselsül bu tezin konusu kapsamına girmemektedir.

**SOLIDARITY AMONG THE DEBTORS IN THE CODE OF
OBLIGATIONS NO.: 818**

Ahmet Hakan Dağdelen

ABSTRACT

This thesis, in which solidarity that is founded among the debtors is examined within the framework of code of obligations, was prepared as a master's thesis at Istanbul University Institute of Social Sciences. The purpose of the thesis is to explain, the structure, clauses and the differences between similar all-in-one indebtedness of solidarity, which puts the creditor in a more favourable situation relative to the debtor, and bring critiques and suggestions while also touching upon the bill of the code of obligations. For this reason the thesis is divided into three parts. In the first part, description, juridical character and causes of solidarity are examined. The situation of the creditor towards the debtors, effects of acts or changing juridical situation of one of the debtors on other debtors and lastly, relations of the debtor who paid his debt between other debtors. Resemblances and differences between solidarity among the debtors and partial obligation, joint obligation, indivisible obligation, bailment are written out in the last part of the thesis. In footnotes, some decisions of courts, which are closely related to the explanations, are indicated. In addition to these, however, this thesis does not include another appearance of solidarity among creditors.

ÖNSÖZ

Borçlular arasında teselsül konusu teorik açıdan oldukça zengin ve bir o kadar da tartışmalıdır. Öyle ki uygulamada müteselsil kefalet ile sıklıkla karıştırılan bu kurum hakkında yazılanlar, araştırmaya başlamadan önce yapılan tahmine oranla çok daha zengin bir hakikat olarak kendini gösterdi. Tez de, bu kaynakların aydınlattığı yol takip edilerek hazırlandı. Bu süreçte varlıkları ile sona ulaşmamda yardımcı olanlardan söz etmem gerekirse:

Hem yol gösterici fikirlerini hem de değerli zamanını benimle paylaşan tez danışmanım Doç. Dr. Mustafa Aksu'ya şükranlarımı sunarım.

Hayatımda doğru yolu bulmamda yardımcı olan, yaptığım tercihleri her zaman destekleyen ve her türlü maddi manevi desteği benden esirgemeyen babama, anneme, ablama ne kadar teşekkür etsem azdır.

Yurt dışında bulunduğum süre zarfında, gerekli olan kaynakları bana hiçbir zaman sıkılmadan, üşenmeden gönderen, ihtiyacım olan zamanda yanımda bulunan Derya Paşavul'a, tezimin takibinde büyük uğraş gösteren S. Batuhan Arpacı ve Umut Onur Akbulut'a, desteklerinden ötürü Seçkin Köstem, Joachim Thaler, Rashid Ahmad ve Pavel Butsenov'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ahmet Hakan Dağdelen

Viyana / 28.12.2010

İÇİNDEKİLER

Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Önsöz.....	v
İçindekiler.....	vi
Kısaltmalar.....	x
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BORÇLULAR ARASINDA TESELSÜLÜN TANIMI, TARİHÇESİ, HUKUKİ NİTELİĞİ ve KAYNAKLARI

I.Kavram.....	4
II.Tarihçe.....	6
III.Hukuki Nitelik.....	9
A.Teklik Görüşü.....	9
B.Karşılıklı Temsil Görüşü.....	11
C.Çokluk Görüşü.....	12
IV.Teselsülün Kaynakları.....	15
A.Hukuki İşlem.....	15
1.Sözleşme.....	16
2.Vasiyetname.....	20
B.Kanun Hükmü.....	21
1.Haksız Fiil.....	23
a.Birden Fazla Kimsenin Birlikte Verdikleri Zarardan Sorumluluğu.....	23
b.Birden Fazla Kimsenin Muhtelif Sebeplerden Sorumluluğu.....	37
2.Bir Mamelikin yahut İşletmenin Devrahmı.....	57
3.Bir İşletmenin Diğeriyle Birleşmesi yahut Bir Şahıs Şirketine Sermaye Olarak Konulması.....	59
4.Ariyet Sözleşmesi.....	59

5.Vekâlet Sözleşmesi.....	61
6.Vedia Sözleşmesi.....	63
7.Adi Şirket.....	64
C.Hâkim Hükümü.....	65

İKİNCİ BÖLÜM

BORÇLULAR ARASINDA TESELSÜLDE

KARŞILIKLI İLİŞKİLER

I.Alacaklı ile Borçlular Arasındaki Karşılıklı İlişkiler.....	65
A.Alacaklının Borçlular Karşısındaki Hukuki Durumu ve İşlemleri.....	65
1.Alacaklının İfa İçin Her Bir Borçluya Başvurabilmesi ve Her Bir Borçludan Tamamen Tatminini Talep Edebilmesi.....	66
2.Alacaklının Tatmin Edildiği Oran İçin Tekrar Borçlulara Başvuramaması.....	70
3.Alacaklının Borçluların İflası Durumunda İflas Masasına Başvurması.....	70
a.Borçluların Tümünün İflası.....	70
b.Borçlulardan Birinin veya Bir Kısmının İflası.....	72
4.Alacaklının Borçlulardan Birinin Durumunu Diğer Borçlular Aleyhine İyileştirmesi Halinde Sorumlu Olması.....	74
B.Borçluların Alacaklı Karşısındaki Hukuki Durumları ve İşlemleri.....	78
1.Borçlulardan Birinin Alacaklı Karşısında Diğer Borçluların Vaziyetlerine Hiçbir Durumda Etkide Bulunmayan Hukuki Durumu ve İşlemleri.....	80
a.Borçlulardan Biri İçin Zamanaşımı Süresinin Durması.....	80
b.Borçlulardan Birinin Zamanaşımı Süresinden Feragati.....	80
c.Borçlulardan Birine İlişkin Kesin Hüküm.....	81
ç.Borçlulardan Birinin Kişisel Savunmalarından Yararlanma İmkânına Sahip Olması.....	86
2.Borçlulardan Birinin Alacaklı Karşısında Diğer Borçluların	

Vaziyetlerine Her Durumda Etkide Bulunmayabilen Hukuki Durumu ve İşlemleri.....	89
a.Borçlulardan Birinin Temerrüde Düşmesi	89
b.Borçlulardan Biri İçin Zamanaşımı Süresinin Dolması.....	95
c.Borçlulardan Birinin Ehliyetsizliği.....	97
ç.Borçlulardan Birinin İradesine İlişkin Sakatlık.....	98
d.Borçlulardan Birinin İbra Edilmesi.....	100
e.Borçlulardan Birinin Sulh Akdetmesi.....	109
f.Borçlulardan Birinin Konkordato Akdetmesi.....	111
g.Borçlulardan Birinin Yenileme Yoluna Gitmesi.....	116
ğ.Borçlulardan Birinde Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi.....	119
h.Borçlulardan Biri İçin İfanın İmkânsızlığı.....	120
3.Borçlulardan Birinin Alacaklı Karşısında Diğer Borçluların Vaziyetlerine Her Durumda Etkide Bulunan Hukuki Durumu ve İşlemleri.....	126
a.Borçlulardan Birinin İfada Bulunması	126
b.Borçlulardan Birinin Takasta Bulunması.....	129
c.Borçlulardan Birinin Alacaklıyı Temerrüde Düşürmesi.....	131
ç.Borçlulardan Biri İçin Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi.....	133
II.Borçlular Arasındaki Karşılıklı İlişkiler.....	137
A.Genel.....	137
B.Rüçû Hakkı.....	138
1.İfa Edilen Borcun Yükünün Borçdaşlar Arasında Paylaşımı.....	141
a.Eşit Hisse Karinesi.....	142
b.Eşit Hisse Karinesinin İstisnaları.....	143
(1).Anlaşmadan Doğan İstisna.....	143
(2).Kanun Yahut Hâkim Hükmünden Doğan İstisna.....	144
(3).Borcun Niteliğinden Doğan İstisna.....	147
2.Rüçû Hakkının Kullanımı ve Varlığı İçin Aranan Şartlar.....	148
a.Alacaklının Tatmin Edilmiş Olması.....	150

b.Borçlunun Borçdaşları ile Arasındaki İlişkide Kendi Payına Düşenden Fazlasını İfa Etmiş Olması.....	150
c.İfanın Geçerli Olması.....	151
ç.Rücû Edilecek Borçlunun Kaçınma İmkânına Sahip Olmaması.....	151
3.Rücû Hakkının Kapsamı.....	156
a.Alacaklıya Borçlanılan Edimin Değeri Bakımından.....	157
b.Faizler Bakımından.....	158
c.Masraflar Bakımından.....	160
4.Borçlulardan Birinin Aczinin Rücû Aşamasındaki Etkisi.....	162
C.Halefiyet.....	165

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BORÇLULAR ARASINDA TESELSÜL ve BENZER

BORÇ İLİŞKİLERİ

I.Genel.....	169
II.Kısmi Borçluluk ile Teselsül.....	169
III.Elbirliği Halinde Borçluluk ile Teselsül.....	171
IV.Bölünmez Borçluluk ile Teselsül.....	172
V.Kefalet ile Teselsül.....	173
A.Genel.....	173
B.Farklar.....	177
Sonuç.....	183
Kaynakça.....	188

KISALTMALAR

Abs.	Absatz (Paragraf)
a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.t.	adı geçen tez
Art.	Artikel (Madde)
bkz.:	bakınız
bkz.: aş.	bakınız aşağıda
bkz.: yuk.	bakınız yukarıda
BGE	Bundesgerichtsentscheidungen (İsviçre Federal Mahkemesi Kararları)
B.K.	Borçlar Kanunu
Çev.	Çeviren
E.	Emsal
Ed.	Editör
H.D.	Hukuk Dairesi
H.G.K.	Hukuk Genel Kurulu
H.U.M.K.	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
K.	Karar
k.g.	karşı görüş
M.K.	Medeni Kanun
No.	Numara
OR	Obligationenrecht (İsviçre Borçlar Kanunu)
Prg.	Paragraf
s.	sayfa
T.T.K.	Türk Ticaret Kanunu
t.y.	basım tarihi yok
v.d.	ve devamı
Y.	Yargıtay
y.y.	basım yeri yok / yayımlayan yok

GİRİŞ

Borç ilişkisinin, borçlu tarafında yer alan birden fazla kişi arasında bulunan teselsül alacaklı açısından oldukça elverişli bir durum yaratır. Alacaklı bu sayede dilediği borçluya başvurabilme özgürlüğüne sahip olmakta, bir defa da olsa tatminine zorlanmadan ulaşabilmektedir. Bu ilişki alacaklı açısından şahsi bir teminat fonksiyonu görür. Borçlulardan birine yönelttiği ifa talebi sonuçsuz kaldığında, bir diğerine başvurarak alacağını elde edebilmektedir. Söz konusu fonksiyonuna binaen teselsül iktisadi hayatta, böyle özel bir borç ilişkisinin varlığından haberdar olan alacaklılarca sıklıkla aranmaktadır. Teminat olarak kabul etmek üzere rehin yahut ipotek yerine, borçlular arasında teselsül arayan alacaklı bu sayede muhafaza külfetinden, takip etmesi gereken formalitelerden kurtulmakta, zıyaa ve hasar riski ve en önemlisi mevcut olacak bir değer kaybı gibi problemler ile hiç karşılaşmamaktadır¹. Kefaletle oranla, teselsül yine alacaklı açısından daha elverişlidir. Kefaletle kefilin borcu fer'i nitelikteyken teselsülde her bir borçlu alacaklı karşısında aslî borçlu sıfatı ile sorumludur. Bununla beraber kefaletin geçerliliği yazılı şekil şartına bağlıyken, kanunda borçlular arasında teselsül kurulabilmesi için bir yazılı şekil şartı da öngörülmüş değildir.

Teselsülün alacaklı açısından bu faydaları yanında, aynı bir teminat vermek yerine kendisi ile beraber alacaklı karşısında aralarında teselsül olacak şekilde sorumlu olacak bir borçdaş arayan şahıs açısından da faydaları vardır. Bu sayede borçlu, elinde bulunan değerlerden yararlanmaya devam edebilmekte, dilediğinde satarak elinden çıkarabilmektedir. Tüm bunlarla beraber, verilecek aynı teminatın değer takdirinde karşılaşılabilecek sorunlar da yine teselsülün tercihini daha şayan kılacak başka bir unsurdur.

Akdî hukuk açısından büyük önem taşıyan bu kurum, sorumluluk hukuku açısından da büyük önemi haizdir. Bu alanda zarar göreni korumaya yönelik, birlikte bir zarar ika eden şahsıların tazminat borcu açısından aralarında teselsül olacağı kuralı adaletin yerine gelmesi açısından önemli rol oynar. Bu durumda zarara uğrayan, sorumlulardan birinin aczinden olumsuz etkilenmemekte, zararı

¹ Selahattin Sulhi Tekinay, "Borçlular Arasında Akdî Teselsül", Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 1956, s. 2.

birlikte ika etmiş diğer sorumlular buna katlanmaktadır. Diğer yandan, bir zarardan ötürü farklı sebepler ile sorumlu olanlar arasında teselsül olacağının kabulü de, yine aynı şekilde adil bir sonuca ulaşılmasında önemli rol oynar.

Borçlar Kanunu'nun umumi hükümlere ilişkin ilk kısmında, kanundaki ifadeler ile, ilk bap borçların teşekküle, ikinci bap borçların hükmüne, üçüncü bap borçların sukutuna, dördüncü bap borçların nevelerine, beşinci bap alacağın temliki ve borcun nakline ayrılmıştır. Teselsüle ilişkin hükümler, dördüncü bapın ilk faslında düzenlemiştir. Buna mukabil, teselsül bu bapta düzenlenen diğer durumlar gibi borcun bir nevi değildir. Bu bapta düzenlenen konular, bütün borç ilişkilerinde söz konusu olabilecek özel durumlara ilişkindir. Bu bakımdan, kanunda dördüncü bap verilen "Borçların Nevileri" başlığının yerindeliği eleştirilebilir². Bütün borç ilişkilerinde bu durumların söz konusu olabileceğinden hareketle, bu başlığın "Borç İlişkilerinde Özel Durumlar" olarak düzenlenmesi daha uygun olurdu³.

Tezde borçlular arasında kurulan teselsül, üç bölüme ayrılarak incelenmiştir. İlk bölüm teselsülün tanımına, Roma Hukuku'ndaki yerine, hukuki niteliğine ve son olarak kaynaklarına ayrılmıştır. Bu bahiste, teselsülün kanuni kaynakları açısından sadece Borçlar Kanunu'ndaki düzenlemeler yer almıştır. Sair kanunlarda yer alan, borçlular arasında teselsül kurulacağına ilişkin düzenlemeler, bu tezin kapsamına girmemektedir. Bununla beraber, kanunun ikili bir teselsül ayırımını kabul edip etmediği sorusunun cevabı da yine bu bölümde değerlendirilmiştir. İkinci bölümde, alacaklı ile borçluların karşılıklı durumları ve borçluların birbirleriyle olan ilişkileri incelenmiştir. Burada alacaklının tatminini sağlamak üzere sahibi olduğu imkânlar ve bunun yanı sıra yükümlülüğü ile borçlulardan birinin alacaklı karşısında değişen hukuki durumunun borçdaşları üzerindeki etkisi üzerinde durulmuş, son olarak borçlulardan birinin ifada bulunması sonrası diğerleriyle arasında olan rücu ilişkisinin hükümleri açıklanmıştır. Son bölümde, alacaklı karşısında birden fazla

² Borçlar Kanunu Tasarısı da bu eleştiri doğrultusunda düzenlenmiştir. Tasarı'da, teselsüle ilişkin hükümlerin yer aldığı ayırım, "Borç İlişkilerinde Özel Durumlar" başlıklı dördüncü bölümdedir. Adalet Komisyonu'nun raporunu verdiği Tasarı metni için bkz.: (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0499.pdf>, 19 Aralık 2010.

³ Turgut Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1971, s. 29; Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitapevi, 2004, Genişletilmiş 4. bası, s. 544.

borçlunun bulunduğu benzer diğer borç ilişkileri ile teselsülün ortak noktaları ve farkları izah edilmiştir.

Teselsül borçlular arasında bulunabileceği gibi alacaklılar arasında da söz konusu olabilir. Alacaklılar arasında teselsülde, birden fazla alacaklı karşısında bulunan borçludan, her bir alacaklı ifa talebinde bulunabilmektedir. Borçlu da, seçtiği alacaklıya ifada bulunarak, bu alacaklının tam olarak tatminini sağladığında diğer alacaklılar karşısındaki ifa mecburiyetinden kurtulmaktadır. Tezin konusunu oluşturan teselsül, borçlular arasında yer almaktadır. Bu bakımdan, tezde geçen “teselsül” terimi borçlular arasında kurulan bu ilişkiyi ifade etmek üzere kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BORÇLULAR ARASINDA TESELSÜLÜN TANIMI, TARİHÇESİ, HUKUKİ NİTELİĞİ ve KAYNAKLARI

I.Kavram

Genellikle borç ilişkilerinde bir alacaklı karşısında bir borçlu bulunur. Lakin bazı durumlarda, ilişkinin borçlu tarafında birden fazla kişi de yer alabilir. Tezimize konu teşkil eden borçlular arasında teselsül de bu durumlardan biridir. Söz konusu durum, borç ilişkisinin doğumu sırasında var olabileceği gibi ilişkinin doğumundan sonra da vuku bulabilir.

Teselsül kelimesi; Arapça silsile kelimesinden gelmekte olup, Türkçe’de dayanışma⁴, zincirleme⁵ anlamına gelir. Borçlular arasında kurulan teselsül ise, alacaklıya karşı birden fazla kimsenin, borçlanılan edimin mahiyeti itibariyle bölünebilir olması halinde dahi edimin tamamından, borçları sona erinceye kadar, asli borçlu sıfatı ile sorumlu olduğu, buna karşın alacaklının borçlularca bir defa tatmin edilebildiği hukuki bir kurumdur⁶. Borçlular arasında kurulan bu ilişki, alacaklı açısından oldukça elverişli bir durum yaratır. Zira borçlulardan her birinin alacaklıyı tam olarak tatmin etmekle sorumlu olduğuna dayanarak alacaklı alacağını dilediği borçluya başvurarak temin edebilmekte, borçlulardan birinin borcu ödeyemeyecek durumda olmasından pek etkilenmemektedir.

⁴ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, 3. bası, Ankara, Seçkin, 1985, s. 726.

⁵ Türk Dil Kurumu, **Büyük Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi) <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst-&kelime=tesels%FCI&ayn=tam>, 3 Aralık 2009.

⁶ BGE 93 II 329 “...Tam teselsülde (aynı sebepten doğan sorumluluk, Art. 143 ve Art. 50 Abs. 1 OR), eksik teselsülde olduğu gibi (farklı sebeplerden sorumluluk, Art. 51 Abs. 1 OR) borçlulardan her biri alacaklının talebinin tamamından sorumludur. Bundan dolayı alacaklı her bir borçludan alacağın tamamı için talepte bulunabilir. Borçlular arasındaki ilişkide her bir borçluya düşen ödeme yükümünün nasıl paylaşıldığı, alacaklıyı etkilemez...” (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bge00.html, 18 Aralık 2010.

Borcun konusu ne olursa olsun, borçlular arasında teselsül mümkündür, bununla beraber her bir borçlu için borcunun konusu da farklı olabilir⁷. Yeter ki birinin borcunu ifa etmesi, diğerlerinin borcunu da sona erdirmesini sağlar. Örneğin, aralarında teselsül bulunan iki borçludan birinin borcu 1,000 lira, diğerinininki bir televizyon olabilir. Keza, borçluların alacaklıya farklı bir edimi borçlanabilmeleri gibi, farklı miktarlar üzerinden borçlanabilmeleri de mümkündür⁸. Lakin bu durumda, teselsül

⁷ Andreas von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı** cilt: 1-2, Çev. Cevat Edege, Ankara, Gözden geçirilmiş 2. bası, Olgaç Matbaası, 1983, s. 786; Fritz Funk, **Borçlar Kanunu Şerhi I Umumi Hükümler**, Çev.: Hıfzı Veldet Velidedeoğlu/Cemal Hakkı Selek, İstanbul, Üniversite Kitapevi, 1938, s. 211; Alfred Koller, **Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil Handbuch des allgemeinen Schuldrechts ohne Deliktsrecht**, 3. Auflage, Bern, Staempfli, 2009, s. 1200; M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, gözden geçirilmiş 5. bası, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2006, s. 842; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu/Refet Özdemir, **Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel)**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1987, s. 310; Esat Arsebük, **Borçlar Hukuku Birinci Cilt ve İkinci Cilt**, tekrar gözden geçirilmiş ve bazı tadiller yapılmış 3. bası, Ankara, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, 1950, s. 1005; Faruk Acar, "Borçlar Kanunu ve Borçlar Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Mütessesil Borçluluğa Toplu Bakış (BK.m.141-147)", **e-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi**, Sayı: 60, Şubat 2007, (Çevrimiçi) http://www.e-akademi.org/makaleler/facar-1.htm#_ftnref9, 7 Aralık 2010, Prag. 21.

⁸ Koller, a.g.e., s. 1210; Theo Guhl, **Das Schweizerische Obligationenrecht mit Einschluss des Handels und Wertpapierrechts**, Bearbeitet von: Alfred Koller und Jean Nicolas Druey, Achte Auflage aufgrund der Ausgabe von Hans Merz und Max Kummer, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1991, s. 32; Anton K. Schnyder v.d., **Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht Obligationenrecht I Art. 1-529 OR**, Herausgeber: Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt, Wolfgang Wiegand, Zweite neuarbeitete Auflage unter Einbezug von PrHG, KKG und PRG, Basel und Frankfurt am Main, Helbing & Lichtenhahn, 1996, s. 766; Thomas Müller/Katharina Schoop v.d., **OR Handkommentar Schweizerisches Obligationenrecht**, Herausgegeben von: Jolanta Kren Kostkiewicz, Urs Bertschinger, Peter Breitschmid, Ivo Schwander, Zürich, Orell Fussli Verlag, 2002, s. 139; Tuhr, a.g.e., s. 786; Funk, a.g.e., s. 211; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 841, 842; Arsebük, a.g.e., s. 1006; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 311; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden geçirilmiş 10. bası, İstanbul, Beta, 2008, s. 1154; Ali Naim İnan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler İkinci Kitap (Ders Notları)**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1973, s. 522; Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku I. Cilt Genel Hükümler**, Üzerinde çalışılmış, geliştirilmiş 6. bası, İstanbul, Sermet Matbaası, 1976, s. 1034; Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. bası, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1993, s. 289; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, **Borçlar**

en az borç miktarınca olur. Örneğin A'ya aralarında teselsül olacak şekilde B1 2,000 lira, B2 1,000 lira borçlanırlarsa, teselsül borcun ancak 1,000 liralık kısmı için geçerlidir. B1, A'ya 2,000 lira tutarında bir ifade bulunduğunda, B2 de A karşısında sorumluluğundan kurtulur. Ancak, B1 1,500 liralık bir ifade bulunursa, arta kalan ödenmeyen miktar 500 lira için teselsül devam eder⁹. B2, A karşısında tamamen sorumluluktan kurtulmaz, kalan 500 lira için, her iki borçlu arasında A'ya karşı teselsül devam eder. Bu durum, B.K. madde 142'de düzenlenen, alacaklı tamamen tatmin edilene kadar borçluların sorumluluklarının devam edeceğine ilişkin kuralın bir yansımasıdır¹⁰.

Bu ilişkinin, çoğu zaman borçlular için hukuki temelleri aynı olsa da, bu şart değildir. Örnek olarak, mevcut bir borca ayrı bir sözleşme ile katılma durumu gösterilebilir¹¹.

Öğretide borçlular arasında teselsülü ifade etmek üzere pasif teselsül, müteselsil borçluluk, zincirleme borçluluk, dayanışmalı borçluluk kavramları da kullanılmaktadır¹². Tez açısından, borçlular arasındaki bu ilişkiye dair açıklamalarda kullanmak üzere, bunlardan pasif teselsül, zincirleme borçluluk ve dayanışmalı borçluluk ifadelerinin öğretide pek tercih edilmemesinden, müteselsil borçluluk ifadesinin ise kimi zaman müteselsil kefalet ilişkisini akla getirmesinden ötürü, teselsül kelimesinin tercihi uygun görülmüştür.

II.Tarihçe

Hukuku Genel Hükümler Cilt II, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 2. bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977, s. 309; Mehmet Ayan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. bası, Konya, Mimoza, 2005, s. 33; Ali Naim İnan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler İkinci Kitap (Ders Notları)**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1973, s. 522; Ferit Hakkı Saymen/Halid Kemal Elbir, **Türk Borçlar Hukuku I Umumi Hükümler ikinci cilt**, İstanbul, Hak Kitapevi, 1958, s. 780; Acar, a.g.m., Prg. 21.

⁹ Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 139.

¹⁰ bkz.: aş. 1.Alacaklının İfa İçin Her Bir Borçluya Başvurabilmesi ve Her Bir Borçludan Tamamen Tatminini Talep Edebilmesi s. s. 66; 2.Alacaklının Tatmin Edildiği Oran İçin Tekrar Borçlulara Başvuramaması s. 70.

¹¹ bkz.: aş. 1.Sözleşme s. 16.

¹² Murat Canyürek, **Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2003, s. 1; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 30.

Borçlular arasında kurulan teselsüle benzer, Roma Hukuku'nda Korrealitas ve Solidaritas olarak isimlendirilen iki münasebet bulunuyordu¹³. Bunlardan ilki olan Korrealitas, bir sözleşmeden yahut bir vasiyetten olmak üzere hukuki işlemde yani taraf iradesinden doğuyordu¹⁴. Korrealitas'ı bir sözleşme ile hayata geçirebilmek için, sert şekil şartlarına ihtiyaç vardı. Filhakika bunun için Stipulatio¹⁵ yoluna başvurup, alacaklının borçlulara aynı soruyu sorması ve borçlulardan hep birlikte taahhüt ediyorum şeklinde cevap alması gerekiyordu¹⁶. Bunun sonucunda, tek bir alacaklı karşısında borçluların her birinin ifa ile yükümlü olduğu tek bir borcun meydana geldiği kabul ediliyordu. Lakin bu sıkı şekilcilik şartı, Justinien devrinde hafifletilmiş, Stipulatio'larda kullanılması gereken bir vesikanın tanzimi ile de aynı sonuca ulaşılabildiği sağlanmıştır¹⁷. Sözleşme ile borçlular arasında bu ilişki kurulduktan sonra, alacaklı borçluların dilediğinden ifa talebinde bulunabilir ve borçlulardan birinin ifası borçdaşlarını alacaklının ifa talebinden kurtarırdı. Korrealitas'ta borçların aynı hukuki muameleden doğmasından ve konularının bir

¹³ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 44; Tekinay, **a.g.t.**, s. 6; Faruk Acar, **Türk-İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül**, Ankara, Seçkin, 2003, s. 22; Hugo Oser/Wilhelm Schönerberger, Çev. Ferit Ayiter, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, Şerhin ikinci basılışının tercümesi, Ankara, Yeni Cezaevi Matbaası, 1950, s. 903; Çiğdem Kırca, "Müteselsil Sorumlulukta Borçlar Kanunu Tasarısı ile Getirilen Değişiklikler", **Prof. Dr. Fikret Eren Armağan**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2006, s. 643.

¹⁴ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 44; Tekinay, **a.g.t.**, s. 6; Acar, **a.g.e.**, s. 23; Kırca, **a.g.m.**, s. 643.

¹⁵ Stipulatio, her türlü borcun doğumuna ve dava ile takip edilmesine imkân veren sözlü bir sözleşmedir. Bu kavram için bkz.: Türkan Rado, **Roma Hukuku Dersleri – Borçlar Hukuku**, İstanbul, Filiz, 2001, s. 91, 94; Ejder, **a.g.e.**, s. 654.

¹⁶ Eugen Bucher, **Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht**, Unter mitarbeitert von: Katherina Achermann, Bruno Bauer, Ulrich Haug, Hans-Peter Jaeger, Lea R. Kaufmann-Bütschli, Rudolf P. Schaub, Franz Niklaus Schlauri, Felix Thür, Zürich, Schultess Polygraphischer Verlag, 1979, s. 442; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 44; Acar, **a.g.e.**, s. 23; Tuhr, **a.g.e.**, s. 779; Tekinay, **a.g.t.**, s. 6, 7; Rado, **a.g.e.**, s. 103; Ziya Umur, **Roma Hukuku Ders Notları**, 3. Basım, İstanbul, Beta, 1999, s. 303 (Son iki eserde, Korrealitas – Solidaritas ayrımı yapılmadan, açıklamalar Müteselsil Borçluluk başlığı altında verilmiştir.).

¹⁷ Tekinay, **a.g.t.**, s. 7, Acar, **a.g.e.**, s. 23.

olmasından ötürü, bu borçlar bir ve tüm borç olarak telakki edilirdi¹⁸. Bunun neticesinde borçlulardan birine karşı zamanaşımı süresinin kesilmesinin, diğerlerine karşı da etki doğuracağı; tecdit ve ibranın diğer borçluları da borçtan kurtaracağı; borçlulardan birinin kusurundan diğer borçluların da sorumlu olacağı kabul edilirdi¹⁹. Bunlarla beraber alacaklı ile borçlulardan biri arasındaki, Litis Contestatio²⁰ ile de diğer borçluların borçları sona eriyordu²¹. Ancak Litis Contestatio'nun diğer borçlular açısından doğurduğu bu sonuç, sonradan Jüstinianus tarafından kaldırıldı²².

Solidaritas ise bir hukuki işlem ile iradeden değil, birden fazla kimsenin haksız fiilden doğan aynı zarardan sorumlulukları örneğindeki gibi, alacaklı ile borçlular arasındaki ilişkinin niteliğinden kaynaklanıyordu²³, Solidaritas'ta, Korrealitas'ın aksine tek bir borç münasebeti değil, borçlu sayısınca ayrı dava hakkının ve borç münasebetinin mevcut olduğu kabul ediliyordu²⁴. Bunun sonucunda, Korrealitas'ın aksine Solidaritas'ta, tecdit, zamanaşımı süresinin kesilmesi, borçlulardan birinin kusuru, Litis Contestatio'nun sonuçları hep şahsi kabul edilirdi²⁵. Sorumlulardan her birinin borcu diğer borçdaşınınkinden ayrıydı ve

¹⁸ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 45; Ortada bir tek edim ve tek bir borç olduğu yönünde bkz.: Rado, *a.g.e.*, s. 102; Kırca, *a.g.m.*, s. 643; Tekinay, *a.g.t.*, s. 7.

¹⁹ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 46; Tekinay, *a.g.t.*, s. 7; Rado, *a.g.e.*, s. 103; Kırca, *a.g.m.*, s. 643.

²⁰ Litis Contestatio, davada bir aşama olup, bu aşamada hâkim önünde incelenecek ve hâkim tarafından karara bağlanacak hususların temeli belirlenmekteydi. bkz.: Tekinay, *a.g.t.*, s. 8; Acar, *a.g.e.*, s. 24.

²¹ Bucher, *a.g.e.*, s. 442; Tuhr, *a.g.e.*, s. 779; Tekinay, *a.g.t.*, s. 8; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 45, 46; Arsebük, *a.g.e.*, s. 998; Kırca, *a.g.m.*, s. 643 (Yazar, davanın sonuçsuz kalması durumunda diğer borçlulardan talepte bulunulamayacağını ifade etmektedir.).

²² Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 46; Tekinay, *a.g.t.*, s. 9; Tuhr, *a.g.e.*, s. 779; Arsebük, *a.g.e.*, s. 998.

²³ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 46; Tekinay, *a.g.t.*, s. 7; Acar, *a.g.e.*, s. 25; Kırca, *a.g.m.*, s. 643.

²⁴ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 47; Tekinay, *a.g.t.*, s. 9; Acar, *a.g.e.*, s. 25; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 904; Kırca, *a.g.m.*, s. 643.

²⁵ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 47; Acar, *a.g.e.*, s. 25; Tekinay, *a.g.t.*, s. 7; Kırca, *a.g.m.*, s. 643.

tazminatın tamamına ilişkindi. Bununla beraber zarara ilişkin tazminat alacaklı tarafından bir defa elde edilince diğer borçluları takip etme imkânı ortadan kalkıyordu²⁶.

Mecelle’de teselsüle ilişkin herhangi bir kayıt yer almamaktadır. Eski hukukumuzda borçlular arasında teselsülün kurulabilmesi için, müteaddit borçluların birbirlerine kefil olmalarına ihtiyaç olduğu öğretilmiş²⁷.

III.Hukuki Nitelik

Borçlular arasında kurulan teselsül, niteliği itibariyle hukukçular arasında çetin fikir tartışmalarına sebep olmuştur. Tartışmanın temelini alacaklı ile borçlular arasındaki ilişkinin dar anlamda birden fazla borç doğurup doğurmadığı sorusu oluşturmuş, verilen cevaplar doğrultusunda görüşler de birbirinden farklılaşmıştır.

Teselsülün hukuki niteliğini aydınlatmada birbirine zıt, teklik ve çokluk görüşü yanında, temelini teklik görüşü içerisinde bulan ve bir açıdan bunun uzantısı niteliğindeki karşılıklı temsil görüşü olmak üzere başlıca üç görüş bulunmaktadır. Aşağıda bu görüşler ana hatları ile ele alınmıştır.

A.Teklik Görüşü

Teklik görüşü²⁸, bütün borçluların alacaklıya karşı aynı edimi borçlanmaları yanında her bir borçlunun alacaklı ile arasında farklı bir hukuki ilişki olabileceği

²⁶ Tekinay, a.g.t., s. 9; Kırca, a.g.m., s. 643; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 46, 47.

²⁷ Tekinay, a.g.t., s. 11; İcra İflas Dairesi 26.4.1940 “MECELLE HÜKMÜ : Eski mevzuatımıza göre müteaddit şahıslar haksız bir fiil ikanda mesul olurlar ise de aralarında teselsül cari değildir.” Fahreddin Öztürk/Sadi Kazancı, **Borçlar Kanunu ve Borç Hükümü Taşıyan Hususi Kanunlar Birinci Kitap Borçlar Kanunu**, Ankara, Çankaya Matbaası, 1952, s. 258.

²⁸ Bu görüşün taraftarı olarak bkz.: Alfred Martin, **Borçlar Kanunu Şerhi Umumi Nazariyeleri**, Ankara, Çankaya Matbaası, 1936, s. 179; Kemaleddin Birsen, **Borçlar Hukuku Dersleri Borçların Genel Hükümleri**, 4. bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1967, s. 417; Ekrem Edgü, **Borçlar Hukuku Umumi Hükümler**, Ankara, Balkanoğlu Matbaacılık, 1965, s. 130; İsmail Kayar, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler**, gözden geçirilmiş 5. bası, Ankara, Detay, 2004, s. 152; Turgut Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, Ankara, Seçkin, 2003, s. 4229. Teklik görüşü ile çokluk görüşünü birleştiren, borçlular arasında teselsülde alacaklı bakımından tek ve birleşmiş bir vecibenin, buna karşın borçlu bakımından ise bir çok vecibenin söz konusu olduğu yönündeki, çifte tabiatlı borç görüşü için bkz.: Hüseyin Avni

esasına dayanır. Bu durum borcun konusunda birlik, hukuki bağlarda çokluk olarak öğretide tanımlanmaktadır²⁹.

Teklik görüşü doğrultusunda, bütün borçlular alacaklıya aynı edimi borçlanmışlardır ve alacaklının borçlu sayısınca birbiriyle yarışan alacağı değil, sadece bir alacağı vardır. Örneğin, borçlular edim 1,000 lira ise hepsi 1,000 lira vermeyi yahut edim bir tablo ise hepsi aynı tabloyu vermeyi taahhüt etmişlerdir. Bir borçlu tablo, bir diğeri radyo vermeyi taahhüt ettiğinde teselsül bu görüş doğrultusunda söz konusu olmamaktadır.

Bu görüş dairesinde, bütün borçluların alacaklıya aynı edimi taahhüt etmeleri, taahhütlerinin içeriklerinin de tıpatıp aynı olacağı sonucunu doğurmaz. Bu bağlamda, her bir borçlu için muacceliyet tarihi, ifa yeri farklı olabilir. Kısacası her bir borçlu aynı edimi borçlanırken, alacaklıya aynı hukuki bağlarla bağlanmak zorunluluğunda değildir.

Her ne kadar teklik görüşü kendi içinde mantıklı ve tutarlı bir bütünlük gösterse de, Türk Hukuku açısından, borçlular arasında teselsülün niteliğini açıklığa kavuşturmaya elverişli değildir. Zira B.K.nın teselsüle ilişkin hükümleri arasında, aralarında teselsül bulunan borçluların, alacaklıya aynı edimi borçlanmaları şartını koşan bir hüküm yoktur. Gerçekten B.K. madde 141’de, “*her biri borcun mecmuundan mesul olmağı iltizam ettiklerini*” ifadesi geçmektedir. Bu ifadeden, borçluların aynı şeyi borçlanmak zorunda oldukları anlamı çıkarılamaz, zira

Göktürk, **Borçlar Hukuku**, Ankara, Ulus Basımevi, 1946, s. 53; Guhl, a.g.e., s. 31, 32; Bruno von Büren, **Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil**, Zürich, Schulthess & Co., 1964, s. 94.

²⁹ Bu yönde açıklamalar için bkz.: Koller, a.g.e., s. 1217; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 288; Birsen, a.g.e., s. 317; Tekinay, a.g.t., s. 12 v.d.; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 48 v.d.; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 308; Eren, a.g.e., s. 1152; Acar, a.g.e., s. 94 v.d.; Arsebük, a.g.e., s. 1004; Ayan, a.g.e., s. 32, 33; Canyürek, a.g.e., s. 11, 12; Şahin Akıncı, **Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler**, 2. bası, Konya, Sayram Yayınları, 2003, s. 258; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 776; Kırcı, a.g.m., s. 643; Ernst Hirsch, “Mahkeme İçtihatları”, **Hukuk, Bilgiler Mecmuası**, Sene: 12, Sayı: 7-139, 1941, s. 7490; Metin Gürkanlar, **Bir Zarara Birlikte Neden Olan Birden Çok Kişinin Sorumluluğu**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1982, s. 5. Ayrıca borcun tekliği görüşünün farklı bir yorumuyla tüm borçluların tamamen aynı hükümlere tabii, borçluların tümü için ifa yeri, zamanı gibi hükümlerin aynı olmasının zorunlu olacağı yönünde açıklamalar için bkz.: Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 839.

maddede geçen ifade borçlanılacak tek bir edimin tamamına değil, söz konusu olacak borcun tamamına işarette bulunmaktadır. Bu ifadeden, biri diğerine denk edimlerden her birinin tamamının borçlanılması anlamı çıkarılabilir. B.K. madde 71, bir borcun birden ziyade edimi kapsayıp, borçlunun bunlardan yalnızca biriyle mükellef tutulabileceği durumunu düzenlemektedir. Bu bağlamda borcun tamamından kasıt, edimlerden birinin veyahut da bir diğerinin tamamı olabilir³⁰.

B.Karşılıklı Temsil Görüşü

Karşılıklı temsil görüşü, alacaklı karşısında, borçlular arasında bir temsil ilişkisi olduğu esasına dayanır³¹. Bu görüş doğrultusunda, her borçlunun alacaklıyı tam olarak tatmin etmekle yükümlü olması, borçlulardan biri tarafından yapılan ifanın diğer borçluları borçtan berî kılması, alacaklının dilediği borçluyu takip etmekte serbestisi bulunması, borçlulardan birine ilişkin geçerli bir işlemin diğer borçlular için de geçerli addedilmesi temsil ilişkisi sayesinde açıklanmaktadır³².

Bu görüşe ilişkin bir eleştiri olarak, temsil ve teselsülün hizmet ettiği amaçların birbirlerinden farklı olduğu gerçeği gösterilebilir. Nitekim teselsülde amaç, alacaklıyı adalete uygun şekilde korumak, borçlulardan birinin aczine karşı alacağın teminini güven altına almaktır, yoksa borçluların birbirleri hesabına işlemlere girişmeleri değil. Keza bu görüşe diğer bir eleştiri olarak, alacaklı borçlulardan birini dava ettiğinde, dava edilen borçlunun borçdaşlarını da temsil edeceği ve borçlu aleyhinde çıkacak hükmün, davadan haberi dahi olmamış borçdaşlara da sirayet edeceği esasının kabulü gerekeceği gösterilebilir. Böyle bir durumun, her ne kadar alacaklı yararına hizmet ediyor olsa da, savunması dahi dinlenmeden hakkında hüküm tesis edilen borçluları mağdur edeceği ve adalete aykırı olacağı açıktır. Bu görüş dâhilinde, borçlulardan her birinin sadece diğer borçluların durumunu iyileştiren işlemleri temsilci kisvesi altında yapabileceği,

³⁰ Tekinay, a.g.t., s. 15; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 309; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 53.

³¹ Türk Hukuku açısından bu görüşün bir taraftarı olarak bkz.: Hamdi Halim Mayatürk, “Zarara Uğrayan Bir Kimseye Karşı”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 3-147, 1942, s. 7589.

³² Bu yönde açıklamalar için bkz.: Tekinay, a.g.t., s. 18 v.d.; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 50 v.d.; Acar, a.g.e., s. 102, 103; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 289, 290; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 307, 308; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 777.

bunlar dışındaki işlemler açısından ise temsil yetkisine sahip olamayacağı cevaben ileri sürülebilse de, kuşkusuz davaya iştirak eden borçlulardan birinin temsil yetkisine sahip olup olmadığının ancak dava sonuçlandıktan anlaşılabilir olacak olması ve temsilcinin kaybetmeye değil de sadece kazanmaya yetkili olması doğru olmaz³³. Bunlardan başka, temsil ilişkisi açısından büyük bir önem taşıyan husus kişilerin birbirlerine karşı duyduğu güvendir. Oysa sonunda rücu ilişkisi bulunan ve birbirleri arasında çekişme husule gelebilecek kimseler arasında, bu güven duygusunun her durumda söz konusu olduğunu kabul etmek doğru gözükmez³⁴.

Sayılan bu gerekçelerle, teselsülün hukuki niteliğini açıklığa kavuşturma açısından karşılıklı temsil görüşünün elverişli olmadığı görülmektedir. Eklenmesi gerekir ki, borçlular birbirlerine temsil yetkisi verebilir, buna bir engel yoktur. Ancak bu hususun buradaki tartışma ile de bir ilgisi yoktur.

C.Çokluk Görüşü

Çokluk görüşü, borçlu sayısı kadar ayrı borç olduğu esasına dayanır. Borçlulardan birinin ifa edilmesi üzerine diğer borçlar da son bulduğundan, bu görüş dairesinde borçların yekdiğeri ile yarışma halinde olduğu ve alacaklının malvarlığında tek kalem halinde görüldüğü kabul edilmektedir³⁵.

³³ Tekinay, a.g.t., s. 24; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 290; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 56; Acar, a.g.e., s. 123.

³⁴ Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 308; Tekinay, a.g.t., s. 24, 25; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.290, 291; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 57, 58. Söz konusu son üç eserde, bu görüşün elverişsizliğine gerekçe olarak bir de B.K. madde 34 hükmü gösterilmektedir. Bunun nedeni, maddede geçen “*temsil olunan kimsenin bu hakkından evvelce feragat etmesi hükümsüzdür*” ifadesinin, temsil eden herhangi bir işlem yapmadan önce temsil olunanca temsil yetkisinin kaldırılamayacağı şeklinde anlaşılmasından ileri gelmektedir. Oysa bu düzenleme temsil olunanın, temsil yetkisini kaldırma yahut daraltma hakkına ilişkindir. Bu yüzden söz konusu gerekçenin, karşılıklı temsil görüşünün eleştirisinde dikkate alınmasını uygun görmüyoruz.

³⁵ Bu yönde açıklamalar için bkz.: Koller, a.g.e., s. 1217; Bucher, a.g.e., s. 442; Schnyder v.d., a.g.e., s. 763, v.d.; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 138; Tuhr, a.g.e., s. 785; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 59; Tekinay, a.g.t., s. 26 v.d.; Acar, a.g.e., s. 97, 98; Funk, a.g.e., s. 212; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 289; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 309; Eren, a.g.e., s. 1152, 1153; Canyürek, a.g.e., s. 12; Arsebük, a.g.e., s. 1004; İnan, a.g.e., s. 522; Tunçomağ, a.g.e.,

Birden fazla borcun söz konusu olmasının doğal sonucu, her bir borçlunun diğer borçlulardan farklı bir şeyi borçlanabilmesidir. Gerçekten teklik görüşünün aksine bu izah tarzında birden fazla borcun varlığı kabul edildiğinden, herkesin aynı edimi borçlanması şart değildir. Bunun diğer bir sonucu da, alacaklının her bir borç üzerinde bağımsız olarak tasarrufta bulunabilmesinde kendini gösterir. Mesela, alacaklı borçlulardan birini ibra³⁶ edebilir yahut bir alacağı başkasına temlik³⁷ edebilir. Keza, alacaklının yapacağı muacceliyet ihbarı yahut ihtar ancak muhatabı borçluyu mütemerrit kılar³⁸. Yine her borç bir diğerinden ayrı olduğu için, borçlulardan biri alacaklı ile kendi borcu için faiz, cezai şart kararlaştırabilir, borçların ifa mahali, vadesi, şartları farklı olabilir.

Her ne kadar çokluk görüşü içerisinde, ayrı borçların varlığı kabul ediliyor olsa da, bu borçların birbirinden tamamen bağımsız olduğu da kabul edilmemektedir. Zira arada bir bağlantı vardır. Bu bağlantı, borçlular arasındaki ifa

s. 1034; Herman Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, Çev. Saim Özkök, Ankara, Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1972, s. 156, 157; Safa Reisoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, yeni Medeni Kanun da dikkate alınarak güncelleştirilmiş ve genişletilmiş 20. bastı, İstanbul, Beta, 2008, s. 395; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 776, 777; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 840, 841; Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri**, tümü yeniden işlenmiş ve genişletilmiş 3. bastı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, 1987, s. 702; Akıncı, a.g.e., s. 258; Ayan, a.g.e., s. 33; Ali Bozer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Dayınlarlı, 2002, s. 254; Tunçomağ, a.g.e., s. 1034; Mustafa Reşit Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, İstanbul, Beta, 1992, s. 1614; Kırca, a.g.m., s. 643; Hirsch, **Mahkeme İçtihatları**, s. 7490; Gürkanlar, a.g.e., s. 5.

³⁶ bkz.: aş. **d.Borçlulardan Birinin İbra Edilmesi** s. 100.

³⁷ Bu noktada temlik akılda soru işareti oluşturabilir. Bu sebeple, durum bir örnekle daha net açıklanırsa: Alacaklı A karşısında, borçlular B1 ve B2 aralarında teselsül olacak şekilde borçludurlar. A, B1'deki alacağını C'ye temlik ederken, B2'deki alacağını muhafaza edebilir. Böyle bir durumda B1 ve B2'nin borçları arasındaki ilişki son bulmuş olmaz. B2 tarafından A'ya yapılan ya da B1 tarafından C'ye yapılan ifa, her iki borçluyu da alacaklı takibinden kurtarır. Ancak, A ile C arasında alacaklılar arasında teselsül kurulmuş olmaz. Çünkü bunlardan her biri, ancak farklı bir borçludan ifa talebinde bulunabilir.

³⁸ bkz.: aş. **a.Borçlulardan Birinin Temerrüde Düşmesi** s. 89.

amacındaki ayniyettir³⁹. Nitekim bütün borçluların amacı, alacaklının bir defa ve tam olarak tatmin edilmesidir. Binaenaleyh borçlar arasında tam anlamıyla bir bağımsızlıktan söz edilmemekte, bunun yerine nisbî bir bağımsızlık olduğu kabul edilmektedir⁴⁰.

Türk-İsviçre hukuku açısından bahsi geçen diğer iki görüşe nazaran, teselsülün hukuki niteliğini açıklamada, çokluk görüşü daha elverişli gözükmektedir⁴¹.

³⁹ Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 157; Tekinay, a.g.t., s. 28, 29; Canyürek, a.g.e., s. 12; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 67; Senai Olgaç, *Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, yeniden yazılmış ve en son içtihatlarla ikinci bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1969, s. 1039; Acar, a.g.e., s. 97, 120; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 310; Fulya Erlüle, “Müteselsil Kefalet ve Müteselsil Borçluluk Kavramlarının Karşılaştırılması”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: VII, Sayı: 1-2, Haziran 2003, s. 641.

⁴⁰ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 68; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 289; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 310; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 841; Acar, a.g.e., s. 98; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 156; Tekinay, a.g.t., s. 28; Acar, a.g.m., Prg. 37.

⁴¹ Bu yönde bkz.: Büren, a.g.e., s. 94; Bucher, a.g.e., s. 442; Schnyder v.d., a.g.e., s. 763; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 138; Hirsch, *Mahkeme İçtihatları*, s. 7490; Acar, a.g.e., s. 115; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 840; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 70; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 311; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 309, 310; Tuhr, a.g.e., s. 785; Funk, a.g.e., s. 212; Eren, a.g.e., s. 1153; Arsebük, a.g.e., s. 1004; İnan, a.g.e., s. 522; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 777; Tunçomağ, a.g.e., s. 1034; Kırca, a.g.m., s. 643; Gürkanlar, a.g.e., s. 92; Lütfü Dalamanlı/Faruk Kazancı/Muharrem Kazancı, *İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt I*, İstanbul, Kazancı Kitap A.Ş., 1990, s. 676; Bozer, a.g.e., s. 254 (Ancak aynı yazarın eserinin 252. sayfasında borçlular arasında teselsülde, tek bir borcun meydana geldiği yönünde bir açıklaması olduğuna da işaret edilmelidir.); Y. H.G.K. 16.6.2004 E. 2004/11-359, K. 2004/366 “ Borçlar Kanunu 141 ve devamına göre müteselsil borçta alacaklının hakkı birden çok borçluya karşı tek bir alaktan ibaret olmayıp, borçluların her birine karşı ayrı ayrı yönelen ve birbirleriyle yarışan birden çok alaktan ibarettir. Alacaklı her alacak üzerinde (temlik veya borcun ibrası yoluyla) ayrı ayrı tasarrufta bulunabileceği gibi alacaklı tarafından yapılan ihtar da sadece ihtar yapılan borçlu açısından sonuç doğurur. Alacaklı borçluların her birinden borcun tamamının ödenmesini isteyebilir, ancak borçlulardan biri tarafından yapılan ödeme borcu sona erdirir.” Nihat Meydan/Fadime Yapal, *Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları Cilt 2: 2004-2005*, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, Ethemler Yayıncılık, 2006, s. 1397; BGE 93 II 329 “... Egemen kabule göre alacaklı her bir

IV. Teselsülün Kaynakları

Borçlular arasında teselsülün hangi şartlarda doğacağı, B.K. madde 141’de ifade edilmiştir. Bu madde şu şekildedir⁴²:

“Alacaklıya karşı, her biri borcun mecmuundan mesul olmağı iltizam ettiklerini beyan eden müdeaddit borçlular arasında teselsül vardır.

Böyle bir beyanın fıkdanı halinde teselsül ancak kanunun tâyin ettiği hallerde olur.”

Söz konusu maddeye göre teselsül ya borçluların, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olmayı kabul ettikleri, yani taraf iradelerinin bu yönde olduğu ya da böyle bir irade uyuşmasının yokluğunda, kanun hükmünün gösterdiği hallerde husule gelir. Böyle bir irade açıklaması hukuki işlemde yer almadığında veya kanunda bu yönde bir hüküm sevk edilmediği durumlarda teselsül söz konusu olmayacaktır. B.K. açısından genel kural, birden fazla borçlusu olan borç ilişkilerinde her bir borçlunun borcun tamamından sorumlu olması değildir.

A. Hukuki İşlem

Hukuki işlemde doğan teselsül, borçlular arasında teselsül kurulacağı yönündeki açıklanan iradelere dayanır. Öğretide bu hali ifade etmek üzere iradî teselsül, akdî teselsül kavramları kullanılmaktadır⁴³. Bunlar arasından akdî teselsül

borçlu karşısında ayrı hukuki kadere sahip olabilecek, bağımsız, aynı yönde alacaklara sahiptir... Alacaklı bağımsız alacaklara sahip olduğundan, bunların her biri üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilir...” (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 19 Aralık 2010.

⁴² B.K. madde 141’e karşılık gelen, Tasarı’nın 161 numaralı maddesinde bir hüküm değişikliğine gidilmemiştir.

⁴³ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 95, 96; Tekinay, *a.g.t.*, s. 43; Acar, *a.g.e.*, s. 152; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 304; Canyürek, *a.g.e.*, s. 18; Saymen/Elbir, *a.g.e.*, s. 778; Turgut Akıntürk, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler - Özel Borç İlişkileri*, İstanbul, Beta, 2007, Genişletilmiş 13. bası, s. 135; Ayan, *a.g.e.*, s. 33; Bozer, *a.g.e.*, s. 254; İnan, *a.g.e.*, s. 523; Şaban Kayıhan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin, 2008, s. 236; Olgaç, *Kazai ve İlmî İctihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, s. 1037. Aynı anlama gelecek şekilde, şekli teselsül kavramını kullanan bir yazar için bkz.: İbrahim Kaplan, *Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler)*, Ankara, İmaj, 2003, 3. bası, s. 121.

kavramı, bir vasiyetnameden de teselsül doğabileceği göz önünde tutulduğunda, yetersiz kalmaktadır⁴⁴.

Teselsüle kaynaklık edebilecek hukuki işlemler sözleşme ve vasiyetnamedir. Aşağıda sırasıyla bunlar incelenmiştir.

1.Sözleşme

Alacaklı ile borçlular arasında yapılan bir sözleşmede, kanundaki ifadeyle, borçlular borcun mecmuundan sorumlu olmayı beyan edebilirler. Bu durumda, teselsül söz konusu olacaktır. Kanunda bunun için özel bir şekil şartı aranmamıştır. Bu şekilde meydana gelen teselsüle rızai teselsül de denmektedir⁴⁵. Böyle bir beyanın yokluğunda ise, sadece kanunun tayin ettiği ve izin verdiği hallerde borçlular arasında teselsül söz konusu olur. B.K. madde 141'den çıkan anlam budur. Bu maddenin mefhum-u muhalifinden istihraç suretiyle tefsir yapıldığında görünen odur ki, kanun genel bir teselsül karinesi kabul etmemiştir⁴⁶. Zira birlikte borç altına giren kişiler arasında her zaman güçlü bir menfaat ilişkisinin varlığını kabul etmek doğru gözükmez⁴⁷. Bu bakımdan, her bir borçlu ancak, kendisine isabet eden kısımdan sorumlu olacaktır.

Alacaklının, her bir borçludan tam olarak tatminini talep edebilmesi için, şüphesiz ki aynı sözleşme ile borçlanan borçluların tamamı teselsülün varlığını kabul etmiş olmalıdır. Ancak, borçluların bu yöndeki ortak iradelerinin alacaklıya beyan edilmesinin gerekip gerekmediği hususunda bir tereddüt uyanabilir. Öğretide kabul gördüğü üzere, borçluların tamamının, alacaklıya beyanda bulunmadan teselsülü aralarında kararlaştırmış olmaları, her ne kadar bu durum alacaklının

⁴⁴ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 96, 97; Acar, *a.g.e.*, s. 152.

⁴⁵ Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 546.

⁴⁶ T.T.K. madde 7'de ticari işler açısından teselsül karinesi getirilmiştir. Buna göre ticari işler açısından taraflar aksini kararlaştırmadığı müddetçe, müştereken borçlanmaları durumunda aralarında teselsül bulunacaktır.

⁴⁷ Tekinay, *a.g.t.*, s. 44, 45; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, *a.g.e.*, s. 292; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 104, 121.

yararına olsa da, borçlular arasında teselsülün doğumu için yeterli olmaz⁴⁸. Teselsülün alacaklı ile kararlaştırılması gerekmektedir.

Sözleşmede, borçlulardan her birinin, borcun tamamından sorumlu olacağına işaret eden bir ibarenin varlığı, örneğin “teselsül”, “müteselsilen”, “dayanışmalı”, “her biri tamamını borçlu olarak”, “biri hepsi, hepsi biri için”, “biri cümlesi, cümlesi biri için”, “tümünden borçlu sıfatıyla”, “tamamen ve müstakilen”, “dayanışmalı borçlu kimliği ile” gibi ibareler, teselsülün varlığını kabul için yeterlidir⁴⁹. Böyle bir durumda, teselsülün varlığına ilişkin irade açıkça beyan edilmiş olur. Bunun yanında, benzer ibareler kullanılmamış olsa dahi, sözleşmenin yorumundan teselsüle ilişkin iradenin zımnen izhar edilmiş olduğu sonucuna da varılabilir⁵⁰. Zira B.K.

⁴⁸ Funk, a.g.e., s. 211; Tuhr, a.g.e., s. 788; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 292, 293; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 310; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 305; Canyürek, a.g.e., s. 18, 19; Tekinay, a.g.t., s. 47; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 107; Eren, a.g.e., s. 1155; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 545, 546; Saymen/Ebir, a.g.e., s. 778; Arsebük, a.g.e., s. 1007; Acar, a.g.m., Prg. 11; Ayan, a.g.e., s. 34; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler I. Cilt**, s. 1615; Uygur, **Açıklamalı İtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4217; Ayan, a.g.e., s. 33, 34; Y. H.G.K. 29.4.1981, E. 980/12-1969, K. 334 “...müteaddit borçluların herbirinin borcun tamamından sorumlu olabilmesi için bu sorumluluğu alacaklıya karşı beyan etmeleri gerekir. Böyle bir beyanın yokluğunda halinde müteselsil borçluluk ancak...” Mustafa Reşit Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 3. Cilt**, İstanbul, Beta, 1992.

⁴⁹ Schnyder v.d., a.g.e., s. 765; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 138; Tuhr, a.g.e., s. 788; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 109; Tekinay, a.g.t., s. 45; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 310.

⁵⁰ Koller, a.g.e., s. 1205; Guhl, a.g.e., s. 30; Peter Gauch/Walter R. Schlupe in Erinnerung an Prof. Peter Jaggi, **Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil ohne ausvertragliches Haftpflichtrecht Band II**, 5. Auflage ergaenzt, verbessert und nachgeführt von Walter R. Schlupe, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1991, s. 319; Peter Gauch/Viktor Aepli/Hugo Casanova, **Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil (Art. 1-183): Rechtsprechung des Bundesgerichts**, Herausgeber: Peter Gauch, Viktor Aepli, Hugo Casanova, Dritte überarbeitete und ergaenzte Auflage, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1992, s. 280; Bucher, a.g.e., s. 443; Schnyder v.d., a.g.e., s. 765; Ingeborg Schwenzer, **Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil**, Dritte Überarbeitete Auflage, Bern, Staempfli Verlag AG, 2003, s. 474; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 138; Tuhr, a.g.e., s. 788; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 906; Funk, a.g.e., s. 211; Tekinay, a.g.t., s. 45; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 112; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler**

madde 141’de, yapılacak beyanın açık olması şart koşulmamıştır. Ancak iradenin zımnen izhar edilmiş olduğuna karar vermeden evvel son derece dikkatli ve özenli davranmak gerekir. Bu yorumun hatalı yapılması ile her olayda teselsülün varlığına karar vermek, kanunun kabul etmediği bir teselsül karinesine hayat vermek demek olur ki bu son derece yanlıştır⁵¹. Örneğin, yalnızca bir borcun müştereken deruhte edilmiş olması, teselsülün varlığının zımnen kararlaştırılmış olduğu sonucuna varılması için yeterli olmamalıdır⁵². Bununla beraber, sözleşme kurulurken durumun özelliği ve işin niteliği sonucu, alacaklı borçlular arasında bir teselsül olduğunu düşünmekte haklı görünüyorsa örneğin, alacaklının sunacağı karşı edimin bir bütün olarak borçluların çıkarına tahsis edilmesinde, bir ihaleye beraber girip birlikte pay ileri sürülmesinde⁵³ veya bir evin birlikte kiralanmasında olduğu gibi, teselsülün

Fasikül IV, s. 159; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 310; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 305; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 293; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 843; Akıntürk, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri**, s. 135; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler I. Cilt**, s. 1615; Acar, a.g.m., Prg. 11, 14; Arsebük, a.g.e., s. 1007; Eren, a.g.e., s. 1155; Tunçomağ, a.g.e., s. 1037; Ayan, a.g.e., s. 34; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 778; Uygur, **Açıklamalı ve İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4217; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1037; İnan, a.g.e., s. 523; Göktürk, a.g.e., s. 51; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 395; Birsen, a.g.e., s. 418; Turgut Önen, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, gözden geçirilmiş 5. bası, Ankara, Yargı, 1999, s. 107; Hasan Halis Sungur, **Borçlar Kanunu ve Tatbikatı**, İstanbul, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, 1943, s. 407; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt I**, s. 668; Akıncı, a.g.e., s. 259; Kayar, a.g.e., s. 152; Ayan, a.g.e., s. 34; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979, s. 70; Fahiman Tekil, **Borçlar Hukuku**, İstanbul, Yelken Matbaası, 1980, s. 225. k.g. Martin, a.g.e., s. 176; Edgü, a.g.e., s. 128; Zahit Çandarlı, “Müteselsil Borçlu ve Alacaklıların Zaman Aşımını Kesimi”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 36, Sayı: 7-12, Temmuz 1945, s. 1288, 1289; BGE 116 II 707 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010; BGE 49 III 211 (Çevrimiçi) <http://www.servat.unibe.ch/dfr/Pdf/c3049205.pdf>, 25 Aralık 2010.

⁵¹ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 112.

⁵² BGE 116 II 707 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010; BGE 49 III 211 (Çevrimiçi) <http://www.servat.unibe.ch/dfr/Pdf/c3049205.pdf>, 25 Aralık 2010.

⁵³ BGE 47 III 213 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010; BGE 116 II 707 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010 (Bu son kararda, teselsülün zımnen de kararlaştırılabileceği ifade edilmiş, bir arsanın ihalesinde beraber teklif verenler arasında

varlığının sözleşme yorumlanırken daha kolay kabul edilebileceği, öğretide ifade edilmektedir⁵⁴.

Sözleşme bahsinde değinilmesi gereken bir husus da, teselsülün meydana gelebilmesi için tüm borçluların mutlaka aynı anda, aynı sözleşme ile borç üstlenmelerine ihtiyaç olmadığıdır⁵⁵. Zira teselsül sadece birlikte hareket eden borçlular ile alacaklı arasında yapılan bir sözleşme ile değil ayrı ayrı yapılan sözleşmeler ile veya mevcut bir borca katılma yolu ile de kurulabilir. Örneğin, borçlu B1'in, alacaklı A'ya olan 1,000 liralık mevcut borcuna, B2'nin, A ile

teselsülün zımnen kabul edilmiş olunduğunun ifade edildiği bu dipnottaki ilk karara atıfta bulunulmuştur.)

⁵⁴ Bucher, a.g.e., s. 444; Schnyder v.d., a.g.e., s. 765; Schwenger, a.g.e., s. 475; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 138; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 843; Tekinay, a.g.t., s. 45; Arsebük, a.g.e., s. 1007; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 159. Sözleşmenin bir tarafında bulunan şahısların bir birlik arzettiği ve ortak bir amacı bulunduğu takdirde, sözleşmenin diğer tarafında bulunan şahıs karşısında, prensip olarak, ancak her durumda uygulama alanı bulacak şekilde değil, adi ortaklığa ilişkin hükümlerin en azından kıyasen uygulanarak, borçlu teselsülünün varlığının kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz.: Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 311; BGE 116 II 707 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010.

⁵⁵ Koller, a.g.e., s. 1204; Claire Huguenin, **Obligationenrecht allgemeiner Teil**, Untermitarbeit von: Christian Arnold, Michel Brunner, Michael Feit, Beatrice Grob, Micael Hochstrasser, Fridolin Hunold, Michael Isler, Marc Joost, Claudia Kaczynski-Coninx, Raphael Weiss, 3. überarbeitete Auflage, Zürich-Basel-Genf, Schulthess, 2008, s. 229; Guhl, a.g.e., s. 30, 31; Bucher, a.g.e., s. 448; Schwenger, a.g.e., s. 475; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 320; Tuhr, a.g.e., s. 790; Funk, a.g.e., s. 211; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Hukuku Şerhi Madde 110-183**, s. 901, 906; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 310; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 844; Eren, a.g.e., s. 1155; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 306; Tekinay, a.g.t., s. 48; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 114; Akıntürk, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri**, s. 135; Canyürek, a.g.e., s. 19; Tunçomağ, a.g.e., s. 1038; Birsen, a.g.e., s. 418; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler I. Cilt**, s. 1615; Acar, a.g.m., Prg. 14; Ayan, a.g.e., s. 34; Uygur, **Açıklamalı ve İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4217; Arsebük a.g.e., s. 1008; İnan, a.g.e., s.523; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 294; Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri**, s. 702; Akıncı, a.g.e., s. 259; Göktürk, a.g.e., s. 52; Selâhattin Sulhi Tekinay, "Ticari İşlerde Teselsül Karinesi", **Ord. Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'e Armağan**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1964, s. 515.

sözleşme yaparak katılması sonucunda teselsül meydana gelebilir. Borca katılmak için ilk borçlunun rızası aranmadığından, B2'nin 1,000 liralık borca katılması için A ile anlaşması yeterlidir. Ancak burada işaret edilmesi gerekir ki, B2 sadece sorumluluk altına girmiştir, A ile B1 arasındaki sözleşmenin B1'e sağlayacağı haklardan istifade etme imkânından yoksundur. Bu şekilde bir borca katılmaktan başka pek tabii olarak, sözleşmeden doğan borçlarda olduğu gibi, kanundan doğan borçlara da katılmak mümkündür⁵⁶.

2. Vasiyetname

Tek taraflı bir hukuki işlem olan vasiyetname ile de teselsülün kurulabilmesi mümkündür⁵⁷. Filhakika M.K. madde 517 fıkra 2'de miras bırakanın ölüme bağlı bir tasarrufla üçüncü bir kişi lehine tereke değeri üzerinden bir edimin yerine getirilmesini, bir iradın bağlanmasını veya üçüncü bir kişinin borçtan kurtarılmasını mirasçılara veya musalehlere yükleyebileceği gösterilmiştir. Bununla beraber M.K. madde 521'de de önmirasçı veya önmusaleh olarak atanan kişinin mirası yahut belirli malı artmırasçıya, artmusalehe geçirmek ile yükümlü kılınabileceği ifade edilmiştir. Örneğin, muris yapmış olduğu vasiyetnamesinde, B1 ve B2'ye 10,000 lira bıraktığını, bu kişilerin daha sonra A'ya 1,000 lira vermelerini ve bu meblağın tamamından her iki musalehin de sorumlu olacağını belirtebilir. Böyle bir durumda, B1 ve B2 1,000 liralık borcun tamamından C'ye karşı sorumlu olacaklarından, aralarında da teselsül cereyan etmiş olacaktır. Bu sayede hem murisin son arzusu yerine getirilmiş hem de C korunmuş olmaktadır.

Vasiyetname yoluyla borçlular arasında teselsül kurulabileceği kabulünün, teselsülün kaynaklarını gösteren B.K. madde 141 ile uyumlu olmadığı yönünde bir itiraz ile karşılaşılabilir. Nitekim söz konusu madde teselsülün ancak kanun

⁵⁶ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 844.

⁵⁷ Huguenin, a.g.e., s. 229; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Hukuku Şerhi Madde 110-183*, s. 906; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 159; Martin, a.g.e., s. 176; Tekinay, a.g.t., s. 49, 50; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 118; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 845; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 294; Eren, a.g.e., s. 1156; Tunçomağ, a.g.e., s. 1040; Birsen, a.g.e., s. 418; Canyürek, a.g.e., s. 20; Edgü, a.g.e., s. 128; Akıncı, a.g.e., s. 259; Ayan, a.g.e., s. 34; Kılıçoğlu, *Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet*, s. 70; Tunçomağ, a.g.e., s. 1040.

hükümden ya da borçluların iradesinden doğabileceği yönünde bir ifade içermektedir. Oysa vasiyetname yapılırken borçluların iradelerine başvurulmamaktadır. Böyle bir itiraza, öğretilerde vasiyetname ile borçlandırılan kişilerin yüklendikleri bu sorumluluğu üstlenmek mecburiyetinde olmadıkları cevabı verilmektedir⁵⁸. Kanımızca, M.K.da murisin başkalarını borçlandırabileceği kabul edilmişken⁵⁹, bu kişilerin arasında teselsül olabileceğini de kabul etmek yanlış olmalıdır.

Öğretilerde vasiyetnamenin yanısıra, teselsüle kaynaklık edebilecek diğer bir tek taraflı hukuki işlem olarak, ilan suretiyle vaat gösterilmektedir⁶⁰. Kanımızca, ilan suretiyle vaat hukuki niteliği itibarıyla genele yapılmış bir icap niteliğinde olduğundan, kabul beyanı bulunmadan tek başına, bir borç ilişkisinin doğumu için yeterli olmaz. Çünkü bir borç ilişkisinin meydana gelebilmesi için, diğer bir kimse- nin kabul sayılabilecek bir davranışına ihtiyaç vardır. Diğer yandan ilan suretiyle vaadin, B.K. sistematikindeki yeri de bu görüşü destekler niteliktedir.

B.Kanun Hükmü

Birden fazla borçlusuna bulunan bir borç ilişkisinde, borçlular arasında teselsüle temel oluşturan bir diğer kaynak, B.K. madde 141 fıkra 2’de ifade edildiği

⁵⁸ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 118.

⁵⁹ Musalehe borç yüklenebileceği yönünde bkz.: Zahit İmre/Hasan Erman, *Miras Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 6. Basım, İstanbul, Der, 2006, s. 53, 121, 124, 125, 332; Rona Serozan/Baki İlkay Engin, *Miras Hukuku*, Ankara, Seçkin, 2004, s. 34, 48, 60, 184, 229, 233, 234, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 283. Ayrıca bkz.: M.K. 517, 518.

⁶⁰ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 117; Eren, *a.g.e.*, s. 1156; Tunçomağ, *a.g.e.*, s. 1040; Canyürek, *a.g.e.*, s. 20; Acar, *a.g.e.*, s. 165; Akıncı, *a.g.e.*, s. 259; Ayan, *a.g.e.*, s. 34.

üzere bir kanun hükmüdür⁶¹. Öğretide bu şekilde meydana gelen, teselsülü ifade etmek üzere kanuni teselsül terimi kullanılmaktadır⁶².

B.K.da genel bir teselsül karinesi kabul edilmek yerine, sadece bazı özel durumlar için teselsülün varlığının karineten kabul edilmesinin altında çeşitli mülahazalar yatar. Bunlardan ilki, birlikte borçlanan kişiler arasında, kuvvetli bir menfaat birliği bulunduğu kabulünün, her türlü borç ilişkisi için geçerli olamayacağıdır. Buna karşın, bazı borç ilişkilerinde de borçlular arasındaki menfaat birliği o kadar kuvvetlidir ki, borçlular arasında teselsül olacağını kabul etmemek, insan yaşamının doğal akışına ve özellikle de hakkaniyete aykırı düşebilir. Bundan dolayı da, söz konusu bu haller için, kanunda borçlular arasında teselsül olacağını gösterilmesi icap eder. Bu sebeple B.K.da, genel bir teselsül karinesi değil, borçlular arasında kuvvetli bir menfaat birliğinin kabul edilebileceği belirli bazı durumlar için teselsülün karineten vücut bulacağı öngörülmüştür. Bu durum, hali hazırda tarafların

⁶¹ Y. H.G.K. 17.10.2007 E. 2007/21-664, K. 2077/745 “Borçlar Kanunu'nun müteselsil borçlara ilişkin 141. maddesine göre teselsülün yasa hükmünden doğduğu hallerde kamu düzeni söz konusu olduğundan tarafların iradeleriyle teselsülün ortadan kaldırılması hükümsüzdür. Bu nedenle söz konusu müteselsil borç yasa hükmünden (Borçlar Kanunu md. 179'dan) doğduğundan, teselsülden kaynaklanan sorumluluğun dışlanması geçersizdir ve hukuki sonuç doğurmaz.” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-2007-21-664.htm>, 15 Ekim 2010.

⁶² Mustafa Yaşar Aygün, “Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. M. 50- 51)” /Birinci Bölüm/, *Yargıtay Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1-4, 1978, s. 512; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 296; Fezyioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 306; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 119; Ayan, a.g.e., s. 34; Aybay, a.g.e., s. 160; Bozer, a.g.e., s. 254; Kayıhan, a.g.e., s. 236; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 546; Önen, a.g.e., s. 108; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 779; Olgaç, *Kazai ve İlmî İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, s. 1038; Sungur, a.g.e., s. 407; Akıntürk, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri*, s. 136; Uygur, *Açıklamalı ve İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt*, s. 4217; Aydın Aybay, *Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm*, 12. Bası, İstanbul, Filiz, 2000, s. 160; Önen, a.g.e., s. 108; Doğan Şenyüz, *Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler*, 2. Bası, Bursa, Ekin Kitapevi, 2005, s. 116; Uygur, *Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt*, s. 4217.

teselsül iradelerinin mevcut olduğunun karineyle kabul edilmesinden başka bir şey değildir⁶³.

Diğer bir sebep, korunması gereken menfaatler dengesine ilişkindir. Borçlular arasında kurulan teselsül, dilediği borçluya, borcun tamamı için başvurabilen alacaklıya oldukça faydalı bir durum yaratırken, bunun aksine borçlular için ise oldukça ağır bir durum yaratır. Zira sadece kendisine isabet eden kısım ile sorumlu olmak varken, alacaklıyı tam olarak tatmin etmekle yükümlü olan borçlunun durumunun ağırlığı aşikârdır. B.K.da genel bir teselsül karinesine yer verilmeyerek, bu sayede borçluların menfaati korunmuştur⁶⁴. Lakin bazı durumlarda da insan yaşamının doğal akışı yahut hakkaniyet gereği alacaklının menfaatinin korunması gerekmektedir. Bu gibi durumlarda da, B.K.da, borçlular arasında teselsül olacağı kabul edilmiş, böylece borçlu-alacaklı menfaati arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır.

Belirtilmesi gerekir ki, bir borç ilişkisinde sözleşmeden ve kanundan doğan teselsül hallerinin bir arada bulunması olanak dâhilindedir⁶⁵. Örneğin; bir sözleşme ile aralarında teselsül olacak şekilde B1 ve B2 borçlandıklarında, B1 borcu sona ermeden vefat ettiğinde, B1'in mirasçıları ile B2 arasında yine teselsül olacaktır. Ancak bu teselsülün dayanağı sadece sözleşmeye değil, mirasçılar da devreye girdiğinden, aynı zamanda kanuna da dayanır.

B.K.da herhangi bir irade beyanına dayanmadan, alacaklı karşısında borçlular arasında teselsül olacağının öngörüldüğü haller, aşağıda değinilen yedi durumdan oluşmaktadır.

1.Haksız Fiil

a.Birden Fazla Kimsenin Birlikte Verdikleri Zarardan Sorumluluğu

⁶³ Tekinay, a.g.t., s. 51; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 121; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 294; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Hukuku Şerhi Madde 110-183*, s. 906.

⁶⁴ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 122.

⁶⁵ Tekinay, a.g.t., s. 50.

Haksız fiilin işlenmesine katılan şahısların arasında, birlikte verdikleri zarar sonucunda ortaya çıkacak tazminat borcu açısından, teselsül olacağı, B.K. madde 50'de şu şekilde şu şekilde ifade edilmiştir:

“Birden ziyade kimseler birlikte bir zarar ika ettikleri takdirde müşevvikle asıl fail ve fer'an methali olanlar, tefrik edilmeksizin müteselsilen mes'ul olurlar. Hakim, bunların birbiri aleyhine rüçû hakları olup olmadığını takdir ve icabında bu rüçûun şumulünün derecesini tayin eder.

Yataklık eden kimse, vâki kârdan hisse almadıkça yahut iştirakiyle bir zarara sebebiyet vermedikçe mes'ul olmaz.”

B.K.daki bu düzenleme mucibince, zarar gören, zararının giderilmesi için her bir sorumluya başvurabilir. Sorumluların teşvik edici, asıl fail, yardımcı veya vaki kârdan hisse alan yahut iştirakiyle bir zarara sebebiyet veren yataklık eden sıfatını taşımaları; kusur derecelerinin farklı olması mağdur açısından bir önemi haiz değildir⁶⁶. Yeter ki bu şahıslar, birlikte bir zarar ika etmiş olsunlar. Bununla beraber,

⁶⁶ Y. 10. H.D. 30.5.2005, E. 2005/2304, K. 2005/5902 "... Dava müşterek müteselsil sorumluluk esasına göre açılmış olup, davalıların dayanışmalı sorumluluğuna karar verilmesi gerekirken Borçlar Kanununun 50. maddesine aykırı şekilde davalıların kusur oranları doğrultusunda sorumluluklarına karar verilmesi,..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 16 Ekim 2010; Y. 11. H.D. 20.10.2003, E. 2003/5198, K. 2003/9613 "...BK.nun 50 nci maddesi uyarınca birden çok kimse birlikte neden oldukları zarardan dolayı müteselsilen sorumlu olup aynı yasanın 142 nci maddesi hükmüne göre, davacı zararın tümünü müteselsil sorumlulardan biri aleyhine açacağı bir dava ile isteyebileceği gibi, sorumluların hepsi aleyhine açacağı tek bir dava ile de talep edebilir. Buna göre somut olayda davalıların kusurlu oldukları belirlendiğine göre yukarıda sözü edilen kural gereğince davalıların meydana gelen zararın tamamından sorumlu oldukları ve bu sorumluluğun zararın kendi kusurları dışında kalan bölüm için de diğerleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen olduğu gözetilmeksizin yazılı olduğu şekilde belirlenen tazminatın davalıların kusur oranlarına göre tahsiline karar verilmesi doğru görülmemiştir..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2003-5198.htm>, 16 Ekim 2010; Y. 11. H.D. 6.6.2002, E. 2002/1899, K. 2002/5847 "Dava konusu olayda her iki davalının da % 50 kusurlu oldukları kabul edilmiştir. Birden çok kimsenin birlikte neden oldukları zarardan sorumluluklarını düzenleyen BK'nun 50 ve 51'nci maddeleri uyarınca ve aynı Yasa'nın 142'nci maddesi hükmüne dayanarak davacı, zararın tümünü, müteselsil sorumlulardan biri aleyhine açacağı bir dava ile isteyebileceği gibi, sorumluların hepsi aleyhine açacağı tek bir dava ile de talep edebilir. Davacı Belediye, bu hakkını kullandığına, yani müteselsilen tahsil talebinde bulunduğuna göre, mahkemece teselsül hükümlerinin uygulanması gerekirken, davalıların kusurları

öğretide bir görüş dâhilinde tazminattan indirim sebeplerinin her bir sorumlu için ayrı ayrı göz önünde tutulması gerektiği ve şayet sorumlulardan birinin, örneğin kusuru hafif ise, bu şahıs için tazminatta indirime gidilmesi gerektiği savunulmaktadır⁶⁷. Buna gerekçe olarak, bir haksız fiilden sorumlu olan kişiye, sırf

oranında tazminata hükmedilmesi bozmayı gerektirmiştir.”, (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2002-1899.htm>, 16 Ekim 2010; Y. 3.H.D. 17.6.1999 K. 99/6331 “Kayıp veya çalıntı kredi kartı kartının sahte imza ile alış-verişte kullanılması halinde uğranılan zarardan sorumluluk haksız fiil (BK. md. 41 vd.) hükümlerinde tabidir. Birden çok kimsenin -müşterek bir kusur ile- birlikte bir zarara sebep olmaları halinde, zarar gören kimse, -BK. md. 50 uyarınca- sorumluların her birinden zararın tamamını isteyebilir. Bu nedenle, kartla yapılan alış-veriş bedelini kartı çıkaran kuruma (bankaya) ödeyen kart sahibi, uğradığı zararın tümünü, zarardan müteselsilen sorumlu olan ve gerekli dikkat ve özeni göstermemiş bulunan işyerinden isteyebilir...bu şekilde zararın oluşumuna olanak sağlayan kredi kartı sahibi de işyeriyle birlikte kusurlu sayılır ve işyerinin sorumluluğu belirlenirken -BK. md. 44 uyarınca- hâkim ödenecek tazminatın indirilmesi yoluna gidebilir.” Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 183.

⁶⁷ Koller, a.g.e., s. 1210; Guhl, a.g.e., s. 32; Gauch/Schluep, a.g.e., s. 323; Schwenzler, a.g.e., s. 476; Büren, a.g.e., s. 64; Eren, a.g.e., s. 781, 785, 786; Kırca, a.g.m., s. 657; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 703; Selâhattin S. Tekinay, “Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluğun Kapsamı”, **Sorumluluk Hukukunun Güncel Sorunları: Sorumluluk Hukukundaki Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu Ankara, 21-23 Ekim 1977**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü, 1980, s. 209, v.d.; Ahmet İyimaya, “Müteselsil Borçluluğa İlişkin Bazı Sorunlar”, **Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sorunları**, Ankara, (y.y.), 1990, s. 144; Gürkanlar, a.g.e., s. 98; Haluk N. Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, İstanbul, Beta, 1996, s. 173 (Yazar mevcut durumun bu şekilde olmadığı kabul etmekle birlikte, her bir sorumlunun sadece üzerine düşen zarar miktarı ile sorumlu olması gerektiğini savunmaktadır.); Y. 17. H.D. 20.3.2008, E. 2007/5360, K. 2008/1384 “...Daire bozma ilamında belirtildiği üzere B.K.nun 50.maddesi uyarınca müteselsil sorumluluk esasına göre ve tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla,davacıya ait araç sürücüsü davalı Aziz’in belirlenen zararın tamamından,diğer davalılar İdris ve Yusuf’un ise kusurları oranında müteselsilen sorumluluklarına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/17hd-2007-5360.htm>, 18 Ekim 2010. Sadece bu soruna ilişkin olası ihtimaller ve riskler için bkz.: Karayalçın, “İsviçre Hukukunda Müteselsil Sorumluluk Konusunda Tartışmalar ve Yeni Gelişmeler”, **Bilgi Toplumunda Hukuk ve Ünal Tekinalp’e Armağan Cilt: II**, İstanbul, Beta, 2003, s. 657, v.d.. Hazırlanan Borçlar Kanunu Tasarısı da, bu görüş doğrultusunda düzenlenmiştir. Tasarı’nın 60 numaralı maddesinin ikinci fıkrasında, her bir sorumlunun ancak tek başına sorumlu olsaydı, yükümlü tutulacağı tazminat miktarıyla sınırlı olacak şekilde diğer sorumlular arasında

bu kişinin yanında başkaları da var diye, daha ağır bir sorumluluk yüklemenin adil olmayacağı gösterilmektedir. Bu sebeple, her ilgilinin kendisi hakkında tazminattan indirim yapıldıktan sonra kalan miktar için, diğer kimselerle arasında teselsül bulunacağı kabulünün daha adil olacağı ileri sürülmektedir. Kanımızca, sorumlulardan biri kusurunun hafifliğini gerekçe gösterilip B.K. madde 43'e zarar gören karşısında dayanamamalıdır⁶⁸. Görüşümüze ilişkin gerekçelerimizi şöyle sıralayabiliriz:

Öncelikle borçlulardan birinin, kusurunun hafif olduğu yönündeki savunması, birlikte verilmiş bir zarar açısından ancak sorumlular arasındaki ilişkide bir anlam ifade etmelidir. Çünkü bu şahsın fiili ile meydana gelen zarar açısından bir nedensellik bağı söz konusudur. Yani bu şahsın, fiili kusurunun ağırlığı ne olursa olsun, bir zararın meydana gelmesinde, diğer sorumluların kusurları ile birlikte rol oynamıştır. Bu bakımdan, sorumlulardan birinin zararı tazmin edemeyecek durumda olmasının riskini, bu şahıs yerine zarar görenin taşıması doğru değildir. Bununla beraber B.K. madde 43'e dayanılamayacağının kabulü halinde, tazminatın telafisinin bu şahıs açısından artık bir ceza niteliği teşkil edeceği, oysa B.K.nın bu amaca yönelik olmadığı ileri sürülebilirse de, herhalde haksız fiilden zarar görenin zararının tazmin edilmesinin bu şartlar altında daha adil olduğunun söylenmesi

teselsül olacağı ifade edilmektedir. Bu düzenleme, bizim bahsi geçen görüşe katılmama sebeplerimiz gereğince, yerinde bir düzenleme değildir. Bu yeni düzenlemenin teselsülün niteliğine ve kabul edilmiş gerekçesine uygun olmadığına binaen yerinde olmadığı yönünde bkz.: Ahmet M. Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler: Rapor**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, 2008, s. 29, v.d.; Ahmet M. Kılıçoğlu, "Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluk ve Geçici Ödemeler", **Türk Medeni Kanununun Yürürlüğe Girişinin 80. Yılı Münasebetiyle Düzenlenen Sempozyum**, Ed.: A. Lâle Sirmen, Çiğdem Kırca, Vedat Buz, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2007, s. 172. Tasarı'daki bu yeni düzenlemenin yerinde olduğu yönünde bkz.: Kırca, **a.g.m.**, s. 658, v.d..

⁶⁸ Kusuru hafif olanın, zarar gören karşısında B.K. madde 43'e dayanamayacağı yönünde bkz.: Roland Brehm, **Berner Kommentar Kommentar zum schweizerischen Privatrecht Schweizerisches Zivilgesetzbuch Das Obligationenrecht Band VI, 1. Abteilung Allgemeine Bestimmungen 3. Teilband, 1. Unterteilband Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen Artikel 41-61 OR**, Herausgegeben von: Heinz Hausheer, Hans Peter Walter, 3. Auflage, Bern, Staempfli Verlag, 2006, s. 640; Tuncer, **a.g.m.**, s. 435; Tahir Gürsoy, "Birden Fazla Kimselerin Aynı Zarardan Sorumluluğu", **Ankara Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 30, Sayı: 1-4, 1973, s. 63.

yanlış olmaz. Kaldı ki, her ne kadar diğer şahısların ödeyemeyecek durumda bulunmaları ihtimali varsa da, zarar gören karşısında B.K. madde 43'e dayanamayan şahıs, kendi hissesine düşen paydan fazlasını ifa ettiğinde zaten bu fazlalık için diğer sorumlulara başvurabilecektir.

Diğer yandan, her bir sorumlunun şahsına ilişkin indirim sebeplerini ileri sürebilmesi teselsülün yapısı ile de bağdaşmaz. Her bir sorumlunun, kişisel tenkis sebeplerinin göz önünde tutulması sonucunda hesap edileni ifa etmesi, diğer sorumluların alacaklı karşısındaki sorumluluklarını sona erdirmez. Bu iddiaya karşı, sadece sorumlulardan kusuru hafif olanın B.K. madde 43'ün hesaba katılmasından sonra belirlenecek tazminattan sorumlu tutulacağı ve kusuru bu şahıs kadar hafif olmayanların tazminatın tamamından sorumlu olacağı, kusuru hafif olan şahsın üzerine düşeni ifa etmesi halinde, bu oranda diğer sorumluların da tazminat borçlarının sona ereceği ileri sürülebilir. Ancak bu iddia, kusuru hafif olan şahsın sadece kendisi için özel olarak hesaplanan tutardan sorumlu olurken, diğerlerinin kusuru hafif olan şahsa tekabül eden kısımdan da sorumlu olacakları anlamına gelir. Örneğin B1 ve B2, A'ya birlikte 1,000 liralık bir zarar verdiklerinde, B1 B.K. madde 43'e dayandıktan sonra bu tazminatın sadece 400 lirasından sorumlu olduğunda, kusuru B1 kadar hafif olmayan, ancak B1 ile birlikte zarar veren B2, tazminatın tamamından sorumlu olacaktır. Bu ise adil bir çözüm olmaz. Bu adil olmayan durum karşısında çözüm olarak, diğer sorumluların da, kendilerine ilişkin indirim sebeplerine dayanabileceklerinin kabulü gösterildiği takdirde, teselsülün yapısı ile bağdaşmayan bir borç ilişkisi husule gelir. Şöyle ki, sorumlulardan her birinin aslında kendi aralarında üzerine alması gerek miktar kadar zarar gören karşısında sorumlu olduğu kabul edildiğinde, sorumlulardan birinin yapacağı ifa, diğer sorumlular açısından alacaklı karşısında bir sonuç doğurmaz. Verilen örneğe geri dönüldüğünde, B2 de B.K. madde 43'e dayanabildiğinde kendisi, 600 liralık zararı tazmin etmek durumunda olur. Bu durumun teselsülden ziyade bir kısmi borçluluk ilişkisi olduğu ortadadır.

Son bir gerekçe ise, B.K. madde 50 fıkra 2'ye ilişkindir. Bu fıkrada, sorumluların birbirlerine rücu konusunda bir hüküm sevk edilmiştir. Sorumlulardan her birinin, B.K. madde 43'e dayanabildiği bir durumda, rücu

ilişkisinin varlığı söz konusu olmaz. Zira her bir sorumlu kendi aralarındaki ilişkide birbirlerine karşı ileri sürebilecekleri imkânlardan zarar gören karşısında yararlandıklarında, tazminatın kendi aralarında paylaşımı da rüçû ilişkisine hiç gerek kalmadan gerçekleşmiş olmaktadır.

Sorumlulardan biri kanımızca B.K. madde 43'e dayanamasa da, aynı şey sorumlulardan sadece biri için uygulama alanı bulabilecek B.K. madde 44 açısından kabul edilmemelidir. Bu madde dürüstlük kuralının bir yansımasıdır. Aksinin kabulü ile doğru olmayacak şekilde zarar görenin, zararın meydana gelmesinde kendi payının da bulunduğu bir durumda sorumlulardan birine başvurarak zararının tamamını talep edebilmesi sonucuna varılır. Oysa mevcut müterafik kusur sorumlulardan sadece bir lehine, hükmedilecek tazminatta indirim sebebi olmalıdır⁶⁹.

Sorumsuzluk anlaşmasının etkisine de burada değinilmesi gerekir. Normal şartlar altında sorumlu olması gerekenlerden biri ile alacaklı arasında daha önceden yapılmış bir sorumsuzluk anlaşması vuku bulmuş olabilir. Bu durumda, lehine

⁶⁹ Y. 3. H.D. 17.6.1999, E. 1999/5578, K. 1999/6331 "...Kayıp veya çalınmış bir kredi kartını eline geçiren kişinin bu kartla sahte imza atarak alış-veriş yapması halinde uğranılan zarardan sorumluluk BK mad. 41 vd. hükümlerine tabidir. Çünkü hırsız ile kredi kartı sisteminin tarafları arasında bir hukuksal ilişkinin varlığını ileri sürmek mümkün olmadığından, kayıp kartın kullanılması haksız fiil niteliği taşımaktadır. Birden fazla kimselerin -müşterek bir kusur ile- birlikte zarara sebebiyet vermeleri halinde tazminat talep etmek hakkını haiz olan kimse -davacı- borçluların her birinden zararın tamamen tazminini isteyebilir. Bu husus Borçlar Kanunu'nun 50. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir... Gerçekten de kart hamili kredi kartını normal bir insandan beklenen dikkat ve özenle saklamak zorundadır. Kaldı ki kredi kartının herhangi bir şekilde elden çıkması halinde durumu derhal kartı çıkararak kuruma bildirmek yükü de kart hamiline ait bulunmaktadır. Mağdurun, makul bir insandan beklenen davranışta bulunmayarak zararın meydana gelmesinde veya artmasında etkili olmasına müterafik kusur denilmektedir. Bu açıdan bakıldığında davacı (mağdurun) zararın oluşmasında ek bir kusurunun bulunduğu akla gelebilir. Zira ilgili bankanın dikkatinin çekilmesi ihmal edilmiş ve zararın oluşumuna olanak sağlanmıştır. Müteselsil sorumlulardan her biri zararın tamamından sorumludur. Fakat zararın tamamından sorumlu olmak demek zararın tümünün mutlaka tazmin edileceği demek değildir. Zira tazminat miktarı BK. md. 43 ve 44'teki prensipler çerçevesinde tayin edilecektir. Örneğin mağdurun (davacının) müterafik kusuru tazminatın tenkisine yol açabilir.." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/3hd-1999-5578.htm&query=kredi%20kart%FD%20bk.%20md.%2050#fm>, 18 Ekim 2010.

sorumsuzluk anlaşması olan, alacaklı karşısında diğer sorumlular ile beraber borçlu sıfatını taşımayacaktır. Binaenaleyh hâkim diğer sorumluların alacaklıya ödemesi gerek tazminat miktarını hesap ederken, bu şahsa sorumlular arasındaki ilişkide düşecek payı da göz önünde bulundurmalı ve bu miktarı, tazminat tutarından düşmelidir. Zarar görene tazminat ödendiğinde, bu şahsa hiçbir surette rüçü edilmemesi gerekir. Sorumlulardan birinin, zarar görene gereğinden fazla bir tazminat ödediği durumda bile, sorumsuzluk anlaşması tarafı olan şahsa rüçü edilmemeli, bu fazlalık için alacaklıya sebebiiz zenginleşme hükümleri çerçevesince başvurulmalıdır⁷⁰.

B.K. madde 50'de, zarara uğrayan karşısında, tefrik edilmeksizin sorumlu olacakları gösterilen şahıslar şunlardır⁷¹:

Teşvik eden, zarara sebep olan hukuka aykırı eylemin işlenmesine vesile olan kimsedir⁷². Bu sıfatın kazanılması için, bir zarar vermeye teşvikte bulunmak

⁷⁰ Ali Erten, "Müteselsil Sorumluluk Yönünden Sorumsuzluk Şartları", **Prof. Dr. Akif Erginay'a 65 inci Yaş Armağanı**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1981, s. 117, 118.

⁷¹ Borçlar Kanunu Tasarısı'nda, "müşevvik, asıl fail, fer'an methali ve yataklık eden" kavramlarına, bu kavramların Ceza Hukuku'na özgü kavramlar oldukları gerekçesiyle yer verilmemiş, bunun yerine 60 numaralı maddede, birden çok kişinin bir zarara birlikte neden olmalarına işarette bulunulmak ile yetinilmiştir. Yataklık edene ilişkin düzenlemenin Tasarı'da yer almamasının, mantiken doğru olmadığı, zira kusurun ve tehlikenin yoğunluğunun bu şahsı sorumlu tutmak için yeterli olmayacağı yönünde bkz.: Kılıçoğlu, **a.g.m.**, s. 172.

⁷² Brehm, **a.g.e.**, s. 631; Gürsoy, **a.g.m.**, s. 63; Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 706; Funk, **a.g.e.**, s. 87; Tandoğan, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, s. 373; Ali Naci Tuncer, "Bir Zarara Birden Çok Kişinin Birlikte Neden Olmasında Zincirleme (Müteselsil) Sorumluluk ve Rüçü İlişkileri (BK. md. 50)", **Adalet Dergisi**, Cilt: 58, Sayı: 5-6, 1978, s. 436; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **a.g.e.**, s. 699; Velidedeoğlu/Özdemir, **a.g.e.**, s. 130; Tuhr, **a.g.e.**, s. 408, 409; Arsebük, **a.g.e.**, s. 595; İzzettin Sönmez, "Ortaklaşa Kusur ile İşlenen Haksız Eylem ve Birden Fazla Şahısların Müteselsil Sorumluluğu", **Adalet Dergisi**, Sayı: 3, 1967, s. 208; Aytekin Ataay, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi Birinci Yarımlık**, Gözden Geçirilmiş, Yenilenmiş 4. bası, İstanbul, Der, 1986, s. 288; Birsen, **a.g.e.**, s. 198; Eren, **a.g.e.**, s. 780; Gürkanlar, **a.g.e.**, s. 40 (Yazar, bir kimsenin kışkırtıcı sayılabilmesi için kışkırtılanın temyiz kudretine sahip olması gerektiğini, aksi takdirde bu kişinin asıl fail olacağını ifade etmektedir.); İnan, **a.g.e.**, s. 426; Kayar, **a.g.e.**, s. 79; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 968; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 320; Rabi Koral, **Borçlar Hukuku (Umumi Esaslar) Kısım I**, İstanbul, Menteş Kitapevi, 1962, s.

şart değildir. Örneğin, arkadaşına denize taş atması için teşvikte bulunan kişi, arkadaşının attığı taş ile denizde yüzen bir kişinin yaralanması sonucunda, her ne kadar kendisi doğrudan denizde yüzen bir kişinin yaralanmasına yönelik bir yönlendirmede bulunmasa da, teşvik eden sıfatıyla sorumlu olacaktır.

Asıl fail, haksız fiili bir teşvik sonucunda yahut bizzat kendi iradesiyle ika eden şahıstır. Verilen örnekteki, denize taş atıp, yüzen bir kişiyi yaralayan, asıl faildir. Birden çok kimsenin de asıl fail olması mümkündür⁷³.

Yardımcı, yahut kanundaki ifade ile fer'an methaldar olan haksız fiilin işlenmesinde faile yardımda bulunan, zarar veren fiilin işlenmesini kolaylaştıran şahıstır⁷⁴. Hırsızlık yapılırken, gözcülük yapan şahıs, yardımcı olarak addedilir.

135, 136; Önen, a.g.e., s. 151; Tunçomağ, a.g.e., 601; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 126; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 182; Şenyüz, a.g.e., s. 69; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 509 (ancak bu yazarlar eserlerinde, ihmal halinde bir teşvikten bahsilmedisinin zor olacağına işarette bulunuyorlar.); Reşat Kaynar, **Türk Borçlar Hukuku Dersleri-Genel Hükümler**, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1965, s. 155; Olguç, **Kazai ve İlmî İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 854; Sungur, a.g.e., s. 183; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. M. 50- 51) /Birinci Bölüm/**, s. 524; Mustafa Reşit Belgesay, "Türkiye Temyiz Mahkemesi ve İsviçre Federal Mahkemesi Kararlarının Analizi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: VI, Sayı: 2-3, 1940, s. 623.

⁷³ Brehm, a.g.e., s. 631; Eren, a.g.e., s. 780; Gürsoy, a.g.m., s. 63; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 706; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 699; Tuncer, a.g.m., s. 435; Gürkanlar, a.g.e., s. 39.

⁷⁴ Brehm, a.g.e., s. 632; Gürsoy, a.g.m., s. 63, 64; Tuncer, a.g.m., s. 437; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. M. 50- 51) /Birinci Bölüm/**, s. 525; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 707; Funk, a.g.e., s. 88; Tandoğan, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, s. 374; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 699; Sönmez, a.g.m., s. 208; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 130; Tuhr, a.g.e., s. 409; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 126; Arsebük, a.g.e., s. 595; Ataay, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, s. 288; Birsen, a.g.e., s. 198; Eren, a.g.e., s. 780; Gürkanlar, a.g.e., s. 42 (Yazar, asıl failin haberi olmadan yapılan yardımın, bu şahsı B.K. madde 50 kapsamına sokmayacağını ileri sürmektedir.); İnan, a.g.e., s. 426; Kayar, a.g.e., s. 79; Kaynar, a.g.e., s. 155; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 320; Koral, a.g.e., s. 136; Önen, a.g.e., s. 151; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 182; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 510; Şenyüz, a.g.e., s. 69; Tunçomağ, a.g.e., s. 600, 601; Herman Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül II**, Çev. Kemal Reisoğlu, Ankara, Ankara Yarıtaçık Cezaevi Matbaası, 1968, s.

İlgili maddenin ilk fıkrasında yer almayan diğer bir şahıs yataklık eden ise, fiilin işlenmesinden sonra faile yardımda bulunan şahıstır⁷⁵. Bu şahıs eylemin gerçekleşmesinden sonra devreye giren ve eylemin ikasına değil sonuçlarına etkisi dokunan kişidir⁷⁶. B.K. madde 50 fıkra 2’de bu şahıs için ayrı bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre, yataklık eden vâki kârdan hisse almadıkça yahut katılması ile bir zarara sebep olmadıkça, ika edilen haksız fiilden sorumlu tutulmayacaktır. Örneğin, çalınan malı saklayan veya bu malın satılması ile elde edilen değerden hisse alan, yataklık eden sıfatıyla B.K. hükümlerince sorumlu olacaktır. Öğretide bu şahsın sadece aldığı hisse, verdiği zarar miktarınca diğer borçlular ile sorumlu olacağı ifade edilmektedir⁷⁷. Oysa B.K. madde 50’den bu görüşün aksi yönünde bir

309; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 969; Olgaç, **Kazai ve İlmi İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 855; Sungur, **a.g.e.**, s. 183; Belgesay, **Türkiye Temyiz Mahkemesi ve İsviçre Federal Mahkemesi Kararlarının Analizi**, s. 623.

⁷⁵ Bu hususta kast unsurunun gerekeceği yönünde bkz.: Gürsoy, **a.g.m.**, s. 64; Tuncer, **a.g.m.**, s. 441, 452.

⁷⁶ Fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunanın, fiil işlenmeden önce bu yardım vaadinde bulunması durumunda, artık yataklık eden sıfatı ile değil de, yardımcı sıfatı ile sorumlu tutulması gerektiği yönünde bkz.: Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, **a.g.e.**, s. 700; Tuncer, **a.g.m.**, s. 442.

⁷⁷ Willi Fischer v.d., **OR Schweizerisches Obligationenrecht**, Herausgegeben von: Jolanta Kren Kostkiewicz, Peter Nobel, Ivo Schwander, Stephen Wolf, 2. überarbeitete und erweiterte Auflage, Orell Füssli Verlag AG, y.y., 2009, s. 206; Gauch/Aeppli/Casanova, **a.g.e.**, s. 148; Brehm, **a.g.e.**, s. 646, 648; Schnyder v.d., **a.g.e.**, s. 395; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. M. 50- 51) /Birinci Bölüm/**, s. 526; Tuncer, **a.g.m.**, s. 440, 441; Tandoğan, **Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)**, s. 375; Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 705, 708; Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül II**, s. 310; Gürkanlar, **a.g.e.**, s. 44; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 971; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, **a.g.e.**, s. 700; Göktürk, **a.g.e.**, s. 221; Kayar, **a.g.e.**, s. 79; Haluk N. Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları**, 2. Baskı, İstanbul, Beta, 2001, s. 82; Koral, **a.g.e.**, s. 139; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 172; Safa Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 183; Y. 4. H.D. 21.11.1978, E.1978/1304, K. 1978/12911 “...hırsızlara yataklık eden ve çalınan malı ucuz olarak alan kimse, meydana gelen fiyat farkı ve kendisi tarafından kolaylaştırılan bu hareketin uzantısından (temadisinden) husule gelen zarar için, müteselsilen sorumlu olur...” **Yargıtay**

sonuç da çıkarılabilir. Zira maddede, yataklık edenin hangi hallerde, B.K. hükümlerince sorumluluğunun doğacağı düzenlenmiştir, sorumluluğunun sınırı değil. Madde metninde yer alan diğer şahıslar, tazminatın sadece belirli bir kısmından değil de tamamından diğerleriyle aralarında teselsül olacak şekilde sorumlu tutuluyorsa, yataklık eden de B.K. madde 50 fıkra 2’de ifade edilen şartlar gerçekleştiğinde, hükmedilecek tazminatın tamamı için aynı şekilde sorumlu tutulmalı ve ifade bulunduğu, aldığı hisse yahut verdiği zarar oranına göre belirlenecek rüçû hakkı çerçevesince diğer sorumlulara rüçû etmelidir⁷⁸.

Öğretide, her ne kadar söz konusu maddede sadece birlikte zarar vermeden söz edilip, açıkça kusur unsuruna değinilmemiş olsa da, sorumlular arasında teselsül bulunabilmesi için “müşterek kusur” şartının varlığının gerekeceği ifade edilmektedir⁷⁹. Bir zararın birlikte verildiği sonucunun çıkarılmasını sağlayacak

Kararları Dergisi, Cilt: 5, Sayı:59, Ocak 1979, s. 639; BGE 101 II 102 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfv/dfv_bge.html, 25 Aralık 2010.

⁷⁸ Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 320, Birsen, a.g.e., s. 199.

⁷⁹ Guhl, a.g.e., s. 196; Brehm, a.g.e., s. 626; Fischer v.d., a.g.e., s. 202; Schnyder v.d., a.g.e., s. 391, 393; Schwenzler, a.g.e., s. 474; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 159; Funk, a.g.e., s. 87; Hugo Oser/Wilhelm Schönenberger, **Borçlar Hukuku İkinci Kısım Madde: 41-109**, Çev. Recai Seçkin, Şerhin ikinci basılışının tercemesi, Ankara, Yeni Cezaevi Matbaası, 1950, s. 454; Gürsoy, a.g.m., s. 59; Halil Arslanlı, “Türk Borçlar Kanununun 50. ve 51. Maddelerinin Tefsiri”, **Tedris Hayatının Otuzuncu Yıldönümü Hatırası Olmak Üzere Medeni Hukuk Ordinaryüs Profesörü Ebül’ula Mardin’e Armağan**, İstanbul, Kenan Matbaası, 1944, s. 967; Tekinay/Akıman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 687; Hirsch, **Mahkeme İçtihatları**, s. 7491; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 130; Tandoğan, **Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)**, s. 368; Tuncer, a.g.m., s. 419, 420; Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül II**, s. 308, 309; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 705; Tuhr, a.g.e., s. 408, 792; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 319; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 124; Ataay, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, s. 288; Eren, a.g.e., s. 778; İnan, a.g.e., s. 424, 425; Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları**, s. 80; Kaplan, a.g.e., s. 141; Gürkanlar, a.g.e., s. 20; Sönmez, a.g.m., s. 209; Kaynar, a.g.e., s. 155, 156; Kayıhan, a.g.e., s. 181; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, 1996, s. 169; Önen, a.g.e., s. 150; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 182; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 511; Tunçomağ, a.g.e., s. 599; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler I. Cilt**, s. 959, 960, 963 v.d.; Senai Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, 4. Bası, Ankara, Olgaç Matbaası, 1976, s. 853;

müşterek kusurun ne zaman söz konusu olacağı konusunda ise, öğretide çeşitli görüşler ileri sürülmüştür⁸⁰. Bunlardan ilki doğrultusunda, sorumluların kusurlarının

Aytekin M. Ataay, **Açıklamalı Medeni Kanun ile Borçlar Kanunu (Tatbikat Kanunuyla Birlikte) İlgili Kanunlar İçtihatları Birleştirme Kararları**, Gözden geçirilmiş 3. bası, İstanbul, Filiz, 1968, s. 285; Amil Artüs, “Haksız Fiillerde Müteaddit Kimselerin Mes’uliyeti”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 6-150, 1942, s. 7640, 7641; Ferit Hakkı Saymen, “Temyiz Mahkemesi 4 cü Hukuk Dairesinin 26/10/1944 Tarihli ve Esas 2817, Karar 3030 Sayılı İlâmı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 10, Sayı: 3-4, 1944, s. 897; Y. 9. H.D. 30.10.2008, E. 2007/26968, K. 2008/29586 “...Birden çok kişi ortak kusurla zarar vermesi halinde Borçlar Kanununun m. 50/1 gereğince sorumlu olurlar. İlke olarak tazmin yükümlülerinden her biri zarar görene tazminatın tamamını ödemek zorundadır.” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/9hd-2007-26958.htm>, 16 Ekim 2010; Y. 3. H.D. 17.6.1999 K. 99/6331 “...Birden çok kimsenin -müşterek bir kusur ile- birlikte bir zarara sebep olmaları halinde, zarar gören kimse, -BK. md. 50 uyarınca- sorumluların her birinden zararın tamamen tazminini isteyebilir.” Safa Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 183; Y. H.G.K. 7.3.1986, 10-250/205 “...Birden ziyade kişinin müşterek kusurlarıyla vermedikleri bir zarardan aynı zamanda mesul olmaları, diğer bir deyimle muhtelif sebepler dolayısıyla sorumluluk, BK. m. 51’de düzenlenmiştir. Burada noksan teselsül hali öngörülmüştür. Zira müşterek kusur yoktur...Müteddid kişilerin birbirinden habersiz olduğu kusurlu müşterek illiyet veya Müterafik illiyet hallerinde de nakıs teselsül söz konusu olmaktadır...Bu nedenle olayda, Borçlar Kanununun 50’de düzenlenen birden fazla şahsın müşterek kusurlarıyla bir zarara yol açmaları, diğer bir deyimle, tam teselsül hali yoktur. Aksine, bu gibi hallerde, B.K. m. 51 de öngörülen eksik teselsül hali söz konusudur....” Lütfü Dalamanlı/Faruk Kazancı/Muharrem Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlar Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt I**, İstanbul, Kazancı Kitap A.Ş., 1990, s. 816, 817; Y. 12. H.D. 14.1.1982, E. 981/12393, K. 393 “...Bilindiği gibi, BK.nun 50. maddesi gereğince bir çok kişinin bir ve aynı zarardan sorumlu tutulabilmeleri için, ortada Bknun 41. maddesi anlamında bir haksız fiilin mevcut olması yanında “ortaklaşa neden olma”, “müşterek kusur”, “o haksız eyleme asıl yapan önyak olan ve yardım eden sıfatlarıyla katılma” ve “bir ve aynı zararı meydana getirme”koşullarının da gerçekleşmiş olması lazımdır...” Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt I**, s. 824.

⁸⁰ Görüşler için bkz.: Gürkanlar, **a.g.e.**, s. 21 v.d.; Hüseyin Hatemi, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, Gözden geçirilip genişletilmiş ikinci bası, İstanbul, Filiz, 1998, s. 121, 122; Tandoğan, **Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)**, s. 369, Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 127, 128; Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 706, 707; Hüseyin Hatemi, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Fasiküller 2006-Ekli Metin**, y.y., y.y., t.y., s. 143; İnan, **a.g.e.**, s. 425; Koral, **a.g.e.**, s. 137 v.d.; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler I. Cilt**, s. 963, 964; Aygün, “**Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme**

müşterek sayılabilmesi için, bu şahsıların sonucu bilerek ve isteyerek ikada bulunmaları yani aralarında, eylem sonucu ortaya çıkacak zarara ilişkin kasti bir birlik olması gerektiği ileri sürülmektedir⁸¹. Kasti ittihat nazariyesi veya sübjektif birlik nazariyesi olarak adlandırılan bu görüş dâhilinde, ihmali surette işlenen haksız fiiller B.K. madde 50 kapsamına girmediğinden, ilgili düzenlemenin uygulama alanı

Sorumluluk (BK. M. 50- 51) /Birinci Bölüm/, s. 522, 523, 524; Gürsoy, a.g.m., s. 59 v.d.; Tuncer, a.g.m., s. 429, v.d..

⁸¹ Bu görüşün taraftarı yazarlar için bkz.: Hatemi, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, s. 122; Hatemi, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Fasiküller 2006-Ekli Metin**, s. 143; Saymen, a.g.m., s. 897; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 182, 183; Tekil, a.g.e., s. 144; Y. 4. H.D. 14.1.1982, E. 981/12393, K. 393 "...Hukuki sorumlulukta dayanışmanın (teselsülün) varlığı için yukarıda açıklanan müşterek sebebiyetin (ortaklaşa bir eylemin bulunması) yanında gereken ikinci koşul, "ortak kusur"dur...Yargıtay'ın süregelen uygulamasına göre de, kusurların ortaklaşa sayılabilmesi için önceden bilerek ve isteyerek birlikte hareket etmiş olmak (kasti ittihat) gerekir..." Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt I**, s. 824; Y. 4. H.D. 13.2.1979 E. 10015, K. 1746 "...Borçlar Kanununun 50. maddesinde yer alan müteselsil (müteselsil) sorumluluk hükmünün uygulanması, zararı yapanlar arasında kasti bir birleşmenin bulunmasına bağlıdır..." Mustafa Reşit Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, İstanbul, Beta, 1990, s. 1315; Y. 4. H.D. 6.12.1972-774-11625 "BK. 50. maddesinde yer alan müteselsil sorumluluk hükmünün uygulanması, zararı yapanlar arasında kasti bir birleşmenin bulunmasına bağlıdır..." Nazif Kaçak, **Emsal İçtihatlarla Borçlar Kanunu**, Ankara, Adil Yayınevi, 2002, s. 310; Y. H.G.K. 23.3.1966, E. 3, K. 79 "...Borçlar Kanununun 50. maddesinde yer alan müteselsil sorumluluk hükmünün uygulanması, zararı yapanlar arasında kasdı bir birleşmenin bulunmasına bağlıdır..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1318; Y. 4. H.D. 27.12.1963, E. 3338, K. 11036 "...eylemi işleyenler arasında önceden verilmiş bir karar ve tasarlanmış bir durum olmadıkça herkes ancak ayrı ayrı eylemi sonunda meydana gelen zarar tutarıyla sorumlu kılınır ve her eyleme düşen zarar tutarı ispat edilmek gerekir..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1319; Y. H.G.K. 7.3.1986, E. 984/10-250, K. 205 "...Bunlar, kusurlu haksız eylemleri ile ve akte ve Kanuna aykırı davranışları ile konusunda önceden anlaşılmamış ve bilerek ve isteyerek hareket etmiş degillerdir. Hareketleri ihmali niteliktedir. Birbirlerinin eylemlerinden haberdar degillerdir. Bu nedenle olayda, Borçlar Kanununun 50'de düzenlenen birden fazla şahsın müşterek kusurlarıyla bir zarara yol açmaları, diğer bir deyimle, tam teselsül hali yoktur..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1358; Y. H.G.K. 9.2.1955, E. 3/9, K. 9 "Borçlar Kanununun 50 nci maddesinde derpiş edilen müteselsil mesuliyet hükümlerinin tatbiki, zarar ika edenler arasında kasdı bir ittihadın mevcudiyetine vabesdir." Olguç, **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 413.

oldukça daralmaktadır. Diğer bir görüş dairesinde ise, sorumlular arasında B.K. madde 50'ye binaen, teselsülün söz konusu olabilmesi için, zarara birlikte neden olan şahıslar arasında, zararın doğmasına yönelik kasti bir birlik olması şart değildir. Sorumlu şahısların kusurlarıyla aynı zarara sebep olmaları, sorumluların fiilleri arasında nedensellik bağı olması yeterlidir⁸². Objektif iştirak nazariyesi olarak kabul edilen bu görüş içerisinde, birbirlerinden habersiz şahısların bile birlikte bir zarara sebebiyet vermeleri durumunda, aralarında teselsül bulunacağına kabulü, B.K. madde 50'nin uygulama alanı genişlemektedir. Telifçi görüş olarak adlandırılan son görüş doğrultusunda ise⁸³, B.K. madde 50'nin uygulama alanı bulabilmesi için, haksız

⁸² Bu görüşün taraftarı yazarlar için bkz.: Gürsoy, a.g.m., s. 59; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 320, 321; Sönmez, a.g.m., s. 209; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 130; Önen, a.g.e., s. 151; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 511. Bu yöndeki bir Yargıtay kararı için 66 numaralı dipnotta yer alan 17.6.1999 tarihli karara bakılabilir, zira bu kararda Yargıtay sorumlulardan birinin diğerinden haberdar olması koşulunu aramamıştır.

⁸³ Bu görüşün taraftarı yazarlar için bkz.: Fischer v.d., a.g.e., s. 204; Guhl, a.g.e., s. 196; Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 146; Brehm, a.g.e., s. 626, 627; Schnyder v.d., a.g.e., s. 392; Schwenzer, a.g.e., s. 474; Schoop/Müller v.d., a.g.e., s. 65; Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül II**, s. 308, 309; Oser/Schönenberger, **Borçlar Hukuku İkinci Kısım Madde: 41-109**, s. 455, 456; Tandoğan, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, s. 370, 371; Eren, a.g.e., s. 778; Kayıhan, a.g.e., s. 181; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 854, 856; Şenyüz, a.g.e., s. 69; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 697; Turgut Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt**, Ankara, Seçkin, 2003, s. 2493; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. M. 50- 51) /Birinci Bölüm/**, s. 524; Kırca, a.g.m., s. 646; Tuncer, a.g.m., s. 423, 424; Gürkanlar, a.g.e., s. 33; Y. H.G.K. 30.6.1999, E. 1999/4-527, K. 1999/532 "...olaya uygulanacak BK. nun 50 nci maddesinde yer alan müteselsil sorumluluk hükmünün uygulanması için zarar yapanlar arasında önceden bir birleşmenin varlığının diğer bir anlatımla, asgari düzeyde birbirlerinin fiillerinden haberdar olmalarının şart olmasına, böylece birbirlerinin farkında olarak müştereken hareket ettiklerinin belirlenmiş olması gerekmesine,..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-1999-4-527.htm>, 18 Ekim 2010; Y. 3. H.D. 17.6.1999, E. 1999/5578, K. 1999/6331 "...Birden fazla kimselerin -müşterek bir kusur ile- birlikte zarara sebebiyet vermeleri halinde tazminat talep etmek hakkını haiz olan kimse -davacı- borçluların her birinden zararın tamamen tazminini isteyebilir. Bu husus Borçlar Kanunu'nun 50. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir: "Birden ziyade kimseler birlikte bir zarar ika ettikleri takdirde müşevvik ile

fiilin işlenmesine sebep olan şahısların önceden birbirleri ile anlaşmaları, birbirlerinin fiillerinden haberdar olmaları yahut da haberdar olmaları gerektiği ileri sürülmektedir. Ancak bu halde, verilen zarar birlikte verilmiş kabul edilir. Bu görüş kapsamında, sadece kasten ika edilen haksız fiillerde değil, birbirlerinin fiillerinden haberdar olmak koşuluyla, ihmali surette ika edilen haksız fiillerde de, sorumlular arasında teselsül olacağı kabul olunmaktadır. Bununla beraber birbirlerinden haberdar olmadan zarara sebebiyet veren kişiler arasında ise, B.K. madde 51 uygulama alanı bulmaktadır.

Kanımızca Türk Hukuku açısından, kanunun lafzına en uygun görüş, objektif iştirak teorisi olarak gözükmektedir. Zira B.K. madde 50’de birlikte bir zarar ika etme şartı aranırken, mehz kanunun Almanca metninin 50 numaralı maddesinde, bir zarara ortaklaşa neden olma şartı aranmaktadır. Bu husus “gemeinsam” kelimesi ile ifade edilmektedir. Bu kelime Türkçe’de “birlikte” anlamına değil, “ortaklaşa” anlamına tekabül eder. Türkçe’deki “birlikte” kelimesi ise, Almanca’daki “zusammen” kelimesine karşılık gelir. Bu bakımdan, birbirinden habersiz iki şahıs, eylemleri arasında nedensellik bağı bulunacak şekilde, bir başkasına zarar verdiklerinde, zararı birlikte vermiş oldukları kabul edilebilecekken, ortaklaşa

asil fail ve fer'an medhali olanlar, tefrik edilmeksizin müteselsilen mes'ul olurlar" o halde kasden veya ihmal ile diğer bir kişinin haksız eylemini kolaylaştıran kimse "fer'an zimethal"dir. Davacı alacağının tamamının veya bir kısmının ifasını müteselsil borçluların birinden, bir kaçından veya tümünden talep edebileceği cihetle husumetin üye işyerine yöneltmesinde bir isabetsizlik görülmemiştir. Zira davalı gerekli dikkati ve özeni gösterebilseydi diğer failin davranışından haberdar olabilecek ve böylece kusura ortak olmayacaktı....” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/3hd-1999-5578.htm>, 18 Ekim 2010; Y. 15. H.D. 29.11.1990, E. 2123, K. 5174 “Borçlar Kanununun 50 nci maddesi uyarınca...Açıklanan yasa maddeleri gereğince, birden fazla kimselerin müşterek kararları ile sebebiyet verdikleri zararlardan müteselsilen sorumlu oldukları anlaşılmaktadır. Ortak kusurun varlığı için bu kimselerin birbirlerinin fiillerinden haberdar olmaları, farkında bulunmaları veya birlikte hareket etmeleri yeterlidir. Müteselsil sorumluluk yalnız kasdî haksız fiillerle sınırlı değildir, ihmali haksız fiillerde de uygulanır...” Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1310. BGE 115 II 42 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/df/fr/df_bgec.html, 25 Aralık 2010; BGE 104 II 225 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/df/fr/df_bgec.html, 25 Aralık 2010.

verdikleri kabul edilemez. Böyle bir durumda, B.K. açısından bu şahıslar arasında verilen zarar için madde 50 mucibince teselsül olacağıın kabulü uygundur.

b.Birden Fazla Kimsenin Muhtelif Sebeplerden Sorumluluğu

Husule gelen zararın tazmininde, alacaklı karşısında muhtelif sebeplere binaen sorumlu birden fazla şahıs olabilir. B.K. madde 50 gereği aralarında teselsül bulunan şahıslardan farklı olmamak üzere, bu şahıslar da aynı şekilde asli borçlu sıfatı ile sorumludurlar ve aralarından birinin yapacağı ifa ile diğerleri de ifa edilen oranda zarar uğrayan karşısındaki sorumluluklarından kurtulurlar. Öğretide kaynakları ve hükümleri açısından kimi yerlerde kendine özgü yapısı olduğu ve B.K.da tatmin edici şekilde düzenlenmediği ileri sürülen bu kurum, eksik/nakıs teselsül, davaların birleşmesi, davaların telahuku ya da talep haklarının telahuku⁸⁴ olarak isimlendirilmektedir⁸⁵.

Birden fazla kimsenin aynı zarardan muhtelif sebeplerden birlikte sorumlulukları B.K. madde 51’de düzenlenmiştir. Sözü geçen madde,

“Müteaddit kimseler muhtelif sebeplere (haksız muamele, akit, kanun) binaen mes’ul oldukları takdirde haklarında, birlikte bir zarar vukuuna sebebiyet veren kimseler hakkındaki hükümlere göre muamele olunur.

Kaideten haksız bir fiil ile zarara sebebiyet vermiş olan kimse en evvel, tarafından hata vaki olmamış ve üzerine borç alınmamış olduğu halde kanunen mes’ul olan kimse en sonra, zaman ile mükellef olur.”

şeklindedir.

Bahsi geçen maddeye binaen, sorumluların tümünden zararın tazmininin istenebileceği genellikle kabul edilmekle beraber, tartışma borçlular arasındaki teselsülün mahiyetine ilişkindir. Türk öğretisinde tartışmalar, Yargıtay’ın 1941

⁸⁴ Bu kavramı herhangi bir ayırım yapmadan, öğretide yapılan sınıflandırmayla hem tam hem de eksik teselsülüne içine alacak şekilde kullanan bir yazar için bkz.: Eren, a.g.e., s. 777.

⁸⁵ Tekinay, a.g.t., s. 29, 69 v.d.; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 130, 131; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 710 v.d., 839; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 310; Arsebük, a.g.e., s. 1029, 1030; İnan, a.g.e., s. 428; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 185; Mustafa Yaşar Aygün, “Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51)” /İkinci Bölüm/, *Yargıtay Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1-4, 1979, s. 793, 812; Arslanlı, a.g.m., s. 993; Gürsoy, a.g.m., s. 68; Karayalçın, a.g.m., s. 660; Gürkanlar, a.g.e., s. 4.

yılında vermiş olduğu bir karar üzerine başlamıştır⁸⁶. Kararda sorumlulukları muhtelif sebeplerden doğan birlikte sorumlu olanlardan, birine karşı zamanaşımı süresinin kesilmesinin, diğer sorumlular açısından da aynı sonucu doğuracağına hükmedilmiştir. Bu karar üzerine öğretide yazarlar arasında ihtilaf başlamış, B.K. madde 51'den doğan sorumluluğun, B.K. madde 50'den doğan birlikte sorumluluk ile tamamen aynı olmadığı, bu birlikte sorumluluğun tam bir teselsül hali değil de, teselsüle benzemekle birlikte, eksik teselsül olarak adlandırdıkları ayrı bir kurum olduğu ileri sürülmüştür⁸⁷. Bu gerekçe ile B.K. madde 134'te düzenlenen, aralarında

⁸⁶ Y. 4. H.D. 12.4.1941 T. 1037 E. 890 "Dava-müddeaaleyh kumpanyaya ait vapurun şimendifer idaresine getirdiği kömürün tahliyesi için liman Şirketi tarafından amele olarak müvekkili çalıştırılmakta iken vapurun vincini kullanan şahsın acemiliği ve ehliyetsizliği dolayısıyla ambardan kömür çıkarmağa mahsus bulunan kazanın vakitsiz mayna edilmesi üzerine müvekkili dokuz ay iş ve gücünden mahrum ve binnetice sakat kalmış olduğundan bahisle müvekkilinin ayda vasati kazancı olan...her ne kadar celb edilen ceza dosyasında vınçe kumanda eden memurun kusuru ve acemiliği tesbit edilmiş ise de, hadisede müddeaaleyh kampanya ile alakası bulunmayan ve üçüncü şahıs mevkiinde olan davacının maruz kaldığı kazadan dolayı mezkur kumpanyanın mali mesuliyeti yani müstahdemin fiilinden istihdam edenin mes'ul olması kaziyesi mevzuu bahs olmasına...ceza mahkemesinde asıl fail hakkında dava ikame edildiği anlaşılmasına göre bu davada tazminat talep olunup olunmadığı ve ceza davasının deva edip etmediği tahkik olunmak ve talep olunmuş ise borçlar kanununun 134 ncü maddesi mucibince müruru zaman müteselsil borçlulardan birine karşı kat'edilmiş olunca diğerlerine karşı da kat'edilmiş olacağına mebni mes'ülübilmal hakkındaki tazminat davası müruru zamanı cezanın son muamelesinden hesap edilmek lazım gelirken..." Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/,** s. 103, 104.

⁸⁷ Eksik teselsül olarak adlandırılan ayrı bir kurumun varlığı yönünde bkz.: Fischer v.d., a.g.e., s. 206; Huguenin, a.g.e., s. 231; Guhl, a.g.e., s. 30, 199; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 328; Gauch/Aeppli/Casano-va, a.g.e., s. 142; Bucher, a.g.e., s. 448; Brehm, a.g.e., s. 660; Schnyder v.d., a.g.e., s. 397; Schoop/Müller v.d., a.g.e., s. 66; Tuhr, a.g.e., s. 812; Oser/Schönenberger, **Borçlar Hukuku İkinci Kısım Madde: 41-109,** s. 464; Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül II,** s. 311, 312; Hirsch, **Mahkeme İçtihatları,** s. 7491; E. E. Hirsch, "Tam ve Nakis Teselsül", **Hukuki Bilgiler Mecmuası,** Sene: 13, Sayı: 3-147, 1942, s. 7584; Gücün, a.g.m., s. 7625; Cevad Abdürrahim Gücün, "Tam Teselsül – Nakis Teselsül", **Hukuki Bilgiler Mecmuası,** Sene: 13, Sayı: 5-149, 1942, s. 7625; K. Berker, "Tam Teselsül – Nakis Teselsül", **Hukuki Bilgiler Mecmuası,** Sene: 13 Sayı: 5-149, 1942, s. 7627, 7628; Ahmed Esat Arsebük, "Tam ve Nakis Teselsül", **Hukuki Bilgiler Mecmuası,** Sene: 13, Sayı: 7-151, 1942, s.

teselsül bulunan borçlulardan birine karşı zamanaşımı kesildiğinde, diğerlerine karşı da zamanaşımı süresinin kesileceğine yönelik kuralın, söz konusu olayda uygulanmaması gerektiği savunulmuştur⁸⁸.

7659; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/,** s. 138; E.F., “Tam ve Nakis Teselsül Bir Metod Meselesi: - Sarih ve Zımnî Tarifler”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 9-153, 1942, s. 7691; Kılıçoğlu, **a.g.m.**, s. 165, 171; Arslanlı, **a.g.m.**, s. 989, v.d.; Fuat Hulusi Demirelli, “Tam ve Nakis Teselsül”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 12, Sayı: 13-146, 1941, s. 7575; Gad Franko Milaslı, “Teselsül Hakkında”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 11-155, 1942, s. 7726; Sadık Arda, “Teselsül Hakkında”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 12-156, 1942, s. 7736, 7737; Tandoğan, **Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)**, s. 378 v.d.; Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 710; Hatemi, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, s. 123; Arsebük, **a.g.e.**, s. 597, 1011; Velidedeoğlu/Özdemir, **a.g.e.**, s. 309; Ataay, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, s. 291; Aybay, **a.g.e.**, s. 97; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 136; Göktürk, **a.g.e.**, s. 51, 221, 222; Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları**, s. 80; Kaplan, **a.g.e.**, s. 141, 142; Kayıhan, **a.g.e.**, s. 182, 183; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 323; Koral, **a.g.e.**, s. 141; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 174; Önen, **a.g.e.**, s. 151; Safa Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 184, 185; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 514; Şenyüz, **a.g.e.**, s. 69; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 604; Tekinay, **a.g.t.**, s. 29, 61; Olgaç, **Kazai ve İlmî İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 874; Uygur, **Açıklamalı İctihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt**, s. 2493, 2494; Selâhattin Sulhi Tekinay, “Müteselsil Borçlarda Zamanaşımının Rolü”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: XXXVIII, Sayı: 1-4, 1964, s. 174; Tekinay, **Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluğun Kapsamı**, s. 216; Y. H.G.K. 23.2.2000, E. 2000/4-103, K. 2000/124 “...Somut olayda; eksik teselsül (eksik dayanışmalı sorumluluk) (BK. md. 51)’in uygulanması sözkonusu olduğundan...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-2000-4-103.htm>, 15 Ekim 2010; BGE 69 II 162/168 “Birden fazla kimseler farklı hukuki sebepler ile aynı zarardan sorumlu olduklarında, bu kimseler (özel yasal düzenlemeler saklı kalmak üzere) Borçlar Kanunu madde 143 anlamında müteselsil borçlu değillerdir. Her biri zararın tamamından sorumlu olsa da...lakin sadece kıyasen... Kanun burada hakiki teselsül ile hakların telahukunu birbirinden ayırmıştır ve ilkinе ilişkin hükümleri ikincisine taşımayı istememiştir. Fark ‘de lege ferenda’ tatmin edici olmayabilir, ancak ‘de lege lata’ hesaba katılmayacak şekilde kalmaz.” Brehm, **a.g.e.**, s. 661. Bu son eserde kararın kısa bir bölümünün Almanca tercümesi yer almaktadır. Kararın orjinal Fransızca metninde tamamı için bkz.: (Çevrimiçi) <http://www.servat.unibe.ch/dfr/Pdf/c2069162.pdf>, 13 Aralık 2010.

⁸⁸ Zamanaşımı süresinin kesilmesinin diğer borçlulara etkisi konusunda bkz.: aş. **ç.Borçlulardan Biri İçin Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi** s. 133.

B.K. madde 51’de düzenlenen halin neden, B.K. madde 50’de düzenlenen halden farklılık arz ettiği ve eksik teselsül olarak kabul edilmesi gerektiği meselesi üzerine yazarlar tarafından ileri sürülen görüşler çeşitlidir. Bir yazara göre, kanunda borçlular arasında teselsül olacağına hükmedilen maddelerde teselsül kelimesi açıkça ifade edilmiştir ve bu durumda sorumluluğa ilişkin hukuki sebep her bir sorumlu için tek bir kaynaktan doğmaktadır. Oysa B.K. madde 51’de bu iki unsur da yer almamaktadır. Diğer yandan bir zarardan ötürü muhtelif sebeplerle sorumlu olanlar arasında da, tam bir teselsül kurulmak isteseydi, B.K. madde 51’e hiç gerek olmadan B.K. madde 50’ye bir iki kelime ilave edilebilirdi, ancak bu yapılmamıştır. Keza her iki düzenlemeye aynı sonucun bağlanması anlamsızdır da. Çünkü B.K. madde 50’de kusur kelimesi yer almadığından, geniş bir tefsir yapılarak sözleşme ve kanun gereği sorumlu olan diğer şahısların da kapsama alınması mümkündür. Bu gerekçelerin yanı sıra, kanun gereği sorumlu olanlar ile haksız eylemi ika edenlerin aynı işleme tabii olması haksızlık teşkil eder⁸⁹.

Aynı yönde ileri sürülen diğer bir fikre göre, B.K. madde 51’de geçen “*haklarında... gibi muamele olunur*” ibaresinin aslında “*aralarında... gibi muamele olunur*” şeklinde anlaşılması gerekir. Zira madde 50, 51, 56 ve 58’in ikinci fıkralarının beraber değerlendirilmesi buna delalet etmektedir. Bu bakımdan, B.K. da kabul edilen sistem, mehzaz kanundakinden farklı değildir. Aksinin kabulü, ika edilen haksız fiil örneğin ceza kanununca yirmi senelik bir zamanaşımına tabii olduğunda faile on dokuzuncu sene içerisinde tazminat davası açıldığında, kanunen sorumlu olana da bu kadar uzun bir süre sonra tazminat davası açılabileceğinin kabulünü gerektirir. Oysa bu durum B.K. madde 60 fıkra 2’de yer alan düzenlemenin sadece faile mahsus olduğu yönündeki içtihatlarla aykırıdır⁹⁰.

Diğer bir yazara göre B.K. madde 51’de tam anlamıyla bir teselsül halinin düzenlenmiş olduğu kabul edilirse, B.K. madde 141’e aykırı olarak, sözleşmelerden doğan borçlar ayrı olmak üzere, teselsül kanunda belirlenen istisnai durumlarda

⁸⁹ Arslanlı, a.g.e., s. 989 v.d..

⁹⁰ Demirelli, a.g.m., s. 7575, 7576; Tekinay, a.g.t., s. 71; N. S., “Teselsül”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 8-152, 1942, s. 7674 (Yazar, B.K. madde 51 açısından ileri sürülen bu gerekçeleri kabul etmesine karşın, Türk Hukuku açısından eksik teselsül olarak isimlendirilecek bir ayrımı kabul etmemetedir.).

değil bütün durumlarda söz konusu olacaktır. Böyle bir durumda, B.K. madde 142 ile 147 arasında düzenlenen hükümler B.K. madde 51'in tatbiki gereken durumlarda da uygulama alanı bulacaktır, ancak kanun koyucu bunu amaçlamamıştır. Diğer yandan bahsi geçen hükmün mehz kanununa bakılmadan dahi Türkçe metnin lafzı ve ruhu doğrultusunda yapılacak tefsiri sonucunda, maddenin ikinci fıkrasından da aynı anlam çıkarılmaktadır. Burada sadece rüçü hakkının tanzimi kast edilmiştir. Keza maddede geçen "*haklarında*" ibaresi sadece borçlular arasındaki ilişkiye dair bir kural getirildiğinin kanıtıdır. B.K. madde 51'de zarar gören ile sorumlular arasındaki ilişkiye dair bir hüküm veya buna yönelik bir atf mevcut değildir⁹¹.

Başka bir yazara göre, B.K. madde 51'de teselsüle değinilmemiştir ve maddedeki atf, sadece rüçü hakkı bakımından kıyasen madde 50'nin uygulamasına yöneliktir. Bu şartlar altında, tam anlamıyla bir teselsülün varlığı kabul edilemez. Bu husus mehz kanundan da açıkça anlaşılmaktadır⁹².

Sair bir fikir doğrultusunda, haksız fiil sonucunda meydana gelen zarar açısından bu fiilin faili ile diğer bir kanun maddesi gereği bu zararı tazmin etmekle yükümlü şahıs arasında teselsül kurulması için B.K. madde 51 yeterli değildir. Çünkü kanundan doğacak sorumluluk hallerine ilişkin düzenlemelerde teselsülden bahsedilmemiştir⁹³. Bununla beraber sorumluluğun tayini için bir kanun maddesi, daha sonra bu sorumlular arasında teselsül olacağına ilişkin bir başka kanun maddesi sevk edilmesi, kanun yapma yöntemine aykırıdır. Şayet sorumlular arasında teselsül olacağı kanun koyucu tarafından istenseydi, ayrı bir maddeye ihtiyaç olmadan, başkasının ika ettiği haksız fiilinden kanun gereği sorumlu olan şahsa ilişkin hükümde teselsüle dair bir kayıt bulunurdu⁹⁴.

Diğer bir fikir istikametinde, B.K. madde 51'in tamamen sorumlular arasındaki ilişkiye müteallik olduğunun kabulü gerekmektedir. Aksi halde maddenin iki fıkrası arasında bir zıtlık meydana gelir. Buna göre, ilk fıkra doğrultusunda sorumlular arasında teselsül olduğu kabul edilirken, ikinci fıkra doğrultusunda

⁹¹ Hirsch, *Tam ve Nakis Teselsül*, s. 7584, 7585; Hirsch, *Mahkeme İçtihatları*, s. 7492.

⁹² Oğuzman/Öz, *a.g.e.*, s. 710.

⁹³ Gücün, *a.g.m.*, s. 7625; Berker, *a.g.m.*, s. 7627; E.F., *a.g.m.*, s. 7690; Nomer, *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi*, s. 174; Milaslı, *a.g.m.*, s. 7725.

⁹⁴ Milaslı, *a.g.m.*, s. 7725, 7726.

sorumluların belirli bir sıraya göre takip edilmeleri anlamı çıkar. Oysa bu durum, teselsülün yapısı ile bağdaşmaz⁹⁵.

Sair bir yazara göre B.K. madde 51’de hakiki bir teselsül münasebeti söz konusu değildir. Çünkü muhtelif sebeplerden sorumlu olan şahıslar için, B.K. madde 50’den ayrı olmak üzere başka bir düzenleme sevk edilmiştir. Keza madde 51 ile getirilen sorumluluk kademesi, teselsülün yapısına aykırı olduğundan, burada teselsülün mevcudiyetini kabule engel olur. Bu bakımdan, madde 51 sadece sorumluların birbirlerine rücûna taalluk eder ve madde 50’deki hakiki rücûa ilişkin düzenlemenin muhtelif sebeplerden sorumlu olanlara sirayetini düzenler⁹⁶.

Diğer bir fikre göre, B.K. madde 50 ile 51 arasında bir ayırım yapılmadığı takdirde teselsülde sebep vahdeti yıkılacaktır ve sonucunda iki ayrı sözleşmeden de doğsa aynı hukuki ilişkiye irca edilmesi mümkün olmayan iki borçlu arasında teselsül mevcut olacaktır. Bu ise adalet hislerini rencide eder. Keza, B.K. madde 51’de yapılan atıf, muhtelif sebeplerden ötürü sorumlu olanlar arasında teselsül tesis etmek amacına dayandırılmaz. Çünkü bu kişiler arasında teselsül vücuda getirilmek istense idi uzun bir atıf yerine “*aralarında teselsül vardır*” ibaresinin konması yeterli olurdu. Buna mukabil böyle yapılmayıp uzun bir atıfta bulunulmuş ve teselsül kelimesinin kullanımından dikkatle kaçınılmıştır. Diğer yandan söz konusu maddenin ilk fıkrasının hem iç hem dış münasebete, oysa maddenin ikinci fıkrasının sadece sorumlular arasındaki ilişkiye taalluk ettiği de söylenemez. Zira ikinci fıkra, birinci fıkrada düzenlenen münasebete ilişkin olacaktır, oysa ikinci fıkranın alacaklı ile sorumlular arasındaki ilişkiye tatbiki mümkün değildir. Buna binaen, tıpkı ikinci fıkra gibi ilk fıkranın da tamamen sorumlular arasındaki ilişkiye müteallik olduğunun kabulü gerekir⁹⁷.

⁹⁵ E. F., a.g.m., s. 7690, 7691; Milaslı, a.g.m., s. 7726.

⁹⁶ Arda, a.g.m., s. 7736, 7737.

⁹⁷ Tekinay, a.g.t., s. 69, v.d.; Tekinay, *Müteselsil Borçlarda Zamanaşımının Rolü*, s. 174; Olgaç, *Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60*, s. 872.

Son bir görüşe göre, B.K. madde 51'in ilk fıkrasının, asıl metinden farklı şekilde tercüme edilmiştir ve bu madde mehzaz metne uygun olarak değerlendirilmelidir⁹⁸.

Öğretide, B.K. madde 51'den doğan birlikte sorumluluğun kendine özgü bir yapısı olduğu ve tam bir teselsül teşkil etmeyeceği yukarıda değinilen gerekçelerle savunulduktan sonra, bu kurum ile tam teselsül arasında çeşitli farklar olduğu ileri sürülmüştür. İleri sürülen farklar şunlardır:

Bunlardan ilki eksik teselsülün muhtelif sebeplerden, borçlular arasında vuku bulacak tam anlamıyla teselsülün ise aynı hukuki sebepten doğduğudur⁹⁹.

Diğer bir farkın kendisini, zamanaşımı süresinin kesilmesinde gösterdiği ifade edilmektedir. Buna göre zamanaşımı aralarında eksik teselsül bulunan borçlulardan birine karşı kesildiğinde, B.K. madde 134'te yer alan kuralın aksine¹⁰⁰, diğer borçlular için zamanaşımı kesilmiş olmayacaktır¹⁰¹.

⁹⁸ Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 186; Tunçomağ, a.g.e., s. 606; Ataay, **Açıklamalı Medeni Kanun ile Borçlar Kanunu (Tatbikat Kanunuyla Birlikte) İlgili Kanunlar İçtihatları Birleştirme Kararları**, s. 286; Gücün, a.g.m., s. 7625; Berker, a.g.m., s. 7627; Y. H.G.K. 23.2.2000, E. 2000/4-103, K. 2000/124 “..Daha açık bir ifadeyle "Birden çok kişi, gerek haksız eylem, gerek sözleşme ve gerekse yasa kuralı gibi sebeplerden ve aynı zarar için zarara uğrayana karşı sorumlular, bunlar arasında, bir zarara ortaklaşa sebep olanlar hakkındaki dönmeye (rücûa) ilişkin kurallar uygulanır...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-2000-4-103.htm>, 15 Ekim 2010.

⁹⁹ Huguenin, a.g.e., s. 231; Tuhr, a.g.e., s. 812; Bucher, a.g.e., s. 448 (Son iki yazar bu hususun, yine aynı sayfalarda, akdi hukuk açısından geçerli olmayacağını belirtmektedir.); Funk, a.g.e., s. 211; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 328 (Yazarlar yine aynı sayfada bu ayrımın sadece, hukuki durumun gerçekten farklı olduğunda bir anlam kazanacağı ifade etmektedir.); Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 137; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 125; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 710, 839; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 309; Akıncı, a.g.e., s. 258; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 324; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt**, s. 2494; Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler: Rapor**, s. 30; Tunçomağ, a.g.e., s. 1032; Arsebük, a.g.e., s. 1029 (Son iki yazar bu hususun, yine aynı sayfalarda, akdi hukuk açısından geçerli olmayacağını belirtmektedir.).

¹⁰⁰ bkz.: aş. ç.**Borçlulardan Biri İçin Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi** s. 133.

¹⁰¹ Fischer v.d., a.g.e., s. 203, 207; Huguenin, a.g.e., s. 231; Guhl, a.g.e., s. 30, 199; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 328; Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 143; Bucher, a.g.e., s. 445, 448; Brehm, a.g.e., s. 661;

Schnyder v.d., a.g.e., s. 399; Tuhr, a.g.e., s. 813; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 166; Schoop/Müller v.d., a.g.e., s. 65; Hirsch, **Mahkeme İçtihatları**, s. 7491; Gürsoy, a.g.m., s. 75; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 128; Arslanlı, a.g.m., s. 993; Tandoğan, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, s. 383; Arsebük, a.g.m., s. 7660; Kılıçoğlu, a.g.m., s. 165; Milaslı, a.g.m., s. 7726; Tekinay, a.g.t., s. 73; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 137; Arsebük, a.g.e., s. 1030; Hatemi, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, s. 123; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 711, 712, 839; Ataay, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, s. 291; Hatemi, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Fasiküller 2006-Ekli Metin**, s. 144; Eren, a.g.e., s. 1167; Göktürk, a.g.e., s. 51; İnan, a.g.e., s. 429; Kaplan, a.g.e., s. 142; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 325; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 175; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 185; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 514; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak, a.g.e., s. 326; Tunçomağ, a.g.e., s. 1032; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 875; Tekinay, **Müteselsil Borçlarda Zamanaşımının Rolü**, s. 174; Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları**, s. 81, 82; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt**, s. 2494; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4228; Tekinay, **Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluğun Kapsamı**, s. 216, 217; Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler: Rapor**, s. 30; Y. H.G.K. 23.2.2000, E. 2000/4-103, K. 2000/124 "...müteselsil borçlulardan birine karşı zamanaşımının kesilmesi diğer müteselsil borçlulara karşı da zamanaşımını keser. Bu hüküm haksız fiillerden doğan müteselsil sorumlulukta sadece tam teselsülde yani BK. md. 50'ye dayanan müteselsil sorumlulukta uygulama bulacağı; buna karşın eksik teselsül'de yani BK. md. 51'e dayanan müteselsil sorumlulukta uygulama bulamayacağı kabul edilmelidir." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-2000-4-103.htm>, 15 Ekim 2010; Y. H.G.K. 7.3.1986, E. 1984/10-250 K. 205 "...tam teselsül ile eksik teselsül arasındaki en önemli farklardan birisi bu konudur. Tam teselsülde, borçlulardan birine karşı zamanaşımı kesilince ötekilere karşı da kesilir ve başka bir ifade ile zamanaşımının kesilmesi diğer borçlulara da sirayet ederken, eksik teselsülde zamanaşımının borçlulardan birine karşı kesilmesi, ötekine karşı da kesilmesini gerektirmemektedir. BK.nun m.134ün 51. md.'de öngörülen noksan teselsül halleride uygulanması olanağı yoktur. bu sonuç, teselsülün B.K. nunda 50 ve 51. md.lerinde ayrı ayrı ve değişik koşullarla düzenlenmesi(ş) olmasına, ayırım fikrine ve adalet düşüncesine uygun düşmektedir. Zira, yalnız başına olsaydı, zamanaşımından yararlanabilecek iken, sırf öteki kişilerin kusurlu eylemlerinin irade dışında katılması yüzünden, zamanaşımından faydalanması, öteki kişilere karşı zamanaşımı süresi içinde açılan davanın, bunun için de zamanaşımını keseceğinin kabulü, hak ve adalet ilkelerine ters düşerdi..." Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt I**, s. 816; BGE 55 II 310 (Çevrimiçi) <http://www.servat.unibe.ch/dfr/Pdf/c2055310.pdf>, 25

Gösterilen üçüncü fark, eksik teselsül olarak adlandırılan kurum dâhilinde rücu hakkına sahip şahsın, B.K. madde 147 fıkra 1'deki kuralın aksine¹⁰², alacaklının haklarına halef olmayacağıdır¹⁰³.

Aralık 2010; BGE 104 II 225 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010; BGE 127 III 257 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010. k.g. Y. 4 H.D. 30.5.1966 965/7844-6194 "...Olayda haksız eylem suç niteliğinde olup BK. md. 60'a göre zamanasını bir yıl değildir. Bu maddenin 2. fıkrası uyarınca beş yıldır. Kesilme gününden bu davanın açılması gününe kadar beş yıl geçmemiştir. Olayda öteki dâvalı adam çalıştıran olup, çalışanın eyleminden doğan zararlardan müteselsilen sorumludur. BK. mad. 134 gereğince müteselsil sorumlulardan birine karşı zamanasının kesilmesi, diğerlerine karşı da kesilme sonucunu doğurur." Feyzioglu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 324; Y. 4 H.D. 14.11.1944 3853/3467 "BK. md. 51'in matufu bulunan 50. maddesi mucibince vatman (M) yi istihdam eden Tramvay Şirketi de, vâki zarardan müteselsilen sorumludur. Müruruzamanın müteselsilen borçlu olanlardan birine karşı kat'edilmiş olunca diğerine karşı da kat'edilmiş olacağı BK. md. 134 icabındandır." Feyzioglu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 596.

¹⁰² bkz.: aş. **C.Halefiyet** s. 165. Tam-eksik teselsül ayrımı yapılsa dahi, halefiyetin eksik teselsül açısından reddedilmesinin doğru olmayacağı öğretide bir görüş dairesinde savunulmaktadır. Bu görüş doğrultusunda, B.K. madde 51'deki atfın sadece rücu yönelik olduğunun kabul edilmesi halinde dahi, bu atf B.K. madde 147 fıkra 1'yi de kapsamına almaktadır. Zira halefiyet rücu hakkının bir fer'idir. Diğer yandan, tam teselsülde halefiyetin kabul edilmesindeki sebep ve şartların aynı şekilde eksik teselsülde de yer almaktadır. Bu görüş için bkz.: Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, s. 71, 72.

¹⁰³ Fischer v.d., a.g.e., s. 203, 207; Huguenin, a.g.e., s. 231; Guhl, a.g.e., s. 30; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 328; Bucher, a.g.e., s. 448; Tuhr, a.g.e., s. 815; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 166; Schoop/Müller v.d., a.g.e., s. 65, 67 (Sayfa 65'te, müteselsil alacaklı tabiri geçse de, herhalde bunu bir basım hatası olarak değerlendirmek gerekeceğinden, bu dipnotta ilgili sayfaya da yer verdik); Tandoğan, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, s. 384; Tekinay, a.g.t., s. 74; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 137; Hatemi, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, s. 123; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 839; Arsebük, a.g.e., s. 1031; Ataay, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, s. 291; Hatemi, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Fasiküller 2006-Ekli Metin**, s. 144; Kılıçoğlu, a.g.m., s. 165; Bozer, a.g.e., s. 254; Eren, a.g.e., s. 1167; İnan, a.g.e., s. 429; Kaplan, a.g.e., s. 143; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 325; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 175; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 514; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 326; Tunçomağ, a.g.e., s. 1033; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 875; Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**

Gösterilen bir diğer fark, eksik teselsülde borçlulardan birinin ifa veya takas dışında bir sebeple borcundan kurtulması durumunda, B.K. madde 145 fıkra 2'nin aksine¹⁰⁴, bunun diğer borçlulara herhangi bir şekilde sirayet etmeyeceğidir¹⁰⁵.

Ders Notları, s. 82; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 120, 128; Gürsoy, a.g.m., s. 66; Tekinay, **Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluğun Kapsamı**, s. 217; Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler: Rapor**, s. 30; Y. H.G.K. 23.2.2000, E. 2000/4-103, K. 2000/124 "...BK. md. 51'e dayanan müteselsil sorumlulukta, zararı tazmin eden kişinin, diğerlerine rücu hakkı vardır fakat bu rücu hakkı BK. md. 147'deki halefiyetten yararlanamaz..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-2000-4-103.htm>, 15 Ekim 2010; Y. H.G.K. 3.2.1999, E. 1999/9-42, K. 1999/51 "... taraflar arasındaki teselsül ilişkisinin Borçlar Yasası'nın 50. maddesindeki dayanışmalı teselsül değil, anılan yasanın 51. maddesindeki eksik teselsül olmasına, böylece eksik teselsüle dayanan hukuk-ilişkide halefiyet kuralının uygulanmasının mümkün görülmemesine göre..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-1999-9-42.htm>, 18 Ekim 2010. k.g. Y. H.G.K. 11.12.1981, E. 1980/102267, K. 1981/824 "...Görülüyor ki, zararlandırıcı sigorta olayından dolayı hak sahiplerinin isteyebileceği tazminat tutarından, davalının haksız fiil nedeniyle, davacı Kurumu ise, (ayrık durumlar dışında ve kanunun tayin ettiği sınırlar ve ölçüler içinde) kanundan dolayı BK.nun 51. maddesi hükmünce birlikte bir zarar vukuuna sebebiyet verenler gibi sorumlu oldukları ortadadır...1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun 63. maddesine dayanan davalıların bilimsel görüşlerde belirtildiği gibi "temelinde rücu hakkı bulunan (1479 s. K.nun 63. maddesi) halefiyet (BK. 51, 147) ilkesine dayandığının kabulü gerekir. Yargıtay kararlarında açıkça açıkça anlatımını bulan "kendine özgü halefiyet"den, "temelinde, rücu hakkı bulunan halefiyet"in amaçlandığı kuşkusuzdur." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1324; Y. 4. H.D. 5.1.1978, E. 976/11251, K. 978/5 "...Olayımızda, davacı Hazine, MK.nun 917 ve davalı noter de, Noter Kanununun 64. maddesi hükmünce doğan zarardan sorumludurlar. Gerek davacı hazinenin ve gerekse davalı Noterin sorumluluğu yasalardan doğmuştur. Her ikisinin müşterek kusurlarıyla doğan bir zarar söz konusu olmadığı için, gerek davacı Hazine ve gerek davalı noter, BK.nun 51. maddesi hükmünce, zarara uğrayan üçüncü kişiye karşı eksik teselsül hükümlerince sorumludur...Çünkü, BK.nun 147. maddesi hükmünce, hazine zararının tamamını mağdura ödediği cihetle, alacaklının haklarına halef olmuş ve bu davayı halefiyet esasına dayanarak açmıştır..." Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt I**, s. 853; BGE 115 II 42 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010.

¹⁰⁴ bkz.: aş. **2.Borçlulardan Birinin Alacaklı Karşısında Diğer Borçluların Vaziyetlerine Her Durumda Etkide Bulunmayabilen Hukuki Durumu ve İşlemleri** s. 89.

¹⁰⁵ Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 125, 126; Tandoğan, **Türk Mes'uliyet**

Her iki durum arasında olduğu ileri sürülen başka bir fark, eksik teselsülde sorumlulardan biri lehinde elde edilecek kesin hükmün diğer sorumlulara sirayet etmeyecek olmasıdır¹⁰⁶.

Eksik teselsül söz konusu olduğunda tazminatın tenkisine yarayan sebeplerin, alacaklı karşısında dermeyan edilebilecek olması bir başka fark olarak gösterilmektedir¹⁰⁷.

Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet), s. 384; Tekinay, a.g.t., s. 74; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 137, 138; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 711; Koral, a.g.e., s. 142; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 326; Olgaç, **Kazai ve İlmî İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 875, 876; Y. 4. H.D. 27.4.1987, E. 2240, K. 3204 "...Ancak tam teselsülde borçlulardan birinin borç tediye olunmamış iken ondan kurtulması halinde diğer borçluların da borçtan kurtulabilmelerine imkân tanıyan Borçlar Kanununun 145. maddesinin ikinci fıkrası hükmü, nâkıs teselsülde uygulanmaz..." Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmî ve Kazai İctihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 677. Her ne kadar B.K. madde 147 fıkra 2'ye dayandırılmış olsa da, aynı sonuçta bkz.: Kaplan, a.g.e., s. 143. k.g. Y. 4. H.D. 16.2.1979 E. 8214, K. 2031 "...Kaldı ki bir kısım davacılar yukarıda da belirtildiği gibi borç ilişkisinde asıl rolü oynayacak kişi durumundaki haksız eylem faili ile (davalı şöfor'le) sulh olduklarına göre, aslında araç sahibini de dolayısıyla ibra etmiş olduğunun kabulü zorunludur. Zira BK.nun 145/2. fıkrasında öngörülen "halin özelliği ve borcun niteliği" bu kabulü mümkün kılacaktır..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1329.

¹⁰⁶ Tekinay, a.g.t., s. 74; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 139; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 326; Olgaç, **Kazai ve İlmî İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 875; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 126.

¹⁰⁷ Brehm, a.g.e., s. 658 (Ancak yazar daha sonra, eserinin 665 sayılı sayfasında bunun istisnai nitelikte olduğunu ifade etmektedir.); Tandoğan, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, s. 382, 383; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 138, 139; Tekinay, a.g.t., s. 74; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 711; Hatemi, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, s. 123; İnan, a.g.e., s. 429; Kaplan, a.g.e., s. 142; Koral, a.g.e., s. 142; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 179; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 184; Şenyüz, a.g.e., s. 69; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 125; Gürsoy, a.g.m., s. 72. k.g. Y. 11. H.D. 11.1.2010, E. 2008/8845, K. 2010/133 "...Hükme esas alınan bilirkişi raporunda yangının çıkmasında işi üstlenen davalı Davut Altıntaş'ın %50, gerekli tedbirleri almayan kat maliki davalıların ise %50 oranında kusurlu oldukları kabul edilerek yazılı şekilde hüküm kurulmuştur. Davacı vekili, zararın tamamının davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsilini talep etmiştir. Mahkemece kusur esasına

göre karar verilmiştir. Ancak, kat maliki davalılar kalorifer kazanını sökme işini yapan davalıyı çalıştıran konumundalardır. BK.nun 55 nci maddesi uyarınca arsa payları oranında çalıştırdıkları kişinin eylemlerinden de sorumludurlar. Öte yandan, haksız eylemde bulunan ise, davalı Davut Altıntaş'tır. Bu durum karşısında, BK.nun 55 ve 142 nci maddeleri ile KMK.nun hükümleri birlikte dikkate alınarak davalıların sorumluluğuna karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davalıların birbirlerine rücu davasında söz konusu olabilecek kusur esasına göre sorumlu tutulmaları doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir.” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2008-8845.htm>, 16 Ekim 2010; Y. 21. H.D. 10.3.2008 E. 2007/15547, K. 2008/3764 “Dosyadaki kayıt ve belgelerden iş kazasına uğrayan davacı işçinin, davalıya ait otel işyerinde garson olarak çalışmakta iken dava dışı kişilerin silahları ile rastgele ateş etmeleri sonucunda yaralanarak % 22.2 oranında meslekte kazanma gücünü yitirdiği, mahkemece hükme esas alınan 21.07.2006 tarihli kusur raporunda davalı işverene % 50, haksız fiil faillerine % 50 oranında kusur izafe edildiği, davacının kusursuz bulunduğu anlaşılmaktadır.Mahkemece davacının gerçek zararından haksız fiil faillerinin kusuru oranında indirim yapılarak hesaplama yapan bilirkişi raporunun 2. bendi gereğince maddi tazminat isteminin reddine karar yerilmiş ise de varılan bu sonuç doğru değildir... Yapılacak iş; somut olayda davacının kusurunun bulunmadığının da anlaşılmasına göre, müteselsil sorumlulardan davalı işverene yönelik olarak açılan dava nedeniyle işverenin tazminatın tamamından sorumlu tutulması gerektiği gözönünde tutularak...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/21hd-2007-15547.htm>, 16 Ekim 2010; Y. 11. H.D. 29.1.2007, E. 2007/420, K. 2007/11032 “...Davalılar, kazaya karışan araçların sürücüsü ve malikleri olup, muhtelif sebeplerle davacılara karşı Borçlar Kanunu'nun 51. madde hükümleri gereğince eksik teselsül hükümlerine göre müteselsilen sorumludurlar...Davacıların murisi araçta yolcu olarak bulunup, kusurundan söz edilmesi mümkün bulunmadığından T.T.K.'nun 806/2. maddesine göre, taşıyıcı sıfatına haiz olan davalılar M. ve H'nin zararın tamamından davacıya karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Diğer davalılar da, olaydaki sıfatları itibariyle 2918 Sayılı Kanunun 85/1, BK'nun 41 ve 55. maddeleri icabı olarak sorumlu bulunmaktadırlar. Davalılar, yukarıda açıklandığı üzere somut olayda davacılar karşı muhtelif sebeplere binaen mesul olduklarından, BK'nun 51/1. maddesi hükmü gözetilerek, zarardan talep gibi müteselsilen (zararın tamamından) sorumlu tutulmaları gerekirken, sorumluların ancak iç ilişkide birbirlerine açacakları rücu davalarında uygulama yeri olan kusur oranında tahsile karar verilmiş olması doğru görülmemiştir....” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2007-420.htm>, 16 Ekim 2010; Y. 21. H.D. 24.5.2005 E. 2005, K. 2005/5401 “...Hükme dayanak alınan kusur raporunda davalı işverenleri %30 dava dışı üçüncü kişilerin ise %70 oranında kusurlu bulunduğu açıktır...dava dilekçesinde davacının ölümü ile sonuçlanan iş kazasında söz edilerek herhangi bir kusur yada kusur oranından söz edilmeksizin zararın tamamı davalı işverenden talep edilmiştir... Mahkemece bu maddi ve hukuki olgulara aykırı biçimde ve özellikle davacıların müteselsil sorumluluğa dayandığı ve davalının zararının tümünden sorumlu olduğunun kabulü ile tazminatı belirlemek gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma

Gösterilen bir diğer fark, aralarında teselsül bulunan borçluların iflasına ilişkin İ.İ.K. madde 203 ve 204'ün, aralarında eksik teselsül borçlular söz konusu olduğunda uygulama alanı bulamayacağıdır¹⁰⁸.

İşaret edilen son fark, B.K. madde 51 fıkra 2'de düzenlenen, B.K. madde 50 için ise geçerli olmayan, sorumluların birbirlerine rücu aşamasında izlenmesi gereken sıradır¹⁰⁹. Bu konu aşağıda incelenmiştir¹¹⁰.

Kanımızca, Türk Hukuku açısından eksik teselsül olarak adlandırılacak, farklı bir yapıya sahip ayrı bir kurumun kabulü pek uygun gözükmemektedir¹¹¹.

nedenidir..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/21hd-2005-3538.htm>, 16 Ekim 2010.

¹⁰⁸ Tekinay, a.g.t., s. 74; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 139; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 326; Olgaç, *Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60*, s. 876; Aygün, *Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/*, s. 129.

¹⁰⁹ Gauch/Schluep, a.g.e., s. 328; Tuhr, a.g.e., s. 813; Bucher, a.g.e., s. 448; Tekinay, a.g.t., s. 74; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 138; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 712; Arsebük, a.g.e., s. 1030; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 324; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 326; Tunçomağ, a.g.e., s. 1033; Olgaç, *Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60*, s. 876; Kılıçoğlu, *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler: Rapor*, s. 30; Kılıçoğlu, a.g.m., s. 165.

¹¹⁰ bkz.: aş. (2).*Kanun yahut Hâkim Hükmünden Doğan İstisna* s. 144.

¹¹¹ Tam ve eksik olmak üzere bir teselsül ayrımı yapılamayacağı yönünde bkz.: Acar, a.g.e., s. 113, 114, 115, 119, 120; Şemseddin Temyizer, "Tam ve Nakis Teselsül", *Hukuki Bilgiler Mecmuası*, Sene: 12; Sayı: 13-146, 1941, s. 7573; Mayatürk, a.g.m., s. 7595; Nihat Bartu, "Borçlar Kanunumuzun 51 inci Maddesi Etrafında", *Hukuki Bilgiler Mecmuası*, Sene: 13, Sayı: 6-150, 1942, s. 7636, 7637; Artüs, a.g.m., s. 7643, 7644; N. S., a.g.m., s. 7674, 7676; Mustafa Reşit Belgesay, "Birden Ziyade Kimselerin Muhtelif Sebeplerden Aynı Borçtan Mes'ul Olmaları Halinde Mes'uliyetlerinin Müteselsil Olup Olmadığı", *Hukuki Bilgiler Mecmuası*, Sene: 13, Sayı: 6-150, 1942, s. 7633; Kırcı, a.g.m., s. 648; Eren, a.g.e., s. 677, 1167; İyimaya, a.g.m., s. 135, 149; Gürsoy, a.g.m., s. 58, 72 (Yazar makalesinin 72. sayfasında her ne kadar tam ve tam olmayan teselsül ayrımının mevcut olmadığı ifade etse de, B.K. madde 51 gereği kurulacak teselsülde makalesinin 66. sayfasında, halefiyetin söz konusu olmayacağı, 72. sayfasında ise sorumlulardan biri lehine B.K. madde 43 uyarınca indirimine gidilebileceğini, borçlulardan biri için zamanaşımı kesildiği zaman diğer borçluların bundan etkilenmeyeceğini ifade etmekte ve her iki madde gereği kurulan teselsül arasında öğretilde ileri sürülen mühim farkları kabul etmektedir.); Birsen, a.g.e., s. 201; Karahasan, *Türk*

B.K. madde 51’de yapılan atıf açıktır. Atıfta birlikte zarar ika eden sorumlulara ilişkin hükümlerin, muhtelif sebeplerden ötürü zarardan sorumlu olanlara da tatbik edilmesi amaçlanmıştır¹¹². Bu bakımdan B.K., mehaz kanundan ayrılmaktadır. Zira mehaz kanunda, birden fazla kişinin, zarar görene karşı aynı zarardan ötürü haksız fiil, sözleşme veya kanun hükmü gereği sorumlu olmaları durumunda, bu kişilere bir zarara müştereken neden olan kişiler arasındaki rücu ilişkisine dair hükmün münasip olduğunca uygulanacağı ifade edilmiştir. Keza, Türk B.K.da madde 50 ve 51

Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt, s. 989 (Yazar he ne kadar eserinde “eksik dayanışmalı sorumluluk” terimini kullansa da, B.K. 50 ile 51 arasında halefiyet, zamaşımının kesilmesinin, kesin hükmün ve kişisel indirim sebeplerinin etkisi açısından ayrımlar yaratmanın doğru olmayacağını ifade etmektedir.); Y. H.G.K. 7.3.1986, E. 1984/10-250, K. 1986/205 Karşı oy yazısı “...Bilindiği gibi 51. madde İsviçre Borçlar Kanunundan aynen aktarılmamıştır. Borçlar Kanunumuzun koşutu olan İsviçre Borçlar Kanunundaki metin aynen “birden fazla kimselerin mutazarrıra karşı aynı zarar için muhtelif hukuki sebepleri, ister haksız eylemden isterse sözleşme veya kanun hükmünden dolayı sorumlu olmaları halinde bunlara “müşterek kusurla” zarar yapan şahıslar arasındaki rücu dair hüküm kıyasen uygulanır...” hükümlerini içerdiği görülmektedir...Açıkça anlaşılmaktadır ki, İsviçre metninde sadece 50. maddedeki rücu ile ilgili hükümlerin 51. maddede uygulanabileceği öngörülmektedir. Oysa Türk Borçlar Kanununun 51. maddesindeki metinde aynen”...mesul oldukları takdirde haklarında” birlikte bir zarar “vukuuna sebebiyet veren kimseler hakkındaki hükümlere göre muamele olunur...” hükümlerine yer verildiği görülmektedir. Burada sadece rücu yönünden bir yollama yapılmamış sorumluluk bakımından eksik ve tam teselsül arasındaki fark kaldırılmıştır. Bu durumda yasa koyucunun eksik ve ve yanlış aktarma yapmış olabileceği gibi bir düşünceye yer verilmesi mümkün değildir. tersine, eksik ve tam teselsül arasındaki ayrımın ortadan kaldırılması amacıyla ve bilinçli olarak maddenin bu şekilde kaleme alındığının kabulü gerekir. Esasen gelişmiş bir hukukun yaratılması bakımından faydasız güçlükler meydana verilmemelidir.” **Yargıtay Kararları Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 1, Ocak 1988, s. 10, 11; Y. H.G.K. 12.2.1969, E. 967/T-26, K. 105 “...Borçlar Kanununun 50 ve 51. maddelerinde söz konusu müteselsil sorumluluk kural olarak tam teselsül halidir. Olayda nakts teselsül olarak nitelendirilecek bir durum bulunmamaktadır. Davalılar fiilen birlikte zarar vermiş durumda değillerdir. Fakat her ikisinin haksız hareketi dolayısıyla zarar doğmuş olduğundan 51. madde uyarınca (birlikte zarar vukuuna sebebiyet veren kimseler gibi 50. madde uyarınca davacıya karşı müteselsilen mesuldürler...)” Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1332.

¹¹² Gürsoy, a.g.m., s. 72; Temyizer, a.g.m., s. 7574; Mayatürk, a.g.m., s. 7593; Kaynar, a.g.e., s. 158; Kayar, a.g.e., s. 80; Kırca, a.g.m., s. 648; Belgesay, **Birden Ziyade Kimselerin Muhtelif Sebeplerden Aynı Borçtan Mes’ul Olmaları Halinde Mes’uliyetlerinin Müteselsil Olup Olmadığı**, s. 7633; Artıs, a.g.m., s. 7643.

müteselsil mesuliyet başlığı altında düzenlenmişken, mehaz kanunda birden fazla kimsenin sorumluluğu, “*Haftung mehrerer*” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu bakımdan İsviçre öğretisinde B.K. madde 51’den doğan sorumluluğun B.K. madde 50’deki sorumluluktan farklı olduğu yönünde yapılan açıklamalar hukukumuz açısından tam anlamı ile yol gösterici olarak kabul edilmemelidir.

İfade edildiği gibi, B.K. madde 50 ve 51’i içine alan bölümün başlığı “*müteselsil mesuliyet*”tir¹¹³. Bu bakımdan, B.K. madde 51’deki sorumluluğun da başlığa ve yapılan atfa binaen madde 50’deki gibi müteselsil olduğu anlaşılırken, B.K.’nın bu ilişkiye dair hükümlerinden bazılarının B.K. madde 51 kapsamına giren sorumlulara tatbik edilmeyeceğinin kabulü doğru gözükmemektedir.

Eksik teselsülün varlığı kabul edilmediği takdirde, ika edilen haksız fiilin aynı zamanda bir suç teşkil etmesi durumunda aradan geçen uzun bir süreden sonra faile açılacak davanın diğer sorumlulara karşı da zamanaşımını keseceğinin kabulünün gerekeceği yönündeki iddiaya şu eleştiri getirilebilir: Yukarıda belirtildiği gibi, teselsülde alacaklının önüne serilen birden fazla borç vardır ve bu borçların her biri için ayrı bir zamanaşımı süresi işleyebilir¹¹⁴. Yoksa en uzun zamanaşımı süresi hangisi ise, diğer borçlulara da o süre tatbik edilecek değildir¹¹⁵.

¹¹³ Y. 15 H.D. 18.4.1975 2053/2191 “...Olayda davacının Borçlar Kanununun 44. maddesi anlamında, birlikte (ortak) kusur bulunmamaktadır. Birden çok kimselerin değişik nedenlerle sorumluluğu(nu) düzenleyen ve yukarıda anılan yasanın 51. maddesi uyarınca davacı, zararın tümünü davalılardan isteyebileceği gibi, davalılara karşı ayrı ayrı da istekte bulunabilir. Öyle ki, burada müteselsil sorumluluk söz konusudur. Mahkemenin, kusur oranına göre ödetme kararı vermesi, yasanın açık sözüne aykırı düşmüştür. Öyleyse maddî ve manevî tazminatın, davalılara müteselsilen ödetmeye karar verilmek üzere hükmün bozulması gerekir.” Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 133.

¹¹⁴ bkz.: yuk. C.Çokluk Görüşü s. 12.

¹¹⁵ Hirsch, *Mahkeme İçtihatları*, s. 7492; Mayatürk, a.g.m., s. 7592, 7596; Gücün, a.g.m., s. 7624; Y. 11. H.D. 20.10.1992. E. 4170, K. 10079 “...davalılardan araç maliki Mevlüt’ün taşıyıcı durumunda olup olayda davacıların murisi vefat ettiğinden bunun hakkındaki davanın TTK’nun 767/5. maddesi hükmünce on yıllık zaman aşımına tâbi bulunmasına, sürücü olan davalı Özcan’ın ise haksız fiil sorumlusu bulunmakla ceza zaman aşımına tâbi olduğundan ve TTK’nun 806. maddesi uyarınca taşıyıcı tamamen kusursuz olduğunu ispat etmedikçe zararın tamamından sorumlu bulunduğundan, sürücü ise BK’nun 51. maddesi hükmünce taşıyıcı ile müteselsil şekilde sorumlu olduğundan, davalıların temyiz itirazlarının reddi...” Turgut Uygur, *Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 3. Cilt*, Ankara, Seçkin, 2003, s. 2584.

Sorumlulardan birine karşı zamanaşımı süresinin kesilmiş olması, hakkında zamanaşımı süresi dolmuş borçlu açısından hiçbir sonuç doğurmaz.

Keza bir kanun hükmü gereğince sorumlu olan şahısların bu sorumluluklarını doğuran maddelerde açıkça teselsülden bahsedilmemiş olması teselsülün kurulmasına engel olacak şekilde değerlendirilmemelidir. B.K. madde 51’de muhtelif sebepler ile sorumlu şahıslar arasında teselsül olacağıının kabulü, bu hususta yeterlidir. Bu durum B.K. madde 141’e bir aykırılık teşkil etmez.

Diğer yandan, kanun koyucunun muhtelif sebeplerden ötürü sorumlu olanlar arasında teselsülün vücut bulmasını istemesi durumunda B.K. madde 51’e hiç gerek kalmayacağı, keza bu düzenlemeye gerek kalmadan sorumlular arasında teselsül bulunacağıına B.K. madde 50’nin geniş yorumu ile de ulaşılabileceği yönündeki görüşe şu eleştiri getirilebilir: B.K. madde 50 sadece haksız fiilleri ile birlikte zarar veren şahıslara ilişkindir. Bu maddenin geniş yorumu ile kapsamına sorumluluğu sözleşmeden doğan yahut kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince sorumlu tutulan bir şahsın girmesi mümkün gözükmemektedir. B.K. madde 141 ise, teselsülün hangi hallerde mevcut olacağını açıkça göstermiş, bu haller dışında sorumlular arasında teselsül olmayacağıına hükmetmiştir. Kıyasen veya genişletici yorum ile bu sorumluluğun uygulama alanının genişletilmesi de yine uygun gözükmemektedir.

B.K. madde 51’de geçen “*haklarında*” ibaresinin “*aralarında*” gibi anlaşılması gerektiği yönündeki görüş şöyle eleştirilebilir. Bu iki kelime birbirinden farklı anlamlara sahiptir. Hâkimin bu yönde bir davranışta bulunması, kanun metninin tadili anlamına gelir ki, hâkimin kanun koyucu olmadığı gibi böyle bir yetkisi de yoktur¹¹⁶.

Son bir eleştiri, eksik teselsül ile tam teselsül arasında olduğu ileri sürülen hukuki sebeplere ilişkin farka getirilebilir. Gösterilen bu farka göre, eksik teselsül muhtelif sebeplerden doğarken, tam teselsül tek bir hukuki sebepten doğmaktadır. Oysa bu fark her durumda söz konusu olmaz. Mevcut bir borca sonradan diğer bir

¹¹⁶ Mayatürk, a.g.m., s. 7592; Belgesay, *Birden Ziyade Kimselerin Muhtelif Sebeplerden Aynı Borçtan Mes’ul Olmaları Halinde Mes’uliyetlerinin Müteselsil Olup Olmadığı*, s. 7633.

sözleşme katılma örneğinde olduğu gibi, her bir sorumlu açısından hukuki sebebin aynı olması teselsül açısından şart değildir¹¹⁷.

Bu gerekçelerle kanımızca, B.K. 51’de düzenlenen birlikte sorumluluğun eksik teselsül olarak adlandırılması ve buna farklı hükümler bağlanması uygun gözükmemektedir. B.K. madde 51’de gösterilen muhtelif sebeplerden sorumlu şahıslara da B.K.daki teselsüle ilişkin hükümlerin tatbik edilmesi gerekir¹¹⁸. Örneğin, B istihdam ettiği C’ye bir görev vermiş ve C bu görevini yerine getirirken, A’ya haksız bir surette zarar vermiştir. Böyle bir durumda, verilen zarardan, B B.K. madde 55 uyarınca istihdam eden sıfatı ile sorumlu iken, C haksız fiil faili olarak B.K. madde 41 uyarınca sorumludur. Bu durumda sorumlular B ile C arasında, verilen zararı tazmin açısından B.K. madde 51 gereği teselsül vardır¹¹⁹. C’nin verilen zarardan sorumlu olmaması, B ile C arasında teselsül kurulmasına engel olsa da, bu B’nin istihdam eden sıfatıyla sorumlu tutulmasını engellemez¹²⁰.

¹¹⁷ bkz.: yuk. 1.Sözleşme s. 16.

¹¹⁸ Hazırlanan Borçlar Kanunu Tasarısı’nda, teselsül açısından ikili bir ayrıma gidilmemiştir. Nitekim Tasarı’nın 60 numaralı maddesinde birden çok kişi birlikte zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerle sorumlu oldukları takdirde, bu kişiler hakkında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümlerin uygulanacağı ifade edilmektedir. Tasarı’nın 61 numaralı maddesinde ise bu şahıslar arasındaki rücu ilişkisi düzenlenmektedir. Mevcut kanunun 50 ve 51 numaralı maddelerinde ayrı ayrı düzenlenen teselsül, tasarıda tek bir maddede düzenlenmiştir. İkili teselsül ayrımının açıkça ret edilmesini doğru bulmakla beraber, Tasarı’daki ifadenin iki farklı teselsül izlenimi yarattığı gerekçesiyle yerinde olmadığı yönünde bkz.: Kırca, a.g.m., s. 651. Var olduğu ileri sürülen ayrımın kaldırılmasının doğru olmadığı yönünde bkz.: Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na Eleştiriler: Rapor**, s. 28, v.d.; Kılıçoğlu, a.g.m, s. 170, 171.

¹¹⁹ Sorumlular arasında teselsülün B.K. madde 55’ten doğduğu yönünde bkz.: N. S., a.g.m., s. 7671, 7673.

¹²⁰ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 601; Olgaç, **Kazai ve İlmi İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 878; Y. H.G.K. 12.11.2003, E. 2003/21-673, K. 2003/641 “...Borçlar Kanununun 55. madde hükmünün sosyal tehlike esasına dayandığı kabul edilince, bir kimsenin bir işini görmekle görevlendirdiği diğer kimsenin bu işi görmesi nedeniyle meydana gelen zarardan, ne kendisinin ne de iş görenin herhangi bir kusuru aranmaksızın sorumlu tutulacağı sonucuna varılır. Bu esas "nimet külfete göredir" şeklinde anlatılabilir. Bu nedenle bir kimseyi işinde kullanarak onun emeğinden faydalar sağlayan kimsenin, kullanılan adamın işini gördüğü sırada neden olduğu zararlardan da sorumlu tutulması yani elde ettiği nimete karşılık külfete de katlanması

B.K. madde 51'in uygulama alanı önem teşkil eden diğer bir husustur¹²¹. Muhtelif sebeplerden ötürü birden fazla kimse arasında teselsül kurulabilmesi için, bu sebeplerin mutlak surette farklı mahiyette olmasına gerek yoktur¹²². Müteaddit

hakkaniyete uygundur... Öte yandan; Borçlar Kanununun 41. maddesinin birinci fıkrası hükmü ile haksız fiil sebebiyle tazminat için aranan dört şarttan zararın varlığı, zararın bir kimsenin hareketi veya ihmali sonucu meydana gelmesi, hareketin veya ihmalin kanuna aykırı olması şartları bu maddenin tatbikinde de aranmakta, sadece kusur şartı 55. madde hükümleri arasında yer almamaktadır..." Nihat Meydan/Fadime Yapal, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları 2002-2003-2004**, İstanbul, Ethemler Yayıncılık, 2005, s. 969, 970; Y. 4. H.D. 14.9.1989, E. 5111, K. 6468 "Davacı Bakanlık, davalının idareye ait aracı kullandığı sırada üçüncü kişiye verdiği zarar nedeniyle 511.574 liranın ödeme gününden faizi ile davalıdan rücuân tahsiline karar verilmesini istemiştir...olayın teknik arızadan ileri geldiği ve davalının kusursuz olduğu kabul edilerek davanın reddine karar verilmek gerekir..." Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt**, s. 2515.

¹²¹ Y. H.G.K. 5.11.2003, E. 2003/4-676, K. 2003/639 "...Davacı ile davalılardan Muzaffer arasındaki araç satım sözleşmesi, resmi şekilde gerçekleşmediği için geçersizdir. O halde, davacı, sadece ödediği bedeli, satıcısı durumundaki davalı Muzaffer'den geri isteme hakkına sahiptir...Gerçekten de, davalı Ekrem'in, anılan aracı, akrabası olduğu dosya kapsamından anlaşılan davacıdan geçici bir süreyle kullanıp iade edeceğini bildirecek ve davacıyı buna inandırarak almasına rağmen, iade etmeyip kendi adına tescil ettirdikten sonra başkasına satması, davacıya karşı işlenmiş bir haksız fiil niteliğindedir...O halde, davalı Ekrem, satıcı durumunda olan ve hakkındaki kabul hükmü kesinleşmiş bulunan davalı Muzaffer ile birlikte, haksız fiil faili olarak satış bedelinden davacıya karşı müteselsilen sorumlu tutulmalıdır. Buradaki müteselsil sorumluluğun hukuksal dayanağı, Borçlar Kanunu'nun 51. maddesidir..." Meydan/Yapal, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları 2002-2003-2004**, s. 965, 966.

¹²² Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 148; Schnyder v.d., a.g.e., s. 398; Schwenger, a.g.e., s. 474; Schoop/Müller v.d., a.g.e., s. 66; Tuhr, a.g.e., s. 409; Oser/Schönenberger, **Borçlar Hukuku İkinci Kısım Madde: 41-109**, s. 464, 465; Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül II**, s. 314, v.d.; Tandoğan, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, s. 380; Tekinay, a.g.t., s. 62; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 135; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 714; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak, a.g.e., s. 325, 706; İnan, a.g.e., s. 428; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 170; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 184; Tunçomağ, a.g.e., s. 604; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 980; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 876; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt**, s. 2494; Aygün, "Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile

kimseler farklı gerekçelerle kusursuz sorumlu yahut aynı zarardan ayrı sözleşmeler uyarınca sorumlu oldukları takdirde yine B.K. madde 51 devreye girebilecektir. Zira bu durumda da aynı mahiyette de olsa, yine muhtelif sebeplerin varlığı söz konusudur. Bununla beraber öğretide bir görüş dairesinde, teselsülün müşterek kusurları bulunmadan birlikte bir zarar ika eden şahıslar ile haksız fiil sorumluluğu dışında aynı sebepten veya aynı sırada yer alan farklı sebeplerden sorumlu şahıslar arasında B.K. madde 51'in kıyasen uygulanması sonucunda kurulacağı ifade edilmektedir¹²³. Bu görüşe sırasıyla şu eleştiriler getirilebilir: Yukarıda belirtildiği gibi birden fazla kimsenin birlikte bir zarar ika etmesi durumunda, B.K. madde 50 uyarınca bu şahıslar arasında teselsül olduğu kabul edilmelidir. Kanun bu şahısların birlikte zarar vermelerini yeterli görmüş, birbirlerinden haberdar olmalarını aramamıştır¹²⁴. Bu bakımdan, birlikte zarar ika eden şahıslara B.K. madde 51'in kıyasen uygulanmasına gerek kalmadan, B.K. madde 50'in her durumda tatbik edilebileceğinin kabulü daha makuldür. Keza, aynı sırada yer alan farklı sebeplerle sorumlu olanlara da madde 51 kıyasen değil doğrudan uygulanmalıdır. Zira bu durumda da, B.K. madde 51'de aranan, birbirinden farklı hukuki sebep şartı mevcuttur. Kanun farklı hukuki sebeplerin, farklı mahiyette olmasını şart koşmamaktadır. Buna karşın, bir zarardan ötürü aynı sebeplerle sorumlu olan şahıslara B.K. madde 51'in kıyasen uygulanması ile bu kişiler arasında bir teselsül

Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51)" /İkinci Bölüm/, s. 106, v.d., 120; Gürsoy, a.g.m., s. 69, 70; Kırca, a.g.m., s. 647; Gürkanlar, a.g.e., s. 4. Tasarısı'nın 60 numaralı maddesi de bu yönde düzenlenmiştir. Maddede "aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde" ibaresi yer almaktadır, bu bakımdan Tasarı'nın farklı mahiyetteki hukuksal nedenleri şart koşmadığı, meri kanuna kıyasla daha kolay ifade edilebilir. Tasarı'daki bu düzenlemenin yerinde olmadığı ve "değişik hukuksal sebeplerle sorumlu" ibaresini içerek şekilde değiştirilmesi gerektiği yönünde bkz.: Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler: Rapor, s. 32.**

¹²³ Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 170; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 714; Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül II**, s. 314, 315 (Ancak yazar, birden çok sözleşme sorumluluğunun bir araya geldiği durumlarda, bu sorumluluğun bir garanti fonksiyonu görmediği takdirde, madde 51'in kıyasen uygulanmasına karşı çıkmaktadır.).

¹²⁴ bkz.: yuk. a.**Birden Fazla Kimsenin Birlikte Verdikleri Zarardan Sorumluluğu** s. 23.

kurulması uygun gözükmemektedir. B.K. madde 141’de ifade edildiği üzere, teselsül hukuki işleminden doğmadığında, ancak kanunun tayin ettiği hallerde söz konusu olur. Bu bakımdan, kanunda bir zarardan aynı sebeplerden sorumlu olan şahıslar arasında teselsül olacağı kabul edilmemişken, bir başka maddenin kıyasen uygulanıp bu şahıslar arasında teselsül kurulması, B.K. madde 141 ile bağdaşmaz. Örneğin, B.K. madde 55’te istihdam edilenin verdiği zarardan ötürü birden fazla istihdam eden arasında teselsül olacağına dair bir hüküm mevcut değildir. Bunun yerine sadece istihdam edenin istihdam ettiği kimsenin verdiği zarardan sorumlu olacağı düzenlenmiştir¹²⁵. İstihdam edenler aynı kanun maddesi gereğince aynı sebepten sorumlu olduklarından, B.K. madde 51’de aranan şartlar mevcut değildir. Bu sebeple, istihdam edenler arasında teselsül bulunduğu kabul edilmemelidir. Keza, B.K. madde 58’de bina veya imal olunan şeyin malikinin o şeyin fena yapılmasından veya muhafazasından sorumlu olacağı gösterilmiştir. Burada da birden fazla malik arasında bu maddeye veya B.K. madde 51’e binaen teselsül olacağı, kabul edilmemelidir¹²⁶. Bu hallerde her bir sorumlu, paylaşırma sonucu

¹²⁵ B.K. madde 55 keza 58’den doğan sorumlulukların, sorumlular arasında bir teselsül doğurmayacağı yönünde bkz.: Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 160.

¹²⁶ k.g. Koller, a.g.e., s. 1208; Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 145, 280; Müller/Schopp v.d., a.g.e., s. 138; Gürsoy, a.g.m., s. 70; Y. 4. H.D. 17.10.1988, E. 5655, K. 8693 “...Müşterek maliklerin hepsi malik sıfatına haiz olduklarından sorumluluk paya değil, bu sığata bağlı olmalıdır. O halde müşterek malikler ortak kusurları olsun veya olmasın müteselsil sorumlu olurlar. Buradaki müteselsil sorumluluk, bizzat madde metni için de mevcut olduğundan yasadan doğmaktadır. Her paydaş taşınmazın maliki olduğundan mağdura karşı zararının tamamından ayrı ayrı sorumludurlar. Müteselsil sorumluluğun amacı mağduru korumak olduğundan anılan maddelerdeki sorumluluğun paya değil, malik sıfatına bağlanması hakkaniyete de uygun düşer...” Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 3. Cilt**, s. 2561; Y. 4. H.D. 28.2.1980, E. 979/8805, K. 2578 “ ...Müşterek maliklerin hepsi malik sıfatını haiz olduklarından, sorumluluk paya değil, bu sığata (malik sıfatına) bağlı olmalıdır. Bu nedenle müşterek malikler ortak kusurları olsun veya olmasın müteselsil sorumlu olurlar. Buradaki müteselsil sorumluluk bizzat madde metni içinde mevcuttur ve yasadan doğmaktadır. Her paydaş taşınmazın maliki olduğuna göre, zararın tamamından mağdura karşı her biri ayrı ayrı sorumludurlar... Müteselsil borçluluğun amacı mağduru koruma amacından kaynaklandığına göre, sorumluluğun (MK.nun 656. ve BK.nun 58. maddelerindeki) paya değil, malik sıfatına bağlanması hakkaniyete uygun düşer...”

belirlenecek miktardan sorumlu olmalıdır. Aynı zarardan bu kişiler ile başka bir sebebe binaen sorumlu olanlar arasında ise, B.K. madde 51 gereği teselsül olacaktır. Ancak bu teselsül meydana gelen zararın tamamı için değil, her bir ilgilinin sorumlu olduğu miktar ile sınırlı olmalıdır. B1 ve B2, C'yi beraber istihdam ettiklerinde, her biri C'nin verdiği 1,000 liralık zararın 500 lirasından sorumlu olmalıdırlar. B1 ve B2 arasında teselsül olmadığı, buna karşın 500 liralık sorumlulukları için birbirlerinden ayrı olmak üzere her birinin C ile arasında teselsül olduğu kabul edilmelidir¹²⁷. B1'in ifada bulunması, B2 açısından hiçbir sonuç doğurmamalı, ancak bu durumda C'nin borcunun 500 liralık kısmını sona erdirdiği kabul edilmelidir.

Bu açıklamalarla beraber, haksız fiil gereği sorumlu olanın yapacağı kısmi ifanın, kanun gereği sorumlu olanlara ne şekilde tesir edeceği yönünde akılda soru işareti oluşabilir. Böyle bir durumda, haksız fiil gereği sorumlu olanın yaptığı ifa, diğer sorumlulardan her birine denk şekilde etkide bulunmalıdır. Yukarıda verilen örnekten devam edilirse, C 500 liralık bir kısmi ifada bulunduğu, B1 veya B2 borcundan tamamen kurtulmuş olmamalı, bunun yerine hem B1'in hem de B2'nin borcunda, bu ikisinin sorumlu oldukları miktar eşit olduğundan, 250 liralık kısmi bir sukut söz konusu olmalıdır. Haksız fiili gereği sorumlu olanın yapacağı kısmi ifanın etkisi, diğerlerine sorumluluk oranları çerçevesince etkide bulunmalıdır.

2. Bir Mamelekin yahut İşletmenin Devralımı

Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, *İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt I*, s. 829; Y. 4. H.D. 25.3.1965, E. 3861, K. 1672 "adam çalıştıran çalıştırdığı kimsenin, meydana getirdiği zarardan sorumluluğu, seçimdeki ve seçtiği denetlemedeki kusura dayanmaktadır. Bu kusur mâlik birden ziyade ise, müşterek kusurdur. Müşterek kusuru ile meydana gelen zarardan bir çok adam kullanan varsa müteselsilen sorumlu olur... Borçlar Kanununun 50'nci maddesiyle 55'nci maddesinin incelenmesinden çıkan anlam budur." Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt*, s. 966.

¹²⁷ Y. 3. H.D. 21.1.1963, E. 292, K. 734 "...Aynı adamı kullanan birçok kimselere (55), aynı hayvanı elinde bulunduran birçok kimselere (56), yahut aynı bina veya tesisata sahip olan birden çok kimselere (58) karşı, hak iddia edildiği zaman ve bu hakkın kusura dayandığı hallerde 50'nci madde uygulanmaz. Çünkü 50'nci maddenin derpiş ettiği teselsül bir istisnadır ve mevcut olması asil değildir. Bundan başka kanunun maksadının bu olduğu her şeyden önce 50'nci maddenin kanundaki yerinden (55 ve sair maddelerden daha önce gelmesinden) anlaşılmalıdır..." Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt*, s. 967.

Bir mamelekin aktif ve pasifleri ile devri yanında, bir işletmenin işletilmesinden doğan hak¹²⁸ ve borçların, bir kişiden diğer bir kişiye nakline ilişkin B.K. madde 179'da devredilen borçlardan dolayı, devralan ile devreden arasında teselsül kurulacağı hüküm altına alınmıştır¹²⁹. Bu madde şu şekildedir:

“Bir mameleki veya bir işletmeyi aktif ve pasifleri ile birlikte devralan kimse, bunu alacaklılara ihbar veya gazetelerde ilân ettiği tarihten itibaren onlara karşı mamelekin veya işletmenin borçlarından mes’ul olur: şu kadar ki iki yıl müddetle evvelki borçlu dahi yenisiyle birlikte müteselsilen mes’ul kalır: bu müddet muaccel borçlar için ihbar veya ilân tarihinden ve daha sonra muaccel olacak borçlar için de muacceliyet tarihinden itibaren işlemeye başlar.

Borçların bu surette naklinin hükümleri, tek bir borcun nakli akdinden doğan hükümlerin aynıdır.”

Maddede borçların nakline ilişkin genel esaslardan ayrılarak farklı bir düzen getirilmiş ve bu hususta alacaklının oluru aranmamıştır. Bunun yerine doğacak herhangi bir mağduriyetin önüne geçmek amacıyla, devralan ile devreden arasında borçlu teselsülü kurulacağı düzenlenmiştir¹³⁰. Oysa genel hükümlere tabii bir borç naklinde, eski borçlu ile yeni borçlu arasında teselsül kurulmaz ve yeni borçlu borcu

¹²⁸ İşletmenin işletilmesi için daimi şekilde tahsis olunan malvarlığı unsurları da devrin kapsamındadır. Kendigelen (Ülgen/Teoman/Helvacı/Nomer Ertan), a.g.e., s. 171; Reha Poroy/Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 10. Basıdan 11. Tıpkı Bası, İstanbul, Vedat, 2006, s. 42; Y. 11. H.D. 20.2.1975 974/3626-975/1217 “Bir ticari işletmenin faaliyetine tahsis ettiği şeyler, sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadıkça, işletmeye dahil unsurlar olarak kabul edilir.” Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 692.

¹²⁹ Y. H.G.K. 17.10.2007 E. 2007/21-664, K. 2077/745 “Borçlar Kanunu'nun müteselsil borçlara ilişkin 141. maddesine göre teselsülün yasa hükmünden doğduğu hallerde kamu düzeni söz konusu olduğundan tarafların iradeleriyle teselsülün ortadan kaldırılması hükümsüzdür. Bu nedenle söz konusu müteselsil borç yasa hükmünden (Borçlar Kanunu md. 179'dan) doğduğundan, teselsülden kaynaklanan sorumluluğun dışlanması geçersizdir ve hukuki sonuç doğurmaz.” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-2007-21-664.htm>, 15 Ekim 2010.

¹³⁰ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 974; Abuzer Kendigelen (Mehmet Ülgen/Ömer Teoman/Mehmet Helvacı/Arslan Kaya/N. Füsün Nomer Ertan), **Ticari İşletme Hukuku**, Birinci Basıdan Üçüncü (Tıpkı) Bası, İstanbul, Vedat, 2009, s. 177; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 694.

devraldığında, eski borçlu borcundan kurtulur. Maddede bu şekilde bir dengelemeye gidildikten sonra, devredenin sorumluluğu için iki yıllık bir müddet belirlenmiştir. İhbar veya ilândan, şayet borç daha sonra muaccel olacak ise muacceliyet tarihinden itibaren, devreden ile devralan arasında mevcut borçlardan ötürü iki sene devam edecek teselsül bulunacaktır¹³¹.

3.Bir İşletmenin Diğeriyle Birleşmesi yahut Bir Şahıs Şirketine Sermaye Olarak Konulması

Bir işletmenin diğeriyle bir işletme ile birleştirilmesi veya bir şahıs şirketine sermaye olarak konulması durumunda, B.K. madde 180'de belirtildiği üzere, alacaklılar B.K. madde 179'da düzenlenen bir mamelekin devralımından doğan hakları haiz olacaklardır. Bu husus B.K. madde 180'de şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bir işletme diğeriyle bir işletme ile aktif veya pasiflerin karşılıklı olarak devralınması suretiyle birleştirilirse, her iki işletmenin alacaklıları bir mamelekin devralınmasından doğan hakları haiz olup bütün alacaklarını yeni işletmeden alabilirler.

Evvelce hakikî veya hükmi tek bir şahsa ait olup da kollektif veya komandit şirket haline konulan bir işletmenin borçları hakkında da aynı hüküm tatbik olunur.”

Söz konusu düzenleme çerçevesince, bir işletmenin işletilmesinden doğan borçlar için birleşmeden yahut işletmenin sermaye olarak konulmasından sonra, işletmenin eski sahibi ile birleşik işletmenin sahibi arasında borçlu teselsül olacaktır¹³². Borçların naklinde yine alacaklıların oluru aranmadığından, burada da söz konusu olabilecek mağduriyetleri önlemek amacıyla borçlular arasında teselsül olacağı kabul edilmiştir. Eski işletme sahibinin sorumluluğu, B.K. madde 179'da ifade edildiği gibi, iki yıldır.

4.Ariyet Sözleşmesi

¹³¹ Bu iki senelik sürenin hak düşürücü nitelikte olduğu yönünde bkz.: Tuhr, a.g.e., s. 787, 904; Kendigelen (Ülgen/Teoman/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan), a.g.e., s. 177.

¹³² Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 697. B.K. madde 180 mucibince borçlu teselsülünün uygulama alanı bulamayacağı yönünde bkz.: Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 977.

Ariyet sözleşmesi, diğer bir ifadeyle kullanma ödünç sözleşmesi¹³³, B.K. madde 299'da tanımlandığı üzere, ariyet verenin bir şeyin bedava kullanılmasını ariyet alana bırakmakla, alanın ise o şeyi kullandıktan sonra geri vermekle yükümlü olduğu bir sözleşmedir. Bu sözleşme, eksik iki tarafa borç yükleyen rızai bir sözleşme niteliğinde olup, barındırdığı ariyet konusu şey veya hakkın kullanımını bir başkasına bırakma unsuruyla kira sözleşmesine benzese de, ivazsız olmasıyla kira sözleşmesinden ayrılır¹³⁴.

Bu sözleşmede ariyet verenin borçları B.K. madde 299'da gösterildiği üzere, ariyet konusunun sözleşmeye uygun olarak kullanması için ariyet alana teslim etme ve B.K. madde 301 fıkra 2'de gösterildiği üzere, ariyet konusuna ilişkin ariyet alanca yapılmış olağanüstü masrafları karşılamadır. Bununla beraber ariyet verenin zapta ve ayıba karşı tekeffül borcu yoktur¹³⁵. Ariyet sözleşmesi her ne kadar ivazsız bir sözleşme olsa da, bundan ariyet alanın bir borcu olmadığı yönünde bir anlam çıkmaz. Ariyet alanın B.K. madde 300'de düzenlenen borçları ariyet konusunu sözleşmeye ya da niteliğine uygun kullanma ve bunu bir başkasına kullandırmamadır. Diğer borçları ise, madde 301'de düzenlenen ariyet konusunun

¹³³ Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri) Cilt I*, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. bası, Fakülteler Matbaası, 1980, s. 723; Aydın Zevkliler, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Genişletilmiş 8. Baskı, Ankara, Seçkin, 2004, s. 273.

¹³⁴ Cevdet Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 5. Baskı, İstanbul, Beta, 1997, s. 360, 361; Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt:I/2 Kira ve Ödünç Verme (Âriyet, Karz) Sözleşmeleri*, Tümü Yeniden İşlenmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1985, s. 287, 290, 291; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri) Cilt I*, s. 727, 729; Zevkliler, a.g.e., s. 274; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 516.

¹³⁵ Yavuz, a.g.e., s. 362, 363; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt:I/2 Kira ve Ödünç Verme (Âriyet, Karz) Sözleşmeleri*, s. 292; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri) Cilt I*, s. 735 v.d.; Zevkliler, a.g.e., s. 275.

olağan giderlerine katlanma ile madde 299'a dayanan ariyet konusunu geri vermedir¹³⁶.

Birden fazla kimsenin birlikte ariyet almaları durumunda, aralarında borçlu teselsülü kurulacağı B.K. madde 302'de düzenlenmiştir. Bu düzenleme,

“Birden ziyade kimseler bir şey birlikte âriyet alırlarsa, müteselsilen mes’ul olurlar.”

şeklindedir. B.K. madde 302'ye binaen ariyet veren, ariyet alanların her birinden örneğin, ariyet konusu şeyin adi muhafaza masraflarına tahammül etmesini isteyebilir. Bu bakımdan ilgili madde gereğince, sözleşmeden doğan borçları için birlikte ariyet alanlar arasında teselsül olacaktır¹³⁷.

5. Vekâlet Sözleşmesi

Vekâlet sözleşmesi, vekilin sözleşme ile üstlendiği işi yönetmeyi veya bir hizmet ifasında bulunmayı borçlandığı, lakin bu iş görmenin kanunda düzenlenen herhangi bir sözleşme dâhiline girmediği, bununla beraber vekilin ancak sözleşme yahut teamül gereğince ücrete hak kazanabildiği, iş görme borcu doğuran rızai bir sözleşmedir¹³⁸.

Vekâlet sözleşmesinde vekilin borçları B.K. madde 386'da düzenlenen sözleşme gereği üzerine aldığı işi görme, B.K. madde 390'a dayanan işin görülmesi sırasında özen ve sadakat gösterme, sır saklama, B.K. madde 389 fıkra 1'de düzenlenen gördüğü işi müvekkilinin iradesine ve talimatlarına uygun yapma, B.K.

¹³⁶ Yavuz, a.g.e., s. 363, 364; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt:I/2 Kira ve Ödünç Verme (Âriyet, Karz) Sözleşmeleri*, s. 293 v.d.; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdın Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri) Cilt I*, s. 743 v.d.; Zevkliler, a.g.e., s. 276 v.d..

¹³⁷ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt:I/2 Kira ve Ödünç Verme (Âriyet, Karz) Sözleşmeleri*, s. 296. B.K. madde 302 sayesinde ariyet veren karşısında husule gelecek bir zarar için birlikte ariyet alanlar arasında borçlu teselsülü kurulacağı yönünde bkz.: Yavuz, a.g.e., s. 365; Zevkliler, a.g.e., s. 279; Birsen, a.g.e., s. 422. Kanımızca, sorumluluğu doğuran eylemde kusuru olmayan, zarardan mesul tutulamaz, zira teselsül ilkesi, kusur ilkesini kaldıracak değildir.

¹³⁸ Vekalet sözleşmesine ilişkin tanımlar için bkz.: Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt:II İstisna(Eser) ve Vekalet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, Tümü yeniden işlenmiş ve genişletilmiş Üçüncü Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1987, s. 355, 387; Yavuz, a.g.e., s. 565, 566, 581; Zevkliler, a.g.e., s. 359, 361.

madde 392 düzenlenen hesap verme ve vekâlet ilişkisi çerçevesince aldıklarını vermedir¹³⁹. B.K. madde 390 fıkra 3'te gösterildiği üzere, vekil üçüncü bir kişiye işi gördürmeye yetkili olmadığında, durumlar mecbur etmediğinde veya teamül bir yetki ikamesine izin vermediğinde işi bizzat görmek durumundadır. Müvekkilin borçları B.K. madde 394'te düzenlendiği üzere, vekilin yaptığı masrafları, verdiği avansları ödeme ve vekilin vekâlet sözleşmesinin ifası sebebiyle uğradığı zararı tazmin etmedir. B.K.da açık bir düzenleme bulunmasa da, müvekkil ile vekil aralarında kararlaştırdıkları takdirde, müvekkilin diğer bir borcu avans verme ve karşılık sağlamadır¹⁴⁰.

Bir kimseyi birlikte vekil atayanlar veya vekâleti birlikte kabul edenler arasında borçlu teselsülü kurulmaktadır. Bu husus B.K. madde 395'te gösterilmiştir. Bu düzenleme:

“Bir kimseyi birlikte tevkil eden müteaddit kimseler, vekile karşı müteselsilen mes’ul olurlar.

Müteaddit kimseler, vekâleti birlikte kabul etmişler ise müvekkilünbihi yapmakla müteselsilen mes’uldürler ve kendi sıfatlarını başkasına devre salâhiyettar olmadıkça müvekkili yalnız birlikte yaptıkları tasarrufla ilzam edebilirler.”

şeklinde dir. Vekâleti kabul eden birden fazla kimse arasında, borçlu teselsülünün varlık bulabilmesi için, bu kimselerde birlikte hareket iradesi veya bu yönde kanuni bir zorunluluk bulunması, buna ek olarak bir de bu kimselerce aynı işin görülecek olması gerekir. Vekillerin birlikte hareket iradelerini açıkça belirtilmiş olmalarına gerek yoktur, müvekkil açısından bu hususun anlaşılabilir olması yeterlidir¹⁴¹.

¹³⁹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt:II İstisna(Eser) ve Vekalet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 406 v.d.; Yavuz, a.g.e., s. 593 v.d.; Zevkliler, a.g.e., s. 366 v.d..

¹⁴⁰ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt:II İstisna(Eser) ve Vekalet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 574 v.d.; Yavuz, a.g.e., s. 616 v.d.; Zevkliler, a.g.e., s. 371 v.d..

¹⁴¹ Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt:II İstisna(Eser) ve Vekalet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 567 v.d.; Yavuz, a.g.e., s. 616. Husule gelecek bir zarar için, B.K. madde 395 mucibince müvekkil karşısında vekiller arasında borçlu

Diğer yandan, birlikte vekâlet veren şahıslar arasında teselsül olabilmesi için, verilecek vekâletin birlikte verilmesi veya bu yönde bir kanuni zorunluluk bulunması, buna ek olarak bir de işin konusunun aynı olması gerekir¹⁴².

6.Vedia Sözleşmesi

Vedia sözleşmesi B.K. madde 463'te düzenlendiği üzere, saklayanın, diğer bir ifadeyle vedia alanın, saklatan, diğer ifadeyle vedia veren, tarafından verilen kabul etmeyi ve onu emin bir yerde saklamayı deruhte ettiği bir sözleşmedir. Madde 463'te geçen bu tanım eleştirilmektedir. Vedia sözleşmesine ilişkin verilecek bir tanımda sözleşme konusunun sadece bir taşınır olabileceği ve saklatanın dilediği zaman saklanılanı geri isteyebileceği yer alması gereken iki unsur olarak öğretide gösterilmiştir¹⁴³. Ancak vedia sözleşmesinin konusunun mutlaka bir taşınır olması gerektiği yönünde öğretide bir birlik yoktur¹⁴⁴.

Vedia sözleşmesi rızai ve eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğindedir¹⁴⁵. Saklayana B.K. madde 463'te yüklenen ilk borç, saklaması için kendisine verilecek olanı kabul etme ve bunu saklamadır. Bununla beraber saklayanın, saklanmak üzere kendine verilecek olanı talep hakkı yoktur. Saklayanın B.K. madde 465'te gösterilen diğer borçları saklanmak üzere verileni kullanmama ve kendisinden ne zaman istenirse istensin geri vermedir¹⁴⁶. Saklatanın borçları ise B.K. madde 463'te gösterilen, tarafların bir ücret kararlaştırdığı durumlarda bu ücreti ifa, B.K. madde 464'te düzenlenen, verilenin saklanması için gereken zorunlu

teselsülü bulunacağı yönünde bir fikir için bkz.: Zevkliler, a.g.e., s. 371. Kanımızca, sorumluluğu doğuran eylemde kusuru olmayan, zarardan mesul tutulamaz. Zira teselsül ilkesi, kusur ilkesini kaldıracak değildir.

¹⁴² Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt:II İstisna(Eser) ve Vekalet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 604 v.d.; Yavuz, a.g.e., s. 619; Zevkliler, a.g.e., s. 373.

¹⁴³ Zevkliler, a.g.e., s. 389; Yavuz, a.g.e., s. 762; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri) Cilt I*, s. 32.

¹⁴⁴ Sadece taşınırların vedianın konusunu oluşturabileceği yönünde bkz.: Zevkliler, a.g.e., s. 389, 390; Yavuz, a.g.e., s. 762; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 667.

¹⁴⁵ Yavuz, a.g.e., s. 763, 767.

¹⁴⁶ Yavuz, a.g.e., s. 763, 764, 765; Zevkliler, a.g.e., s. 391; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri) Cilt I*, s. 32.

masrafları karşılama ve saklama sebebiyle meydana gelecek zararı tazmin etmedir. Saklatan zararın kendi kusuru olmadan gerçekleştiğini ispat ettiği takdirde, bu borçtan kurtulur. Saklatan için bir teslim borcu söz konusu değildir¹⁴⁷.

B.K. madde 469'da gösterildiği üzere, müştereken vedia kabul edenler arasında, borçlu teselsülü söz konusu olur. Bu düzenleme:

“Birlikte vediayi kabul edenler, ondan müteselsilen mes’ul olurlar.”

şeklindedir. Bu düzenleme mucibince, vediayi kabul eden birden fazla şahıs arasında sözleşmeden doğan borçları açısından aralarında borçlu teselsülü olacaktır¹⁴⁸.

7. Adi Şirket

Adi şirket B.K. madde 520 ve devamında düzenlenmiş olup, kanunen yasak olmayan her türlü amaç ve mevzu çevresinde gerçek ve/veya tüzelkişiler arasında kurulan, ortakların ortaklık alacaklarına iştiraken sahip buldukları, ortaklık borçları için ise arasında teselsül bulunan şahıs birlikteliğidir¹⁴⁹. Tüzel kişiliği bulunmayan bu birliktelik, herhangi bir şekle bağlı olmayan rızai bir sözleşme ile kurulur. Bu çerçevede iki veya daha fazla şahıs emek ve/veya sermayelerini birleştirmeyi birbirlerine borçlanarak, ortak bir gayeye ulaşmaya çabalar¹⁵⁰.

Adi şirketin bir tüzel kişiliği olmadığı için, ortaklığın hakkı veya borcu yoktur, bunun yerine ortakların hakları ve borçları vardır. Ortaklar birlikte veya bir temsilci vasıtası ile borçlandıklarında, bu borçlar için ortaklar arasında teselsül meydana gelecektir. Bu husus B.K. madde 534'te şöyle ifade edilmiştir:

“Şirketin iktisap ettiği veya şirkete devredilen şeyler, alacaklar ve aynı haklar şirket mukavelesi dairesinde şeriklere ait olur. Şirket mukavelesinde diğer bir hüküm bulunmadıkça bir şerikin alacaklıları haklarını ancak o şerikin

¹⁴⁷ Yavuz, a.g.e., 766, 767; Zevkliler, a.g.e., s. 392.

¹⁴⁸ B.K. madde 469 sayesinde vedia veren karşısında, husule gelecek bir zarar için de birlikte vedia alanlar arasında borçlu teselsülü kurulacağı yönünde bir fikir için bkz.: Zevkliler, a.g.e., s. 392. Kanımızca, sorumluluğu doğuran eylemde kusuru olmayan, zarardan mesul tutulamaz, zira teselsül ilkesi, kusur ilkesini kaldırarak değildir.

¹⁴⁹ Tanım ve detaylı bilgi için bkz.: Poroy (Tekinalp/Çamoğlu), *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku*, Güncelleştirilmiş 7. bası, İstanbul, Beta, 1997, s. 15, 41 v.d..

¹⁵⁰ Yavuz, a.g.e., s. 855, 858.

tasfiyedeki hissesi üzerinden kullanabilirler. Hilâfi mukavele edilmiş olmadıkça, şerikler, birlikte yahut bir mümessil vasıtasıyla üçüncü şahsa karşı deruhte etmiş oldukları borçlardan müteselsilen mes'ul olurlar.”

Kanunda her ne kadar şirket ibaresi geçmekte olsa da, bundan kasıt ortakların tümüdür¹⁵¹. Ortakların tümü haklara elbirliği halinde sahip olmaktadır. Buna mukabil borçlar için benzer bir birliktelik kabul edilmemiş, borçlar için ortaklar arasında teselsül olacağına hükmedilmiştir¹⁵².

C.Hâkim Hükümü

Borçlular arasında teselsül, bir hukuki işlem veyahut da bir kanun hükmüyle kurulabildiği gibi bir hâkim hükmü ile de husule gelebilir¹⁵³. Hâkime bu yetki, H.U.M.K. madde 419'da verilmiştir. Gerçekten bu madde mucibince hâkim, dilerse davayı kaybedenler arasında yargılama giderleri için teselsül olacağına hükmedebilir. Bahsi geçen madde ile hâkime bu konuda bir takdir hakkı tanınmıştır.

İlk bakışta bu husus, B.K. madde 141 ile getirilen düzenlemeye aykırı gibi görünebilir. Lakin teselsülün hâkim hükmü ile davayı kaybedenler arasında kurulduğu durumlarda dahi yine ortada, B.K. madde 141 fıkra 2'deki ifade ile kanunun tayin ettiği bir hal söz konusudur. Zira bu halde hâkim kanun kendisine verdiği yetkiyi, yine kanunun sınırlarını açıkça gösterdiği bir alanda kullanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

BORÇLULAR ARASINDA TESELSÜLDE

KARŞILIKLI İLİŞKİLER

I.Alacaklı ile Borçlular Arasındaki Karşılıklı İlişkiler

A.Alacaklının Borçlular Karşısındaki Hukuki Durumu ve İşlemleri

¹⁵¹ Poroy (Tekinalp/Çamoğlu), a.g.e., s. 74.

¹⁵² B.K. madde 534 metninde her ne kadar “müştereken” ibaresi geçse de, bunun “iştirak halinde” olarak anlaşılması gerektiği kabul edilmektedir. bkz.: Yavuz, a.g.e., s. 860, 865; Poroy (Tekinalp/Çamoğlu), a.g.e., s. 56, 76; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 21. bkz.: aş. III.Elbirliği Halinde Borçluluk ile Teselsül s. 171.

¹⁵³ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 296; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 549.

Alacaklının aralarında teselsül bulunan borçlular karşısındaki durumu kendisi açısından oldukça elverişli bir durum yaratır. Zira alacaklı borcun ifası için dilediği borçluya başvurma imkânına sahip olduğu gibi başvurduğu borçludan tamamen tatmin edilmesini de talep edebilmektedir. Bunun yanında, borçlulardan birinin alacaklıyı tatmin etmesi durumunda, diğer borçlular da bu nispette alacaklının talebinden kurtulacaklarından, alacaklının tatmin edildiği oranda borçlulara tekrar başvurması söz konusu değildir. Alacaklının borçlular karşısındaki durumunu belirleyen bu hususlar, aynı zamanda borçlular arasında teselsülün ayırt edici nitelikleridir. Bunlar dışında önem teşkil eden diğer bir durum, alacaklının borçlulardan birinin durumunu, diğer borçlular aleyhine iyileştirmesi durumunda, bundan dolayı sorumlu olmasıdır. Bu hususlar aşağıda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

1. Alacaklının İfa İçin Her Bir Borçluya Başvurabilmesi ve Her Bir Borçludan Tamamen Tatmini Talep Edebilmesi

Bu husus B.K. madde 142’de şu şekilde ifade edilmiştir¹⁵⁴:

“Alacaklı müteselsil borçluların cümlesinden veya birinden borcun tamamen veya kısmen edasını istemekte muhayerdir.

Borcun tamamen edasına kadar bütün borçluların mes’uliyeti devam eder.”

Gerçekten alacaklı ifa için herhangi bir sıralama olmadan, dilediği borçluya başvurma imkânına sahiptir. Bu her bir borçlunun alacaklı karşısında asli borçlu sıfatı ile sorumlu olmasının en doğal sonucudur. Ancak alacaklının dilediği borçluya başvurabilmesi için, başvurulacak borçluya ait borcun muaccel olması gerekmektedir. Muacceliyet sadece bir borçlu için kesbetmiş, diğerleri için henüz söz konusu değilse, alacaklının diğer borçlulara gidebilmesi için, onların borçlarının da muaccel hale gelmesi gerekmektedir¹⁵⁵. Bu, borçların birbirinden farklı hukuki

¹⁵⁴ B.K. madde 142’e karşılık gelen, Tasarı’nın 162 numaralı maddesinde bir hüküm değişikliğine gidilmemiştir.

¹⁵⁵ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 38, 154; Tekinay, *a.g.t.*, s. 79; Canyürek, *a.g.e.*, s. 14, 25; Akıntürk, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler - Özel Borç İlişkileri*, s. 134; Oğuzman/Öz, *a.g.e.*, s. 847; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, *a.g.e.*, s. 286; Uygur, *Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt*, s. 2494, 2495; Şevket Güney Bigat, *Teselsülde Dış İlişkide Borçluların Def’ileri*, (Çevrimiçi) <http://bigat.av.tr/makaleler/Teselsulde.pdf>, 2 Kasım 2010, s. 3.

bağlara sahip olmasının bir sonucudur. Başvurduğu her bir borçludan tam olarak tatminini sağlayacak ifayı talep edebilen alacaklıya karşı, başvuru borçlu birden fazla borçlu olduğunu ileri sürerek “taksim def’i”, kendisinin borçtan ikinci derecede sorumlu olduğu ve önce diğer borçlulara gidilmesi gerektiğini ileri sürerek “tartışma def’i” dermeyanında bulunamaz. Zira kendisi asli borçlu sıfatı ile sorumludur. Bunun yanında doğal olarak bu borçlu, borcun konusu olan nesnenin kendi zilyetliğinde bulunmadığını ve buna binaen nesneyi elinde bulundurana başvurulması gerektiğini¹⁵⁶, keza borçlular arasındaki ilişkide belirlenen kendisine düşen borç miktarı kadar ifada bulunması gerektiğini de iddia edemez. Borçlular arasındaki ilişki alacaklıyı alakadar etmez.

Alacaklının, borçlulardan birini seçip ondan ifa talebinde bulunması, diğer borçlulara başvurma hakkını bertaraf etmez. Hatta o borçlu aleyhinde hüküm elde etmiş olması dahi bu durumu değiştirmez. Zira B.K. madde 142 fıkra 2’de belirtildiği üzere, borç tamamen ifa edilene kadar, tüm borçluların sorumluluğu devam eder. Bunun yanında, alacaklı borcun ifası için, mutlaka borçlular arasından sadece birini seçip onu takip etmek zorunda da değildir. Kendisi, bütün borçlular aleyhine takipte de bulunabilir ki bu husus yine B.K. madde 142, bu sefer ilk fıkrada, alacaklı borçluların cümlesinden veya birinden borcun edasını isteyebilir, denilerek ifade edilmiştir.

Alacaklı başvurduğu borçludan, borcunun tamamen ifasını istemek zorunda değildir. Kendisi, kısmi bir ifayı da talep edebilir. Lakin kısmi talepte bulunduğu borçlu veyahut da borçlular, borçlarının tamamının ifasını teklif ederlerse, B.K. madde 80’de belirtildiği üzere, alacaklının bunu kabul etmeme lüksü yoktur, meğerki akdin mahiyet veya muhtevassından ya da hal ve şartlardan başka bir esas kabul edildiği anlaşılınsın. Alacaklıya kısmi ifada bulunulmuşsa, kalan kısım için alacaklı yine borçluları takibe devam edecektir. Kısmi ifada bulunan borçlu veya borçlular kendilerine düşeni yerine getirdiklerini ileri sürüp, alacaklının takibinden kurtulamazlar.

¹⁵⁶ Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 164; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 163; Canyürek, *a.g.e.*, s. 36; Tunçomağ, *a.g.e.*, s. 1041.

Alacaklı, aralarında teselsül bulunan borçluların tümünü veya bir kısmını dava ettiğinde, teselsülün varlığı tespit edildiği takdirde, açıkça alacaklının pay oranında tahsil talebi yoksa hâkim her bir davalının müteselsilen sorumlu, yani alacaklıyı tam olarak tatmin etmekle yükümlü olduğuna hükmeder¹⁵⁷. Alacaklının

¹⁵⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 286, 287, 703, 704; Gürkanlar, a.g.e., s. 93; Tuncer, a.g.m., s. 443, 452; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 171; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 973, 974; İyimaya, a.g.m., s. 146; Y. H.G.K. 15.5.1996, E. 1996/21-104, K. 1996/341 “Bilindiği üzere birden çok kimsenin birlikte neden oldukları zarardan sorumluluklarını düzenleyen Borçlar Kanunu'nun 50.maddesi, yada birden çok kimsenin değişik nedenlerle meydana getirdikleri zarardan sorumluluklarını düzenleyen aynı Kanunun 51.maddesi ile yine, BK'nun 142.maddesi hükmü gereği alacaklı tüm müteselsil borçluların hepsinden veya birinden borcun (zararın) tamamını veya bir kısmını istemekte muhayyerdir. Ana kural bu olmakla beraber, dava dilekçesinde, açıkça müteselsil sorumluluktan bahsedilmemiş ve kusurları oranında bir tahsil istemi de belirtilmemişse, dava dilekçesindeki sözlerden, ileri sürülen olaylardan ve bunların yorumundan, dosyadaki diğer bilgi ve belgelerden davacının müteselsilen ödetme isteği anlaşıldığı takdirde, Borçlar Kanununun 18. ve Medeni Kanunun 2.maddesi de gözönünde tutularak, (gerçek maksat ve afaki iyi niyet kuralları) davacının müteselsilen talep iradesi kabul edilep, sonuca varmak gerekir. (Hukuk Genel Kurulu 23.3.1966 gün 9/3 Esas, 80 Karar sayılı, 3.4.1963 gün 2/93 Esas, 29 Karar, 24.6.1983 gün 1981/9-533 Esas 1983/724 Karar sayılı ilâmları). Bu gibi durumlarda dava dilekçesinde müteselsil sözcüğü yok diye, kusur oranında sorumluluğa gidilmesi halinde HUMK.nun 74.maddesine aykırı olarak, talepten farklı bir sonuca varılmış olacaktır.” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-1996-21-104.htm>, 16 Ekim 2010; Y. 4. H.D. 25.6.1984, E. 5373, K. 5946 “...dava dilekçesinde açıkça “müteselsil veya bu anlama gelen sözcüklerin” kullanılması zorunlu olup olmadığı bir sorun olarak tartışılmalıdır. Yargıtay, dava dilekçesinde bu gibi sözcüklerin açık olarak yazılmasını aramamaktadır. Ancak dolaylı bir biçimde “müteselsil isteğin varlığının” anlaşılabilmesini yeterli görmektedir... davacıların gerçekleşen zararlarını, her iki davalıdan yarı yarıya istemeleri, hayatın olağan akışına ve deneylerle elde edilen bilgilere tamamen ters düşer. Nitekim dava dilekçesinde (Maysan Maya San. Ve Tic. A.Ş. nin araç sahibi ve istihdam eden kişi olarak sorumluluğu mevcuttur) demek suretiyle iktisaden güçlü olanın olaydan bölünmez bir sorumluluğu olduğu açıklanmıştır. Bu nedenle mahkemenin müteselsil isteğin varlığını yukarıda anılan şekilde araştırmadan...” Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1348; Y. H.G.K. 23.3.1966, E. 9/D-3, K. 80 “Dâva dilekçesinde ileri sürülen olaydan dâvalılar arasında müteselsil sorumluluğun bulunduğu anlaşılabiliriyorsa, dilekçenin sonuç bölümünde bu konuda bir kayıt bile olmasa istenilen tazminatın dâvalılardan müteselsilen istenildiği kabul ile hüküm tesis edilir.” Olgaç, **Kazai ve İlmi İctihatlara Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s.

dava açarken, teselsüle dayanmış olup olmaması bu sonucu değiştirmez. Borç ilişkisine dair kaynakta veya kaynaklarda B.K. madde 141'deki ifadeyle, borçluların hepsinin borcun mecmuundan sorumlu olacağını gösterilmiş olması yeterlidir. Zira hâkim olaya tatbik edilecek kuralı araştırdıktan sonra bulup, onu uygulamakla ödevlidir.

866; k.g. Brehm, a.g.e., s. 642; Arsebük, a.g.e., s. 1012; Uygur, **Açıklamalı İctihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt**, s. 2494; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 136; Y. 21. H.D. 6.10.2005 E. 2005/6069, K. 2005/9031 ve 21. H.D. 14.4.2005 E. 2004/12107, K. 2005/3780 "...Anılan yasanın 141. maddesi gereğince teselsül, ister yasadan, ister sözleşmeden doğmuş olsun, bu kuraldan yararlanmak için, zarara uğrayanın, daha geniş bir deyimle alacaklının talebi gereklidir. Somut olayda, zarara uğrayan hak sahipleri (alacaklılar) bu haklarını açık olarak kullanmamışlar, yani müştereken ve müteselsilen tahsil isteğinde bulunmamışlar,...", (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/21hd-2005-6069.htm>, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/21hd-2004-12107.htm>, 15 Ekim 2010; 19. H.D. 2.12.1994, E. 1994/4898, K. 1994/11903 "Ancak aynı Yasanın 141.maddesi gereğince teselsül, ister yasadan, ister sözleşmeden doğmuş olsun bu kuraldan yararlanma hakkı sadece zarara uğrayanın, yani alacaklıdır. Zarara uğrayan, bu hakkını kullanmadıkça,yani müteselsilen tahsil isteğinde bulunmadıkça, mahkeme re'sen onun yararına teselsül kuralını uygulayamaz. Çünkü hâkim istek ile bağlı olup, istek dışı karar vermesine H.U.M.K.nun 74.maddesi engeldir. Ana kural bu olmakla ve davacılar, dava dilekçesinde, müteselsilen sözcüğünü kullanmak suretiyle tahsil isteğinde bulunmamakla beraber; dava dilekçesindeki sözlerden ve ileri sürülen olaylardan ve bunların yorumundan, davacının dolaylı bir biçimde müteselsilen bir ödetme isteği bulunduğu anlaşıldığı takdirde, yukarıda belirtilen kuralın uygulamasında yasal bir sakınca yoktur.", (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/19hd-1994-4898.htm>, 15 Ekim 2010; Y. 11. H.D. 6.11.2006, E. 2005/10321, K. 2006/11175 "...Müteselsilen tahsil açıkça istenilmediği takdirde, davahların eşit olarak sorumlu tutulmalarının talep edildiğinin kabulü gerekir." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2005-10321.htm>, 16 Ekim 2010; Y. H.G.K. 28.12.1983, E. 1981/7-721, K. 1421 "...teselsül ister yasadan, ister sözleşmeden doğmuş olsun bu kuraldan yararlanma hakkı sadece zarara uğrayanın daha geniş bir deyimle alacaklıdır. Zarara uğrayan (alacaklı) bu hakkını kullanmadıkça yani müteselsilen tahsil istediğinde bulunmadıkça mahkeme re'sen onun yararına teselsül kuralını uygulayamaz. Çünkü, hâkim istek ile bağlı olup, istek dışı bir karar veremez. Usulün 74. maddesi hükmü buna engeldir..." Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İctihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 669;

2.Alacaklının Tatmin Edildiği Oran İçin Tekrar Borçlulara Başvuramaması

Alacaklının borcun ifası için her bir borçluya, borcunun tümü için başvurabilmesi, alacaklıya borçlu sayısı kadar ifada bulunulması demek değildir. B.K. madde 145 fıkra birde bu husus,

“Tediyesi ile veya yaptığı takas ile borcun tamamını veya bir kısmını iskat etmiş olan müteselsil borçlulardan biri, sakat olan borç nispetinde, diğer borçluları halâs etmiş olur.”

şeklinde ifade edilmiştir. Nitekim bütün borçluların ortak gayesi alacaklının bir defa ve tam olarak tatmin edilmesidir. Borçlanılan edimin bu borçlulardan biri tarafından tam olarak, bir defa ifa edilmesiyle alacaklı borçlulara karşı sahip olduğu kendi tatminine yönelik talep hakkını da yitirir. Bunun yanında, alacağın borçlulardan biri tarafından tamamen değil de, kısmen ifa edilmiş olması da söz konusu olabilir. Böyle bir durumda, alacaklı sahip olduğu talep hakkını yitirmese de, kendisine ifada bulunulan kısım için tekrar talepte bulunamaz, sadece eksik kalan kısım için borçlulara başvurabilir. B.K. madde 145 fıkra birden çıkan anlam budur. Örneğin, aralarında teselsül bulunan B1, B2 ve B3’ün, A’ya olan borçlarının 2,000 lira olduğu bir durumda, B2 tek başına A’ya 2,000 lira ifa ettiğinde, A, B1 ve B3’e ifa talebiyle tekrar başvuramaz. Zira kendisi tam olarak bir defa tatmin edildiğinden, B1 ve B3’ün de A karşısındaki sorumlulukları sona ermiştir. B2 500 liralık kısmi ifada bulunduğu anda, bu sefer A’nın borçlulara başvurduğunda talebinin içeriği kalan 1,500 liradan ibaret olacaktır. A’nın B1 ve B3’e başvurup, kendilerinin ifada bulunmadığı gerekçesiyle 2,000 lira talep edebilmesi mümkün değildir.

3.Alacaklının Borçluların İflası Durumunda İflas Masasına Başvurması

Aralarında teselsül bulunan borçluların iflası halinde, alacaklının durumunun nasıl olacağı, hangi haklara sahip olacağı sorusuna, borçluların tümünün iflası durumuna ilişkin İ.İ.K. madde 203 ile borçlulardan birinin yahut bir kısmının iflasına ilişkin İ.İ.K. madde 204 yanıt verir.

a.Borçluların Tümünün İflası

Aralarında teselsül bulunan borçluların iflas muamelelerinin aynı zamana denk gelmesi durumuna ilişkin İ.İ.K. madde 203 fıkra 1’de belirtildiği üzere, alacaklı böyle bir durumda, her borçlunun masasına her bir borçludan olan alacağının tamamını kaydettirebilir. Borçluların farklı tarihlerde iflaslarına karar verilmiş olsa da, iflasların tasfiye işlemlerinin aynı zamana denk gelmesi yeterlidir¹⁵⁸. Yeter ki herhangi bir masada kesin dağıtım yapılmamış olsun. Kesin dağıtım yapıldıktan sonra, diğer bir borçlunun iflası halinde durum değişmektedir. Bu konu aşağıda incelenmiştir¹⁵⁹.

Böyle bir durumda alacaklı, her bir borçlunun iflas masasına alacağını kaydettirme imkânını kullanmakta serbesttir, dilerse her masaya alacağını kaydettirmeyebilir¹⁶⁰. Zira söz konusu düzenlemenin amacı, sadece alacaklının menfaatini korumaktan yanadır ki böylece alacaklı tam olarak tatmin edilebilsin.

Alacaklının, her bir masaya alacağını kaydettirmesi kimi zaman onun elde etmesi gereken miktardan fazla bir meblağın toplanmasına sebep olabilir. Bu problemin çözümü doğrultusunda devreye İ.İ.K. madde 203 fıkra 2 girmektedir. Söz konusu düzenlemeye göre, toplanan hisseler alacaklının elde etmesi gereken değerden fazla ise, bu durumda fazlalık, borçdaşına karşı mükellef olduğu hisseden fazla ödemedede bulunmuş borçluların masalarına intikal edecektir. Örneğin alacaklıya yapılacak ifayı eşit olarak üstlenecek, aralarında teselsül bulunan borçlular B1 ve B2 iflas ettiğinde, A her iki borçlunun iflas masasına da, 1,000 liralık alacak yazdırabilecektir. B1’in masası %70, B2’nin masası %50 dağıtım yaptığında, B1’den 700 lira, B2’den 500 lira olmak üzere toplamda 1,200 liralık bir

¹⁵⁸ Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Ankara, Yetkin, Gözden Geçirilmiş 4949, 5092, 5311, 5358 ve 5582 sayılı Kanunlarla getirilen yenilikler ve yapılan değişiklik işlenip değerlendirilmiş 21. Baskı, 2007, s. 537; Saim Üstündağ, *İflas Hukuku (İflas, Konkordato, İptal Davaları)*, İstanbul, 2007, gözden geçirilmiş ve yenilenmiş 7. bası, s. 116; Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, İkinci Tıpkı Baskı, İstanbul, Türkmen, 2006, s. 1065; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 155; Tekinay, *a.g.t.*, s. 141; Bigat, *a.g.m.*, s. 5; Canyürek, *a.g.e.*, s. 31; Tuhr, *a.g.e.*, s. 794.

¹⁵⁹ bkz.: aş. *b.Borçlulardan Birinin veya Bir Kısımının İflası* s. 72.

¹⁶⁰ Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 537; Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, s. 1065; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 155, 156; Bigat, *a.g.m.*, s. 5.

değer elde edilecektir. Lakin A'nın elde etmesi gereken alacağın miktarı 1,000 liradan ibarettir. Bu durumda, fazlalık 200 lira, B1'in masasına intikal edecektir.

Söz konusu maddenin üç numaralı fıkrasında, masalardan elde edilen miktarın, alacaklının tam olarak tatminini sağlamaması durumunda, masalardan biri ilgili borçlunun borçdaşları arasında üzerine düşenden fazlasını ifa etmiş olması halinde dahi, diğer masalara rücu edilemeyeceği düzenlenmektedir. Bu fıkra her ne kadar alacaklının hukuki durumuna ilişkin değilse de, ilgili maddeye ilişkin açıklamaların bir bütünlük arz etmesi amacıyla, aşağıda incelen borçluların birbirlerine rücu bahsi yerine burada incelenmesi daha doğru olur¹⁶¹. Fıkra 3 doğrultusunda iflas masalarından alınan hisselerin toplamı, alacaklının tam olarak tatminini sağlamıyorsa, masaların birbirine rücu etmesi mümkün değildir. Böyle bir düzenlemenin, B.K. madde 146 ile bir bütünlük arz etmediği meydandır¹⁶². Zira B.K. madde 146'da borçlulardan birinin, borçdaşlarına rücu edebilmesi için, sadece hissesinden fazla miktarda ifada bulunmuş olmasının yeterli olacağı belirtilmiştir. Bu bakımdan alacaklının tam olarak tatmin edilmesi gerekli değildir. Örneğin kendi aralarında eşit hisseler üstlenen, aralarında teselsül bulunan iki borçludan, B1'in masası %20'lik, B2'nin masası %70'lik bir dağıtım yaptığında, B2'nin masası her ne kadar, üzerine düşen hisseden, borçlular arasındaki ilişki çerçevesince, %20 daha fazla ifada bulunmuş olsa da, bu kısım için B1'in masasına rücu edilmeyecektir. Borcun hala ödenmemiş %10'luk bir kısmı varlığını sürdürmektedir ve bu halde, İ.İ.K. madde 203 fıkra 3 rücuya engel olmaktadır. Öğretide, İ.İ.K.da böyle bir düzenlemenin bulunmasına gerekçe olarak, masaların birbirine rücu aşamasında, uygulamada ortaya çıkabilecek karışıklıkların önlenmek istenmesi gösterilmektedir¹⁶³.

b.Borçlulardan Birinin veya Bir Kısımının İflası

Aralarında teselsül bulunan borçluların tamamının birden değil de, aralarından sadece birinin veya bir kısmının iflas etmesi üzerine, alacaklının içinde

¹⁶¹ bkz.: aş. **B.Rücu Hakkı** s. 138.

¹⁶² Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 157; Bigat, **a.g.m.**, s. 5.

¹⁶³ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 118; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 157; Tekinay, **a.g.t.**, s. 143; Bigat, **a.g.m.**, s. 5; Canyürek, **a.g.e.**, s. 32.

bulanacağı durum İ.İ.K. madde 204 fıkra 1’de düzenlenmiştir. İ.İ.K. madde 204 fıkra 1 uyarınca alacaklı, müflisle birlikte borçlu olandan, alacağının bir kısmını almış olsa ve borçdaşların müflise rücu hakları bulunmasa dahi, müflisten olan alacağının tamamını masaya kaydettirebilir. Ancak bu yönde bir yükümlülük söz konusu olmamalıdır¹⁶⁴. Bu düzenlemeye göre alacaklı kısmen tatmin edildiğinde, alacağının sadece kalan kısmını değil, sona eren kısmını da masaya yazdırabilecektir. Oysa bu durum ilk bakışta, yukarıda açıklanan esaslara aykırı gibi durmaktadır¹⁶⁵. Lakin alacaklı, kısmen tatmin edildiği bir durumda, İ.İ.K. madde 204’e dayanarak, alacağının sönmüş kısmı için tekrar bir ifa alamayacaktır. Bahsi geçen maddenin 3 numaralı fıkrasında belirtildiği üzere, alacaklı, alacağının tamamına düşen hisseden, ancak alacağını tamamlayacak kadarını alabilir.

Alacağının tamamını masaya yazdırma hakkı, alacaklı yanında, İ.İ.K. madde 204 fıkra 2 ile müflisin kısmi ödemede bulunmuş borçdaşına da tanınmaktadır. Böyle bir halde, borçdaş alacaklının vekili olarak hareket eder, yoksa kendi adına alacağın tamamını yahut rücu alacağını masaya kaydettirecek değildir¹⁶⁶. Bunun yanında, alacağın tamamının masaya kaydedtirilmesi açısından kısmi ifanın, iflasın açılmasından önce yahut sonra yapılmasının bir önemi yoktur¹⁶⁷.

Alacağın her ne kadar tamamı iflas masasına kaydedtirilecek olsa da, yapılan taksimde alacaklıya İ.İ.K. madde 204’te belirtildiği üzere, alacağın tamamına düşen hisseden, ancak eksik kalan kısmı tamamlayacak kadarı verilir. Bazı durumlarda, masadan alacak için ayrılacak para, kısmen tatmin edilmiş borçlunun, eksik kalan alacağını aşabilir. Böyle durumlarda, İ.İ.K. madde 204 fıkra 3’te ifade edildiği üzere, alacaklının yazılan alacağının tamamına düşen hisse ile alacak tamamlandıktan sonra, geriye kalan paradan kısmi ödemede bulunmuş müflisin borçdaşına rücu

¹⁶⁴ Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 312; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 318; Arsebük, a.g.e., s. 1012; Olgaç, **Kazai ve İlmi İctihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1041; Tuhr, a.g.e., s. 794. Alacaklının bu yönde B.K. madde 502 fıkra 1 ve madde 147 fıkra 2’ye dayanan bir yükümlülüğü bulunduğu yönünde bkz.: Tekinay, a.g.t., s. 145.

¹⁶⁵ bkz.: yuk. 2. **Alacaklının Tatmin Edildiği Oran İçin Tekrar Borçlulara Başvuramaması** s. 70.

¹⁶⁶ Üstündağ, a.g.e., s. 119; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 158; Tekinay, a.g.t., s. 145; Bigat, a.g.m., s. 4; Canyürek, a.g.e., s. 28.

¹⁶⁷ Üstündağ, a.g.e., s. 118; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 158; Canyürek, a.g.e., s. 28.

hakkı olduğu miktarda düşen hisse verilir, artan para da masaya kalır. Dikkat etmek gerekir ki, alacaklının alacağı tamamlandıktan sonra, müflisin kısmi ödemede bulunmuş borçdaşına, rüçû hakkı olduğu miktara oransal açısında karşılık gelen hisse verilecektir, yani geriye kalan para aynen, tamamen verilemeyecektir. Borçdaşın alacağı da bir iflas alacağı sayılarak, ancak bu alacağa düşecek hisse borçdaşa verilir¹⁶⁸. Örneğin, A'ya aralarında teselsül olacak şekilde 2,000 lira borçlanan B1 ve B2, bu borcu aralarında eşit olarak üstleneceklerini kararlaştırmışlardır. Sonrasında B2, 1,500 liralık kısmi ödemede bulunmuş, B2 ise iflas etmiştir. A her ne kadar kısmen tatmin edilmiş olsa da, B2'nin iflas masasına alacağının tamamını, 2,000 lirayı yazdırmıştır. Bu halde, B2'nin masası %25'lik bir dağıtıma gittiğinde, kaydettirilmiş alacak için, 500 lira ayrılmış olur ve bu para alacağı tamamlamaya ancak yettiğinden, B2'ye herhangi bir ödemede bulunulmaz. Masa, %90'lık bir dağıtıma gittiğinde ise, kaydettirilen alacak için 1,800 lira ayrılmış olur. Alacaklıya daha önceden, zaten 1,500 lira ödenmiş olduğundan, ayrılan paranın tamamı değil, sadece eksik kalan kısmı tamamlamak üzere 500 lirası A'ya verilir. Bu halde geriye 1,300 lira kalmış olur. 1,500 liralık kısmi ifade bulunan B1'e, 500 liralık rüçû hakkına tekabül eden miktar değil, bu rüçû hakkına tesadüf eden oran yani, %90'lık oran uyarınca, 450 lira ödenecektir. A'nın alacağının tamamlanmasından ve B1'e, rüçû alacağına düşen hisse verildikten sonra geriye kalan 850 lira ise iflas masasına kalacaktır.

4. Alacaklının Borçlulardan Birinin Durumunu Diğer Borçlular Aleyhine İyileştirmesi Halinde Sorumlu Olması

Alacaklıya ifade bulunan bir borçlunun zararına olarak, diğer bir borçluya menfaat sağlayan alacaklı, B.K. madde 147 fıkra 2'de,

"Alacaklı, diğerlerinin zararına olarak müteselsil borçlulardan birinin vaziyetini iyileştirdiği takdirde bu fiilinin neticelerini şahsen tahammül eder."

şeklinde ifade edildiği üzere, ika etmiş olduğu bu eylemin sonuçlarına katlanmakla yükümlüdür. Alacaklının yapmış olduğu işlem geçersizlik yaptırımıyla karşılaşmamakta, bunun yerine, alacaklının sorumluluğu söz konusu olmaktadır.

¹⁶⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 539; Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, s. 1067; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 158.

Kanunda böyle bir düzenlemeye yer verilmesine gerekçe olarak öğretide, alacaklının borçlular arasındaki ilişkiye müdahalesinin önüne geçilmek istenmesi gösterilmektedir¹⁶⁹. Kanımızca bu gerekçe yerinde gözükmemektedir. Zira alacaklı zaten tarafı olmadığı borçluların kendi aralarındaki ilişkiye doğrudan müdahale edemez¹⁷⁰. Böyle bir düzenlemenin sevk edilmesine gerekçe olarak, teselsülün yapısına uygun olarak, rücu edilen borçlunun menfaatine oranla, ifade bulunan borçlunun daha fazla korunmaya değer menfaatinin gösterilmesi daha uygundur.

Alacaklının borçlular arasındaki ilişkiye müdahale etmek, ifade bulunan borçlunun rücu hakkına sahip olmasını yahut kendisine halef olmasını engellemek gibi bir imkânı söz konusu olmamaktadır. Böyle bir durumda, B.K. madde 147 fıkra 2 ile getirilen düzenlemenin uygulama alanı konusunda akılda soru işareti oluşabilir. Bu düzenleme, borçdaşına rücu eden borçlunun alacaklıya da dayanan bir sebebe binaen, alacağını kısmen veya tamamen borçdaşından alamadığı durumlarda uygulama alanı bulur. Aynı maddenin birinci fıkrasında belirtildiği üzere, alacaklıya ifade bulunan borçlu, ifade bulunduğu miktar oranınca, alacaklının haklarına halef olmaktadır. Alacaklı, bir borçludan teminat olarak aldığı rehini iade ettiğinde, teminatı veren borçlunun çıkarına hareket ederken, diğer borçluların çıkarının aksi yönünde hareket etmiş olur, çünkü bu borçlular alacaklıya ifade bulduklarında, rehinli mal üzerinde halefiyet hükümlerince bir hak elde edemezler. Böyle bir durumda, alacaklıya ifade bulunan borçlu, teminatı veren borçdaşına rücu ettiğinde, şayet alacağını alamaz ise, madde 147 fıkra 2’de belirtilen hal gerçekleşmiş olacağından, alacaklının, geri verdiği rehinden ötürü sorumluluğu doğacaktır¹⁷¹.

¹⁶⁹ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 159; Canyürek, a.g.e., s. 33; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 319; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 550; Aygün, “Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51)” /*İkinci Bölüm*/, s. 113.

¹⁷⁰ Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 178; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 858; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 920; Tekinay, a.g.t., s. 185.

¹⁷¹ Bu bahiste aynı şekilde rehin örneği için bkz.: Koller, a.g.e., s. 1225; Huguenin, a.g.e., s. 231; Guhl, a.g.e., s. 35; Büren, a.g.e., s. 102; Schwenger, a.g.e., s. 480; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 142; Tuhr, a.g.e., s. 811; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 178; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde*

Rücû hakkı söz konusu değilse, alacaklının, örneğin iade ettiği bir rehinden ötürü, sorumluluğu da doğmaz. Zira bu halde diğer borçlular aleyhine bir zarar söz konusu değildir. Rücû hakkı söz konusu ise alacaklı, ifade bulunan borçlunun teminattan yararlanabilecek olsaydı elde edebileceği tutar oranınca sorumlu olacaktır¹⁷². Kanımızca söz konusu hükümde her ne kadar alacaklının fiili aransa da, bu hüküm, borçlulardan birinin borcunun zamanaşımına uğradığı durumlarda da uygulama alanı bulabilir¹⁷³. Alacaklının borçlulardan birine zamanı içinde başvurmayarak, o borçlu için zamanaşımı süresinin dolmasına sebebiyet verdikten sonra, kendisi için henüz zamanaşımı süresi dolmamış diğer bir borçluya başvurup alacağını tahsil ettiğinde adaletsiz bir sonuç meydana getirebilir. Şöyle ki, ifade bulunan borçlu, alacaklının sahip olduğu haklara halef olarak, hakkında zamanaşımı işlemiş borçdaşına başvurduğunda, zamanaşımı def'i ile karşı karşıya gelip, alacağını tahsil edememe riski ile karşılaşabilir. Böyle bir durumda, hiçbir kusuru olmayan, üstelik borcunu da yerine getirmiş olan borçlu, alacaklı kaynaklı bir sebebe binaen zarara uğramaktadır. Alacaklı zamanında, hakkında zamanaşımı süresi dolmuş borçluya gitmeyerek fikrimizce o borçlunun durumunu iyileştirirken, diğer borçluların durumlarını kötüleştirmektedir. Bu sebepten ötürü alacaklı, şayet alacaklıya borcunu

110-183, s. 920; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 160, 225; Tekinay, *a.g.t.*, s. 185; Canyürek, *a.g.e.*, s. 34; Martin, *a.g.e.*, s. 183; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 319, 320; Oğuzman/Öz, *a.g.e.*, s. 858; Akıntürk, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler - Özel Borç İlişkileri*, s. 137; Arsebük, *a.g.e.*, s. 1028, 1029; Acar, *a.g.m.*, Prg. 75; Ayan, *a.g.e.*, s. 35; Aybay, *a.g.e.*, s. 162; Birsen, *a.g.e.*, s. 423; Bozer, *a.g.e.*, s. 256; Aybay, *a.g.e.*, s. 162; Kayar, *a.g.e.*, s. 155; Kaynar, *a.g.e.*, s. 246; Önen, *a.g.e.*, s. 110; Tunçomağ, *a.g.e.*, s. 1067; Safa Reisoğlu, *a.g.e.*, s. 399; Bigat, *a.g.m.*, s. 6; Saymen/Elbir, *a.g.e.*, s. 793 (En son atıfta bulunduğumuz eserin yazarları rehinin iadesinin, ifade bulunan borçluya tesir etmeyeceğini ifade etmekteledir. Herhalde bu “tesir etmemeyi” iade edilen rehin yerine alacaklının sorumluluğu doğacağı ve iadenin ifade bulunan borçluya kötü şekilde tesir etmeyeceği şeklinde yorumlayarak bu dipnotta bahsi geçen esere de yer vermemiz yanlış olmaz. Bununla beraber yazılanların, yapılan işlemin hükümsüzlüğe işarette bulunduğu da düşünülebilir.)

¹⁷² Alacaklının, verilen rehinin sağladığı güvence miktarınca değil de, rehinini geri verdiği borçlunun borçdaşları arasındaki ilişkide üzerine düşen hisse miktarınca sorumlu olacağına dair bkz.: Önen, *a.g.e.*, s. 110.

¹⁷³ Tekinay, *a.g.t.*, s. 120; Tekinay, *Müteselsil Borçlarda Zamanaşımının Rolü*, s. 175.

ifa eden borçlunun bir zararı söz konusu ise, borçlular arasındaki ilişkide hakkında zamanaşımı işlemiş borçluya düşen hisse miktarınca sorumlu olmalıdır.

Alacaklının üçüncü kişilerce verilmiş kefalet, rehin gibi teminatları iade etmesi ise, B.K. madde 147 fıkra 2 kapsamına girmemelidir¹⁷⁴. Zira bu hallerde alacaklı, aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin durumunu değil, bu ilişki dışındaki bir üçüncü kişinin durumunu iyileştirmektedir. Bunun yanında, alacaklının borçlulardan birini ibra etmesi de, söz konusu fıkranın kapsamına girmemelidir¹⁷⁵. B.K. madde 145 fıkra 2’de ifade edildiği üzere, borçlulardan biri ifada bulunmaksızın borcundan kurtulursa diğer borçlular da halin veya borcun mahiyeti izin verdiği oranda borçtan kurtulabilirler. Alacaklının borçlulardan birini ibra etmesi halinde ise, ortada diğer borçluların zararına değil, bilakis yararına bir fiil söz konusudur. Böylece diğer borçlular, halin yahut mahiyetinin izin verdiği ölçüde,

¹⁷⁴ Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 178. Kefalet ve/veya üçüncü bir kişi tarafından verilen rehinin iadesinin de, bu düzenleme kapsamında olacağı yönünde bkz.: Huguenin, a.g.e., s. 231; Canyürek, a.g.e., s. 34; Guhl, a.g.e., s. 35; Büren, a.g.e., s.102; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 142; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 858; Tuhr, a.g.e., s. 811; Akıntürk, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri**, s. 140; Arsebük, a.g.e., s. 1028, 1029; Göktürk, a.g.e., s. 57; Bigat, a.g.m., s. 6; Acar, a.g.m., Prg. 75.

¹⁷⁵ Tuhr, a.g.e., s. 804, 811; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 920; Tekinay, a.g.t., s. 108, 109; Arsebük, a.g.e., s. 1022; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 858. Benzer şekilde bkz.: Y. 19. H.D. 9.11.2000 “...Davacının müteselsil borçlu davalılar Ş. B., G. K., C. T. Ltd. Şti. Hakkındaki davayı atıye terk etmesi, BK’nun 147/2. maddesi gereğince diğerlerinin zararına olarak müteselsil borçlulardan birinin durumunu iyileştiri nitelikte değildir. Bu durumda mahkemece davacının talebi gözetilerek tüm zararın davalı İETT Genel Müdürlüğünden tahsiline karar verilmesi gerekirken...” Kaçak, a.g.e., s. 303 (Kararda geçen “atıye terk etmek” ibaresinden, H.U.M.K. madde 185 fıkra 1’den çıkan anlam uyarınca davanın, davalılar ile anlaşılıp geri alınması olarak anlaşılmalıdır. Şayet davacı davasından feragat etmişse, diğer davalının borcunda B.K. madde 145 fıkra 2 uyarınca indirim gitmek gerekir.). İbranın bu fıkra kapsamına girdiği yönünde bkz.: Schwenzer, a.g.e., s. 480; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 320; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 319; Birsen, a.g.e., s. 423; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 550; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 793; Funk, a.g.e., s. 218; Olgaç, **Kazai ve İlmî İctihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1059; Sungur, a.g.e., s. 410; Aygün, “Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51)” /İkinci Bölüm/, s. 113; Gürsoy, a.g.m., s. 74.

genellikle ibra edilen borçluya kendi aralarındaki ilişkide düşen miktar kadar, alacaklıya karşı borçlarından kurtulabileceklerdir. Burada B.K. madde 145 fıkra 2'nin varlığı B.K. madde 147 fıkra 2'nin uygulanmasına engel olmaktadır.

Öğretide bir görüş dâhilinde, B.K. madde 147 fıkra 2 kapsamına girdiği ileri sürülen bir duruma daha değinmekte yarar bulunmaktadır. Bu görüş dairesinde, alacaklının, yapılan kısmi ifaya rağmen, kendisi yararına İ.İ.K. madde 204'te getirilen iflas eden borçludan olan alacağının tamamını iflas masasına kaydettirme imkânının¹⁷⁶, aynı zamanda bir mükellefiyet teşkil ettiği ileri sürülmektedir¹⁷⁷. Aksi halde, alacaklının diğer borçluların durumlarını kötüleştireceği ve B.K. madde 147 fıkra 2'ye istinaden sorumluluğu doğacağı ifade edilmektedir. Bu görüşe gerekçe olarak, B.K.da kefalete ilişkin hükümler dâhilinde yer alan madde 502 fıkra 1'deki düzenlemenin, aralarında teselsül bulunan borçlular için de kıyasen tatbik edilmesi gerektiği gösterilmektedir. Gerçekten B.K. madde 502 fıkra 1'de ifade edildiği üzere, borçlu iflas ederse, alacaklı alacağını masaya kaydettirmek zorundadır. Ancak belirtilmesi gerekir ki bu düzenleme, kefalete müteallik bir hükümdür. Kanımızca, alacaklıya İ.İ.K. madde 204 fıkra 1 ile getirilen, kısmen tatmin edilmesine karşın, alacağının tamamını masaya kaydettirebilme imkânı, kendisi için bir mükellefiyet teşkil etmemelidir¹⁷⁸. Zira alacaklıya İ.İ.K. madde 204'te tanınan bu imkân aynı şekilde, kısmi ifada bulunmuş borçluya da tanınmaktadır. Yani kısmi ifada bulunan borçlu da, alacaklının iflas eden borçludan alacağının tamamının masaya kaydettirilmesini talep edebilir. Böyle bir durumda, hareketsiz kalan borçdaş karşısında, alacaklının B.K. madde 147 fıkra 2 uyarınca sorumlu olacağını kabul etmek doğru gözükmemektedir. Zira borçdaşın elinde de kendi mağduriyetine engel olacak imkân vardır.

B.Borçluların Alacaklı Karşısındaki Hukuki Durumları ve İşlemleri

¹⁷⁶ bkz.: yuk. 3.Alacaklının Borçluların İflası Durumunda İflas Masasına Başvurması s. 70.

¹⁷⁷ Tekinay, a.g.t., s. 145.

¹⁷⁸ Tuhr, a.g.e., s. 802; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 312.

Aralarında teselsül bulunan borçluların durumu, daha farklı bir borç ilişkisi içinde yer alan borçlulara oranla oldukça ağırdır¹⁷⁹. Zira her bir borçlu alacaklı karşısında asli borçlu sıfatıyla, alacaklının talebinin tamamının muhatabıdır. Borçluların bu ağır sorumluluklarına etkide bulunan, borçlu işlemlerine ve durumlarına ilişkin açıklamalarda teselsüle borçlular açısından bakılarak, alacaklı karşısındaki durumlarında ne gibi hallerde ne gibi değişiklikler olacağı değerlendirilmektedir.

Bu konudaki açıklamalara geçilmeden önce, borçlulardan birinin alacaklı ile yaptığı işlemler açısından genel prensip niteliği taşıyan B.K. madde 144'e değinilmesi gerekir. Bu madde,

“Hilâfına mukavele olmadıkça müteselsil borçlulardan biri kendi fiili ile diğer borçluların vaziyetlerini ağırlaştıramaz.”

şeklindedir¹⁸⁰. Maddede ifade edildiği üzere, borçlulardan birinin, borçdaşlarının zararına hareketlerde bulunması, diğer borçlular açısından sonuçsuz kalmaktadır, meğerki sözleşmede aksi kararlaştırılsın. Örneğin bir borçlunun alacaklı ile anlaşıp, bütün borçlular için vadeyi öne çekmesi, cezai şart kabul etmesi, borçların miktarını artırması söz konusu değildir. Bu işlemin sonucundan, sadece işlemin tarafı borçlu etkilenir, yoksa diğer borçlular için de vade öne çekilmiş sayılmaz. Keza, borçlulardan birinin borca aykırı davranışları, sadece kendi sorumluluğunu doğurur.

B.K. madde 144'ün karşıt anlamından çıkan sonuca göre ise, borçlulardan biri yapacağı bir işlem ile diğer borçluların durumlarını hafifletebilecektir¹⁸¹. Misal, borçlulardan biri alacaklı ile anlaşıp bütün borçlular için vadeyi ileri bir tarihe alabilir yahut alacaklı ile yapacağı bir ibra anlaşmasının kapsamını tüm borçluları da içine alacak şekilde geniş tutabilir. Borçlunun bu işlemleri sadece kendisi için değil, bunun yanında borçdaşları için de sonuç doğurur. Bununla beraber, borçdaşları

¹⁷⁹ Karşılaştırmalar için bkz.: Üçüncü Bölüm Borçlular Arasında Teselsül ve Benzer Borç İlişkileri s. 169 v.d..

¹⁸⁰ B.K. madde 144'e karşılık gelen, Tasarı'nın 164 numaralı maddesinde bir hüküm değişikliğine gidilmemiştir.

¹⁸¹ Guhl, a.g.e., s. 33; Oser/Schönenberger, İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183, s. 911; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 857; Göktürk, a.g.e., s. 55; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 299. B.K. madde 144'e dayandırmadan aynı yönde bkz.: Saymen/Elbir, a.g.e., s. 787.

lehine de sonuç doğuracak işlemleri yapan borçlu, bir temsilci yahut üçüncü kişi yararına sözleşme yapan kimse değildir¹⁸².

Borçlulardan birinin alacaklı karşısındaki durumunda meydana gelecek değişikliklerin, bu değişiklikleri meydana getiren işlemlerin ve diğer borçlulara da etkide bulunan hususların, kısaca teselsülün borçlular ile alacaklı arasında işleyişinin incelenmesi aşağıda üç ulam dâhilinde yapılmıştır. Bunlar:

“Borçlulardan birinin alacaklı karşısında diğer borçluların vaziyetlerine hiçbir durumda etkide bulunmayan hukuki durumları ve işlemleri,”

“Borçlulardan birinin alacaklı karşısında diğer borçluların vaziyetlerine her durumda etkide bulunmayabilen hukuki durumları ve işlemleri,” ve son olarak,

“Borçlulardan birinin alacaklı karşısında diğer borçluların vaziyetlerine her durumda etkide bulunan hukuki durumları ve işlemleri”dir.

I.Borçlulardan Birinin Alacaklı Karşısında Diğer Borçluların Vaziyetlerine Hiçbir Durumda Etkide Bulunmayan Hukuki Durumu ve İşlemleri

a.Borçlulardan Biri İçin Zamanaşımı Süresinin Durması

Zamanaşımı süresinin hangi hallerde duracağı B.K. madde 132’de sayılmıştır. Borçlulardan biri için zamanaşımı süresini durduran bir sebebin bulunması, diğer borçlulara bir etkide bulunmayacağından, zamanaşımı süresi sadece ilgili borçlu için durur. Her bir borçlunun borcunun birbirinden nisbî suretle bağımsız olduğunun kabulü, bu sonucu da beraberinde getirir. Alacaklı ile aralarında teselsül bulunan borçluların karşılıklı ilişkileri açısından temel niteliğindeki, borçlulardan birinin şahsi fiili ile diğerlerinin durumunu ağırlaştıramayacağı prensibini koyan B.K. madde 144’e binaen de aynı sonuca varılmaktadır.

Zamanaşımı süresinin durmasını gerektiren sebepler, her bir borçlunun şahsi durumuna ilişkindir. Örneğin, aralarında teselsül bulunan borçlulardan biri alacaklı ile evlendiğinde, kendi borcu için zamanaşımı süresinin işlemesi durur. Lakin bunun sonucunda borçdaşının borcu için de zamanaşımın süresi durmaz.

b.Borçlulardan Birinin Zamanaşımı Süresinden Feragati

¹⁸² Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 299; Canyürek, a.g.e., s. 105.

Borçlulardan biri için zamanaşımı süresinin durması gibi, borçlulardan birinin zamanaşımı süresinden feragatinin de, B.K. madde 139'da ifade edildiği üzere diğer borçlulara herhangi bir sirayeti söz konusu değildir. Aksinin kabulü, borçlulardan birinin şahsi fiili ile borçdaşlarının durumunu ağırlaştıramayacağına ilişkin B.K. madde 144 ile bir tezat teşkil ederdi¹⁸³.

Zamanaşımı süresinden bir feragat söz konusu olacaksa, B.K. madde 139'da belirtildiği üzere bunun zamanaşımı süresinin dolmasından sonra yapılması gerekir¹⁸⁴. Zira maddede, zamanaşımı süresinden önceden feragat etmenin batıl olacağı hüküm altına alınmıştır ve borçlunun sahibi olmadığı bir haktan feragat etmesi söz konusu olamamalıdır.

c.Borçlulardan Birine İlişkin Kesin Hüküm

Alacaklı ile borçlulardan biri arasında görülen dava sonucunda karara bağlanan hükmün, dava tarafları için etkide bulunacağı, kesin hüküm teşkil edeceği aşikârdır. H.U.M.K. madde 237'de belirtildiği üzere, kesin hüküm, ancak konusu oluşturan hususlar için geçerli olup, dava konusunun, taraflarının ve sebebin aynı olması durumunda söz konusu olur. Birbirlerinden nisbî surette bağımsız borçlara sahip borçlulardan biri aleyhinde alacaklı tarafından alınan kesin hükmün, bu madde

¹⁸³ Feyzioglu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 532; Tuhr, a.g.e., s. 798.

¹⁸⁴ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 480; Feyzioglu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 531; Tuhr, a.g.e., s. 35, 36, 708, 798. Zamanaşımı süresinden, zamanaşımı süresinin dolmasından evvel buna karşın borç doğuran işlemin yapılmasından sonra vazgeçilebileceği yönünde bkz.: Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 305; Y. 9. H.D. 17.9.2009 E. 2008/6448, K. 2009/23269 ve Y. 9. H.D. 14.9.2009 E. 2008/9407, K. 2009/22810 "Anılan maddeye göre, borçlunun zamanaşımı defini ileri sürme hakkından önceden feragati geçersizdir. Önceden feragatten amaç, sözleşme yapılmadan önce veya yapılırken vaki feragattir. Oysa daha sonra vazgeçmenin geçersiz sayılacağına ilişkin yasada herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. O nedenle borç zamanaşımına uğradıktan sonra borçlu zamanaşımı defini ileri sürmekten feragat edebilir. Zira burada doğmuş bir def'i hakkından feragat söz konusudur ve hukuken geçerlidir. Bu feragat; borçlunun, ileride dava açılması halinde zamanaşımı definde bulunmayacağını karşılıklı olarak yapılan feragat anlaşmasıyla veya tek yanlı iradesini açıkça bildirmesiyle veyahut bu anlama gelecek iradeye delalet edecek bir işlem yapmasıyla mümkün olabileceği gibi, açılmış bir davada zamanaşımı definde bulunmamasıyla veya def'i geri almasıyla da mümkündür." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/9hd-2008-6448.htm>, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/9hd-2008-9407.htm>, 15 Ekim 2010.

doğrultusunda diğer borçlulara sirayet etmeyeceği ifade edilebilir¹⁸⁵. Yani alacaklı açtığı davada borçlulardan biri aleyhinde hüküm elde ettiğinde, bu ilama dayanarak diğer borçlulara gidemeyecektir¹⁸⁶. Varılan bu sonuç yerindedir, zira savunması dinlenmeden alınmış bir karar ile borçluya gitmek doğru olmaz¹⁸⁷. Bundan başka, öğretide bu sonuç B.K. madde 144'te ifade edilen, borçlulardan birinin, kendi fiili ile diğer borçluların durumlarını ağırlaştıramayacağı prensibine de dayandırılmaktadır¹⁸⁸. Bununla beraber, öğretide aleyhinde hüküm tesis edilen borçlu, davayı diğer

¹⁸⁵ Y. 13. H.D. 13.5.1982, E. 1625, K. 3501 "...kendisine dönme davası ile başvuru ve de dayanışmalı olarak sorumlu bulunan davalı, ilk davada taraf olmadığı için, ödetme kararı dönme davası yönünden kesin hüküm niteliğini taşımadığı gibi (HUMK. md. 237) kesin kanıt gücünden de (HUMK. md. 295) yoksundur..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 1011.

¹⁸⁶ Koller, a.g.e., s. 1214; Brehm, a.g.e., s. 642; Schwenzler, a.g.e., s. 477; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 139; Tekinay, a.g.t., s. 135; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s., 205; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 165, 166; Funk, a.g.e., s. 214, 216; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 847, 850, 855, 857; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 312; Canyürek, a.g.e., s. 94; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 325; Tuhr, a.g.e., s. 799, 802; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 314; Birsen, a.g.e., s. 419; Eren, a.g.e., s. 1159; Tunçomağ, a.g.e., s. 1043, 1060; Nevhis Deren Yıldırım, **Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Sübjektif Sınırları (Kesin Hükümün 3. Kişilere Sirayeti Sorunu)**, İstanbul, Alfa, 1996, s. 133; Bozer, a.g.e., s. 254; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 182; Tekil, a.g.e., s. 226; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 997, 1627; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1038; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 783 (Ancak yazarlar aynı eserlerinin 787. sayfasında ise, hakkında dava açılan borçlunun, bu davayı diğer borçlulara ihbar ettiği takdirde, bu borçlu aleyhinde çıkacak hükmün diğer borçlulara da sirayet edeceğini ifade etmekteledir); BGE 93 II 329 "...Bir mahkeme hükmünün sirayetinin ilgili davanın tarafları arasında sınırlı kalacağı, bir Usul Hukuku prensibidir. Mahkeme içtihatlarına ve öğretideki baskın görüşe göre bu prensip, tam teselsülde de geçerlidir... Borçlulardan biri aleyhinde hüküm elde etmiş alacaklı, diğer bir borçlu karşısında bu hükmeye dayanamaz. Alacaklı diğer borçluya, bu borçlunun sadece kişisel def'ilerini değil, aynı zamanda tüm borçlularca da ileri sürülebilecek olan borç ilişkisinin sebep ve mevzuundan ileri gelen def'i ve itirazları da ileri sürebilecek olduğu yeni bir dava açmak zorundadır..." (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html#RES, 19 Aralık 2010.

¹⁸⁷ Tekinay, a.g.t., s. 135; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 847; Deren Yıldırım, a.g.e., s. 133, 134.

¹⁸⁸ Tekinay, a.g.t., s. 156; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 312; Canyürek, a.g.e., s. 95; Deren Yıldırım, a.g.e., s. 134.

borçlulara ihbar etmiş olması durumunda, hükme istinaden rüçû hakkını kullanabileceği ileri sürülmektedir¹⁸⁹. Kanımızca kesin hükmün etki sınırlarının, davacı alacaklı ile davalı borçlu arasında kabul edilmesi gerektiğinden bu görüş uygun gözükmemektedir.

Alacaklının açtığı dava sonucunda, borçlulardan biri lehine alınan hükmün sirayeti konusunda ise, birbirine ters iki farklı görüşün varlığı söz konusudur¹⁹⁰. Bunlardan ilki doğrultusunda açılan davada borçlulardan biri lehine diğer borçlular ile müşterek olan bir savunma sebebine binaen bir hüküm tesis edildiği takdirde, bu surette meydana gelen kesin hükmün diğer borçlulara da sirayet edeceği ifade edilmektedir¹⁹¹. Bu görüşe göre, alacaklının her bir borçludan olan alacakları bir şekilde birbirleriyle bağımlı olduğundan, bir alacağa ilişkin verilen kararın bir diğerini etkilemesi gerekir. Diğer yandan, alacaklının bütün borçluları beraber takip etme imkânına sahipken bu yolu seçmediğe göre, davranışının da sonuçlarına katlanması gerekir. Bu sayede, teselsülün oldukça imtiyazlı bir duruma getirdiği alacaklıya, bütün borçluları birlikte takip etme külfeti yüklenerek, adil bir denge sağlanmakta ve borçlulardan birine karşı açtığı davayı kaybeden alacaklının diğer borçlulara müracaat ederek dava hakkını suiistimal etmesi önlenmektedir. Usul ekonomisi açısından da, doğru olan sonucun bu olduğu ifade edilmektedir¹⁹².

İkinci görüş doğrultusunda ise, alacaklının açtığı dava sonucunda, borçlulardan biri lehine verilen, ister şahsi savunmaya isterse müşterek bir savunmaya dayansın, hükümden diğer borçluların istifade edemeyeceği ileri

¹⁸⁹ Tuhr, a.g.e., s. 799; Tekinay, a.g.t., s. 136; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 314; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 325.

¹⁹⁰ Görüşler için bkz.: Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 205; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 997, 1627; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 126; Bigat, a.g.m., s. 40, 41; Canyürek, a.g.e., s. 95 v.d.

¹⁹¹ Tekinay, a.g.t., s. 97, 137; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 299, 300, 301, 312; Canyürek, a.g.e., s. 98; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 325, 328; Bigat, a.g.m., s. 41; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 139; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 787 (Yazarlar, hakkında açılan davayı, ilgili borçlu, borçdaşlarına ihbar ettiği takdirde, çıkacak lehe hükmün borçdaşlara da sirayet edeceğini ifade etmekteledir.).

¹⁹² Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 300; Tekinay, a.g.t., s. 137; Canyürek, a.g.e., s. 98.

sürülmektedir ki bizim de katıldığımız görüş budur¹⁹³. Dava edilen borçlu aleyhinde verilen bir hükmün diğer borçlulara sirayeti söz konusu olmazken, lehine verilen hükmün diğer borçlulara da sirayet edeceğini kabul etmek doğru gözükmemektedir. Bununla beraber, probleme Usul Hukuku açısından bakıldığında da aynı çözüm ile karşılaşılmaktadır. H.U.M.K. madde 237 kesin hükmün sınırlarını çizmiştir. Kesin hükmün varlığının kabulü için tarafların, dava konusunun ve dava sebebin aynı olması gerekir. Aralarındaki bağ sadece borçluların alacaklı karşısındaki sorumluluklarını sonlandırmaktan ibaret olan borçlardan biri için verilen hükmün diğerlerine de sirayet edeceğinin kabulü, söz konusu kanun maddesi uyarınca mümkün değildir. Buna mukabil, bu hükmün kuvvetli bir delil olarak kabul edilmesi mümkündür¹⁹⁴. Bu gerekçelerden başka, her bir borçludan nisbî bağımsız alacaklara sahip olan alacaklıya, her bir borçluyu birlikte takip etme külfeti yüklenerek bir denge sağlanmaya çalışılması kabul edilmemelidir. Zira alacaklı bütün borçluların peşinden koşmasın, tatminini sıkıntı çekmeden sağlasın diye kendisine her bir borçludan talepte bulunabilme imkânı tanınırken, bunun tam tersine sanki bir kısmı

¹⁹³ Koller, a.g.e., s. 1214; Tuhr, a.g.e., s. 798, 802, 803; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 165, 166; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 915; Funk, a.g.e., s. 214, 216; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 314; Deren Yıldırım, a.g.e., s. 134; Arsebük, a.g.e., s. 1020; Eren, a.g.e., s. 1159; Bozer, a.g.e., s. 254; Kayar, a.g.e., s. 153; Kayıhan, a.g.e., s. 236; Önen, a.g.e., s. 108; Tunçomağ, a.g.e., s. 1043, 1060; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1038. BGE 93 II 329 "... Alacaklı talepte bulunduğu ilk borçlu karşısında davayı kaybederse, alacaklı karşısında lehte edilen bu hüküm diğer borçluların lehine etkide bulunmaz..." (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html#RES, 19 Aralık 2010.

¹⁹⁴ Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, **Medeni Usulu Hukuku Ders Kitabı**, Değiştirilmiş 20. Baskı, Ankara, Yetkin, 2009, s. 730; Yavuz Alangoya, M. Kamil Yıldırım, Nevhis Deren Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, Alkım yayınevi, İstanbul, 2005, 5.bası, s. 375, 376; Y. 14. H.D. 28/12/1989, E. 1989/7440, K. 1989/11004 "Tapulama mahkemesi kararında, davacı Hazine yan olmadığı için, bu karar onun hakkında kesin hüküm oluşturmaz ancak, güçlü bir kanıttır."; Yargıtay H.G.K. 28/02/1990, E. 1989/8659 K. 1990/122 "Her ne kadar anılan tapu iptal davasında davacı taraf olmadığından verilen ve Yargıtay`ca onanmak suretiyle kesinleşen karar kural olarak davacı yönünden kesin hüküm teşkil etmezse de taşınmazın özde özel mülkiyete konu olamayacak yerlerden bulunduğuna ilişkin hukuksal niteliğini belirleyen güçlü bir delil oluşturur." Alangoya/Yıldırım/Yıldırım, a.g.e., s. 375, 376.

borçluluk ilişkisi varmış gibi, alacaklıyı böyle bir külfet altına sokmak borçlu teselsül kurumunun amacı ile çatışır¹⁹⁵.

Diğer yandan son olarak, alacaklının borçluların tümünü dava etmesi durumunda, borçlulardan sadece biri tarafından, tüm borçluların sahibi olduğu bir def'inin ileri sürülmesi durumuna da değinilmesi gerekir. Böyle bir durumda, ilgili borçlunun ileri sürdüğü def'i yalnız kendisi açısından sonuç doğurmalı ve bu def'iyi ileri sürmeyen borçdaşlar açısından ise, sanki onlar da bu def'iyi ileri sürmüşler¹⁹⁶, buna dayanmışlar gibi bir karar tesis edilmemelidir¹⁹⁷.

¹⁹⁵ bkz.: Deren Yıldırım, a.g.e., 135.

¹⁹⁶ Zamanaşımı def'inin söz konusu olduğu bir durumda, bu yönde bkz.: İyimaya, a.g.m., s. 138, 142; Çandarlı, a.g.m., s. 1293 (Yazar, her borçlu için söz konusu olsa da zamanaşımı def'ini bir müşterek def'i olarak addetmemekte, buna karşın bu def'in dermeyeran edilmemesine, bir müşterek def'in dermeyeran edilmemesine bağlanan sonuçları uygun görmektedir. Keza müşterek def'i dermeyeranın diğer borçlulara da şamil olacağını ileri sürmektedir.); Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1039; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 683; Y. 10. H.D. 28.9.2004 E: 2004/5924, K. 2004/8105 "...özellikle zamanaşımı def'inin borcu ortadan kaldırmayıp bunu ileri sürene borcu yerine getirmekten kaçınma yetkisi verdiği, teselsül hükümlerine dayalı olarak açılmış olan eldeki davada ise borçluların her birinin borcun tamamından tek başına sorumlu olduğu bu nedenle de, zamanaşımı def'inin ancak bunu ileri süren müteselsil borçlu hakkında hüküm doğuracağına, diğer borçluların sorumluluğu yönünden hüküm ifade etmeyeceğine göre,..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/10hd-2004-5924.htm>, 16 Ekim, 2010; Y. 21. H.D. 14.2.2005, E. 2004/8875, K. 2005/1045 "Zamanaşımı savunması (def'i) davalının borçlu bulunduğu, bir borcu yerine getirmekten kaçınma olanağı sağlayan kişisel bir haktır. Bu nedenle sadece ileri süren taraf yararlanabilir. İleri sürülmezse mahkemece kendiliğinden gözetilemez. Bu nedenledir ki, davalılardan birisi tarafından ileri sürülen zamanaşımı savunması aralarında dayanışmalı sorumluluk olsa bile, ileri sürmeyen diğer davalı veya davalılar yararlanamaz..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/21hd-2004-8875.htm>, 16 Ekim 2010. k.g. Tekinay, a.g.t., s. 100; Bozer, a.g.e., s. 257; Bigat, a.g.m., s. 32. Borçluların beraber dava edilmeleri durumuna değinmeden, borçlulardan birinin ileri süreceği zamanaşımı def'inden tüm borçluların yararlanacağı yönünde bkz.: Önen, a.g.e., s. 111; Y. 4 H.D. 31.12.1945, 4721/4837 "...zamanaşımı hakkında bir def'i ileri dermeyeran etmemişler ise de Borçlar Kanununun 143 üncü maddesi gereğince müteselsil borçlarda zamanaşımı gibi bütün borçlular arasında müşterek olan def'ilerden bu def'i dermeyeran etmeyen diğer borçluların istifade edeceklerine binaen dâvanın zamanaşımı bakımından reddine dair verilen hüküm usul ve kanuna uygundur." Öztürk/Kazancı, a.g.e., s. 442, 443; Y. 4 H.D. 31.1.1950 917/655 "...ve B.K. nun 143 üncü maddesi

ç.Borçlulardan Birinin Kişisel Savunmalarından Yararlanma İmkânına Sahip Olması

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin alacaklı karşısında sahip olduğu savunma imkânlarının nelerden ibaret olabileceği, B.K. madde 143 ifade edilmiştir. Bu madde şu şekildedir¹⁹⁸:

“Müteselsil borçlulardan biri alacaklıya karşı onunla kendi arasındaki şahsi münasebetlerden veya müteselsil borcun sebep veya mevzuundan tevellüt etmiş olanlardan maada bir şey dermeyeran edemez ve bütün borçlular arasında müşterek olan defileri dermeyeran etmediği halde onlara karşı mes’ul olur.”

Borçlulardan birinin sahip olduğu şahsi savunma sebebinin yalnız bunun sahibi olan borçlu ileri sürebilir¹⁹⁹, diğer borçluların alacaklı karşısında bu savunmayı ileri sürebilmesi mümkün değildir, yani bu savunmaları alacaklı karşısında kullanamazlar²⁰⁰. Örneğin, borçlulardan birinin ehliyetsiz oluşu,

mucibince müteselsil borçlulardan birinin müşterek defilerden sayılan zaman aşımı iddiasından bunu dermeyeran etmeyen diğer vereselerin de istifade edeceklerine binaen bu cihet nazara alınmadan verilen hüküm yolsuzdur.” Öztürk/Kazancı, a.g.e., s. 440; Y. 4 H.D. 14.4.1950 E. 554/K. 2298 “...Müteselsil borçlulardan birinin dermeyeran ettiği müruruzaman def’inden diğerleri de istifade eder.” Birsen, a.g.e., s. 420; Y. 4. H.D. 18.12.1948, 6953/5337 “...Adı geçenler tarafından her ne kadar bozmadan evvel zaman aşımı iddiasında bulunulmamış ise de, dâva müteselsil borçlulardan Kâzım’ın dermeyeran ettiği zaman aşımı iddiasının neticesinden diğer dâvalı Besim ve Ali’nin de faydalanacakları Borçlar Kanununun 143 ve 145 inci maddeleri icabında bulunmuş iken...” Öztürk/Kazancı, a.g.e., s. 258.

¹⁹⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 308, 309, 310; İyimaya, a.g.m., s. 138. k.g. Çandarlı, a.g.m., s. 1293; Tekinay, a.g.t., s. 97, 98.

¹⁹⁸ B.K. madde 143’e karşılık gelen, Tasarı’nın 163 numaralı maddesinde bir hüküm değişikliğine gidilmemiştir.

¹⁹⁹ Borçlulardan biri, haksız fiil gerekçesiyle sair kimselerle aralarında teselsül olacak şekilde sorumlu olduğunda, alacaklı karşısında kusurunun hafifliğine dayanan B.K. madde 43 gereği, yararlanabileceği bir kişisel savunmaya sahip olmaz. Kusurunun hafifliği, sadece diğer sorumlular ile kendisi arasındaki rücu ilişkisinde göz önünde bulundurulur. bkz.: yuk. a. **Birden Fazla Kimsenin Birlikte Verdikleri Zarardan Sorumluluğu** s. 23.

²⁰⁰ Huguenin, a.g.e., s. 230; Guhl, a.g.e., s. 32; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 321; Büren, a.g.e., s. 94, 96; Bucher, a.g.e., s. 444; Schnyder v.d., a.g.e., s. 768; Schwenger, a.g.e., s. 476; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 139, 140; Tuhr, a.g.e., s. 795; Funk, a.g.e., s. 213; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar**

borcunun henüz muaccel olmayışı, borcu için zamanaşımı süresinin dolmuş olması, iradesinin sakatlığı gibi sebeplere binaen, alacaklı karşısında ifada bulunmamasına olanak veren olguların varlığını sadece, şahsında bu sebeplerin vücut bulduğu borçlu ileri sürebilir. Kendisi bu imkânlardan faydalanmak arzusunda değil ise, borçdaşları bu sebepleri gerekçe göstererek kendi borçlarını ifadan kaçınamazlar. Diğer yandan, borçlulardan birine ait savunma sebebini, diğer bir borçlu kullanamasa, onun imkânından yararlanamasa da, bu şahsi savunma sebebi, diğer bir borçlu için de, bir şahsi savunma sebebi meydana gelmesine vesile olabilir²⁰¹.

Söz konusu düzenlemede değinilen diğer bir husus da, bütün borçlularca sahip olunan savunma sebepleridir. Bunlar müşterek savunma sebebi olarak kabul edilirler. Bunlara örnek olarak, alacaklının fiil ehliyetine sahip bulunmaması, her bir borçlu aynı sözleşme ile borçlanmışlar ise bu sözleşmenin hükümsüzlüğü, sinallagmatik sözleşmelerde alacaklının kendi edimini ifada bulunmadığı,

Kanunu Şerhi Madde 110-183, s. 909, 910; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 851; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 313; Martin, a.g.e., s. 177; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 169; Canyürek, a.g.e., s. 43; Feyzioglu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 321; Arsebük, a.g.e., s. 1013; Aybay, a.g.e., s. 161; Akıncı, a.g.e., s. 260; Birsen, a.g.e., s. 421; Edgü, a.g.e., s. 129; Eren, a.g.e., s. 1159; Göktürk, a.g.e., s. 54; Kayar, a.g.e., s. 154; Kaynar, a.g.e., s. 244; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 551; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 397; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 786; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 310; Tekil, a.g.e., s. 226; Tunçomağ, a.g.e., s. 1045; Sungur, a.g.e., s. 408; Uygur, **Açıklamalı İctihathı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4226; Bigat, a.g.m., s. 11; Çandarlı, a.g.m., s. 1293; Gürkanlar, a.g.e., s. 89; Acar, a.g.m., Prg. 30; Ertüle, a.g.m., s. 638; Y. 10. H.D. 7.5.1981 E. 1981/1732, K. 1981/2974 “...Olayda uygulanması gereken yasal hükümler BK.nun 51. maddesi ile bunun yollamada bulunduğu aynı yasanın 50. maddesi ve benzetme yoluyla (=kıyas) yoluyla uygulanacak 141. madde ile ardından gelen maddelerdir... Davalılardan birinin terekesinin borca batık olduğu def'inin –zamanaşımı def'i gibi- kişisel def'i olduğu açıktır. Kişisel def'ilerin ise, diğer borçlulardan tarafından ileri sürülmesi olanağı bulunmamaktadır.” **Yargıtay Kararları Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 10, Ekim 1981, s. 1292; Zamanaşımı def'i konusunda karşı yönde, B.K. madde 179 mucibince aralarında teselsül bulunan borçlulardan devredenin sorumluluğunun henüz iki yıllık süre dolmadan zamanaşımına uğraması durumunda, devralanın da zamanaşımı def'inin alacaklıya karşı ileri sürebileceğine ilişkin bkz.: Kendigelen (Ülgen/Teoman/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan), a.g.e., s. 177.

²⁰¹ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 849; Tekinay, a.g.t., s. 123; Canyürek, a.g.e., s. 43. bkz.: aş. c.**Borçlulardan Birinin Ehliyetsizliği** s. 97; (ç).**Borçlulardan Birinin İradesine İlişkin Sakatlık** s. 98.

borçlulardan birinin daha önceden ifade bulunmuş olduğu, gibi sebepler gösterilebilir. Bu savunma sebeplerine, şahsi savunma sebeplerinin aksine, her borçlu başvurabilir ve bunlardan yararlanabilir.

Şahsi savunmaya sahip olan borçlu için, alacaklı karşısında bu savunma sebebine dayanarak, rücu hakkına hanel getirir korkusu ile borcunu ifadan kaçınması gibi bir yükümlülük söz konusu değildir²⁰². Buna karşın aynı esas müşterek savunma sebepleri için geçerli değildir. B.K. madde 143'te, var olan bir müşterek savunma sebebinin alacaklı karşısında ileri sürmeyen borçlunun, borçdaşlarına karşı sorumlu olacağı ifade edilmiştir. Lakin bu sorumluluğun içi kanunda doldurulmamıştır. Öğretide müşterek savunma sebebinin ileri sürmesi gereken borçlunun, alacaklı karşısında bu savunmalardan faydalanmaması durumunda, müşterek savunmalara kendi kusuru haricinde vakıf olmadığı durumlar hariç, kefalete ilişkin B.K. madde 497'in kıyasen uygulanması sonucu, diğer borçlulara rücu amacıyla başvurduğunda, elinin boş kalacağı kabul edilmektedir²⁰³.

²⁰² Koller, a.g.e., s. 1228; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 326; Ayan, a.g.e., s. 36; Kayar, a.g.e., s. 154; Kayıhan, a.g.e., s. 236; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 551, 552; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4226; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 119.

²⁰³ Koller, a.g.e., s. 1229; Huguenin, a.g.e., s. 231; Guhl, a.g.e., s. 34; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 327; Büren, a.g.e., s. 98; Bucher, a.g.e., s. 444, 445, 447; Schnyder v.d., a.g.e., s. 768, 773; Schwenger, a.g.e., s. 480; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 140, 142; Tekinay, a.g.t., s. 161; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 166, 218; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 850, 851; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 313, 318; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 301; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 326; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 910; Funk, a.g.e., s. 213; Tuhr, a.g.e., s. 796, 807; Canyürek, a.g.e., s. 63, 126; Arsebük, a.g.e., s. 1014, 1025; Ayan, a.g.e., s. 36; Eren, a.g.e., s. 1158; Göktürk, a.g.e., s. 56; İnan, a.g.e., s. 529; Kayar, a.g.e., s. 154; Kaynar, a.g.e., s. 244; Kayıhan, a.g.e., s. 236; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 551, 554; Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, s. 75; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 398; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 782, 790; Tunçomağ, a.g.e., s. 1045; Gürkanlar, a.g.e., s. 89; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 689; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 167; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 993, 1001, 1625, 1628; Martin, a.g.e., s. 178; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel**

Son olarak belirtilmesi gerekir ki, sinallagmatik sözleşmelerde, karşı edim aralarında teselsül bulunan borçlulardan sadece birine borçlanılmış olması halinde dahi, bu edim yerine getirilmediğinde, aralarında teselsül bulunan tüm borçlular, alacaklının talebi ile karşılaştıklarında, kaynağını B.K. madde 81'de bulunan ödemezlik def'inden yararlanabileceklerdir. Bu bakımdan, ödemezlik def'i bir şahsi savunma sebebi teşkil etmez²⁰⁴.

2.Borçlulardan Birinin Alacaklı Karşısında Diğer Borçluların Vaziyetlerine Her Durumda Etkide Bulunmayabilen Hukuki Durumu ve İşlemleri

a.Borçlulardan Birinin Temerrüde Düşmesi

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin, diğer borçluların da mütemerrit duruma düşmelerine gerek kalmadan, alacaklı tarafından temerrüde düşürülmesi mümkündür. Her bir borçlu için birbirinden belli ölçüde bağımsız borçların söz konusu olduğu ve ayrı bir vade kabul edilebileceği mümkün görüldüğüne göre²⁰⁵, bunun sonucu olarak borçlulardan sadece biri temerrüde düşürülebilirdir. Her ne kadar, B.K. sistemi açısından bu mümkün olsa da, kanunda aralarında teselsül bulunan borçluların temerrüdüne ilişkin doğrudan bir düzenleme yer almamaktadır.

Hükümler, s. 1045, 1055; Sungur, a.g.e., s. 408; Uygur, Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt, s. 4227; Aygün, Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/, s. 118, 119; Bigat, a.g.m., s. 10; Çandarlı, a.g.m., s. 1293; İyimaya, a.g.m., s. 137, 138, 150.
²⁰⁴ Koller, a.g.e., s. 1215; Guhl, a.g.e., s. 32; Büren, a.g.e., s. 95; Schwenger, a.g.e., s. 475; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 855; Funk, a.g.e., s. 213; Akıntürk, Müteselsil Borçluluk, s. 165; Canyürek, a.g.e., s. 62; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 313; Tuhr, a.g.e., s. 795; Arsebük, a.g.e., s. 1013; Ayan, a.g.e., s. 36; Eren, a.g.e., s. 1158; Göktürk, a.g.e., s. 53; İnan, a.g.e., s. 526; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 551; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 397; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 782; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 301; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, İlmî ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II, s. 682; Uygur, Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt, s. 4227; Bigat, a.g.m., s. 10.

²⁰⁵ bkz.: yuk. C.Çokluk Görüşü s. 12.

Borçlulardan birini temerrüde düşürmek üzere, alacaklı tarafından yapılan ihtar, yine alacaklı tarafından yapılan ihbarın sadece ilgilisinin borcunu muaccel kılması gibi²⁰⁶, yalnızca o ihtarın muhatabı borçlu açısından sonuç doğurur²⁰⁷. Şayet alacaklı diğer borçluları da temerrüde düşürmek istiyorsa, onlara da ihtarda bulunmalıdır. Alacaklı borçlulardan birini temerrüde düşürdüğü vakit, temerrüdün sonuçları yalnızca bu borçlu geçerli olur, yoksa diğer borçlular da temerrüde düşmüş sayılmaz²⁰⁸. Zira her bir borçlunun borcu bir diğer borçdaşınınkinden nisbî de olsa bağımsızdır. Keza, B.K. madde 144'te de borçlulardan birinin kendi fiili ile diğerlerinin durumunu ağırlaştıramayacağı ifade edildiği üzere, birinin borcunu zamanında ifa etmemesi, diğerlerinin de temerrüde düşmüş gibi addedilmesine vesile olmamalıdır.

²⁰⁶ Schnyder v.d., a.g.e., s. 770; Canyürek, a.g.e., s. 14.

²⁰⁷ Koller, a.g.e., s. 1241; Büren, a.g.e., s. 96; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 138, 140; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 60, 200; Funk, a.g.e., s. 214; Tuhr, a.g.e., s. 786, 796; Canyürek, a.g.e., s. 41; Tunçomağ, a.g.e., s. 1034; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 840, 857; Arsebük, a.g.e., s. 1005, 1015; Eren, a.g.e., 1153, 1161; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 314; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 310, 321; Kayıhan, a.g.e., s. 236; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 786; Tunçomağ, a.g.e., s. 1034; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 683; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1047.

²⁰⁸ Koller, a.g.e., s. 1216, 1241; Huguenin, a.g.e., s. 230; Guhl, a.g.e., s. 33; Gauch/Schluop, a.g.e., s. 323; Büren, a.g.e., s. 96; Bucher, a.g.e., s. 445; Schnyder v.d., a.g.e., s. 769; Schwenzler, a.g.e., s. 476; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 140; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 199; Tekinay, a.g.t., s. 128; Funk, a.g.e., s. 214; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s.314; Tuhr, a.g.e., s. 797; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 856; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 310; Canyürek, a.g.e., s. 41; Acar, a.g.m., Prg. 36; Akıncı, a.g.e., s. 260; Arsebük, a.g.e., s. 1015; Birsen, a.g.e., s. 422; Edgü, a.g.e., s. 129; Eren, a.g.e., s. 1160; Göktürk, a.g.e., s. 55; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 786; Tekinay, **Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluğun Kapsamı**, s. 215; Tunçomağ, a.g.e., s. 1046; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 683; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 169; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 911. Borçlulardan biri temerrüde düştüğü vakit, temerrüdün neticelerinin diğer borçlulara da sirayet edeceği yönünde bkz.: Mayatürk, a.g.m., s. 7589.

Temerrüde düşen borçlu, B.K. madde 102 fıkra 1’de düzenlenen, ifasının gecikmesinden kaynaklanan zararı tazmin etmekle yükümlü olmasının yanında, temerrüdü esnasında kazara vukua gelebilecek zararlardan da tek başına sorumludur. Şayet, borcun konusunu para oluşturuyorsa ise B.K. madde 103 fıkra 1’de düzenlenen temerrüt faizini ödemekle, temerrüt faizinin alacaklının zararının tamamını tazmin etmemesi durumunda da B.K. madde 105 fıkra 1’de düzenlenen kalan kısmı yani munzam zararı, tazmin etmekle yükümlü olan kişi yine temerrüde düşen borçlunun kendisi olacaktır. Alacaklının, borçlu temerrüdüne dayanan talepleri ile diğer borçlulara gitmesi söz konusu değildir.

Karşılıklı taahhütleri havi olan bir sözleşmede, borçlulardan birinin temerrüde düşmesi durumunda, alacaklının gecikmiş ifa ile gecikme tazminatını talep edebilmesinin yanı sıra, B.K. madde 106 uyarınca alacaklıya ek olarak tanınan, karşı edimden vazgeçip borcun ifa edilmemesinden doğan zararlarının tazminini talep etme veya sözleşmeden dönebilme imkânlarının, teselsülün söz konusu olduğu bir borç ilişkisinde, ne gibi sonuçları olacağı akılda soru işareti oluşturabilir.

Öncelikle, alacaklının karşı edimden vazgeçerek, müspet zararının tazminini talep etmesi durumu değerlendirilirse: Burada, alacaklının müspet zararının hesabında dikkat edilmesi gerekir ki, zarar hiçbir borçlunun borcunu ifa etmemesinden değil, diğer borçlulardan ayrı olarak temerrüde düşen borçlunun kendi borcunu ifa etmemesinden mütevellittir. Kanımızca böyle bir durumda, temerrüde düşen borçlunun, alacaklının ifadan vazgeçme beyanı üzerine teselsülün bir parçası olan borcu da artık sona erer. Bu sona ermeden, diğer borçdaşlar, B.K. madde 145 fıkra 2 uyarınca, “*halin veya borcun mahiyetinin irae ettiği nispette*” yararlanırlar ve alacaklının müspet zararının hesaplanmasında bu husus göz önüne alınır. Yoksa alacaklı ifadan vazgeçip tazminat isteğini bildirdiğinde, bu tazminat teselsül içerisinde asıl borcun yerine geçmemelidir²⁰⁹. Örneğin, B1 ve B2, A’ya günlük hayatta ederi toplamda 1,000 lira edecek, 100 kasa portakal borçlanmışlardır. Her ikisi de bu borçlanılan edimin tamamından sorumludur. Borcunu zamanında ifa etmeyen B1 temerrüde düştükten sonra, A ifadan vazgeçerek tazminat talebinde bulunmuştur. A’nın bu talebi üzerine, kendi aralarında 70 kasa portakalın

²⁰⁹ k.g. Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 856.

sorumluluğu yüklenmiş B1'in 100 kasa portakal borcu sona ermekte ve A'nın müspet zararını tazmin borcu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte B2'nin borcu da A'ya 30 kasa portakal teslim etmekten ibaret hale gelmektedir. Zira B2, B1'in portakal teslim etme borcunun sona ermesinden B.K. madde 145 fıkra 2 uyarınca, kanımızca bu örnekte kendi aralarında B1'in sorumluluğuna düşen borç miktarınca, yararlanmalıdır. Artık, A'nın müspet zararını tazmin borcu altına giren B1 ile B2 arasında teselsül olmamalıdır. A'nın müspet zararı hesap edilirken, A'nın B2'ye başvurarak elde edemeyeceği 70 kasa portakalın ederi olan 700 Lira ve bundan başka sair uğradığı zararlar göz önüne alınacaktır. Böyle bir durumda, borçlunun ifada bulunacağı miktar, teselsülün bir parçası olan sona eren borcundan daha düşük olabileceği gibi, yüksek de olabilir.

Borçlulardan birinin temerrüde düşmesi üzerine, alacaklının karşı edimden vazgeçip tazminat talebinde bulunması durumuna getirilen çözüm yolu karşısında, borçlunun teselsülün bir parçası olan borcunun sona ermediği sadece şekil değiştirdiği ileri sürüldüğü takdirde, izlenmesi gereken yol da değişmektedir. Bu durumda, diğer borçluların alacaklı karşısındaki durumlarında bir değişiklik olmadan; neyi borçlandılarsa, herhangi bir indirim oranı söz konusu olmadan, bu borçlarını ödemekle yükümlü kalmaya devam etmelidirler. Bu doğrultuda, temerrüde düşen borçlunun tazminat borcu asıl borcunun yerine geçecek ve alacaklı tarafından tahsil edildiği takdirde diğer borçlular da borçlarından kurtulacaklardır. Yukarıda verilen örnekten, bu açıklamalar için hareket edilirse: B1 borcunu ödemediğinde, B2'nin 100 kasa portakal teslim etme borcunda bir değişiklik olmamakta, ancak B1'in borcu ise, A'nın malvarlığının borcun ifası halinde alacağı durum ile borcun ifa edilmemiş olması durumundaki farkı tazmin etme borcuna dönüşmektedir.

İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, borcunu ifa etmeyen borçlu karşısında alacaklıya tanınan diğer bir imkân da, sözleşmeden dönmedir. Öğretide alacaklının, teselsülün söz konusu olduğu bir borç ilişkisinde, sözleşmeden dönebilmesi için tüm borçluların mütemerrit duruma düşmeleri gerektiği kabul

edilmektedir²¹⁰. Kanımızca bu durumda, şu şekilde bir yol izlenebilir: Alacaklı B.K. madde 106'ya dayanarak, teselsül içerisinde yer alan bir borçlunun, borcunu ifa etmemesi üzerine, o borçlu ile arasındaki borç ilişkisinden dönebilmelidir²¹¹. Alacaklının bu imkândan faydalanması üzerine ortaya çözülmesi kolay olmayan bir durum çıkabilir. Ancak, bu durumun adil olması karışık olmasına yeğ tutulmalıdır. Bu durumda, diğer borçluların teselsülün bir parçası olan borçları sona ermez, buna karşın alacaklı ile borcunu ifa etmeyen borçlu arasında, sözleşmeden dönmenin sonuçları uygulama alanı bulur. Temerrüde düşen borçlunun borcu son bulduğundan, B.K. madde 145 fıkra 2'ye binaen diğer borçdaşlar da bu sona ermeden yararlanır ve borçları, halin veya borcun mahiyetinin izin verdiği oranca, söner. Bunun yanında temerrüde düşen borçlu karşı edime ilişkin talebini yitirir ve alacaklının bölünebilir karşı edimi de söz konusu borçluya düşen miktar oranınca

²¹⁰ Gauch/Schluep, a.g.e., s. 323; Schnyder v.d., a.g.e., s. 769; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 140; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 200; Funk, a.g.e., s. 214; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 911; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 856; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 314; Rona Serozan, *Sözleşmeden Dönme*, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul, Vedat, 2007, s. 458, 459; Tuhr, a.g.e., s. 797; Arsebük, a.g.e., s. 1015; Eren, a.g.e., s. 1160; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 786; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 169; Bigat, a.g.m., s. 43; Canyürek, a.g.e., s. 41; Acar, a.g.e., s. 306.

²¹¹ bkz.: Feyzioglu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 321; Canyürek, a.g.e., s. 42, 43. Sözleşme ilişkisinin genel olarak bölünebilir nitelikte olması durumunda, aralarında teselsül bulunan borçlulardan birine karşı dönme hakkından yararlanılabileceği yönünde ve ayrıca bu konudaki tartışma için bkz.: Koller, a.g.e., s. 1242, 1243 (Yazar, bir kira ilişkisini genel itibariyle bölünemez kabul etmekte ve dönme hakkının tüm kiracılara karşı yöneltilmesi gerektiğini savunmakta; bununla beraber irtifak hakkı doğuran bir sözleşmede taraflar arasındaki ilişkinin bölünebilir olduğu, lehine irtifak tanınan kimselerden birine karşı, diğerine herhangi bir etkide bulunmadan, dönme hakkından yararlanılabileceğini ileri sürmektedir.). Benzer, bir görüş ise şöyledir: Aralarında teselsül bulunan borçlulardan biri, karşı edimi isteme hakkına sahip olup, bu talebi yerine getirilmediği takdirde, sözleşmeden dönebilir ve bu durumda kısmi hükümsüzlüğün söz konusu olduğu kabul edilebilir. Bu görüş için bkz.: Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 849, 853. Sözleşenlerden birinin sadece bir kişiye karşı sözleşmeden dönüp, ötekine karşı sözleşmeden dönmemesinin olanak dışı olduğu, dönme hakkının bölünemez bir bütün olduğu ve el birliği halinde kullanılması gerektiği buna karşın bu kuralın da tavissiz uygulanmayacağı yönünde bkz.: Serozan, *Sözleşmeden Dönme*, s. 458, 459; Acar, a.g.e., s. 306, 307.

düŖer. Ŗayet karŖı edim bölünebilir nitelikte değil ise, bir azalma olmaz. Ancak alacaklının bu yüzden uğrayacağı zarar menfi zararının içinde talep edilebilecektir. Kanımızca burada önem teşkil edecek husus, borçlulardan birinin temerrüdü sebebiyle alacaklının yararlanmakta olduğu imkânların, diğer borçdaşları olumsuz yönde etkilemeyecek olmasıdır. Konunun daha net anlaşılması için örnekler verilecek olursa: A'nın karŖı edimini eşit oranlarla paylaşacak B1 ve B2'in, A'ya borçlandıkları 100 kasa portakallık borçları için aralarında teselsül vardır ve kendi aralarındaki ilişkide sorumlulukları eşittir. Buna karşılık A da 1,000 lira vermeyi taahhüt etmiştir. Böyle bir durumda, B1'in temerrüde düşmesi üzerine A, B2'yi olumsuz etkilemeyecek şekilde B1 ile arasında olan borç ilişkisinden dönebilir. Bunun sonucunda, B1'nin teselsülün bir parçası olan borcu sona ererken, A'nın da karŖı ediminin yarısı olan 500 lira düşer. B2'nin borcu da halin müsaadesi gereği artık 50 kasa portakaldan ibaret olacaktır. Bununla beraber B1, A'nın, aralarındaki borç ilişkisine güveninden doğan menfi zararını tazminle yükümlüdür. Aralarında teselsül bulunan borçluların, karŖı edimi paylaşmak üzere belirledikleri oran ile kendi aralarındaki ilişkide yüklendikleri hisse birbirinden farklı olabilir. Şöyle ki, A'nın karŖı ediminden B1'in payına 300 lira düşerken, kendi aralarındaki sorumluluğu 70 kasa portakal, B2'nin payına ise 700 lira düşerken, kendi aralarındaki sorumluluğu 30 kasa portakal olabilir. Böyle bir durumda A, B1 ile arasındaki hukuki ilişkiden döndüğünde, B2'nin A'ya olan borcu halin yahut borcun mahiyetinin izin verdiği ölçüde ki kanımızca bu örnekte oran, borçlular arasında B1'e düşen orandır, sönecektir. Yani 30 kasa portakal teslim etmekten ibaret olacaktır. Buna karşın, B2'nin, A'dan talep edebileceği 700 lira için ise herhangi bir değişiklik söz konusu olmayacaktır. Zira B.K. madde 144 gereği borçlulardan birinin şahsi fiili diğerinin durumunu ağırlaştıramayacağından, temerrütten sorumlu olmayan borçlunun durumunu kötüleştirmek mevzu bahis olmamalıdır. Ancak A'nın bu durumda 30 kasa portakal teslim alırken, 700 lira vermek durumunda kalmasının, kendisi açısından bir zarar doğuracağı da ortadadır. Bu durumda A, oluşan bu zararını, B1'den talep edebilmelidir. Şayet B2 temerrüde düşerse, B1'in, A'dan talep edebileceği 300 liralık karŖı edimde bir değişiklik olmamalıdır. Ancak kendi borcu için belli bir oranından kurtulacağı, B.K. madde 145 fıkra 2'ye

dayandırılabilir. Bu oran, “*halin veya borcun mahiyetinin irae ettiği nispette*” olacaktır. Bu ihtimalde istifade oranı, temerrüde düşen borçlunun kendi aralarındaki ilişkide sorumluluğuna düşen hisse kadar değil, sözleşme çerçevesince değerlendirilecek B1’in alacağı karşı edim oranında olacaktır. Yani B1, A’dan 300 lira talep edebilirken, 70 kasa portakal teslim etmekle değil, yapılan denkleştirme sonucu hesap edilen 30 kasa portakalı teslim etmekle yükümlü olacaktır. B1’in borcunda 7/10’luk bir indirimde gidilmektedir.

Son olarak değinilmelidir ki, aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin herhangi bir karşı edim talebi söz konusu değil de sadece borçtan sorumluluğu söz konusu ise, karşı edimi talep hakkı olan borçlu ile olan hukuki ilişkiden dönülmesi, sadece borçlu konumda olan bu şahsın borcunu da B.K. madde 145 fıkra 2’ye binaen sona erdirmelidir.

b.Borçlulardan Biri İçin Zamanaşımı Süresinin Dolması

Borçlulardan sadece biri için zamanaşımı süresinin dolmuş olması, diğer borçluların, alacaklının talebiyle karşılaştıklarında, zamanaşımına dayanarak borçlarını ifadan kaçınmalarına imkân vermez²¹². Her borçlunun diğer bir borçdaşından, nisbî de olsa, bağımsız bir borcu vardır. Bu bakımdan, her bir borç için zamanaşımı süresi ayrı işler ve ancak ilgili borçluya borcunu ifadan kaçınması yönünde şahsi bir imkân sağlar. Bununla beraber, her ne kadar zamanaşımı B.K.da borcu sona erdiren sebepler arasında düzenlenmiş olsa da, zamanaşımı süresinin dolmuş olması borcu sona erdirmez. Sadece borcun dava yolu ile talep edilebilmesine engel olur. Hukukumuzda da ihkak-ı hak yasak olduğuna göre, alacaklı, borç varlığını sürdürmesine rağmen, tatmini sonucuna ulaşmamaktadır. Ortada sona eren bir borç olmadığına göre, diğer borçluların borcunda, B.K. madde 145 uyarınca bir indirimde gidilmesi de söz konusu olmamaktadır. Ancak, böyle bir durumda alacaklıya ifada bulunan borçlunun, borçdaşına rüçû ettiğinde, zamanaşımı

²¹² k.g. B.K. madde 179 mucibince aralarında teselsül bulunan borçlulardan devredenin sorumluluğunun henüz iki yıllık süre dolmadan zamanaşımına uğraması durumunda, devralanın da zamanaşımı def’ini alacaklıya karşı ileri sürebileceğine ilişkin bkz.: Kendigelen (Ülgen/Teoman/Helvaci/Kaya/Nomer Ertan), a.g.e., s. 177.

def'i ile karşılaşılarak, kendi aralarında borçdaşına düşen kısmı elde edememesi sonucu zararı gündeme gelebilir.

Öğretide, borçlulardan birinin borcu zamanaşımına uğradığı takdirde, bu hususta alacaklının kusuru da var olduğundan, diğer borçluların borçlarında, bu borçlunun borçdaşları ile arasında olan ilişkide üzerine isabet eden miktarca, indirime gidilmesi gerektiği, ileri sürülmektedir²¹³.

Kanımızca burada, bir borçlu için zamanaşımı süresinin dolmuş olması sebebiyle, diğer borçluların borcunda doğrudan doğruya bir indirime gidilmesi mümkün olmamalıdır. Zira böyle bir indirime B.K. madde 145'teki ifadelerden, ancak bir borçlu için borcun sona ermesi durumlarında gidilebilecektir²¹⁴. Borçtan tahallüs etmek ibaresi, borcun ifasından kaçınmak olarak değil, borcun sonra ermesi olarak anlaşılmalıdır²¹⁵. Zamanaşımı süresinin dolması, borcu sona erdiren bir neden değildir. Lakin ortada, çözümlenmesi gereken adaletsiz bir durumun olduğu da açıktır. Çünkü zamanaşımı süresinin dolmasında hiçbir kusuru bulunmayan borçlu, alacaklının ihmalkârlığı sebebiyle meydana gelen durumdan, zamanaşımı def'i ile karşılaştığında olumsuz surette etkilenmektedir. Kanımızca böyle bir durumda, yukarıda açıklamış olduğumuz çözüm yolunun takibi daha isabetlidir²¹⁶. Bu halde, hakkında zamanaşımı süresi dolmamış olan borçlu, herhangi bir indirim söz konusu

²¹³ Tekinay, a.g.t., s. 119; Tekinay, **Müteselsil Borçlarda Zamanaşımının Rolü**, s. 174, 175; Canyürek, a.g.e., s. 60; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 309; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 329; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 993, 994, 1626; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 168 (Yazar, bunun bir müşterek def'i olması durumunda, diğer borçluların borçlarında indirime gidilebileceğini savunmaktadır.).

²¹⁴ Y. H.G.K. 19.11.1958, E. 50, K. 48 "...Borçlar Kanununun 145 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü ise ödeme ve takasdan başka sebeplerle borcun düşmesi halinde ancak hal ve şartlar veyahut müteselsil borçlanmanın özel mahiyeti müsait olduğu derecede diğer borçluların borçtan kurtulabilecekleri şeklindedir...halbu ki zamanaşımında borçtan kurtulma durumu bulunmadığı gibi zamanaşımının bu fıkra şumülüne gireceği kabul edilemez..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 3. Cilt**, s. 1245, 1246.

²¹⁵ B.K. madde 145 fıkra 2'nin borcun sona ermesine değil, borcu ifa yükümden kurtulmaya işaretle bulunduğu yönünde bkz.: Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 309.

²¹⁶ bkz.: yuk. 4.**Alacaklının Borçlulardan Birinin Durumunu Diğer Borçlular Aleyhine İyileştirme Halinde Sorumlu Olması** s. 74.

olmadan, alacaklıya borcunu ifa etmelidir. Fakat daha sonra, hakkında zamanaşımı süresi dolmuş borçdaşına başvurduğunda, alacağını elde edemez ise, artık devreye B.K. madde 147 fıkra 2 girmelidir. Bu düzenlemede, alacaklının, diğer borçluların zararına olarak, bir borçlunun durumunu iyileştirmesi durumunda, bunun neticelerinden sorumlu olacağı ifade edilmektedir. Düzenlemede her ne kadar, “*bu fiilinin...*” ibaresi geçse de, zamanaşımı süresinin dolmasına hareketsiz kalarak sebebiyet veren alacaklının bu davranışının da, söz konusu düzenleme çerçevesince değerlendirilebilinmelidir. Bu sayede, alacaklıya ifada bulunan borçlu, uğramış olduğu zararı, alacaklıdan talep edebilecektir. Belirtilmesi gerekir ki, borçlulardan birinin borcunun zamanaşımına uğramış olması, doğrudan alacaklının sorumluluğunun doğurmamalıdır. Yani diğer borçlular, neyi borçlanmışlar ise onu tam olarak ifa etmeli, alacaklının sorumluluğu, borçdaşına başvuran borçlunun, alacağını elde edememesinden sonra bahis mevzu olmalıdır. Yoksa alacaklıya yapılacak ifadan, zamanaşımına uğrayan borçluya borçdaşları arasında düşen miktar düşülmemelidir.

c.Borçlulardan Birinin Ehliyetsizliği

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin fiil ehliyetine sahip olmaması, kendisi için, alacaklı ile arasında olan borç ilişkisini batıl hale getirir. Burada borcun sukutu söz konusu değildir. Batıl olan bir işlem baştan itibaren geçersiz sayılır. Diğer borçluların borçlarında herhangi bir indirimle gidilmesi mümkün olmayacaktır, zira B.K. madde 145 fıkra 2 kapsamına giren bir durum söz konusu değildir. Yani bu borçlular alacaklıya, ne miktar üzerinden borçlanmış iseler, o miktarı ifa etmekle yükümlü kalmaya devam edeceklerdir. Zira ehliyetsizlik, diğer borçluların değil, sadece ehliyetsiz olanın borç ilişkisini doğrudan batıl hale getirir²¹⁷.

²¹⁷ Tekinay, a.g.t., s. 138; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 193; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 849; Feyzioglu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 320; Tekinay/Akman/Burcuoglu/Altop, a.g.e., s. 313; Bigat, a.g.m., s. 43; Canyürek, a.g.e., s. 44.

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin ehliyetsizliği durumunda, B.K. madde 20'nin ikinci fıkrası uygulama alanı bulur²¹⁸. Borçlulardan birinin ehliyetsizliği, alacaklı ile arasındaki borç ilişkisini batıl hale getirirken, diğer borçluların borç ilişkilerini ise tamamen değil kısmen batıl hale getirir. Ancak B.K. madde 20'nin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere, diğer borçlular için kısmen batıl hale gelen bölümler olmasaydı, alacaklı ile borç ilişkisi içine girmeyeceklerdi denilebiliyorsa, bu borçluların da alacaklı ile aralarında olan ilişkileri artık batıl olur.

Kanımızca, borçlulardan birinin ehliyetsizliği durumunda, diğer borçluların, kendi borç ilişkilerini hükümsüz hale getirebilmek üzere izleyebilecekleri bir yol daha vardır, o da esaslı bir hataya düştüklerini ileri sürmelidir²¹⁹. B.K. madde 23'te ifade edildiği üzere, sözleşme kurulurken esaslı bir hataya düşmüş olan, o sözleşme ile bağlı olmaz. Müstakbel borçdaşlarından birinin fiil ehliyetine sahip olmadığını bilmeyen borçlu için, bu husus B.K. madde 24, fıkra 1, bent 4 kapsamında değerlendirilerek, esaslı sayılan bir temel hatası niteliğinde kabul edilebilir. Zira bu husus, iş hayatındaki dürüstlük kuralları uyarınca, borç ilişkisinin bir temeli sayılmış olan duruma taalluk ediyor olabilir. Fiil ehliyetine sahip olmayan borçlunun, alacaklı ile arasında olan borç ilişkisinin batıl olması, diğer borçlulara da kendi borç ilişkilerini iptal edebilme imkânı yaratabilmelidir.

ç.Borçlulardan Birinin İradesine İlişkin Sakatlık

İradeye ilişkin sakatlık, B.K. madde 23 ve müteakip maddelerde ifade edildiği üzere hata, hile ve ikrah sebeplerine binaen, irade beyanı ile iradenin birbirine uymamasından yahut da iradenin oluşumundaki bir etkenden husule gelir. İradesi böyle bir sakatlık ile duçar olan tarafa, B.K. iptal kabiliyeti tanımıştır. Böyle bir durumda, iptal hakkı sahibi hukuki işlem ile bağlı değildir, lakin bu hususu B.K. madde 31'de ifade edildiği üzere, karşı tarafa hata ve hilenin anlaşılmasından, ikrahın ise ortadan kalkmasından itibaren bir yıl içinde bildirmelidir. Yoksa kendisi

²¹⁸ Tekinay, a.g.t., s. 139; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 194; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 849; Tuhr, a.g.e., s. 795; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 313; Bigat, a.g.m., s. 43; Canyürek, a.g.e., s. 44, 45.

²¹⁹ Bu imkânın sadece, bizim kanımızın aksine, borca katılma yoluyla doğan borçlular arasında teselsülde, borca katılan borçluca kullanılabileceği yönünde bkz.: Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 850.

bu söz konusu işlem ile yapıldığı andan itibaren bağlı hale gelir. Sözleşme ile bağlı olmadığını ileri süren taraf bu durumu, tek taraflı irade beyanı ile karşı tarafa bildirir ve bu yeterlidir. Bunun yanında, hâkim hükümsüzlüğü re'sen göz önünde bulunduramaz.

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin iradesinin sakat olması durumunda, bu borçlunun iptal hakkını kullanarak, alacaklı ile arasındaki ilişkiyi hükümsüz hale getirmesi mümkündür. Böyle bir durumda kendisi için, geçerli bir borcun varlığı ya da var olan bir borcun sukutu söz konusu değildir. Bu durumun diğer borçlulara sirayeti konusunda, öğretide, diğer borçluların durumu bilip-bilmemelerine göre farklı bir yol izlenmesi gerektiği yönünde bir görüş ileri sürülmüştür²²⁰. Bu görüşe göre, ilgili borçlu alacaklı ile arasındaki ilişkiyi hükümsüz hale getirdiğinde, şayet diğer borçlular borçlandırıcı işlemin kuruluşunda, söz konusu hata, hile yahut ikrahtan bihaber iseler ve bu durumdan haberdar bulunmaları da gerekmiyor ise, bu borçluya kendi aralarındaki ilişkide düşen hisseyi, kendi borçlarından tenzil etme haklarına sahiptirler. Buna karşın, bu irade sakatlığından haberdar veya haberdar olmaları gerekiyor idiyse, borçlarında herhangi bir indirime gidilmeyecektir.

Borçlulardan birinin, iradesine ilişkin bir sakatlığa dayanarak alacaklı ile arasındaki ilişkiyi hükümsüz kılması, diğer borçluların borçlarında B.K. madde 145 fıkra 2'ye binaen bir indirime gidilmesine imkân vermemelidir. Bu maddede diğer borçluların borçlarında indirime gidilmesi, diğer bir borçlunun borcundan tahallüs etmesine bağlanmıştır. Oysa irade sakatlığına dayanarak alacaklı ile arasındaki ilişkiyi hükümsüz kılan borçlu, bir borçtan kurtulmamıştır ki diğer borçlular için bir indirim söz konusu olsun. Ortada bir borç yoktur. Var olmayan bir borçtan kurtulmak da mümkün olmadığına göre, diğer borçluların borçlarında herhangi bir değişiklik vuku bulmayacaktır.

Borçlulardan birinin, alacaklı ile arasındaki ilişkiyi irade sakatlığına dayanarak hükümsüz kılması durumunda, her ne kadar diğer borçluların borçlarında bir indirime gidilmesi mümkün olmasa da, ortada diğer borçluların yararlanabile-

²²⁰ Tekinay, a.g.t., s. 121; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 191; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 310; Canyürek, a.g.e., s. 66.

cekleri bir imkân da yok değildir. Kanımızca, borçlulardan birinin ehliyetsizliği durumunda izlenen çözüm yolu ile aynı olmak üzere, borçdaşlarından birinin iradesine ilişkin sakatlıktan haberdar olmayan borçlu, esaslı bir hataya düştüğünü ileri sürülebilir. Zira bu durum, B.K. madde 24, fıkra 1, bent 4 kapsamında değerlendirilebilir²²¹. Bunun yanında, diğer borçlular B.K. madde 20, fıkra 2'ye binaen de, borç ilişkilerini hükümsüz kılabilirler²²². Şöyle ki, öğretide kabul gördüğü üzere sadece butlan değil, diğer hükümsüzlük halleri de kısmî hükümsüzlük kapsamında değerlendirilebilmektedir²²³. Yani, irade sakatlığı sebebi ile hukuki işlemin bir parçası hükümsüz kalırken, diğer kısmı yaşamını sürdürebilir, meğerki o hükümsüz kalan kısımlar olmadan tarafların hukuki işlemi yapmayacağı anlaşılabilir. Borçlulardan biri irade sakatlığına dayanarak alacaklı ile arasındaki ilişkiyi hükümsüz kıldığında, diğer borçlular da şayet iradesinde sakatlık vuku bulan borçlu olmasaydı, alacaklı ile işlem yapmayacaklardı ise, artık onlar ile alacaklı arasındaki ilişki de hükümsüz olur.

d.Borçlulardan Birinin İbra Edilmesi

İbra, borçlu ile alacaklının anlaşmaları sonucu ifade bulunulmadan, borcun sona erdirilmesidir. İsviçre B.K. madde 115'e dayanan bu kuruma, 818 sayılı Türk B.K.da yer verilmemiş olsa da, alacaklı ile borçlunun ibra konusunda anlaşma yapabilmelerine engel olacak herhangi bir düzenleme de yoktur. Bu bakımdan Türk Hukuku'nda da alacaklı ile borçlu anlaşıp ivazlı yahut ivazsız ibra anlaşması yapabilirler²²⁴. Yapılacak bu anlaşma borcun tamamına ilişkin olabileceği gibi bir kısmına da ilişkin olabilir.

²²¹ Aynı yönde, ancak bu imkândan sadece, bizim kanımızın aksine, borca katılma yoluyla doğan borçlular arasında teselsülde, borca katılan borçluca kullanılabileceği yönünde bkz.: Oğuzman/Öz, *a.g.e.*, s. 850.

²²² Oğuzman/Öz, *a.g.e.*, s. 849; Tuhr, *a.g.e.*, s. 795; Canyürek, *a.g.e.*, s. 69.

²²³ Veysel Başpınar, *Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 104, 108; Oğuzman/Öz, *a.g.e.*, s. 141; Acar, *a.g.e.*, s. 321, 323.

²²⁴ İvazlı bir ibra anlaşmasının, söz konusu olduğu bir olayda verilen, bir karar için bkz.: Y. 21. H.D. 27.10.2009, E. 2009/12240, K. 2009/12747 “..Öte yandan bu yönüyle davanın yasal dayanağını oluşturan Borçlar Kanunu'nun 145. maddesi hükmüne göre, sorumlulardan birinin zararı ödemesi halinde, diğerleri bu oranda borçtan kurtulurlar. Ancak, müteselsil borçluların borçtan tamamen veya

Alacaklının aralarında teselsül bulunan borçlulardan biriyle, bütün borçluları kapsayan bir ibra anlaşması yapması mümkündür²²⁵. Bu sonuç, B.K. madde 144'ün karşıt anlamından çıkmaktadır. Bu maddeye göre borçlulardan biri kendi fiili ile diğer borçluların durumu hafifletebilir. Böyle bir durumda, bütün borçluların borçları ibra edilen kısım için sona erer. Tüm borçluların ibra edilmesi durumda kayda değer bir problemin varlığı söz konusu değilken, borçlulardan birinin ibra edilmiş olması durumunda, ilgili borçlunun, alacaklının takibinden kurtulacağı açık olmakla birlikte, diğer borçlulara ibranın sirayeti ve ibra edilen borçlunun, alacaklıya ifade bulunan borçdaşınca takibi meselesi tartışma konusu olmaktadır. Yapılan ibra anlaşmasının kapsamına, halin yahut borcun mahiyeti gereği yapılan değerlendirmeler sonucunda diğer borçluların da dâhil olup olmadığının belirlenemediği durumlarda, izlenecek hukuki yola ilişkin, temellerini B.K. madde

kısmen kurtulabilmeleri, alacaklının bilfiil tatmin edilmiş olması halinde söz konusudur. Bunun aksinin kabul edilebilmesi için ya alacaklının teselsülden açıkça feragat etmiş olması, ya da böyle bir feragatin durumdan kesin olarak anlaşılması lazımdır...ibraname konusu ödeme ile zarar karşılanmışsa veya zarla ödeme arasında açık bir oransızlık yoksa ödeme ile diğer müteselsil borçluların da borçlarından kurtulacakları ortadadır. Yapılan ödeme kısmi ifayı içeren makbuz niteliğinde ancak ödemeyi yapan borçlunun hissesinden fazla ise ödeme kadar, ödeme yapan borçlunun hissesinden az ise ödeme yapan borçlunun hissesi kadar diğer müteselsil borçlular borçtan kurtulurlar..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/21hd-2009-12240.htm>, 18 Ekim 2010.

²²⁵ Koller, a.g.e., s. 1234; Tekinay, a.g.t., s. 96, 102; Canyürek, a.g.e., s. 105; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 299; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 854, 857; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 178; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 315; Tuhr, a.g.e., s. 800; Arsebük, a.g.e., s. 1018; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 913; Mustafa Alper Gümüş, "Bir Borç İlişkisinde Müteselsil Borçlulardan Birisinin İbrasının Diğer Müteselsil Borçlular Üzerindeki Etkisi", *Prof. Dr. Selâhattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan*, İstanbul, Beta, 1999, s. 315; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 553; Tunçomağ, a.g.e., s. 1052; H.G.K. 16.6.2004 E. 2004/11-359, K. 2004/366 "...O halde ibra sözleşmesinin müteselsil borçlulardan biri ile yapılması halinde ibra edilen miktarın diğer borçlular için de geçerli olması, bu hususun, ibra sözleşmesinden anlaşılmasına bağlıdır." Meydan/Yapal, *Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları Cilt 2: 2004-2005*, s. 1397; Bigat, a.g.m., s. 23. Diğer borçluları da kapsamına alan bir ibra anlaşması söz konusu ise, ibra anlaşmasını akdeden borçlunun işbu ibra dolayısıyla, alacaklının kendisine yapacağı bir hibeden mahrum kaldığını isbat edebilirse, borçdaşlarına rücu edebileceği yönünde bkz.: Tuhr, a.g.e., s. 806; Arsebük, a.g.e., s. 1024.

145 fıkra 2'nin farklı yorumlarından alan iki temel görüşün yanı sıra, dayanağı B.K. madde 147 fıkra 2'ye dayanan üçüncü bir görüş ve temel olarak addettiğimiz ilk iki görüşten hangisinin münferit olaya tatbik edilmesi gerektiğinin yapılacak bir değerlendirme sonrasında belirlenmesi gerekeceği yönünde bir de dördüncü görüş olduğu söylenebilir²²⁶. Bu açıdan önem taşıyan B.K. madde 145 fıkra 2 hükmü şöyledir²²⁷:

“Eğer müteselsil borçlulardan biri borç tediye olunmamış iken ondan tahallüs etmiş ise, diğer borçlular ancak halin veya borcun mahiyetinin irae ettiği nispette bu beraattan istifade edebilirler.”

Söz konusu bu görüşlerden, ibraya sadece sübjektif etki tanıyan ilki uyarınca, alacaklı ile borçlulardan birinin yapmış olduğu ibra anlaşması, aksi belirtilmedikçe, sadece bu anlaşmanın tarafı borçlu için sonuç doğurur ve bu borçlu borcundan kurtulur, diğer borçluların borçlarında herhangi bir tenakus söz konusu değildir²²⁸. Bu görüş uyarınca, böyle bir durumda halin yahut borcu mahiyeti gereği

²²⁶ B.K. madde 145 fıkra 2'ye ilişkin iki farklı temel görüşe ilişkin açıklamalar için bkz.: Koller, a.g.e., s. 1234 v.d.; Tekinay, a.g.t., s. 103 v.d.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., 302, 303; Akıntürk, Müteselsil Borçluluk, s. 178, 179; Gümüş, a.g.m., s. 316, 317; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 854; Bigat, a.g.m., s. 23, 24; Canyürek, a.g.e., s. 50, 51; Acar, a.g.e., s. 256; Acar, a.g.m., Prg. 48; Gürkanlar, a.g.e., s. 88.

²²⁷ Tasarıda bu hükme karşılık gelen 165 numaralı maddeye, yeni bir hüküm eklenmiş ve bu hükümde borçlulardan birinin ibra edilmesi durumunda, diğer borçluların borçlarının da, ibra edilen borçluya kendi aralarında düşen hisse miktarınca azalacağı, kanımızca yerinde olarak, kabul edilmiştir. Tasarı'da yer alan bu yeni düzenlemenin, alacaklının iradesine ve çokluk görüşüne aykırı olduğu gerekçeleriyle, yerinde olmadığı yönünde bkz.: Kırca, a.g.m., s. 669. B.K. gibi temel bir kanunun bu konuda açık bir tavır alması almasının, hükmün zamana ve gelişmelere uygun olarak menfaat dengelerine göre yorumlanması yolunu kapayacağı sebebiyle, yerinde olmadığı yönünde bkz.: Acar, a.g.m., Prg.50.

²²⁸ Koller, a.g.e., s. 1234; Schnyder v.d., a.g.e., s. 771; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 140; Gauch/Schluep, a.g.e., s. 319; Tuhr, a.g.e., s. 800; Funk, a.g.e., s. 215; Oser/Schönenberger, İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183, s. 913, 914; Arsebük, a.g.e., s. 1018; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 709, 852, 854; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 553; Uygur, Açıklamalı İctihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt, s. 4229; Tunçomağ, a.g.e., s. 1052; İyimaya, a.g.m., s. 140 (Yazar eserinde ivazlı bir ibra söz konusu ise, diğer borçluların, ibra edilen borçluya düşen hisse nispetinde borçlarından kurtulacaklarını ifade etmektedir.); Eren, a.g.e., s. 1165

yapılacak bir değerlendirmeden, diğer borçluların da, borçlarının sona erdiği sonucu çıkmamaktadır. Buna mukabil ibra edilen borçluya, alacaklıya ifade bulunan borçlu tarafından rüçû edilebilmesi, rüçû edilen borçlunun ise daha sonra kendisini ibra eden alacaklıya, borçdaşına yaptığı ödeme miktarınca gidebilmesi mümkündür. Zira rüçû hakkına yabancı alacaklının bu hakka tesir etmesi mümkün değildir. Borçlulardan birinin sadece alacaklı ile arasında yapacağı bir işlemin, borçdaşlarına karşı olan sorumluluğunu bertaraf etmez. Bu yaklaşım aşağıdaki örnekte daha açık şekilde görülmektedir: A'ya karşı, aralarında teselsül bulunacak şekilde B1, B2 ve B3 150 lira borçlanmışlardır. Daha sonra A, B3 ile ibra anlaşması yaptığında, bu görüşe binaen, diğer borçluların borcunda herhangi bir indirim söz konusu olmayacak, B1 ve B2 yine 150 liranın tamamı için, A karşısında sorumlu olmaya

(Ancak aynı yazar, eserinin 1163. sayfasında ibra edilen borçluya düşen hisse miktarınca diğer borçluların borcunda indirime gidileceği anlamına gelen ifadeler kullanmaktadır.); Önen, a.g.e., s. 111; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 396, 397; Y. H.G.K. 16.6.2004 E. 2004/11-359, K. 2004/366 “..Alacaklının borçlulardan birini borçtan ibra etmesi veya süre vermesi ilke olarak subjektif etki yapar, yani sadece ibra edilen veya süre verilen borçlu hakkında sonuç doğurur. Diğer borçlulardan bundan yararlanmaz...O halde ibra sözleşmesinin müteselsil borçlulardan biri ile yapılması halinde ibra edilen miktarın diğer borçlular için de geçerli olması, bu hususun ibra sözleşmesinden anlaşılmasına bağlıdır. Aksi halde diğer müteselsil borçlular borcun tamamından sorumlu olacaktır...” Meydan/Yapal, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları Cilt 2: 2004-2005**, s. 1397; Y. 17. H.D. 25.1.2005, E. 2005/188, K. 2005/188 “...Müteselsil sorumlulukta, kural olarak borçlulardan her biri borcun tamamından sorumludur. Bir davalı hakkındaki talepten vazgeçilmesi diğer davalının sorumluluğunu etkilemez...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/17hd-2005-82.htm>, 17 Ekim 2010; Y. 11. H.D. 10.7.2006, E. 2005/8153, K. 2006/8250 “...davalı sigorta şirketine yönelik davadan vazgeçilmiş olması alacağın adı geçen davalı tarafından ödenmiş olmasına, bir başka ifade ile davacının tatmin edilmiş olması nedenine dayanmadığından vaki vazgeçmenin BK.nun 145/2 nci maddesi gereğince davalılara sirayetinden bahsedilemeyeceğinden...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2005-8153.htm>, 17 Ekim 2010; Y. 15. H.D. 24.12.1975, E. 4111, K. 5139 “...BK.’nun 145. maddesinin 2. fıkrasında (fıkrasında) eğer müteselsil borçlulardan biri borç tediye olunmamış iken ondan tahallüs etmiş ise diğer borçlular ancak halin veya borcun mahiyetinin irae ettiği nisbette ve beraatten istifade edebilirler denilmektedir. Olayda davacıların amacı ve irade açıklamaları yalnız şoför Y.’ın borçtan kurtulmasını temine yöneliktir. Diğer davalı mal sahibini borçtan kurtarmaya matuf bir açıklama olmadığı gibi borcun niteliği ve halin icabından da böyle bir sonucu çıkarmaya imkân yoktur...” Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1354.

devam edeceklerdir. Lakin B1 veya B2'den biri ifade bulunduğu takdirde, A ile ibra anlaşması yapmış olan, eski borçdaşı B3'e de rüçû edebilecektir. İbra edildiği halde, kendisine rüçû edilen B3 ise, borçdaşına ödediği miktarı, alacaklıdan talep edebilecektir.

Diğer görüş ise, B.K. madde 145 fıkra 2'nin farklı bir yorumuyla, borçlulardan birinin borcundan ifade bulunmadan kurtulduğu bir durumda, diğer borçluların da, ibra edilen borçluya kendi aralarında düşecek hisse oranınca borçlarından kurtulacakları esasına dayanır²²⁹. Bu görüşe göre, ilgili düzenleme borçlulardan birinin ifa veya takas dışındaki bir sebeple borcundan kurtulması durumunda, diğer borçluların bundan faydalanamayacakları anlamına gelmez.

²²⁹ Tekinay, a.g.t., s. 105 v.d.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 302 v.d.; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 181 (Ancak yazar eserinin 194. sayfasında, ibranın sadece subjektif tesirli olduğunun açıklanması durumunda, diğer borçluların borçlarında herhangi bir indirimle gidilmeyeceği açıkça ifade etmektedir.); Tekil, a.g.e., s. 226; Acar, a.g.m., Prg. 50; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 783; Canyürek, a.g.e., s. 52, 53; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 991, 1616; Y. 11. H.D. 4.7.2005, E. 2005/7088, K. 2005/7133 “..İbramenin içeriğinden davacının, dava konusu kazayla ilgili tüm talepleri bakımından davalı sigorta şirketini ibra ettiği, bu ibranın temerrüt faizi ve diğer fer'ilerini de kapsadığı, dolayısıyla sigorta şirketinin bir sorumluluğunun kalmadığı anlaşılmaktadır. BK.nun 145/1 ve 147/2'nci maddeleri uyarınca, müteselsil sorumlu diğer davalı da ibra edilen asıl alacak ve fer'ilerden faydalanacaktır. Ancak, bu faydalanma sigorta şirketinin sorumlu olduğu miktarla sınırlıdır. Zira, ayrı hukuki nedene göre zararın tamamından sorumlu olan işletenin ibra edilmesi söz konusu değildir...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2005-7088.htm>, 17 Ekim 2010; Y. 9. H.D. 28.4.1994, E. 1994/903, K. 1994/6557 “...davacının, davalı F.Ç.'in hakkındaki feragatından diğer davalının yararlanması gerekir. Ancak bu yararlanma davalı F.Ç.'in kusur oranına göre hissesine isabet edecek miktarla sınırlıdır. Böyle olunca, diğer davalının kendi kusuruna isabet edecek miktarda sorumlu tutulması gerekirken,..” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/9hd-1994-903.htm>, 18 Ekim 2010; 11 H.D. 6.7.1981, E. 3405, K. 3459 “Davacı vekili...diğer borçlu M.nin takibe ibra nedeniyle itirazda bulunduğunu ve itirazın alacaklı tarafından kabul edildiğini,...alacaklının öbür borçluyu ibra ettiğinden müvekkilinin borcun diğer yarısından mesul olmayacağını tesbiti ile fazla ödenen (20.000) liranın tahsilinin talep ve dava etmiştir...ibraname niteliğindeki belge münderecatına göre müteselsil borçlulardan dava dışı M. Ö.nün durumu senetten doğan bir borçtan dolayı...şeklinde iyileştirilmiş olması nedeniyle, Borçlar Kanununun 145/2 ve 147/2. maddeleri sarahati dahilinde ve davacının iddiası veçhile (HUMK. nun 74 maddesi) karar verilmesi gerekirken...” Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 3. Cilt**, s. 1239.

Aksine düzenlemede diğer borçluların prensip olarak bundan yararlanacakları kabul edilmektedir ve bu yararlanma oranı halin yahut borcun mahiyeti gereğince belirlenecektir. Düzenlemenin diğer borçluların ne oranda yararlanacakları amacına hizmet etmek yerine vuku bulabilecek bir yararlanmanın hangi hallerde mevzu bahis olacağına yönelik olması durumunda, ikinci fıkra kullanılarak “*nispette*” ibaresi yerine “*takdirde*” kelimesi kullanılırdı. Oysa böyle yapılmamıştır. Aksinin kabulü, alacaklı ile borçlu arasında yapılan ibra anlaşmasının, sadece alacaklının dilediği borçluyu takip etme hususundaki seçim hakkından feragati sonucunu doğuran bir işlem olarak telakki edilmesini gerektirir. Oysa alacaklının sadece seçim hakkından feragatte bulunmak istemesi halinde, ibra anlaşması yapmak ile hiç uğraşmadan, başvurmak istemediği borçluyu bir kenara bırakıp diğer borçlulara zaten gidebilir. Bu bakımdan yapılan ibra anlaşmasına gerçek hukuki sonucunun bağlanması gerekir. Bununla beraber, ibra edilen borçluya rücu edilmesi mümkün değildir. Zira borçtan tahallüs etmek sadece alacaklının değil, aynı zamanda borçdaşların takibinden de kurtulmak anlamına gelir. Varılan bu sonuca getirilebilecek, alacaklının ancak ibra ettiği borçluya borçdaşları arasında düşen hisseyi indirdikten sonra, diğer borçluları takip edebileceğinin kabulünün, borçlular arasındaki ilişkinin alacaklıya yansıtılması anlamına geleceği ve alacaklının, ibra edilen borçluya düşen hisseyi bilmediği durumlarda hileli tertiplere maruz kalacağı yönündeki olası eleştiri de, önceden şöyle cevaplanmıştır: İbraya sadece sübjektif etki tanınsa bile, borçlular arasındaki ilişkinin alacaklıya yansıtılması kaçınılmazdır. Zira ibra edilen borçlu, ilk görüş doğrultusunda alacaklıya borçdaşları arasındaki ilişkide yaptığı ödeme mucibince gidebilmekte ve talepte bulunabilmektedir. Bu görüş bir örnek ile açıklanacak olursa: A’ya 150 lirayı, aralarında B1, B2 ve B3 teselsül olacak şekilde borçlanmışlardır. A, B1’i ibra ettiği takdirde, bu borçluya borçdaşları arasındaki ilişkide düşen hisse miktarınca, talebini indirip, B2 ve B3’e öyle başvuracaktır. Borçlular aralarında eşit bir paylaşım belirlemişler ise, ibra sonrasında A, B2 veya B3’ten ancak 100 lira talep edebilecektir ve ifada bulunan borçlu, B1’e sonradan rücu edemeyecektir.

Bahsedilen bu iki temel görüşün yanısıra, ikincisi ile aynı sonuca varan, ancak B.K. madde 145 fıkra 2’ye hiç değinmeden, temelini B.K. madde 147 fıkra 2

ile getirilen, alacaklının borçlulardan birinin durumunu diğerlerinin zararına iyileştirememesi yasağına dayandıran bir görüş daha vardır²³⁰. Bu görüşe göre,

²³⁰ Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 319, 320, 330; Olgaç, **Kazai ve İlmi İctihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1059; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 793 (Yazarlar aynı sonuca, eserlerinin 783. sayfasında, B.K. madde 145 fıkra 2 yardımı ile de varmaktadırlar.); Y. 4. H.D. 6.4.1009, E. 2008/9691, K. 2009/5048 “...Borçlar Yasası'nın 147/2. maddesi gereğince alacaklı, diğerlerinin zararına olarak aralarında zincirleme sorumluluk bulunan borçlulardan birinin durumunu iyileştirdiği takdirde bu eylemin sonuçlarına katlanır. Davacılar Sait, müteselsil sorumlulardan dava dışı T. Temizlik Hizmetleri Turizm İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şirketi ile sürücüsünü ibra ettiğine göre bu davranışın sonucu olarak, ibra ettiği sorumlular ile birlikte zincirleme sorumluluğu bulunan davalı idareye yönelik istem hakkını da kaybetmiştir. Şu durumda yerel mahkemece, açıklanan olgular gözetilerek, zincirleme sorumlu idare hakkındaki davanın reddedilmiş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmektedir...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-2008-9691.htm>, 18 Ekim 2010; Y. 4. H.D. 4.10.2007, E. 2006/11591, K. 2007/11606 “...Borçlar Yasasının 147/2. maddesi gereğince alacaklı, diğerlerinin zararına olarak müteselsil borçlulardan birinin vaziyetini iyileştirdiği takdirde bu fiilin sonuçlarına şahsen katlanır. Davacı, müteselsil sorumlulardan sürücü hakkındaki davadan feragat ederek diğer sorumlu şirketin hakkındaki davadan feragat edilen sürücüye kusuru oranında rücu hakkını ortadan kaldırmıştır. Müteselsil sorumlulardan biri hakkındaki davadan feragat edilmesi diğer müteselsil sorumlu yönünden de teselsülenden feragat niteliğini taşır ve böylece müteselsil sorumlu olan diğer davalı da sorumluluktan kurtulmuş olur.” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-2006-11591.htm>, 18 Ekim 2010; Y. 11. H.D. 9.6.2005, E. 2004/9302, K. 2005/5973 “Buna göre,somut olayda davalı işletenin sigortacısının zarar gören tarafından ibra edilmesi,işletenin motorlu aracın işletilmesine bağlı olarak üçüncü kişilere verilen zarardan dolayı 2918 sayılı K.T.K.'nın 85.maddesinde düzenlenen sorumluluğunu, aynı Yasa'nın 91.maddesi uyarınca üstlenen sigorta şirketinin ödeme yapmaktan kurtulmasına yol açtığından, işletenin zarar gören veya halefine yapacağı ödeme nedeniyle zorunlu sigortacısına rücu hakkı engellenmiş olmaktadır. Bu itibarla, zarar gören davacı şirketin sigortalısının tazminat sorumlusu zorunlu sigortacıyı ibrasının, poliçe kapsamında kalan davaya konu bedelin mümeyyiz davalı işleten tarafından zorunlu sigortacısından rücu talep hakkını ortadan kaldırması nedeniyle, davanın reddine karar verilmesi gerekirken,...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2004-9302.htm>, 17 Ekim 2010; Y. 11. H.D. 22.11.2004, E. 2004/1947, K. 2004/11284 “.....Dava, kasko sigorta Sözleşmesinden kaynaklanan rücu tazminat istemine ilişkindir. Davalılar, sigortalı araca zarar veren aracın sürücüsü, maliki ve trafik sigortacısıdır. Davalılar, muhtelif sebeplerle davacıya karşı Borçlar Kanununun 51. madde hükümleri gereğince eksik teselsül hükümlerine göre müteselsilen sorumlu olup, tazminatın nihai sorumlusu araç sürücüsüdür...davacı vekilinin son celse A Sigorta Şirketi yönünden davadan vazgeçtiğini beyan etmesi nedeniyle mahkemece, bu davalı yönünden davanın

borçlulardan birini ibra eden alacaklı, diğer borçluların, ibra edilen borçluya rüçû etmelerini engelleyerek, fazladan ödemede bulunmaları sonucu zarar etmelerine sebep olduğu için, borçlulara yönelteceği talebinden ibra edilen borçlunun borçdaşları arasındaki ilişki içerisinde üzerine aldığı miktar düşülür.

Dördüncü görüş doğrultusunda ise, borçlulardan sadece birini kapsamına alan ibraya yalnızca sübjektif etki tanındığında alacaklı lehine, objektif bir etki tanındığında ise borçlular lehine bir hukuki durum yaratıldığından hareketle, her iki tarafın menfaatlerini dengelemeye çalışan, uzlaştırıcı bir sonuç oluşturulmaya çalışılmıştır²³¹. Bu görüş doğrultusunda, borçlular arasında teselsül bir hukuki işlem den doğmuş ise yahut da alacaklıya teminat sağlamak amacı ile kanuni bir teselsülün varlığı söz konusu ise, borçlulardan birinin ibrası sadece ibra edilen borçlu açısından, hüküm doğurmalıdır ve diğer borçlular bu ibradan herhangi bir şekilde faydalanamamalıdır. Buna karşın teselsül kanun gereği, borçlular arasındaki menfaat birliğinin kuvvetli olması veya bir zarardan birden fazla kimsenin ortak kusurlarına bağlı olarak birlikte sorumlu olmaları gerekçeleriyle kabul edildiğinde, borçlulardan biri ile alacaklı arasında kalan ibra anlaşmasına objektif etki tanınmalı ve diğer borçluların borçlarında, ibra edilen borçluya kendi aralarındaki ilişkide düşen hisse oranınca bir indirim e gidilmelidir.

Kanımızca B.K. madde 145 fıkra 2’de geçen, borçtan “*tahallüs etmek*” ibaresinden, sadece ibra edilen borçlunun alacaklının takibinden kurtulacağını, borçdaşlarının ise ona rüçû etmek üzere başvurabileceği anlamı çıkarılmamalıdır. Bu bakımdan, ibra edilen borçluya rüçû edileceğinin kabulü doğru gözükm ez. Değ inilen üçüncü görüş e ise şu eleştiri getirilebilir: B.K. madde 145 fıkra 2’nin varlığı, doğrudan madde 147 fıkra 2’ye dayanan bir sonuca ulaşılmasına engel olmaktadır. Şöyle ki, alacaklının borçlulardan birini ibra etmesi, şayet halin veya borcun mahiyeti irae ediyorsa, diğer borçluların da borcunda indirime gidilecek

feragat nedeniyle reddine karar verilmiş, kararı davacı taraf temyiz etmemiştir. Davacı bu durumda, davalı sigorta şirketinin durumunu iyileştirirken diğer müteselsil borçluların iç ve dış ilişkideki durumlarını ağırlaştırmıştır. Bu nedenle eyleminin sorumluluğuna katlanması gereken davacı sigorta şirketi olup, feragatten diğer davalıların yararlanması gerekmektedir...” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2004-1947.htm>, 17 Ekim 2010.

²³¹ Gümüş, a.g.m., s. 320, 321.

olmasını gerektireceğinden, ortada diğer borçluların zararına bir alacaklı fiili yoktur. Şayet yapılan ibra, halin yahut borcun mahiyeti gereği diğer borçluların borçlarında bir indirime gidilmesini gerektirmiyorsa ise, yine ortada diğer borçluların durumu kötüleştiren bir alacaklı fiili yoktur. Yani, B.K. madde 147 fıkra 2'nin uygulanabilmesi için aranan olgular, borçlulardan birinin ibra edilmesi durumunda söz konusu değildir. Değinen dördüncü görüşe getirilecek eleştiri ise şu olabilir: Aynı mahiyetteki hukuki işlemin, borçlular arasındaki aynı kuruma etkisinde, öznelere değiştiği durumlarda birbirinden farklı sonuçlar bağlamak, Hukuk'un düzen fonksiyonu ile uyuşur gibi gözükmemektedir.

Kanımızca, borçlulardan biri ibra edildiği vakit, bu ibranın kapsamına diğer borçluların da girip girmediğinin belli olmadığı durumlarda izlenecek yollardan, ibraya objektif etki tanıyan görüş diğerlerine oranla kabule daha şayan gözükmemektedir. Bu bakımdan alacaklı borçlulardan birini ibra ederken, açıkça bu ibranın kapsamına diğer borçluların dâhil olması yönünde bir tavır takınmadığı ya da kapsamına diğer borçluların açıkça alınmasını istemediği durumlarda diğer borçlular, şayet ibra edilen borçluya aralarındaki ilişkide düşen bir hisse söz konusu ise, en az bu hisse miktarınca borçlarından kurtulmalıdırlar²³². Ancak böyle bir hissenin söz konusu olmadığı durumlarda, diğer borçluların borçlarında herhangi bir

²³² İvazlı bir ibra anlaşmasının diğer borçluya sirayeti konusunda bkz.: Y. 4. H.D. 15.2.1983, E. 189, K. 1526 "...Trafik kazası sonucu meydana gelen olayda temyiz eden davalı ahmet 5/8, diğer davalı Halil ise 3/8 kusurludur. Davacılar karşılıklı olmak suretiyle dava sırasında müteselsil sorumlululardan sadece Halil'i ibra etmişleridir. Buradaki ibrayı öğretildeki deyimleriyle subjektif tesirli ibra olarak nitelenmek mümkündür. incelenmesi gereken hukuki sorun, bir karşılık alınarak yapılan ibradan diğer davalı Ahmet'in yararlanıp yararlanamayacağına, yararlanacaksa ne ölçüde yararlanacağıdır..., karşılık alınarak vuku bulan bir ibradan, diğer davalının da yararlanacağını kabul gerekir...burada da davalının, ibra edilen sorumlunun tazminattan payına düşen tutar oranında sorumluluktan kurtulacağı kabul edilmelidir. Bu durum gözetildiğinde istekle bağlı kalınarak maddi tazminattan Ahmet'in sorumluluğunun sınırı 5/8 kusura isabet eden miktardır...Davacılar; Hikmet, Vedat ve Kıymet 5/8 kusurlu, Ahmet ile 3/8 kusurlu Halil'den 100.000 lira manevi tazminat istemişlerdir. Bu davacılar 3/8 kusurlu Halil'den maddi ve manevi tazminatlarını alarak kendilerini ibra ettiklerine göre Ahmet'ten istenen manevi tazminatın 100.000 liranın 5/8 ile sınırlı olması gerekir." Dalamanlı/Kazancı/ Kazancı, *İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II*, s. 686.

indirime de gidilmemelidir. Zira diğer borçluların B.K. madde 145 fıkra 2’de, halin yahut borcun mahiyetinin izin verdiği nispette borçlarından kurtulacakları düzenlenmiştir. İbra edilen borçluya kendi aralarında düşen bir hisse söz konusu değilse, ne halin ne de borcun mahiyeti bir yararlanmaya izin vermez.

e.Borçlulardan Birinin Sulh Akdetmesi

818 sayılı B.K.da özel olarak düzenlenmemiş olan sulh kurumu, alacaklı ve borçlu arasındaki hukuki ilişkideki bir uyuşmazlığa yahut şüpheli bir duruma anlaşarak son verilmesidir. Sulh sözleşmesi ile taraflar, maddi hukuk bakımından borcu, usul hukuku bakımından ise, şayet söz konusu ise, davayı sona erdirmektelerdir²³³.

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan biri ile alacaklı arasında yapılan sulh anlaşmasının kapsamına diğer borçluların da alınıp alınmadığı belli değil ise, sulhun diğer borçlulara sirayeti konusunda izlenecek çözüm yolu, yukarıda ibra başlığı altında incelenen çözüm yoluyla benzerlik gösterir²³⁴. Tıpkı ibra anlaşmasında olduğu gibi borçlulardan biri, alacaklı ile arasında diğer borçluları da kapsamına alan bir sulh anlaşması yapabilir. Bu durumda bütün borçluların borçları sona ermiş olur. Ancak alacaklı ile borçlu, yaptıkları bu anlaşmanın kapsamına, diğer borçluları almazlarsa bu durumda devreye, yine B.K. madde 145 fıkra 2 girecektir ve sulh anlaşmasının tarafı olmayan diğer borçlular, en az anlaşmaya taraf borçdaşlarına kendi aralarındaki ilişkide düşen hisse miktarınca borçlarından kurtulacaklardır²³⁵. En az, anlaşmaya taraf olan borçluya düşen hisse miktarınca

²³³ Kuru/Arslan/Yılmaz, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, s. 554; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, a.g.e., s. 464; Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt I/1 Kendisine Özgü Yapısı Olan ve Karma Sözleşmelere, Satış ve Çeşitleri, Trampa, Bağışlama, Tümü Yeniden İşlenmiş ve Genişletilmiş Dördüncü Bası*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1985, s. 14; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 187; Canyürek, a.g.e., s. 47; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri) Cilt I*, s. 40, 41; Bigat, a.g.m., s. 21; Acar, a.g.e., s. 261.

²³⁴ bkz.: yuk. **d.Borçlulardan Birinin İbra Edilmesi** s. 100. İvazlı bir sulh anlaşmasının, bütün borçlular hakkında hüküm ifade edeceği yönünde bkz.: Eren, a.g.e., s. 1165.

²³⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 306; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 188; Canyürek, a.g.e., s. 47; Tekil, a.g.e., s. 226; Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt*, s. 991; Y. 4. H.D. 21.3.1989, E. 1865, K. 2565, "...alacaklının sulh olurken müteselsil borçlulardan

kurtulmaları gerekir, zira borçlulardan birinin borçdaşları arasında üzerine düşenden fazlasını alacaklıya sunup, sulh anlaşması yapması durumunda, diğer borçlular kanımızca sulh anlaşması dâhilinde alacaklıya sunulan edimin değeri miktarınca borçlarından kurtulmalıdırlar²³⁶. Badema borçdaşları arasında kendisine düşenden fazlasını alacaklıya sunan borçlu, sadece bu fazlalık için borçdaşlarına rücu edebilmelidir²³⁷. Örneğin, aralarında teselsül olacak şekilde A'ya, B1 ile B2 100 lira borçlanmışlar ve bu borcu aralarında eşit olarak yükleneciklerini kararlaştırmışlardır. Daha sonra B1, A ile ivazsız yahut karşılığında 30 Lira sunduğu bir sulh anlaşması akdetmiş ve borcundan kurtulmuştur. Bu durumda halin icabı gereği B2'nin borcunda, B1'in aralarındaki ilişkide üzerine alması gereken miktarca, yani 50 liralık bir indirimle gidilmelidir. Buna karşın B1, A'ya 70 lira sunarak bir sulh anlaşması akdettiğinde, halin icabı gereği, B2'nin borcunda 70 liralık bir indirimle

birinin kendisine sağladığı yarar karşılığında diğer borçlularında da borçtan kurtulmaları amacıyla hareket etmiş olması gerekir. Aksi halde yani alacaklının tatmin edilmiş olmasının söz konusu edilmeyeceği hallerde ise sulhun etkisi subjektif olur ve sadece onun taraflarını ilgilendirir. Böyle bir halde diğer müteselsil borçlular, alacaklı ile sulh akdetmiş olan borçlunun müteselsil borçlular arasında iç ilişkide payına düşen miltar oranında borçtan kurtulmuş olurlar..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 3. Cilt**, s. 1327. Diğer borçluların borçlarında yapılması gereken indirimin, sulhun alacaklıya temin ettiği eda nispetinde olması gerektiği yönünde bkz.: Bucher, **a.g.e.**, s. 446; Tuhr, **a.g.e.**, s. 801; Arsebük, **a.g.e.**, s. 1019; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 1052; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 914; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4229; Bigat, **a.g.m.**, s. 21; İyimaya, **a.g.m.**, s. 140. Alacaklının sulh karşılığında bir edim elde ettiğinde ve durumun gereği veya anlaşmanın lafzı diğer borçluların da borçlarından kurtulmalarına yönelik olduğunda, sulhun diğer borçlulara etkide bulunacağı yönünde bkz.: Schnyder v.d., **a.g.e.**, s. 771.

²³⁶ Aynı yöndeki bir çözümlenme için bkz.: Y. 21. H.D. 27.10.2009, E. 2009/12240, K. 2009/12747 "...ibraname konusu ödeme ile zarar karşılanmışsa veya zar(ar)la ödeme arasında açık bir oransızlık yoksa ödeme ile diğer müteselsil borçluların da borçlarından kurtulacakları ortadadır. Yapılan ödeme kısmi ifayı içeren makbuz niteliğinde ancak ödemeyi yapan borçlunun hissesinden fazla ise ödeme kadar, ödeme yapan borçlunun hissesinden az ise ödeme yapan borçlunun hissesi kadar diğer müteselsil borçlular borçtan kurtulurlar..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/21hd-2009-12240.htm>, 18 Ekim 2010.

²³⁷ k.g. Canyürek, **a.g.e.**, s. 48; Bigat, **a.g.m.**, s. 22.

gidilmelidir ve B2'in kalan borcu 30 liradan ibaret olmalıdır. B1 ise daha sonra, bu 20 liralık fazlalık için ise B2'ye başvurabilmelidir.

Alacaklı ile sulh anlaşması yapan borçluya, ibra edilen borçlu için de kabul ettiğimiz gibi, rüçû edilmesi mümkün olmamalıdır. Örneğin, B2 kalan borcunu A'ya ifa ettiğinde, B2'ye başvurup, alacaklıya ifada bulunduğu miktarın, bir kısmının da olsa, B1 tarafından yüklenilmesini isteyememelidir. B1 borcundan, sulh anlaşması yaparak, tahallüs etmiştir ve bu sonuç sadece alacaklı ile arasında olan ilişkide değil, eski borçdaşı olan B2 ile arasında olan ilişkide de geçerli olmalıdır.

f.Borçlulardan Birinin Konkordato Akdetmesi

Elinde olmayan sebeplerle işleri iyi gitmeyen dürüst borçluların korunması amacına hizmet eden konkordato öyle bir anlaşmadır ki, bununla borçluya borçlarını ödemede kolaylık sağlanması amacıyla yeni bir vade tanınabileceği gibi, borçlarının her birinde belli bir oranda indirimde de gidilebilir²³⁸. Bu anlaşmanın meydana gelmesinde herhangi bir resmi kurumun iştiraki söz konusu olmadığında, anlaşmayı kabul etmeyen alacaklıları bağlamayan, tamamen B.K. hükümlerine dayanan, mahkeme dışı, müslihane yahut daha bilindik bir tabir ile özel konkordato söz konusu olmaktadır. Bununla beraber İ.İ.K.de gösterilen esaslar dâhilinde husule gelecek adli, adi, mahkeme içi yahut daha bilindik bir tabir ile resmi konkordato ise ister kabul etsinler ister etmesinler tüm alacaklıları bağlayan bir cebri anlaşma niteliğindedir²³⁹.

Konkordato dâhilinde, borçlunun borçlarında indirimde gidildiğinde, ortada hususi bir ibra husule gelmektedir²⁴⁰. Özel konkordato açısından, yukarıda yapılan

²³⁸ Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş Üçüncü Baskı*, İstanbul, Alfa, 1997, s. 3585; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 629; Üstündağ, a.g.e., s. 226; Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, s. 1230; Canyürek, a.g.e., s. 54.

²³⁹ Kuru, *İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4*, s. 3586; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 629; Üstündağ, a.g.e., s. 227; Kuru, a.g.e., s. Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, s. 1230; Bigat, a.g.m., s. 26; Canyürek, a.g.e., s. 54.

²⁴⁰ Kuru, *İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4*, s. 3809; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, s. 644 ve bkz.: 780; Üstündağ, a.g.e., s. 248; Tekinay, a.g.t., s. 109; Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, s. 1301, 1443 Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 182, 183; Canyürek, a.g.e., s.

açıklamalardan ayrılmayı gerektirecek yeni bir husus söz konusu olmasa da²⁴¹, anlaşmanın bir resmi konkordato teşkil etmesi durumunda, İ.İ.K.de aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin konkordato yoluna gitmesi durumuna ilişkin düzenlemeler, ibranın bu borçlunun borçdaşlarına sirayeti konusunda, değinilmesi gereken mühim noktalar doğurmaktadır.

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin, konkordato borçlusu sıfatını kazanması üzerine, konkordatonun bu borçlunun borçdaşlarına etkisinin ne olacağı sorusuna, alacaklı üzerinden İ.İ.K. madde 295 yanıt vermektedir. Bu maddeye göre, alacaklının borçdaşlardan olan alacaklarına konkordatonun herhangi bir etkide bulunmaması için alacaklının konkordatoya muvafakat etmemiş olması, şayet alacaklı konkordatoya muvafakat etmişse kendi haklarını borçdaşlara ödeme mukabilinde temlik teklif etmiş ve onlara toplanmanın günü ile yerinden en aşağı on gün evvel haber vermiş olması gerekmektedir. Bu şartları yerine getirmeyen alacaklı, konkordatonun diğer borçlulardan olan alacaklarına da sirayet etmesini engelleyemeyecektir. Bununla beraber, alacaklı müracaat hakkına halel gelmeksizin borçdaşlara konkordato müzakeresine katılma yetkisi verebilir ve onların kararını kabul taahhüdünde bulunabilir.

Konkordatonun diğer borçlulara sirayetinin ne şekilde olacağı, B.K. madde 145 fıkra 2 ile İ.İ.K. madde 295'in birlikte yorumlanması sonucunda ortaya çıkmaktadır. İ.İ.K. madde 295'in mefhumu muhalifinden yola çıkarak, konkordatoyu kabul eden alacaklının diğer borçlulardan olan alacaklarının sona ereceği gibi bir sonuç kabul edilemez²⁴². Konkordato ile gerçekleşen ibranın diğer

55; Bigat, **a.g.m.**, s. 26; Eyüp Sabri Erman, "Müşterek ve Müteselsil Borçluluk ve Borçlulardan Birinin Beraatını Gerektiren Hallerin Diğer Borçlulara Etkisi", **Adalet Dergisi**, Yıl: 59, Sayı: 7-12, 1968, s. 601; Eyüp Sabri Erman, "Konkordatonun Müşterek ve Müteselsil Borçlulara ve Kefillere Etkisi", **Adalet Dergisi**, Yıl: 60, Sayı: 1, 1969, s. 3.

²⁴¹ bkz.: yuk. **d.Borçlulardan Birinin İbra Edilmesi** s. 100.

²⁴² Kuru, **İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4**, s. 3809; Tekinay, **a.g.t.**, s. 111; Erman, **Konkordatonun Müşterek ve Müteselsil Borçlulara ve Kefillere Etkisi**, s. 3; Y. H.G.K. 9/4/1975, "...İcra ve İflas Kanunu'nun 295. maddesinin ikinci fıkrası öngörülen ilke, alacaklının müşterek borçlulara ve borçlunun kefiline ve borcu tekeffül edenlere karşı bütün haklarını kaybedeceği anlamında da değildir." Üstündağ, **a.g.e.**, s. 247. Bununla beraber alacaklı konkordatoyu kabul etmekle beraber, aynı zaman teminattan da vazgeçmiş ise diğer borçluların durumunu tamamen kötüleştireceğinden

borçlular için yaratacağı istifade oranı için ölçü, B.K. madde 145 fıkra 2 çerçevesince belirlenecektir. Yani istifade oranı, halin yahut borcun niteliğinin verdiği izin doğrultusunda belirlenecektir. Öğretide bir görüş doğrultusunda, İ.İ.K. madde 295'te düzenlenen, yukarıda açıklanan şartları yerine getirmeyen alacaklının, diğer borçlulardan da ancak konkordato şartları çerçevesince talepte bulunabileceği, zira alacaklının mükellefiyetlerini yerine getirmeyerek tüm borçluları konkordatoda gösterilen oranda ibra etmiş olacağı ileri sürülmektedir²⁴³. Kanımızca bu görüş yerinde gözükmemektedir. Borçlulardan sadece biri ile yapılan konkordato, sadece onun konkordato hükümleri çerçevesince doğrudan gösterilen oranda ibrasını tazammum eder, diğer borçluların borçlarının belirli bir oranlarından kurtulmaları ise B.K. madde 145 fıkra 2 uyarınca olmalıdır. Yoksa alacaklıların borçlu ile anlaşıp, %40 oranında bu borçlunun borçlarında indirim gittiklerinde, teselsül içerisinde yer alan her bir borçdaşın borcu da %40 oranında sona ermemelidir. Örneğin, B1 ve B2 A'ya kendi aralarında eşit yüklenmek üzere 2,000 lira borçlanmışlardır. B1 alacaklıları ile %40 üzerinden konkordato akdettiğinde A'ya olan borcu da 800 lira azalacak ve 1,200 liradan ibaret olacaktır. Ancak aynı oranda indirim, B2 için geçerli değildir. Nasıl ki, bir borçlu alacaklı ile borcunun tamamını ibra anlaşması ile sonlandırdığında, diğer borçlular ancak kendi aralarında bu borçluya düşen hisse miktarınca alacaklı karşısında borçlarından kurtuluyorlarsa, B2 için belirlenecek yararlanma oranı da bu şekilde belirlenecek ve borcunun 800

hareketle, alacaklının diğer borçlulara başvurma hakkını yitireceği yönünde bkz.: Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, s. 1307, 1308; Kuru, **İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4**, s. 3809; Bigat, **a.g.m.**, s. 27; Canyürek, **a.g.e.**, s. 57; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 184.

²⁴³ Kuru, **İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4**, s. 3808, 3810; Kuru/Arslan/Yılmaz, **İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, s. 647; Üstündağ, **a.g.e.**, s. 247, 248; Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, s. 1307, 1308; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 184; Tekinay, **a.g.t.**, s. 110, 111; Canyürek, **a.g.e.**, s. 56; Bigat, **a.g.m.**, s. 27; Erman, **Konkordatonun Müşterek ve Müteselsil Borçlulara ve Kefillere Etkisi**, s. 3; Y. H.G.K. 9/4/1975, "Müşterek borçluların, borçlunun kefillerinin ve borcu tekeffül edenlerin konkordatoya muvafakat eden alacaklıya karşı sorumlulukları konkordato teklif eden borçlunun borcundan dolayı yapılan ve kabul edilen indirim oranındadır.", Üstündağ, **a.g.e.**, s. 247; Y. 11. H.D. 17/05/1983, E. 1983/2462, K. 1983/2617 " ...İİK'nun 295/1. maddesinde öngörülen konkordatoya kabul oyu veren alacaklının müşterek borçlular ve borçlunun kefillerine karşı alacağını ancak konkordato koşullarına göre isteyebileceği...", Üstündağ, **a.g.e.**, s. 247.

liralık değil 400 liralık kısmından kurtulacaktır. Böylece A karşısında 1,600 liradan borçlu sıfatıyla sorumlu kalmaya devam edecek, borcunu ifa ettikten sonra, 600 lira için B1'e rücu edebilecektir.

Öğretide bir görüş içerisinde ileri sürüldüğü ve bizim de katıldığımız üzere, konkordato ile vaki ibradan diğer borçluların istifade oranlarının, konkordato yapan borçluya borçlular arasında düşecek hisseyi aşamaz²⁴⁴. Ancak yine aynı görüş dâhilinde verilen örneklere katılmamaktayız²⁴⁵. Bahsi geçen örneklerden biri şu şekildedir: Aralarında 4,000 liralık borç için teselsül bulunan ve bunu eşit olarak yüklenecek borçlular B1 ve B2'den, B1 alacaklıları ile konkordato yoluna gitmiş ve %25 üzerinden borçlarını ödeyeceğini kabul etmiştir. Bu durumda, B1 için bir kısmi ibra söz konusudur ve teselsülün bir parçası olan 4,000 liralık borcunun 3,000 lirası sona ermiştir. Verilen örnekte, alacaklı B1'den 1,000 lira tahsil etmekte bununla beraber B2'den ise B1'e düşen hisseyi çıkarmak suretiyle, kalan 2,000 lirayı tahsil etmekte, toplamda ise 3,000 lira elde etmektedir. Kanımızca bu çözüm yolu doğru gözükmemektedir. Aynı değerler üzerinden takip edilmesi gereken yol şu şekilde olmalıdır: B1 alacaklıları ile %25 üzerinde anlaşarak konkordato akdettiğinde, teselsülün parçası olan borcunun, 3,000 liralık bölümü sona ereceğinden, ortada kısmi bir ibra olduğu doğrudur. Ancak bu ibranın, B2'ye tesiri 1,500 lira kadar olacaktır. B1 ve B2, alacaklıya borçlandıkları 4,000 liralık borcu kendi aralarında eşit olarak paylaştıklarına göre, halin gereği, biri için yapılan ibranın diğer borçdaşa tesiri de buna göre belirlenirse, B2'nin borcunda 2,000 liralık değil, 1,500 liralık bir indirimle gidilmelidir. Zira 4,000 liralık bir ibra için B2'nin borcunda 2,000 liralık bir indirimle gidiliyorsa, 3,000 liralık bir ibra için 1,500 liralık bir indirimle gidilir. Böylece B2'nin borcu 2,500 liraya inmeli ve B1'in konkordato sonrası kalan 1,000 liralık borcu için B1 ile B2 arasında yine teselsül varlığını sürdürmelidir. Konkordato sonrasında yeni bir borç peyda olmamalıdır, zira konkordato bir yenileme teşkil etmez²⁴⁶. Sonuçta, alacaklının B1 için 3,000 liralık bir kısmi ibra

²⁴⁴ Tekinay, a.g.t., s. 112.

²⁴⁵ Tekinay, a.g.t., s. 112, 113.

²⁴⁶ Üstündağ, a.g.e., s. 258. bkz.: aş. g.Borçlulardan Birinin Yenileme Yoluna Gitmesi s. 116.

sonrasında, elde edeceği miktar 2,500 lira olmalıdır. Yoksa B1'den ayrı olarak talep edilecek 1,000 lira üzerine B2'den talep edilecek 2,000 lira toplamı, 3,000 lira değil.

Konkordato akdeden borçlunun, yerine getirmesi gereken şartları yerine getirmemesi üzerine konkordatonun feshi halinde, kendi borcunun ibra edilen kısmının, tekrar doğacağı konusunda bir sorun yoktur. Ancak diğer borçlular için durum aynı değildir²⁴⁷. Diğer borçluların borcunda, B.K. madde 145 fıkra 2 uyarınca bir indirimle gidildikten sonra, konkordatonun fesh edilmesi, bu borçluların borcuna herhangi bir etkide bulunmamalı, bu borçluların borçlarını indirimden önceki hallerine döndürmemelidir. Aksinin kabulü B.K. madde 144'te kabul edilen, borçlulardan birinin kendi fiili ile diğer borçluların durumlarını ağırlaştıramayacağı prensibine aykırı olur. Bu prensip kendisine, borçlulardan birinin borçdaşlarının durumlarını iyileştirmesinden sonra bu iyileştirmenin ortadan kaldırılmasının engellenmesinde de uygulama alanı bulur.

Konkordato akdeden borçlu için kısmi ibranın hangi anda doğduğu ve diğer borçdaşlar için hangi andan itibaren bir indirimle gidileceğinin belirlenmesi önemlidir. Kanımızca konkordatonun tasdik edilmesi ile birlikte, ilgili borçlu için ibra tahakkuk ettiği gibi, diğer borçlularında borcunda da B.K. madde 145 fıkra 2 uyarınca indirimle gidilmelidir. Sadece alacaklının konkordato lehinde oyunu kullanması veya alacaklılar ile borçlu arasında konkordatonun tasvip edilmesi yeterli olmamalıdır²⁴⁸.

Alacaklının alacağını konkordatoya yazdırmaması durumu da bu bahiste değinilmesi gereken bir sorun teşkil eder. Şayet aralarında teselsül bulunan

²⁴⁷ Konkordatonun İ.İ.K. madde 307 uyarınca feshedilmesi durumunda, diğer borçluların bu fesihten etkilenmeyeceği ve onlardan konkordato şartları çerçevesince talepte bulunulabileceği yönünde bkz.: Tekinay, a.g.t., s. 113; Kuru, *İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4*, s. 3810; Erman, *Konkordatonun Müşterek ve Müteselsil Borçlulara ve Kefillere Etkisi*, s. 5, 6. İ.İ.K. madde 308 uyarınca feshedilmesi durumunda ise diğer borçluların fesihten etkileneceği ve vaki ibranın ortadan kalkacağı yönünde bkz.: Kuru, *İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4*, s. 3810; Erman, *Konkordatonun Müşterek ve Müteselsil Borçlulara ve Kefillere Etkisi*, s. 5, 6.

²⁴⁸ Tekinay, a.g.t., s. 114. Kanunda aranan ekseriyet sağlandığında, konkordatonun da akdedilmiş sayılması gerektiği yönünde bkz.: Erman, *Müşterek ve Müteselsil Borçluluk ve Borçlulardan Birinin Beraatını Gerektiren Hallerin Diğer Borçlulara Etkisi*, s. 603.

borçlular, konkordato akdeden borçluya rüçü edemeyecek durumda iseler, alacağın konkordatoya yazılmamış olması, diğer borçlular açısından bir sonuç doğurmaz²⁴⁹. Buna karşın alacağın konkordatoya yazılmaması durumunda, alacaklının hiçbir kusurunun bulunmadığı durumlar hariç olmak üzere, örneğin alacak alacaklının ihmali sebebiyle yazılmamışsa, öğretide alacaklının diğer borçlulara karşı olan haklarının da son bulması gerektiği ileri sürülmektedir²⁵⁰. Kanımızca burada farklı bir çözüm yolu izlenmelidir. Konkordatoya yazdırılmayan alacaklar da, konkordato şartları çerçevesince ödeneceğinden, yine ortada bir ibra olacağı aşikârdır. Alacak konkordatoya yazdırılmamış olduğunda, alacaklının diğer borçlulardan talebinin konusu, tıpkı alacaklının konkordatoyu kabul etmesinde olduğu gibi, B.K. madde 145 fıkra 2 çerçevesince yapılacak bir indirimden sonra belirlenmelidir²⁵¹.

g.Borçlulardan Birinin Yenileme Yoluna Gitmesi

Yenileme, bir diğer adıyla tecdit, yeni bir borç meydana getirerek, var olan borcun sona erdirilmesidir. B.K. madde 114'te ifade edildiği üzere, tarafların borcun yenilenmesi yönündeki iradeleri, yaptıkları sözleşmeden açıkça anlaşılmalıdır. Şayet bu husus sözleşmeden açıkça anlaşılamiyor ise, tarafların yenileme yoluna gitmek istedikleri değil, var olan borcu sona erdirmeden, bu borcun muhtevasında tadile gitmek istedikleri anlaşılır. Bu bakımdan, borcun varlığına dokunmaksızın sadece muhtevasında değişiklik getiren bir tadil ile yenilemeyi birbirine karıştırmamak lazımdır.

Yenileme de tıpkı sulh, birleşme, ibra gibi ilgili borçlunun borcunu sona erdirir. Buna mukabil, yenilemenin kapsamına diğer borçluların alınıp alınmadığının belirlenemediği durumlarda, yenilemenin diğer borçlulara etkisi konusunda, öğretide göze çarpan birbirinden farklı üç görüş öne çıkmaktadır²⁵². Bunlardan ilkinde göre, yapılan yenileme, sübjektif etkili olup, sadece bunun tarafı olan

²⁴⁹ Kuru, *İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4*, s. 3816.

²⁵⁰ Kuru, *İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4*, s. 3816.

²⁵¹ Benzer şekilde ancak, bu durumda diğer borçluların konkordatodaki şartlar çerçevesince takip edilebileceği yönünde bkz.: Erman, *Konkordatonun Müşterek ve Mütessesil Borçlulara ve Kefillere Etkisi*, s. 7.

²⁵² Görüşler için bkz.: Akıntürk, *Mütessesil Borçluluk*, s. 185; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, *a.g.e.*, s. 307; Canyürek, *a.g.e.*, s. 60; Tekinay, *a.g.t.*, s. 114 v.d.; Acar, *a.g.m.*, Prg. 47.

borçluyu borcundan kurtarıırken, diğer borçlulara herhangi bir şekilde etkide bulunmaz²⁵³, meğerki diğer borçluların borçlarının sona ereceğinin kabulü ile bu borçlara karşılık yenilemeyi yapan borçlu için yeni bir borç ihdas edilmiş olsun.

Diğer bir görüş doğrultusunda, alacaklının borçlulardan biriyle yapacağı yenilemenin, aksine bir sonuç çıkmadığı takdirde, sadece bu borçluyu değil diğer borçluları da borçtan kurtaracağı ileri sürülmüştür²⁵⁴. İlk görüşün aksine burada yenilemeye objektif bir etki tanınarak, tüm borçluların borçlarını ortadan kaldıran bir işlem vasfı tanınmıştır.

Son görüş, yenilemenin diğer borçlulara kısmen etkide bulunarak, B.K. madde 145 fıkra 2'ye binaen, ilgili borçluya borçdaşları arasındaki ilişkide düşen hisse oranınca, diğer borçluların da borçlarından kurtulacağı esasına dayanır²⁵⁵. Buna karşın, borçlular arasındaki ilişkide, diğer borçluların borçlarında tenakusa gidilecek olmasının, alacaklı ile yenilemeyi yapan borçlu açısından herhangi bir olumsuz değişiklik husule getirmeyeceği, yine bu görüş dairesinde kabul edilmektedir. Yenilemeyi yapan borçlu, borçdaşları arasında üzerine düşen miktardan fazlasını alacaklıya ifade bulunduğu takdirde, bu fazlalık için diğer borçlulara rücu edebilecektir. Buna gerekçe olarak, yenilemenin borçlular arasındaki ilişkiye müdahale edemeyeceği, teselsüle sebebiyet veren ilişkiden ayrı, başka ve yeni bir borcun ödenmiş olduğunun kabul edilerek, rücu hakkının kullanılmasının engellenemeyeceği, gösterilmektedir. Bu görüşe göre teselsül yenilemeyi yapan borçlu bakımından, alacaklı ile arasında kopmakta, birlikte borçlandığı şahıslar arasında ise lehine olarak devam etmektedir.

²⁵³ Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 140; Tuhr, a.g.e., s. 801; Funk, a.g.e., s. 215; Arsebük, a.g.e., s. 1019; Bozer, a.g.e., s. 258; Eren, a.g.e., s. 1166; Tunçomağ, a.g.e., s. 1053; Olgaç, Kazai ve İlmi İctihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler, s. 1048; Oser/Schönenberger, İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183, s. 914.

²⁵⁴ Birsen, a.g.e., s. 426; Edgü, a.g.e., s. 130; Martin, a.g.e., s. 180; Erman, Müşterek ve Müteselsil Borçluluk ve Borçlulardan Birinin Beraatını Gerektiren Hallerin Diğer Borçlulara Etkisi, s. 604.

²⁵⁵ Tekinay, a.g.t., s. 114; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 307; Canyürek, a.g.e., s. 60; Bigat, a.g.m., s. 31 (Yazar diğer borçluların borçlarında indirime gidileceğine doğrudan işaret etmemekte, ancak bu görüş içerisinde ileri sürüldüğü gibi, teselsül bağının tamamen kopmayacağını ifade etmektedir.).

İlk görüş kanımızca doğru gözükmektedir. Yenileme suretiyle yeni bir borç tesis edilmesi, diğer borçluların bundan istifade edebilmelerini gerektirir. Alacaklı ile anlaşılan borçlunun borcu sona erdiğinden, vuku bulacak bir ifadan sonra eski borçdaşlarının söz konusu olabilecek talepleri ile muhatap olmamalıdır. Böyle bir durumda ise, devreye B.K. madde 145 fıkra 2'nin girmesi gerekir. Bu bakımdan, borçlulardan biri borcundan tahallüs ettiğinde halin veya borcun mahiyeti gerekli kılıyor ise diğer borçluların da kısmen veya tamamen borçlarından kurtulabileceğini kabul etmek gerekir.

Bahsi geçen ikinci görüş de doğru gözükmektedir. Her bir borçlunun borcu nisbî de olsa diğer borçdaşınınkinden bağımsızdır. Buna binaen, her bir borçlu kendi borcuna ilişkin, diğer borçluları ilgilendirmeyen işlemler yapabilir. Bu bakımdan, kural olarak yapılan işlemde aksine bir çıkarım yapılamıyorsa, işlemin sadece ilgilisi için doğrudan sonuç doğuracağı kabul edilmelidir. B.K. madde 144'ün karşıt anlamından, borçlulardan birinin diğerlerinin durumunu kötüleştirmeyen işlemleri yapabileceği anlamı çıksa da, bu sonucun kabul edilebilmesi için, ilgili borçlunun bu yönde hareket etmesi gerekmektedir. Borçlulardan birinin, sadece, alacaklı ile bir yenileme yapması, ilgili borçlunun bu istikamette hareket ettiğini göstermez.

Değinilen son görüş de uygun gözükmektedir. Yenileme borcu sona erdirir, ilgili borçluyu teselsül dışına çıkarır. Meydana gelen yeni borç bağımsız bir borç olarak arz-ı endam eder. Bu bakımdan, yenileme sözleşmesinin tarafı olan borçlunun alacaklıya yapacağı ifa, teselsül içerisinde borçlu olarak kalmaya devam eden diğer borçluların var olan borçlarını sona erdirmez. Aynı zamanda, diğer borçlulardan birinin alacaklıya yapacağı ifa da, bu yenileme sözleşmesinin tarafı olan borçlunun borcunu sona erdirmez. Zira yenileme sonucunda doğan borç, tamamen bağımsız, yeni bir borçtur. Bundan böyle, yenileme sözleşmesinin tarafı borçlu borcunu ifa ettiğinde diğer borçlulara rücu edemez, aynı şekilde teselsül içinde kalan borçlular da, alacaklıya ifada buldukları takdirde, bu borçluya rücu edemezler. Örneğin A'ya, 1,000 lira borçlanan, aralarında teselsül bulunan ve aralarındaki paylaşım eşit olan borçlular B1 ve B2'den, B1, A ile borcunun yenilemesi yoluna gitmiştir. Bu durumda B.K. madde 145 fıkra 2'ye binaen, B2'nin

borcunda, B1'e aralarındaki ilişkide düşen miktar kadar, yani 500 liralık bir indirimle gidilecektir²⁵⁶. Bundan böyle, borcunu ifa ettiğinde ne B1, B2'ye; ne de yeni borcunu ifa ettiğinde B2, B1'e rüçû edebilecektir.

ğ.Borçlulardan Birinde Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi

Mirasçılık, alacağın temliki gibi külli yahut cüz'i halefiyet yollarıyla, bir şahısta alacaklı ve borçlu sıfatları birleştiği takdirde, ilgili şahsa ait olan borç sona erer. B.K. madde 116'da ifade edildiği üzere, alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı şahısta birleşmesi, borcu sukut ettiren bir sebeptir.

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan biri üzerinde, alacaklı ve borçlu sıfatları birleştiği takdirde, bu borçluya ait olan borç da sona erecektir. Bu durumda, diğer borçlular B.K. madde 145 fıkra 2 gereği halin yahut borcun mahiyeti gereği, belli bir oranda kendi borçlarından kurtulacaklardır. Öğretide kabul edildiği üzere bu oran, şahsında birleşme gerçekleşen borçlunun, borçdaşları arasında üstlenmesi gereken miktar kadarıncadır²⁵⁷.

Diğer borçluların borcunda yine aynı oranda indirimle gidileceğini kabul etmekle beraber, bu sonuca farklı bir yol izleyerek ulaşan, öğretide bir görüş daha vardır²⁵⁸. Bu fikre göre, borçlulardan biri üzerinde alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, diğer borçluların borçlarında doğrudan bir indirimle değil de, bu borçluların rüçû haklarına binaen bir indirimle gidilmesine yol açar. Zira alacaklı ve borçlu sıfatlarının borçlulardan biri üzerinde birleşmesi, diğer borçluların borçlarına herhangi bir etki yapmaz, bu olgu sadece sübjektif tesirlidir. Bu durum ise doğrudan

²⁵⁶ Tekil, a.g.e., s. 226.

²⁵⁷ Koller, a.g.e., s. 1222; Guhl, a.g.e., s. 33; Bucher, a.g.e., s. 446; Tekinay, a.g.t., s. 117, 119; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 186; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 307; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 315; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 329; Arsebük, a.g.e., s. 1019; Birsen, a.g.e., s. 426; Göktürk, a.g.e., s. 54; Funk, a.g.e., s. 215, 216; Martin, a.g.e., s. 180, 181; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 914; Bigat, a.g.m., s. 28; Canyürek, a.g.e., s. 57; Tekil, a.g.e., s. 226.

²⁵⁸ Tuhr, a.g.e., s. 801; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 854, 863; Edgü, a.g.e., s. 130; Eren, a.g.e., s. 1166; Tunçomağ, a.g.e., s. 1053; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 171, 172; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 914.

bir indirimle gidilmesi olanaksız kılar. Ancak diğer borçlular, ifade buldukları takdirde, alacaklı ve borçlu sıfatları üzerinde birleşmiş borçluya rüçû edebilecekleri için, bunlar önce ifade bulunup sonra rüçûda bulunmak yerine, bu şahsa kendi aralarındaki ilişkide düşen kısım kadar eksik ifade bulunacaklardır. Kanımızca borcundan kurtulmuş yahut kanundaki ifade ile “borcundan tahallüs etmiş” birine rüçû edilmesi söz konusu değildir²⁵⁹. Birleşme ile B.K. madde 116’da ifade edildiği üzere borç sona ermektedir. Bu koşullar altında, eski borçlu yeni alacaklıya karşı ileri sürülebilecek bir rüçû hakkından bahsetmek doğru gözükmemektedir.

Birleşme sonucunda, sadece şahsında birleşme gerçekleşen borçlunun borcu sona erer. Diğer borçlular bundan ancak halin yahut borcun mahiyetinin irae ettiği oranda istifade edecekler ve bu borçlular arasında teselsül varlığını devam ettirecektir. Yeni alacaklı eski borçdaşlarına, kendi aralarındaki ilişkide onlara düşen paylar üzerinden talepte değil, her birine sahip olduğu alacağın tamamı üzerinden talepte bulunacaktır. Ortada sanki ifade bulunmuş gibi, borçlulardan birinin, borçdaşlarına rüçû söz konusu olmayacaktır. Örneğin, A’ya olan 1,500 liralık borçlarını kendi aralarında eşit paylarla yükleneceklerini kararlaştırmış, aralarında teselsül bulunan borçlular B1, B2 ve B3’ten, A B2’ye bunlardan olan alacaklarını temlik etmiştir. Bu durumda, B1 ve B3’ün borcunda 500 liralık indirimle gidilecek ve eski borçdaşları, yeni alacaklı B2 karşısında, sadece 1,000 liralık bir miktar için borçlu sıfatını taşıyacaklardır. B2 dilerse bu 1,000 lirayı, B1’den, dilerse B3’ten talep edebilir. B1 borcunu ifa ettiğinde, ancak B3’e yahut B3 borcunu ifa ettiğinde ancak B1’e rüçû edebilecektir.

B.K. madde 116 fıkra 2’de belirtildiği üzere, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesinin zevali ile birlikte, borç yeniden doğmaktadır. Bundan böyle borçlular kurtulmuş olduklarını miktarı ödemekten kaçınamazlar. Bu duruma, alacaklının mirasçısı olmuş borçlunun, daha sonradan mirası reddetmesi örneğinde rastlanabilir²⁶⁰.

h.Borçlulardan Biri İçin İfanın İmkânsızlığı

²⁵⁹ Tekinay, a.g.t., s. 118.

²⁶⁰ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 186; Tekinay, a.g.t., s. 119; Bigat, a.g.m., s. 28; Canyürek, a.g.e., s. 57.

Bu başlıktaki ifa imkânsızlığından kasıt, borcun doğumundan sonra ifanın imkânsız hale gelmesidir. Borcun doğumundan sonra meydana gelen kusursuz imkânsızlık, B.K. madde 117’de ifade edildiği üzere, borcu sona erdirir. Kanımızca madde 117’nin kapsamına, imkânsızlaşan edimin borçlusu olabilecek herkes için ifanın imkânsızlık teşkil etmesi anlamına gelen objektif imkânsızlığın yanı sıra, üçüncü şahıslar için ifa mümkün iken, şahsına müteallik sebeplere binaen borcun sadece borçlusu açısından imkânsızlık teşkil etmesi anlamına gelen sübjektif imkânsızlık hali de girer²⁶¹. Lakin sübjektif imkânsızlık halinde, ifanın gerçekleşme ihtimali, dürüstlük kuralı uyarınca yapılacak bir değerlendirme çerçevesince, hesaba katılmayacak kadar düşük olmadıkça, B.K.da imkânsızlığa bağlanan sonuçlar uygulanmamalıdır²⁶². Bunun yanında, imkânsızlıktan borçlunun sorumlu olup olmaması da, borcun sona ermesi bakımından sonucunu etkilemez, kanımızca her türlü imkânsızlık borcu sona erdirir²⁶³. Ancak borçlu, sorumlu olduğu imkânsızlıkta karşı alacağını yitirmekle birlikte, karşı tarafın zararını B.K. madde 96 mucibince tazminle mükellef olacaktır.

İfade edildiği gibi ifa imkânsızlığı borcu sona erdiren sebeplerden biridir. Bu bakımdan, aralarında teselsül bulunan borçlulardan biri için ifa imkânsızlığı söz konusu ise, artık bu borçlu için teselsülün bir parçası olacak bir borcun varlığından söz etmek olanak dâhilinde değildir. Zira kendisi imkânsızlığa binaen, borcundan kurtulmuştur. Bu durumun diğer borçlulara etkisi ise, kendini B.K. madde 145 fıkra 2 gereğince gösterir. İmkânsızlık ilgili borçlu için, alacaklı tatmin edilmeden borçtan tahallüs etmek anlamına gelir. Bu bakımdan, halin veya borcun mahiyetinin izin vermesi durumunda gereken ölçüde, diğer borçluların şayet hala söz konusu ise, varlığını devam ettiren borçlarında bir indirimle gidilmesi gerekecektir. Borcunun

²⁶¹ Tuhr, a.g.e., s. 560; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 309, 443; Rona Serozan, **İfa İfa Engelleri Haksız Zenginleşme**, Gözden geçirilip genişletilmiş 4 üncü bası, İstanbul, Filiz, 2006, s. 167. k.g. Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 189.

²⁶² Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 443.

²⁶³ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 311 v.d., 444. Borçlunun imkânsızlıktan sorumlu olması durumunda borcun sona ermeyeceği, sadece muhtevasının değişeceği yönünde bkz.: Serozan, **İfa İfa Engelleri Haksız Zenginleşme**, s. 197; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 222., 270; Canyürek, a.g.e., s. 38; Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, s. 286; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 195.

ifasını kendi kusuru ile imkânsızlaştıran borçlu, alacaklıya bir tazminat ödemekle mükellef olacaktır. Ancak bu borç eski borcunun yerine geçemeyecek, yani teselsül kapsamında yer alan bir borç olarak zuhur etmeyecektir. Örneğin, A'ya aralarında teselsül olacak şekilde, B1 babasından kendisine kalan el yapımı kol saatini, B2 ise 1,000 lira borçlanmıştır. B1'in borcunun konusu olan kol saati, kırılıp, parçalara ayrıldığı takdirde, artık B1 için bir ifa imkânsızlığı söz konusu olacak ve B1, A'ya olan borcundan kurtulacaktır. Buna mukabil, B2'in borcu varlığını sürdürmekle beraber, bu borçta bir indirim gidilecektir. Bu indirim, B.K. madde 145 fıkra 2'de ifade edildiği üzere, halin yahut borcun mahiyetinin izin verdiği oranca olacaktır. B1'in A'dan bir karşı alacağı var idiyse, bu da artık talep edilemez, hale gelecektir. Şayet, kol saatinin kırılmasında B1'in bir kusuru var ise, örneğin B1 desteklediği takımın maçı kaybetmesine sinirlenip, saatini duvardan duvara vurup parçalamış ise, bu durumda B.K. madde 96 mucibince sorumluluğu söz konusu olacaktır. Zira bu halde, alacaklı, B1'e dayanan bir sebebe binaen gereği gibi tatmin edilmemiş olmaktadır.

Borçlulardan biri için ifa imkânsızlığının vuku bulmasından sonra, B.K. madde 145 fıkra 2'ye dayanarak, diğer borçluların borçlarında bir indirim gidileceği teoride ortaya konulsa da, pratik yaşamda bu çözüm yolunun tatbiki her zaman kolay olmayabilir. Borçlarında indirim gidilmesi gereken borçluların edimleri mahiyetleri itibarıyla bir indirim izin vermediği takdirde, şu çözüm yolları izlenmelidir: Alacaklı ifade bulunacak borçluya, ifa imkânsızlığı sebebiyle borcundan kurtulan borçluya borçlular arasındaki ilişkide düşen edimi veya bunun parasal karşılığını yahut talep edilebilecek bir karşı edim var ise borcu imkânsızlaşan borçlunun yitirdiği karşı edimi, seçmesi amacıyla sunmalıdır. İlgili borçlu bu imkânlardan birini seçmek durumundadır, zira kendi borcu hala devam etmekte ve bu borcun ifa edilmesi gerekmektedir. Duruma bir örnek verilecek olursa, A'ya karşı aralarında teselsül olacak şekilde, B1 bir adet kendi yaptığı tabloyu, B2 babasından kalan el yapımı kol saatini, B3 ise el yapımı gitarını borçlanmıştır. B2'nin borcu olan kol saati kırılmış ve B2'nin borcu sona ermiştir. Bu durumda A, B1 veya B3'ten birinin borcunu ifa etmesi istediğinde, ilgili borçluya ya borçlular arasındaki ilişkide B2'ye düşen edimi yahut bunun parasal karşılığını

yahut da bir karşı edim söz konusu ise, B2'nin talep hakkını yitirdiği karşı edimi sunmalıdır.

Değnilmesi gereken bir diğer olasılık, borçluların birlikte aynı, muayyen edimi alacaklıya taahhüt etmeleri durumunda gerçekleşen edimin imkânsızlığı durumudur. Böyle bir durumda, imkânsızlık borçlulardan herhangi birinin kusuruna dayanmayacak şekilde ortaya çıktığında, bütün borçlular borçlarından kurtulacaklardır. Buna karşın, imkânsızlığın borçlulardan birinin kusuruna dayanması durumunda ise, öğretide birbirinden farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan ilki doğrultusunda, muayyen edim borçlulardan birinin kusuru sonucu imkânsızlaştığında borçluların borçları sona ermeyecek, imkânsızlıktan sorumlu olmayan borçluların sorumluluğu edim değeri ile sınırlı olmak üzere devam edecek, kusuru ile edimin ifasını imkânsızlaştıran borçlunun sorumluluğu ise edimin değerini aşan alacaklı zararını da içine alacak şekilde genişleyecektir. Bununla beraber borçluların karşı edime ilişkin bir talepleri var ise, bu talepler de ayakta kalacaktır²⁶⁴. Bu görüş dairesinde, borçluların borçlarının sona ermediği, tazminat borcuna dönüşerek sadece nitelik değiştirdiği savunulmaktadır. Diğer bir görüş uyarınca ise, borçlulardan birinin kusuru sebebiyle edimin ifasının imkânsızlaşması, diğer borçlular için bir kusursuz imkânsızlık hali teşkil eder ve B.K. madde 117'ye binaen diğer borçlular borçlarından kurtulur. Kusuru ile edimin imkânsızlaşmasına sebep olan borçlu ise B.K. madde 96 mucibince sorumlu olacaktır²⁶⁵. Bu halde, diğer borçluların alacaklıya karşı herhangi bir sorumlulukları kalmadığı gibi,

²⁶⁴ Canyürek, a.g.e., s. 39; Birsen, a.g.e., s. 421, 422.

²⁶⁵ Bucher, a.g.e., s. 445 (Eserde, sadece imkânsızlıktan sorumlu olan şahsın tazminattan sorumlu olacağı ifade edilmektedir.); Schnyder v.d., a.g.e., s. 769; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 139, 140; Tekinay, a.g.t., s. 129, Tuhr, a.g.e., s. 797; Tekinay, **Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluğun Kapsamı**, s. 215, 216; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 853; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 321; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 314; Arsebük, a.g.e., s. 1015, 1016; Eren, a.g.e., s. 1160; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 556; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 786, 787; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 311; Tunçomağ, a.g.e., s. 1046, 1047; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 168; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1047; Funk, a.g.e., s. 214; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 911. Borçlulardan birinin kusurunun diğer borçluları da kusurlu yaptığı yönünde bkz.: Mayatürk, a.g.m., s. 7589.

tazminat borcundan da mesul olmazlar. Borçluların ifa imkânsızlığı sonucunda haksız iktisap hükümlerine tevfikân almış oldukları şeyleri geri vermelerinde, aralarında yine teselsül olmayacaktır²⁶⁶.

Kanımızca yukarıda değinilen ilk görüşe oranla ikinci görüş, daha uygundur. Şöyle ki, edimin ifası borçlulardan sadece birinin kusuruna dayanacak şekilde imkânsızlaştığında, diğer borçlular için de yine ifa imkânsızlığı söz konusu olmakla birlikte, bu diğer borçluların ifa imkânsızlığında bir kusuru söz konusu olmamaktadır. B.K. madde 117'de açıkça ifade edildiği üzere, borçluya yüklenemeyen sebeplerle borcun ifası mümkün olmazsa borç sona erer ve karşı edime ilişkin talep yitirilir. Bu düzenlemenin varlığına rağmen, diğer borçluların edimlerinin değeri ile sorumlu tutulacaklarını ve karşı edime ilişkin taleplerini koruyacaklarını söylemek uygun gözükmemektedir. İmkânsızlık konusunda izlediğimiz çözüm yolu uyarınca, hem kusurlu olan hem de kusursuz olan borçluların borçları sona erer ve bütün borçlular karşı edimi talep hakkını yitirirler. Ancak kusurlu borçlunun, alacaklının uğramış olduğu zararı tazmin etmek üzere yeni bir borcu doğar. Şayet sadece bir borçlunun değil de, diğer borçluların da, ifa imkânsızlığının vuku bulmasında kusurları mevcut ise, her bir borçlu, B.K. madde 96 mucibince alacaklının ifa imkânsızlığı sebebiyle uğradığı zarardan sorumludur. Bu durumda borçlular husule gelecek tazminat alacağından aralarında teselsül olacak şekilde sorumlu olacaklardır. Bunun sebebi, önceki borçları için de aralarında teselsülün bulunması değildir. Bu sonuç, B.K. madde 98 fıkra 2'de, haksız fiilden doğan sorumluluğa ilişkin hükümlerin, sözleşmeye muhalif hareketler sahasında da tatbik edilecek olmasından mütevellittir. Önceki sahifelerde de ifade edildiği gibi²⁶⁷, B.K. madde 50'de birden ziyade şahısların birlikte bir zarar eylemeleri durumunda, aralarında teselsül olacağına hükmedilmiştir. Bu hükme binaen, kusurları ile ifanın imkânsızlaşmasına sebebiyet veren borçlular, alacaklının zararını, aralarında teselsül olacak şekilde tazminle mükellef olurlar²⁶⁸. Bununla beraber, böyle bir durumda

²⁶⁶ Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 165.

²⁶⁷ bkz.: yuk. 1.Haksız Fiil s. 23.

²⁶⁸ B.K. madde 50'nin devreye girebileceği yönünde bkz.: Koller, a.g.e., s. 1239; Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 146; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 315; Tekinay, a.g.t., s. 57; Nomer,

alacaklı borçlulardan biri ile önceden bir sorumsuzluk anlaşması yapmış olduğu takdirde, diğer borçlular sorumsuzluk anlaşmasına taraf olan borçluya kendi aralarındaki ilişkide düşecek hisse oranınca, borçlarından kurtulurlar²⁶⁹.

Öğretide yardımcı şahısların fiillerinden sorumluluğa ilişkin B.K. madde 100 mucibince, aynı edimi borçlanmış, aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin kusurundan diğer borçluların da sorumlu olacağı ileri sürülmektedir²⁷⁰. Bu görüş uyarınca, borçluların aynı edayı taahhüt etmeleri durumunda, edayı yerine getirmeyerek bu görevi borçdaşına bırakan borçlunun, edanın yerine getirilmesini tıpkı bir yardımcı şahsa bırakmış gibi, alacaklıya karşı borçdaşının hareketlerinden

Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi, s. 198; Tekinay, **Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluğun Kapsamı**, s. 216; Canyürek, **a.g.e.**, s. 113; Y. 4. H.D. 1.12.1972, E. 12378, K. 9210 “...Kaldı ki sözleşmeye ortaklaşa kusurla aykırı davranıştan doğan tazmin borcuna kusurda ortaklık ileri sürülebildikçe, bütün yükümlüler için zarar ödemedede zincirleme sorumluluğun benimsenmesi, Borçlar Yasasının 98. maddesinin son fıkrası yolu ile o yasanın 50. maddesi gereğidir...” Olgaç, **Kazai ve İlmî İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 860; BGE 115 II 42 “...Art. 50 Abs. 1 OR uyarınca zarar birden fazla kimsenin müşterek kusurlarından ileri geldiğinde yahut da Roma Kanun metinlerinde ifade edildiği gibi birden fazla kimse zarara müştereken neden olduklarında, bu kişiler zarara uğrayan karşısında müteselsilen sorumludur. Federal Mahkeme, Art. 99 Abs. 3 OR uyarınca sözleşmeye muhalif hareketler sahasında da uygulama alanı bulan bu düzenlemeyi...” (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010. Aynı gerekçeye dayanmamakla birlikte, tazminat borcu için de sorumlular arasında teselsül olacağı yönünde bkz.: Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 164; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 1042; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 197; Erten, **a.g.m.**, s. 114.

²⁶⁹ Alacaklının diğer borçlulardan, ancak sorumsuzluk anlaşması yaptığı borçluya düşen hisseyi indirdikten sonra başvurabileceğini kabul etmekle, bunun temelini B.K. madde 147 fıkra 2’de düzenlenen, alacaklının borçlulardan birinin durumunu diğerleri aleyhine iyileştiremeyeceği kuralına dayandırıldığı bir görüş için bkz.: Erten, **a.g.m.**, s. 115.

²⁷⁰ Bu görüşün taraftarları için bkz.: Koller, **a.g.e.**, s. 1240; Huguenin, **a.g.e.**, s. 230; Gauch/Schluemp, **a.g.e.**, s. 323; Schnyder v.d., **a.g.e.**, s. 769; Schwenzer, **a.g.e.**, s. 476; Müller/Schoop v.d., **a.g.e.**, s. 140; Tuhr, **a.g.e.**, s. 797, 798; Arsebük, **a.g.e.**, s. 1016; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 556; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 1032, 1050; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmî ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 683; BGE 116 II 512 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 26 Aralık 2010; BGE 82 II 525 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 26 Aralık 2010.

B.K. madde 100 uyarınca sorumlu olacaktır. Bu görüş doğru gözükmektedir²⁷¹. Aralarında teselsül bulunan borçlulardan her biri, alacaklı karşısında asli borçlu sıfatını ile sorumludur. Yoksa ifada bulunan borçlu bir başka şahsın yardımcısı olarak hareket etmez, başkasının borcunun ifası görevini yüklenmez. Diğer yandan aksinin kabulü B.K. madde 144'te düzenlenen, borçlulardan birinin kendi fiili ile borçdaşlarının durumunu ağırlaştıramayacağı prensibi ile de uyuşmaz.

Aralarında teselsül bulunan borçluların karşısında bulunan alacaklının da sunması gereken bir karşı edim olur da, bu edim sonradan imkânsızlaşır, bu edim borçlulardan sadece birine sunuluyor olsa dahi, aralarında teselsül bulunan tüm borçluların borçlarından kurtulduğu kabul edilmelidir. Şayet edim alacaklının kusuru ile imkânsızlaşmışsa, bundan doğan zararı alacaklı tazmin etmekle yükümlüdür²⁷².

3.Borçlulardan Birinin Alacaklı Karşısında Diğer Borçluların Vaziyetlerine Her Durumda Etkide Bulunan Hukuki Durumu ve İşlemleri

a.Borçlulardan Birinin İfada Bulunması

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin borcunu ifa etmesiyle beraber, diğer borçlular da alacaklıya ifada bulunma yükümlülüğünden, ifa edilen kısım oranında kurtulurlar. Zira böylece alacaklı tatmin edilmiş olduğundan, bir defa daha aynı miktar için alacaklıya ifada bulunmaya gerek kalmamaktadır. Bu husus B.K. madde 145 fıkra 1'de şu şekilde ifade edilmiştir:

“Tediyesi ile veya yaptığı takas ile borcun tamamını veya bir kısmını iskat etmiş olan müteselsil borçlulardan biri, sakat olan borç nispetinde, diğer borçluları da halâs etmiş olur.”

Düzenlemede her ne kadar “*tediye*” ibaresi geçse de, bu ibare münhasıran para borcunun ifası anlamına tekabül ettiğinden, bu kelimeyi ifa şeklinde anlamak

²⁷¹ bkz.: Tekinay, a.g.t., s. 129, 130; Canyürek, a.g.e., s. 38.

²⁷² Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 857.

gerekir²⁷³. Zira teselsül içerisinde her bir borçlunun borcunun konusunun para olması zaruri değildir.

Borçlulardan birinin, borçdaşlarını alacaklının takibinden kurtarabilmesi için, kendisine yüklenen edimin tamamını ifa etmesi gerekir. Şayet bu borçlu, kendine düşen edimin tamamını değil de, bir kısmını ifa ederse, borçdaşları ancak ifa edilen miktar oranında alacaklının takibinden kurtulur. Badema alacaklı tatmin edildiği kısım için borçlulara tekrar başvuramayacaktır. Borçlulardan biri, hataen kendi borcunun konusuna uymayan bir edimi yerine getirmiş ve alacaklı da böyle bir ifayı kabul etmiş ise, bu borçlunun borçdaşlarının alacaklı karşısındaki sorumlulukları yine sona erer. Hataen ifada bulunan borçlu, kendisine yüklenen asıl edimi yerine getirerek, hataen verdiği şeyi alacaklıdan geri alabilir²⁷⁴.

Borçlulardan birinin ifası sonucunda, diğer borçluların alacaklının tatmin edildiği oranda, alacaklı karşısındaki sorumluluklarının sona ermesi için, ifada bulunan borçlunun hangi niyetle hareket ettiğinin bir önemi yoktur. Borçlu ifada bulunurken, kendisinden başka bir borçlunun varlığından bihaber olsa yahut diğer borçluları kurtarmamaya yönelik bir iradeye sahip olmasa bile sonuç değiştirmez²⁷⁵. Bu sonuç teselsülün yapısından kaynaklanmaktadır, yoksa ifada bulunan diğer borçluların temsilcisi değildir. O sadece kendi borcunu ödemektedir.

Her ne kadar alacaklının kabul zorunluluğu olmasa da, borçlulardan birinin ifa yerini tutan edim yahut ifa yerini tutan temlik ile kendi borcunu yerine getirmesi de mümkündür ve bu durumda da asıl edimin ifasının doğuracağı neticeler doğar. Bu halde diğer borçluların alacaklı karşısındaki sorumluluklarını sona erer²⁷⁶.

²⁷³ Koller, a.g.e., s. 1218; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 913; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 170; Tekinay, a.g.t., s. 81; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 553; Bigat, a.g.m., s. 12; Canyürek, a.g.e., s. 70.

²⁷⁴ Tekinay, a.g.t., s. 81.

²⁷⁵ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 171; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 913; Canyürek, a.g.e., s. 71; Funk, a.g.e., s. 215; Tuhr, a.g.e., s. 799; Akıntürk, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri*, s. 134; Arsebük, a.g.e., s. 1017; Eren, a.g.e., s. 1164; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 781; Tunçomağ, a.g.e., s. 1051; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 315; Bigat, a.g.m., s. 12; Canyürek, a.g.e., s. 71.

²⁷⁶ Koller, a.g.e., s. 1226; Schnyder v.d., a.g.e., s. 767; Schwenzler, a.g.e., s. 477; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 139, 140; Tuhr, a.g.e., s. 799; Tekinay, a.g.t., s. 81; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop,

Alacaklı teklif edilen farklı edimi kabul etmekle, asıl edimi talep etmekten vazgeçmiştir²⁷⁷.

İfa yerine geçen edimin ayıplı çıkması durumunda karşılaşılan problemin çözümünde izlenecek yola ilişkin, öğretide üç farklı çözüm ileri sürülmektedir. Bunlardan ilkinde göre, ifa yerine geçen edim ile ifade bulunan borçlu, B.K. madde 194'te düzenlenen hale benzer bir durum içindedir ve alacaklıya teslim ettiği edimin ayıpsız olduğunu tekeffülde bulunmuş gibidir. Bu yüzden borçlu satıcı, alacaklı ise müşteri gibi addedilmeli, alacaklıya B.K. madde 202'de tanınan, ayıplı malı geri vererek alacağın tekrar doğumu sağlama veya teslim edilen edimin ayıplı olmasından ötürü borçludan tazminat isteme hakları tanınmalıdır. Şayet, alacaklı ayıplı şeyi iade ederse, her bir borçludan olan alacak hakları ve bunlara bağlı kefalet, rehin de yeniden canlanacaktır²⁷⁸.

Diğer bir görüşe göre ise, ifa yerine verilen edimin, kendi başına, asla bir satış teşkil etmez. Ayıplı şeyin teslimi ile birlikte alacaklıya karşı teselsülün parçası olan borç kati olarak sona erecektir ve edimin geri verilerek eski borcun tekrar ihyasının söz konusu olamaz. Buna karşın ilgili borçlunun, eski borcundan farklı, ayıptan doğan sorumluluğuna binaen yeni bir borcunun husule gelir. İfa ile ortadan kalkan kefalet veya rehin mesuliyetinin tekrar tesisi hakkaniyete aykırıdır²⁷⁹. Bu

a.g.e., s. 297; Funk, a.g.e., s. 215; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 852; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 171; Eren, a.g.e., s. 1165; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 553; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 781; Tunçomağ, a.g.e., s. 1050, 1051; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 171; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 345; Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt*, s. 990; Uygur, *Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt*, s. 4216; Bigat, a.g.m., s. 15; Canyürek, a.g.e., s.71; Gürkanlar, a.g.e., s. 87.

²⁷⁷ Tekinay, a.g.t., s. 81; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 171; Canyürek, a.g.e., s. 71; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 171.

²⁷⁸ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 198; Canyürek, a.g.e., s. 72; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 171; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 168.

²⁷⁹ Tuhr, a.g.e., s. 470.

bakımdan, diğer borçluların borçlarının canlanmasının kabulü de aynı çerçevede değerlendirilebilir.

Son bir görüş doğrultusunda ise, ifa yerine geçen edimin ayıplı çıkması halinde borcun değişmesine sebebiyet veren, “yenileme” benzeri bir durum ortaya çıkmaktadır²⁸⁰. Bu halde asıl borç sona erecek, bunun yerine ifa yerine verilen edimin ayıpsız olduğunu tekeffül etmekten doğan yeni bir sorumluluk husule gelecektir. Borçlulardan birinin alacaklı ile arasında yenileme anlaşması yapması durumunda diğer borçlulara sirayet etmesi gereken hükümler ne ise, edimin ayıplı çıkması durumunda da aynı çözüm yolu takip edilecektir. Böylece, diğer borçlular alacaklı karşısında, ayıplı edim tesliminde bulunan borçluya kendi aralarındaki ilişkide borçtan düşen miktar oranınca, kendi borçlarından alacaklı karşısında kurtulacaklardır.

Kanımızca borçlulardan birinin alacaklıya ayıplı bir edim ifasında bulunmuş olması durumunda da, diğer borçluların alacaklı karşısındaki sorumlulukları sona ermeli ve alacaklı diğer borçlulara başvuramamalıdır. Artık sadece ayıplı ifade bulunan borçluyu bağlayan yeni bir sorumluluk vardır. B.K. madde 96’ya dayanarak alacaklı yalnızca kendisine ayıplı edim tesliminde bulunmuş borçluya gidebilmelidir. Aksine bir çözüm yolunun takibi, bu hususta bir kusuru olmayan diğer borçluların hakkaniyete aykırı bir şekilde sorumlu tutulmalarına yol açar. Bunun gibi, kefalet ve rehin sorumluluklarının da tekrar tesisi hakkaniyete aykırıdır. İfa yerini tutmak üzere temlik edilen bir alacağın mevcut olmadığı anlaşılırsa, sorun yine aynı şekilde çözümlenmelidir.

b.Borçlulardan Birinin Takasta Bulunması

Borçlar Hukuku çerçevesince takas, karşılıklı olarak aynı cins alacağa sahip kişilerden birinin irade beyanına dayanan yenilik doğuran ve sonuç doğurması için karşı tarafa varması gerekli olan bir tek taraflı hukuki işlemi ile takas yapacak olanın muaccel alacağı ile karşı alacağın birbirinden çıkarılmasıdır. Takas beyanında bulunulabilmesi için, birbirine muhtaç üç şart gerekmektedir. Bunlar B.K. madde 118 düzenlendiği üzere, alacakların karşılıklı, benzer ve takas beyanında bulunanın

²⁸⁰ Tekinay, a.g.t., s. 84.

alacağının muaccel olmasıdır²⁸¹. Takas beyanında bulunulmadıkça, sadece takas şartlarının gerçekleşmesiyle takas kendiliğinden gerçekleşmez.

Tıpkı ifa gibi, takas da B.K. madde 145 fıkra 1’de ifade edildiği üzere, diğer borçluların alacaklı karşısındaki sorumluluklarını, takas edilen alacak miktarınca sona erdirir. Zira bu halde de, alacaklı tatmin edilmiş kabul olunmaktadır. Her ne kadar, aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin takas dermeyeranında bulunmasından diğer borçlular da faydalanmakta olsalar da, ilgili borçlunun takas dermeyeran edebilme hakkı diğer borçlular için bir fayda sağlamaz. Şöyle ki, ilgili borçlu takas dermeyeranında bulunmak zorunda olmadığı gibi, bu imkân borçdaşları tarafından onun yerine de kullanılamaz²⁸². Öğretide, borçdaşlarından birinin takas dermeyeranında bulunabilme imkânına sahip olması durumunda, teselsül içerisinde yer alan diğer borçlunun, alacaklıya ifada bulunmaktan kaçınabilmesinin mümkün olup olmadığı sorusuna, her bir borçlunun asli borçlu sıfatı ile alacaklı karşısında sorumlu olduklarından bahisle, menfi yanıt verilmektedir²⁸³.

Aralarında teselsül bulunan borçluların, alacaklı karşısında aynı zamanda kısmi alacaklı sıfatını taşıyabilmeleri mümkün olduğu gibi, bu borçlular arasında alacaklı teselsülü husule gelmiş olması da mümkündür. Bu ihtimallerden ilkinde, yani borçluların aynı zamanda kısmi alacaklı vaziyetinde buldukları durumda, takas için aranan şartlar gerçekleştiği takdirde, her bir borçlu ancak bu alacaktan kendi hissesine düşen miktarı takas konusu edebilir. Bu halde diğerleri kendisini yetkili kılmadıkça müşterek alacağın tamamını takas konusu etmesi söz konusu değildir²⁸⁴.

²⁸¹ B.K. madde 118’de her iki alacak için de muacceliyet şartı aransa da, sadece takas beyanında bulunacak olanın alacağının muaccel olmasını aramak kanunun ruhuna uygundur. bkz.: Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 456; Tuhr, a.g.e., s. 670.

²⁸² Büren, a.g.e., s. 96; Schnyder v.d., a.g.e., s. 768; Schwenger, a.g.e., s. 477; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 140; Tekinay, a.g.t., s. 88, 132; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 173; Funk, a.g.e., s. 213; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 454; Tuhr, a.g.e., s. 667, 795; Eren, a.g.e., s. 1159; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 311; Bigat, a.g.m., s. 18; Canyürek, a.g.e., s. 43, 73, 74; Gürkanlar, a.g.e., s. 87, 88.

²⁸³ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 173.

²⁸⁴ Tekinay, a.g.t., s. 88; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 174; Bigat, a.g.m., s. 19.

Borçlular arasında aynı zamanda alacaklı teselsülü bulunduğu takdirde ise, her bir borçlu alacağını gereken şartlar varit ise, yine takas konusu edebilir. Öğretide, bu halde takas dermeyerinde bulunmak isteyen şahsın alacağı ile borcu bir mümaselet arz etmese bile, şayet borçdaşının borcu ile alacağı arasında karşılıklık mevcut ise, yine takas dermeyerinde bulunabileceği kabul olunmaktadır²⁸⁵. Buna gerekçe olarak, B.K. madde 67'de yer alan düzenlemede, borcun bizzat ifa edilmesinde alacaklı menfaati bulunmadıkça, borçlunun borcunun şahsen ifaya mecbur olmaması, gösterilmektedir. Bu görüşe göre, borçdaşının borcunu ödeyen borçlu, aslında aynı zamanda kendi şahsi borcunu da ödemektedir. Zira kendisi de bu ifa sonucu bizzat borcundan kurtulmaktadır. Bu bakımdan ifada bulunan borçlunun borcu alternatif bir borca benzer. Alternatif borçlarda olduğu gibi, bu durumda biri karşı edime benzeyen diğeri ise benzemeyen iki ayrı edimden oluştuğu kabul edilebilecek bir borcun varlığı söz konusu olmaktadır. Ancak yine bu görüş dâhilinde kabul edilmektedir ki, ortada tam manası ile bir alternatif borç mevcut değildir.

Kanımızca bu görüş doğru gözükmemektedir. Teselsül içerisinde yer alan her bir borçlunun borcu birbirinden ayrıdır. Borçlular için, her bir borçlunun borcunun konusu farklı olsa bile, alternatif edimlerden oluşan borçlar söz konusu değildir. B.K. madde 67, borcun üçüncü bir kişi tarafından ifasına izin vermektedir, takas konusu edilmesine değil. Bu bakımdan, takas için gereken şartlar şahsında gerçekleşmemiş borçlunun, diğeri bir borçdaşının sahip olduğu takas hakkını kendi adına kullanması mümkün olmamalıdır.

c.Borçlulardan Birinin Alacaklıyı Temerrüde Düşürmesi

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin alacaklıyı temerrüde düşürmesi sonucunda, bunun diğeri borçlulara etkisi konusunda, alacaklı temerrüdüne tekabül eden B.K. madde 90 ve müteakip maddelerde bir kayıt yer almamaktadır.

²⁸⁵ Tekinay, a.g.t., s. 88, 89; Akıntürk, Mütteselsil Borçluluk, s. 174, 175; Canyürek, a.g.e., s. 70.

Borçlulardan birinin alacaklıyı temerrüde düşürmesinin sonuçlarından tüm borçlular yararlanır²⁸⁶. Alacaklıya yapılacak ifanın, sadece ifade bulunanın değil, diğer borçluların da alacaklı karşısındaki sorumluluklarını sona erdireceğinden hareketle, alacaklının haksız yere ifaya engel olmasının sonuçlarından diğer borçluların da yararlanabileceklerinin, alacaklının diğer borçlulara karşı da mütemerrit olacağıın kabulü hakkaniyete uygun olur.

Alacaklı temerrüdü gerçekleştiği takdirde, artık alacaklı dilediği borçluyu takip etme hakkını yitirir. Bunun sonucunda, diğer borçlulardan ifa talep edemeyeceğinden, ihtarda bulunup diğer bir borçluyu mütemerrit duruma getiremez²⁸⁷. Bunun yanında, yine alacaklı temerrüdü gerçekleştiği takdirde, B.K. madde 91’de düzenlenen tevdi hakkından tüm borçlular, borçları muaccel olmamış olsa dahi yararlanırlar, meğerki borcun sonraki bir tarihte muacceliyet kesbetmesi alacaklı lehine bir durum yaratacak olsun. Keza borçlulardan biri borçlu olduğu şeyi tevdi ettiği takdirde, kendi borcunu sona erdirdiği gibi, diğer borçluların alacaklı karşısındaki sorumluluklarını da nihayete kavuşturur²⁸⁸. Bununla beraber B.K. madde 93’te ifade edildiği üzere, tevdi edilen edimin alacaklı tarafından kabul edilmediği yahut tevdi neticesinde bir rehin hakkı ortadan kaldırılmış olmadığı müddetçe, borçlunun tevdi ettiği şeyi geri alma hakkı mahfuzdur. Bu bakımdan, şayet bu borçlu tevdi ettiği şeyi geri alırsa, kendi borcu ile beraber diğer borçluların alacaklı karşısındaki borçları da yeniden doğar.

²⁸⁶ Koller, a.g.e., s. 1243; Schnyder v.d., a.g.e., s. 771; Schwenger, a.g.e., s. 477; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 141; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 916; Funk, a.g.e., s. 215; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 198; Tekinay, a.g.t., s. 85; Tuhr, a.g.e., s. 802; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 298; Cayürek, a.g.e., s. 100; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 315; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 328; Akıncı, a.g.e., s. 260; Arsebük, a.g.e., s. 1020; Eren, a.g.e., s. 1166; Şenyüz, a.g.e., s. 117; Tunçomağ, a.g.e., s. 1059; Uygur, *Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt*, s. 4229.

²⁸⁷ Tekinay, a.g.t., s. 86; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 298.

²⁸⁸ Koller, a.g.e., s. 1226; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 321; Schnyder v.d., a.g.e., s. 770; Schwenger, a.g.e., s. 477; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 140; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 198; Tekinay, a.g.t., s. 87; Cayürek, a.g.e., s. 100; Tuhr, a.g.e., s. 800; Funk, a.g.e., s. 215; Birsen, a.g.e., s. 425; Eren, a.g.e., s. 1165; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 298, 299; İnan, a.g.e., s. 527; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 781; Tunçomağ, a.g.e., s. 1051; Bigat, a.g.m., s. 16.

Alacaklı temerrüde düştüğü takdirde, B.K. madde 94'te verme borcu dışındaki bir borcun borçlusu için, sözleşmeden dönme imkânı tanınmıştır. Yukarıda değinildiği gibi, aralarından teselsül bulunan borçlular, alacaklıya aynı şeyi borçlanmak zorunda değillerdir²⁸⁹. Buna binaen, aralarında teselsül bulunan borçlulardan biri için yapma borcu söz konusu ise, bu borçlu alacaklı temerrüde düştükten sonra, alacaklı ile arasındaki hukuki ilişkiden dönebilir ve diğer borçluların alacaklı ile aralarındaki ilişki ayakta kalabilir. Diğerleri de bu hakka sahip olsalar dahi sözleşmeden dönmüş sayılacak değildir²⁹⁰. Böyle bir durumda, diğer borçluların borcunda B.K. madde 145 fıkra 2'ye istinaden bir indirim gitmek gerekir. Öğretide verme borçlarında, tevdi ve satış imkânı bulunmuyorsa, B.K. madde 94'ün kıyasen uygulanacağı kabul edilmektedir²⁹¹.

Bu bahiste son olarak, alacaklının borçlandığı karşı edimi ifa etmemesine de değinilmesi gerekir. Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre böyle bir durumda, aralarında teselsül bulunan borçlulardan karşı edimi talep hakkına sahip borçlu, sözleşmeden döndüğünde, tüm borçlular borçlarından kurtulur. Ancak karşı edimle ilgisi bulunmayan aralarında teselsül bulunan borçlular, alacaklının karşı edim borcundan kurtulacağını bile bile borç yüklenmişler ise, borçları sona ermez. Aynı görüş dâhilinde karşı edim birden fazla kişiye borçlanıldığında, aralarında teselsül bulunan bu borçluların ancak ortak hareketleriyle sözleşmeden dönebilecekleri ifade edilmiştir²⁹². Kanımızca, karşı edimi talep hakkı aralarında teselsül bulunan borçlulardan birine ait ise, bu şahsın borç ilişkisinden dönmesinin, diğer borçlulara sirayeti, yine B.K. madde 145 fıkra 2 uyarınca belirlenmelidir.

ç.Borçlulardan Biri İçin Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi

Zamanaşımı süresinin kesilmesinden maksat, B.K. madde 133'te sayılan sebeplerden birinin gerçekleşmesi anına kadar geçen zamanaşımı süresinin ortadan kalkması ve zamanaşımı süresinin en baştan tekrar başlamasıdır. Zamanaşımı süresi,

²⁸⁹ bkz.: yuk. I.Kavram s. 4.

²⁹⁰ Koller, a.g.e., s. 1243; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 915 (Benzer şekilde bu eserde borçlulardan birinin, şartları gösterilmeden sözleşmeden dönebileceği kabul edilmiştir.).

²⁹¹ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 290; Tuhr, a.g.e., s. 549.

²⁹² Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 853. k.g. Serozan, *Sözleşmeden Dönme*, s. 452, 458, 459.

borçlu tarafından borcun ikrar edildiği hususiyle faiz veya mahsuben bir miktar para, rehin veya kefalet verildiği takdirde kesilir. Zamanaşımı süresi alacaklı tarafından ise, dava veya def'i zımında mahkemeye yahut hakeme müracaatla, keza icrai takibat veya iflas masasına müdahale edilmesi ile kesilir²⁹³.

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birine karşı zamanaşımı süresi kesildiği takdirde, B.K. madde 134 fıkra 1'de ifade edildiği üzere, diğer borçlular için de zamanaşımı süresi kesilmiş olur²⁹⁴. Kanunda yer alan böyle bir düzenleme teselsülün mahiyetine ilişkin, çokluk görüşü ile bir uyum göstermemektedir. Zira her borçlunun diğer bir borçdaşından nisbî de olsa bağımsız bir borca sahip oluşu, bu borçların vadelerinin birbirinden farklı olabilmesi ve buna binaen zamanaşımı süresinin işlemesinin ve durmasının ayrı ayrı ele alınabilmesi, bu düzenleme ile aynı doğrultuda değildir. Bu düzenleme, B.K. madde 144'te düzenlenen borçlulardan birinin, borçdaşlarının durumunu ağırlaştıramayacağı prensibine de bir istisna oluşturmaktadır²⁹⁵.

Öğretide B.K. madde 134 metnine de uygun olduğu ileri sürülen bir görüşe göre, bu madde mümkün olduğunca dar yorumlanarak, maddenin tatbik sahası sadece alacaklının yapacağı takiplere özgülenmeli ve borçlulardan birinin fiili ile

²⁹³ Borçlu tarafından zamanaşımı süresinin kesilmesinin, borcu açık bir şekilde tanıma ile vuku bulacağı, zımnî bir tanımının ise zamanaşımı süresini kesmeyeceği yönünde bkz.: Çandarlı, a.g.m., s. 1291.

²⁹⁴ Bu düzenleme, Borçlar Kanunu Tasarısı madde 154'te aynen korunmuştur.

²⁹⁵ Gauch/Schluep, a.g.e., s. 319; Büren, a.g.e., s. 95; Bucher, a.g.e., s. 445; Schnyder v.d., a.g.e., s. 769; Schwenger, a.g.e., s. 476; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 856; Funk, a.g.e., s. 214; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 314; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 203; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 324; Tuhr, a.g.e., s. 798; Akıncı, a.g.e., s. 260; Arsebük, a.g.e., s. 1017; Eren, a.g.e., s. 1160; Kayıhan, a.g.e., s. 236; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 556; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 397; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 787; Tekil, a.g.e., s. 226; Tunçomağ, a.g.e., s. 1047; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, *İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II*, s. 683; Olgaç, *Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, s. 1047; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 911, 912; Uygur, *Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt*, s. 4228; Bigat, a.g.m., s. 36; Çandarlı, a.g.m., s. 1294; Kırca, a.g.m., s. 654. k.g. Martin, a.g.e., s. 179 (Yazar, zamanaşımı süresinin kesilmesinin diğer borçlular açısından borçlanılan miktarı arttırmadığından bahisle, ortada diğer borçluların durumunu kötüleştiren bir durumun olmadığı savunmaktadır.).

diğer borçlulara karşı zamanaşımı süresi kesilmemelidir²⁹⁶. Bu sayede en azından, borçlulardan birinin kendi fiili ile diğer borçlular için de zamanaşımı süresini kesmesine engel olunarak, B.K. madde 144 ile getirilen, borçlulardan birinin kendi fiili ile diğer borçluların durumlarını ağırlaştıramayacağı prensibine aykırılık önlenmiş olur. B.K. madde 134'te geçen “...borcun müşterek borçlulardan birine karşı kat edilmiş olunca...” ifadesindeki “karşı” kelimesinden zamanaşımı süresinin yalnızca alacaklıya dayanan bir sebebe binaen kesilmiş olduğu durumlar anlaşılır. Zira dilbilgisi açısından “borçlulardan birinin kendisine karşı zamanaşımını kesti” gibi bir cümle doğru olamaz. Böylece B.K. madde 134 fıkra 1 faydalı bir hale gelmektedir. Şöyle ki, bu sayede alacaklının borçlulardan her birine ayrı ve masrafları borçlulara yüklenecek olan zamanaşımı süresini kesici işlemler yapmasına gerek kalmaz.

Başka bir görüş doğrultusunda ise, aynı konuda eş değer nitelikte bulunan B.K. madde 144 ile madde 134'ün birbiriyle çelişmesi sonucu, ortada bir hukuk boşluğu oluşmaktadır ve bu boşluğun hâkim tarafından doldurulması gerekir. Hâkim böyle bir durumda alacaklının fiili ile vaki zamanaşımı süresinin kesiminde, bunun diğer borçlulara sirayet etmeyeceğine hükmetmelidir²⁹⁷.

Kanımızca B.K. madde 134 fıkra 1'den, değinilen ilk görüşün aksi yönünde bir sonuç çıkarmak da mümkündür, yani borçlulardan birinin kendi fiili ile zamanaşımı süresini kesmesi durumunda, diğer borçlular için de zamanaşımı süresinin kesileceği sonucuna varılması yanlış değildir. Zira bu halde yine zamanaşımı süresi borçlulardan birine karşı kesilmiş olur ve dilbilgisi açısından da hatalı bir sonuç ortaya çıkmaz. Maddede geçen cümlede, zamanaşımı süresinin borçlulardan birine karşı kesilmesi durumu tasvir edilmektedir, bu durumu kimin

²⁹⁶ Koller, a.g.e., s. 1258; Tekinay, a.g.t., s. 91, 92, 134; Tekinay, **Müteselsil Borçlarda Zamanaşımının Rolü**, s. 169, v.d.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 312; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 995, 1626; Canyürek, a.g.e., s.103; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 204 (Ancak yazar bu sonuca söz konusu maddenin yorumundan ulaşmanın pek kolay olmadığını da ifade etmektedir.).

²⁹⁷ İyimaya, a.g.e., s. 144. Eserde, borçlulardan birinin fiili ile değil, alacaklının fiili ile zamanaşımı süresinin kesildiği durumlarda, diğer borçlulara bu kesilmenin sirayet etmeyeceği ifade edilmiştir. Bu bakımdan, bahsi geçen eserden yapılan bu aktarmada, herhangi bir hatamız yoktur.

yarattığı değil. Borçlulardan biri de kendi eylemi ile kendisine “karşı” zamanaşımı süresinin kesilmesine sebebiyet verebilir. Bu bakımdan biz bir üst paragrafta değindiğimiz görüşe, ilgili düzenlemenin açık lafzı dolayısı ile katılmıyoruz²⁹⁸. Diğer yandan ikinci görüşe de katılmıyoruz, zira B.K. madde 134 ile madde 144 arasında, özel hüküm genel hüküm ilişki vardır. Bu bakımdan, madde 134’ün tercihen uygulanması gerekir.

Bir borçlu için zamanaşımı süresi dolduktan sonra, diğer bir borçlu için devam eden zamanaşımı süresi kesilirse, artık hakkında zamanaşımı süresi dolmuş borçluya zamanaşımı süresinin kesildiği dermeyerinde bulunulamaması lazımdır²⁹⁹. Aksine bir sonuç benimsenmesi kanımızca, hakkaniyete uygun düşmez.

Zamanaşımı süresinin kesilmesinden sonra başlayacak süreye ilişkin B.K. madde 135’te, borç bir senetle ikrar edildiği yahut bir mahkeme hükmü ile sabit olduğu takdirde, yeni zamanaşımı süresinin on sene olacağı düzenlenmiştir. Diğer kesilme sebepleri sonucunda başlayacak yeni süre ise eskisi ile aynı olacaktır³⁰⁰. Aralarında teselsül bulunan borçlular açısından ise, yeniden başlayacak zamanaşımı süresi, her bir borçlu için farklılık gösterebilir. Zamanaşımı süresinin, B.K. madde 135 dışında gösterilen sebeplerden birine binaen kesilmesi durumunda, her bir borçlu için yeniden başlayacak zamanaşımı süresinin, kesilen süre ile aynı olacağı söylenebilir. Buna mukabil, söz konusu maddede geçen sebepler zamanaşımı süresinin kesilmesine vesile olmuş ise, borcunu senet ile ikrar eden veya hakkında sabit bir mahkeme hükmü olan borçlu ile borçdaşları için yeniden başlayacak zamanaşımı süreleri farklı olur. Öğretide, B.K. madde 135 fıkra 2’de düzenlenen bu iki halin birbirinden ayırt edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir³⁰¹. Buna göre, borçlulardan biri borcunu bir senet ile ikrar ederse, B.K. madde 144’te getirilen, borçlulardan birinin kendi fiili borçdaşlarının durumunu ağırlaştırılamayacağı prensibinden hareketle, yeni başlayacak zamanaşımı süresi sadece ikrarda bulunan borçlu için on sene olmalı, borçdaşları için ise yeni süre eski süre ile aynı olmalıdır.

²⁹⁸ bkz.: Feyzioglu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 324, 595; Eren, *a.g.e.*, s. 1160.

²⁹⁹ Tekinay, *a.g.t.*, s. 92; Çandarlı, *a.g.m.*, s. 1292.

³⁰⁰ Tekinay, *a.g.t.*, s. 94; Velidedeoğlu/Özdemir, *a.g.e.*, s. 300; Oğuzman/Öz, *a.g.e.*, s. 477; Feyzioglu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 323; Canyürek, *a.g.e.*, s. 105.

³⁰¹ Tekinay, *a.g.t.*, s. 94, 95.

Buna karşın, zamanaşımı süresi bir mahkeme hükmü ile kesilirse, ortada borçlulardan birinin diğerlerinin durumunu ağırlaştırıcı bir fiili olmadığından, her bir borçlu için yeni zamanaşımı süresi on sene olmalıdır. Kanımızca B.K. madde 135’de geçen her iki sebep için farklı çözüm yolları seyretmeye gerek yoktur. Her iki durumda da, yeni başlayan zamanaşımı süresi sadece borcunu ikrar eden veya hakkında bir mahkeme hükmü alınan borçlu için on sene olur. Diğer borçlular için ise, yeniden başlayacak süre, eski süre ile aynı olmalıdır. Bu çözüm tarzı, her borçlunun birbirinden nisbî de olsa bağımsız bir borcu olduğu yönündeki kabule uygundur.

II. Borçlular Arasındaki Karşılıklı İlişkiler

A. Genel

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin borcunu ifa etmesiyle birlikte rota, alacaklının da devreden çıkmasıyla, borcunu ifa eden borçlu ile borçdaşları arasındaki ilişkiye çevrilmektedir. Bu ilişkide, alacaklının hâkimiyeti olmadığı gibi, herhangi bir şekilde ilişkiye doğrudan müdahalesi de mümkün değildir. Zira kendisinin tatmini sağlanmış ve bir köşeye çekilmesi için artık zaman gelmiştir. Badema husule gelecek ilişki, hisseli bir borç ilişkisi olarak, her bir borçlunun belirli bir oranda, ifada bulunan borçlu karşısında sorumluluğu ile devam edecektir.

Her bir borçlu, her ne kadar alacaklıya kendi borcunu ifa etmekte olsa da, ifada bulunan borçlunun, diğer borçluların alacaklı karşısındaki sorumluluklarını da sona erdirdiğinden hareketle³⁰², B.K. da yapılan ifanın yükünün tüm borçlular arasında prensip itibarıyla ortak olarak paylaşılacağı düzenlenmektedir. Gerçekten borçlular arasındaki ilişkide üzerine düşen miktardan fazlasını alacaklıya ifa eden borçlu, B.K. madde 146 mucibince bu fazlalık oranında diğer borçdaşlarına gidebilecektir. İfade bulunan borçluya bir rücu hakkı tanınmıştır.

Diğer yandan, alacaklıya, borçdaşları arasındaki ilişkide üzerine alması gereken miktardan fazlasını ifa eden borçluya tanınan rücu hakkının kuvvetlendirilmesini ve tam randımanlı olarak kullanılabilmesini sağlayacak şekilde, bir de B.K. madde 147’de rücu hakkı sahibinin ifade bulunduğu miktar

³⁰² Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 207; Canyürek, a.g.e., s. 108.

oranında alacaklının haklarına halef olacağı düzenlenmiştir³⁰³. Bu bakımdan borçlulardan birinin alacaklıya kendi borcunu ifası, diğer borçluları sadece alacaklının takibinden kurtarmakta ancak borçlarına tam olarak son vermemektedir³⁰⁴. Bu borçlar kısmen ifada bulunan borçdaşları karşısında devam etmektedir³⁰⁵.

B.Rücû Hakkı

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan her biri borçlandığı ediminin tamamını alacaklıya ifa etmekle yükümlüdür. Buna karşın, bu kurumun borçluları arasındaki ilişkide durum, genellikle yükün sadece bir borçlu tarafından çekilmesine engel olacak şekilde kendini göstermektedir. B.K. madde 146'daki düzenlemeye göre, borçlulardan her biri alacaklıya yapılan ödemeden, durumdan aksi anlaşılmadıkça, eşit paylarla sorumlu olacaktır. Bu madde şu şekildedir³⁰⁶:

“Borcun mahiyetinden hilâfi istidlâl olunmadıkça, müteselsil borçlulardan her biri alacaklıya yapılan tediye birbirine müsavi birer hisseyi üzerlerine almağa mecburdur ve hissesinden fazla tediye bulunan, fazla ile rücû hakkını haizdir.

³⁰³ Guhl, a.g.e., s. 35; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 327; Bucher, a.g.e., s. 447; Brehm, a.g.e., s. 643; Schnyder v.d., a.g.e., s. 774; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 142; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 207; Canyürek, a.g.e., s. 108, 109, 132; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 207; Tuhr, a.g.e., s. 809; Akıntürk, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri**, s. 138; Acar, a.g.m., Prg. 74; Eren, a.g.e., s. 1163; Göktürk, a.g.e., s. 56, 57; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 398; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 320; Tunçomağ, a.g.e., s. 1065; Kırca, a.g.e., s. 666.

³⁰⁴ Büren, a.g.e., s. 101; Bucher, a.g.e., s. 447; Funk, a.g.e., s. 218; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 320; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 336; Eren, a.g.e., s. 1163; Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, s. 73; Canyürek, a.g.e., s. 16.

³⁰⁵ İfade bulunan borçlunun, alacaklının önceki alacaklarından bağımsız, rücû hakkından doğan yeni alacaklara sahip olacağı yönünde bkz.: Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 1003 v.d., 1630 v.d.; Y. H.G.K. 11.12.1981 E. 1980/10-2268, K. 1981/824 “...salt halefiyet halleri (BK. 109, TTK. 1301) ile temelde bir rücû hakkının varlığını gerektiren halefiyet halleri (örneği SSK. 26/2. maddesi) arasındaki en önemli fark, Birincisinde alacaklıya ait bir hakkın intikal etmesi ikinci halde ise rücû hakkı sahibinin şahsında yeni bir hakkın doğmasıdır...” Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1324.

³⁰⁶ Bu düzenleme Tasarı'nın 166 numaralı maddesi ile korunmuş, uygulanması açısından farklılık gerektirecek bir değişiklik yapılmamıştır. Düzenlemede ifade bulunan borçlunun borçdaşlarına ancak payları oranında gidebileceği daha açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Birinden tahsili mümkün olmayan miktar, diğerleri arasında mütesaviyen taksim olunur.”

Buna göre, borçlulardan birinin alacaklıya ifası, yalnızca bu borçlunun borcunu sona erdirir. Diğer borçluların borçları ise, borçdaşları arasında üzerlerine almaları gereken miktar oranında devam eder.

İfade bulunan borçlunun, borçdaşlarına başvurmak üzere sahip olduğu rüçü hakkının tabii olacağı zamanaşımı süresine ilişkin kanunda açık bir hüküm olmadığından öğretide bu konuda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür³⁰⁷. Görüşlerden

³⁰⁷ Meri Kanun'un aksine, Tasarı'da, rüçü hakkının tabii olacağı zamanaşımı süresine ilişkin açık bir madde yer almaktadır. Nitekim Tasarı'nın 72 numaralı maddesinde, bir haksız fiil sonucu meydana gelen zarardan ötürü tazminat borcu için aralarında teselsül bulunan şahıslardan, alacaklıya ödemede bulunanın sahip olacağı rüçü hakkının, tazminatın tamamının ödenmesi ve birlikte sorumlu olunan kişinin öğrenilmesinden itibaren iki yıl ve her halükarda fiilin işlenmesinden itibaren yirmi yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir. Bununla beraber ilgili maddenin ikinci fıkrasında, tazminatın kendisinden ödenmesi istenilen kişinin, bu durumu birlikte sorumlu olduğu kişilere bildirmek durumunda olduğu, aksi takdirde zamanaşımı süresinin, yapılması gereken bildirimün dürüstlük kuralına göre yapılması mümkün olduğu tarihte, başlayacağı ifade edilmiştir. İki fıkra beraber değerlendirildiğinde görünen odur ki, kendisinden talepte bulunulan borçlu bildirimde bulunmadığında, iki yıllık zamanaşımı süresi tazminatın tamamının ödendiği ve diğer sorumluların öğrenildiği tarihte değil, bu bildirim yapılması gereken tarihte başlayacak ve bildirimde bulunmayan borçlu için zamanaşımı süresi daha erken bir tarihte başlayıp sona erecektir. Bu düzenleme yerinde gözükmemektedir. Zira rüçü alacağı daha doğmadan, zamanaşımı süresi bu hüküm uyarınca başlayabilmektedir. Diğer yandan, gösterilen yirmi yıllık sürenin başlangıcı için aranan olgular da yerinde değildir. Düzenlemede, bu sürenin fiil işlenmesi tarihinden hesap edileceği ifade olunmaktadır. Buna göre, hakkındaki dava yirmi yıl içinde sonuçlanmayan, bir haksız fiil sonucunda tazminat ödeyen sorumlu, diğer sorumlulara rüçü edemeyecektir. Bu durumda rüçü hakkı daha doğmadan bu düzenleme mucibince zamanaşımına uğramaktadır. Son olarak, yine aynı düzenlemede, rüçü hakkına ilişkin zamanaşımı süresinin başlayabilmesi için, tazminatın tamamının ödenmesi şartı aranmıştır. Oysa Tasarı'nın 61 ve 166 numaralı maddelerinde, sorumlular arasındaki ilişkide kendisine düşenden fazlasını ifa edenin, diğerlerine rüçü edebileceği ifade edilmiştir. Bu bakımdan zarar görene, tazminatın tamamını ödemesi de, diğer sorumlular arasındaki ilişkide kendisine düşenden fazlasını ifa eden sorumlu, derhal kullanabileceği bir rüçü hakkına sahip olmakta, ancak Tasarı'nın 72 numaralı maddesine göre zamanaşımı süresi bu hak için başlamamaktadır. İlgili maddeye ilişkin açıklamalar ve eleştiriler için bkz.: Kılıçoğlu, *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler: Rapor*, s. 41, v.d.; Kırcı, *a.g.m.*, s. 669 v.d..

biri doğrultusunda, borçlulardan birinin alacaklıya ifada bulunduktan sonra elde edeceği rüçû hakkının, alacaklının diğer borçlulara karşı sahip olduğu hakkın tabii olduğu zamanaşımı süresi ile aynı olması gerektiği ileri sürülmüştür³⁰⁸. Diğer bir görüş doğrultusunda, borçlulardan birinin yapacağı ifanın diğer borçluları alacaklı takibinden kurtarmasından hareketle sebepsiz zenginleşmeye ilişkin B.K. madde 66'daki bir yıllık sürenin tatbik edilmesi gerektiği ifade edilmiştir³⁰⁹. Üçüncü bir görüş dairesinde ise, rüçû hakkına ilişkin B.K. özel bir düzenleme bulunmadığından B.K. madde 125'teki on senelik genel zamanaşımı süresinin, ifada bulunan borçlunun borçdaşlarına karşı sahip olduğu hakka tatbik edilmesi gerektiği savunulmuştur³¹⁰.

³⁰⁸ Gauch/Schluep, a.g.e., s. 326; Schwenger, a.g.e., s. 480; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 141; Tandoğan, *Mesuliyet Hukuku*, s. 392; Gürsoy, a.g.m., s. 79; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 709; Tuncer, a.g.m., s. 450; Aygün, *Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/*, s. 127.

³⁰⁹ Brehm, a.g.e., s. 646; Hatemi, *Sözleşme Dışı Sorumluluk*, s. 124.

³¹⁰ Gürkanlar, a.g.e., s. 127; Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt*, s. 1006, 1634; 11. H.D. 24.3.2003 E. 2002/10419, K. 2003/2693 "...Müteselsil sorumluların birbirine karşı açacakları rüçû davalarında uygulanacak zamanaşımı süresi konusunda ise, Borçlar Kanununda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bir alacağın doğumuna yol açan borç ilişkisinde özel bir zamanaşımı süresi belirtilmemiş ise, uygulanacak hüküm BK'nun 125. maddesidir. On yıllık zamanaşımı süresi de, müteselsil sorumlunun ödeme yaptığı tarihte başlamaktadır..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2002-10419.htm>, 19 Ekim 2010; Y. 4. H.D. 13.2.2006, E. 2005/1282, K. 2006/1010 "...Taraflar, davalı sıfatı ile yer aldıkları asıl davada; BK' nun 51. maddesi hükmü uyarınca ve zincirleme (müteselsil) olarak sorumlu tutulmuşlardır. Aralarındaki ilişki, eksik teselsülden doğmaktadır. Bu bakımdan, davacının isteminin dayanağı zarar görene yaptığı ödeme nedeniyle, onun haklarına halef olmasından kaynaklanmamaktadır. Şu durumda, zarar gören ile asıl davada sorumlu tutulan arasındaki ilişkiye uygulanan zamanaşımı süresi eldeki rüçû davası yönünden uygulanamaz. Davacının rüçû hakkı, BK'nun 51. maddesinden doğduğuna ve yasaya dayanan bu hak için özel herhangi bir zamanaşımı süresi de belli edilmediğine göre uygulanması gerekli zamanaşımı süresi BK'nun 125. maddesi gereğince 10 yıldır..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-2005-1282.htm>, 19 Ekim 2010; Y. H.G.K. 28.11.1979, E. 978/15-560, K. 1401 "...onların davalılara karşı ileri sürebilecekleri haklarına halef olma imkânına hukuken malik değildir. Bu itibarla, davalılar ile zarar görenler arasındaki esas ilişkiye uygulanan zamanaşımı süresini bu davada uygulanması kabul edilemez. Ayrıca zararın davalıların haksız eylemi sonucu meydana geldiği düşünülerek olayda bir yıllık haksız eylem zamanaşımı süresi uygulanması

Kanımızca alacaklıya ifade bulunan borçlunun, borçdaşlarına başvurmak üzere B.K. madde 146 ve 147'ye dayanan ve kendisine has yapısı olan tek bir hakkı vardır. Bu hak, söz konusu iki maddedeki iki unsurun birleşiminden meydana gelir. Bu bakımdan söz konusu hakkın tabii olacağı zamanaşımı süresi de, bu konuda bir hüküm bulunmadığından, B.K. madde 125'e binaen on sene olmalıdır.

1. İfa Edilen Borcun Yükünün Borçdaşlar Arasında Paylaşımı

Alacaklıya ifade bulunulmasıyla beraber kural olarak³¹¹, elde edilen rüçû alacağı için borçlular arasında teselsül bulunmaz³¹². Alacaklının yerine geçen eski

gerektiği görüşü red olunmalıdır. Çünkü davacı İçişleri Bakanlığı haksız eyleme maruz kalan kişi değildir. Davacının davalılara rüçû isteğinin dayanağı, haksız eylemden doğrudan doğruya zarar görmesi değil, Borçlar Kanununun 51. maddesi gereğince zarardan müteselsilen sorumlu bir borçlu sıfatıyla muhtelif sebeplerin içtimai halindeki rüçû kuralıdır. Davacının rüçû hakkı, Borçlar Kanununun 51. maddesinden doğduğundan (doğduğundan) ve kanuna dayanan bu talep hakkı için özel herhangi bir zaman aşımı süresi belli edilmediğinden davada uygulanması gerekli zamanaşımı süresi Borçlar Kanununun 125. maddesi gereğince 10 yıldır..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1381.

³¹¹ Mal sigortaları açısından T.T.K. madde 1301, deniz sigortaları açısından T.T.K. madde 1361 ile bu kurala istisna getirilmiştir. Bu maddelerde, üçüncü bir kişiye de tazmin ettirilebilecek bir zararın sigortacı tarafından tazmin edilmesi durumunda sigortacının, sigortalının bu üçüncü şahsa karşı olan haklarına halef olacağı hüküm altına alınmıştır. Bu durumda sigortacı zararı tazmin ettiğinde hukuken alacaklının yerine geçmiş olduğundan, B.K. madde 51 gereği aralarında teselsül bulunan şahıslar, borç ifa edilmiş olmasına rağmen, sigortacıya karşı da yine aralarında teselsül olacak şekilde sorumlu olmaktadır.

³¹² Koller, a.g.e., s. 1221, 1222; Fischer v.d., a.g.e., s. 205; Huguenin, a.g.e., s. 231; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 326; Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 283; Bucher, a.g.e., s. 446; Brehm, a.g.e., s. 633, 644; Schnyder v.d., a.g.e., s. 395, 400, 773; Schwenzler, a.g.e., s. 480; Schoop/Müller v.d., a.g.e., s. 65; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 141; Tekinay, a.g.t., s. 154; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 215; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 863; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 173; Arsebük, a.g.e., s. 1025; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 335; Ayan, a.g.e., s. 37; Hatemi, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, s. 124; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 318; Tuhr, a.g.e., s. 808; Hatemi, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Fasiküller 2006-Ekli Metin**, s. 144; Akıncı, a.g.e., s. 261; Akıntürk, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri**, s. 139; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 1000, 1628; Birsan, a.g.e., s. 422; Acar, a.g.m., Prg. 65; Eren, a.g.e., s. 1153, 1162; Kayıhan, a.g.e., s. 237; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 552; Nomer, **Haksız**

borçlu, borçdaşlarına gittiğinde, her birinden ancak üzerlerine düşen kısım oranında talepte bulunabilir, yoksa yeni bir teselsül bağı kurulacak veya her bir borçludan, diğer borçluların da ifa etmesi gereken edim istenebilecek değildir.

Borçluların, kendi aralarındaki ilişkide hangi miktar üzerinden sorumlu olacakları, bir kanun hükmüne veya hâkimin vereceği bir karara binaen yahut da borçluların kendi iradeleri ile kararlaştırdıkları bir paylaşım anlaşmasınca belirlenebilir. Bununla birlikte, ifadan sonra borçlular arasında husule gelecek paylaşım her durumda ayniyet arz etmez. Kimi zaman ifa edilen borcun yükünün, tüm borçlularca eşit olarak veya farklı oranlarda paylaşılarak yüklenilmesi söz konusu olsa da, sadece bir borçlunun tüm yükü omuzlarına alabilmesi de mümkündür.

a.Eşit Hisse Karinesi

Borçlular ifa edilen edim için, ifada bulunan borçluya karşı ne kadarlık bir miktar için sorumlu olacaklarını kararlaştırmadıklarında, borcun niteliğinden paylaşım oranı belirlenemediğinde veya kanunda borçlular arasındaki ilişki için özel bir düzenlemenin yer almadığı durumlarda, devreye kendine B.K. madde 146 fıkra 1’de yer bulmuş, adi karine girecektir. Bu karine doğrultusunda, her bir borçlu eşit paylarla sorumlu olacaktır. Örneğin, A’ya aralarında teselsül olacak şekilde 1,500 lira borçlanan B1 ve B2, kendi aralarındaki ilişkide ne kadarlık bir miktardan

Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi, s. 182; Sungur, a.g.e., s. 409; Tuncer, a.g.m., s. 449; Tunçomağ, a.g.e., s. 1063; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt**, s. 2595; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4235; Gürsoy, a.g.m., s. 66, 79; Kırca, a.g.m., s. 644; Y. H.G.K. 28.11.2007 E. 2007/7-867, K. 2007/890 “Borçlar Kanunu’nun 50 ve 51. maddeleri hükümlerinde düzenlenen müteselsil sorumluluğu kanun koyucunun benimsemesindeki amacı göz önüne alındığında, müteselsil, sorumluluk kuralının, ancak zarar gören tarafından yapılacak istemler yönünden uygulanması gerekmektedir. Kanunda aksine bir hüküm bulunmadığından müteselsil sorumlular arasındaki iç ilişkide müteselsil sorumluluk kuralı uygulanamaz. Müteselsil sorumlulardan birisi tarafından zararın tümünün zarar görene ödenmesi ve ödeme yapan müteselsil sorumlunun Borçlar Kanunu’nun 51/2. maddesi hükmü uyarınca rücu hakkını kullanarak ödediği bedelin tamamını veya kendi kusuruna isabet eden bölümün dışında kalan kısmını diğer haksız fiil sorumlularından istemesi halinde kusur oranına göre paylaşım yapılması gerekir.” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/hgk-2007-7-867.htm>, 15 Ekim 2010.

sorumlu olacakları üzerinde herhangi bir uyuşma daha önceden oluşturmuşlarsa, borcunu tam olarak ifa eden borçlu, diğerinden 750 lira talep edecektir.

b.Eşit Hisse Karinesinin İstisnaları

Borçlular arasında yapılan ifanın eşit olarak yüklenilmesi gibi farklı oranlar ile yüklenilmesi de mümkündür. Böyle bir durumda, alacaklıya ifada bulunmuş borçlu, borçdaşlarından ancak onların üzerlerine alması gereken miktar oranında talepte bulunabilecektir. Örneğin, A'ya aralarında teselsül olacak şekilde B1, B2 ve B3 1,000 lira borçlanmışlardır. Kendi aralarında ise, B1 150 lira, B2 250 lira, B3 ise 600 lira ile sorumludur. B2, alacaklıya 1,000 liralık bir ifada bulunduğu, her bir borçdaşından eşit bir miktarı değil, onların üzerlerine alması gereken miktar olan, B1'den 150 lirayı, B3'ten 600 lirayı talep edecektir. B2 kısmi ifada bulunduğu da, durum aynıdır. Şöyle ki, B2, A'ya 500 liralık bir ifada bulunduğu, 250 lira için borçdaşlarına rücu edebilecektir³¹³. Bu durumda B1'den 125 lira, B3'ten 125 lira değil, bu borçlularının payları oranında, B1'den 50 Lira, B3'ten 200 lira talep edebilecektir³¹⁴. Farklı oranlarla paylaşımın gerçekleşmesi, borçlular arasındaki bir anlaşmadan, kanun veya hâkim hükümden yahut da borcun niteliğinden kaynaklanabilir.

(1).Anlaşmadan Doğan İstisna

Alacaklıya, aralarında teselsül olacak şekilde borçlanan borçlular, aralarındaki ilişkide kimin ne miktar üzerinden sorumlu olacağını kendileri kararlaştırabilirler. Böyle bir durumda, ifadan sonra, her bir borçlu üstlenmiş olduğu miktar oranında, alacaklıya ifada bulunan borçdaşı karşısında sorumlu olacaktır. Her bir borçlunun üstlendiği miktar, bir diğerinden farklı olabilir. Örneğin, A'ya 1,500 lirayı aralarında teselsül olacak şekilde borçlanan B1, B2 ve B3, kendi aralarındaki ilişkide, yapılacak ifa için B1'in 400 lira, B2'nin 500 lira, B3'ün ise 600 lira ile sorumlu olacağını kararlaştırabilirler. Bu halde, B3, A'ya 1,500 liranın tamamını ifa ettikten sonra, borçdaşlarına dönüp, B1'den 400 lira, B2'den ise 500 lira talep edebilir.

³¹³ bkz.: aş. b.Borçlunun Borçdaşları ile Arasındaki İlişkide Kendi Payına Düşenden Fazlasını İfa Etmiş Olması s. 150.

³¹⁴ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 863.

Borçlular, alacaklı karşısında bir anlam ifade etmeyen bu paylaşımı, herhangi bir zaman diliminde kararlaştırabilirler. Bunun, borcun doğumu ile ifası arasındaki bir zamanda kararlaştırılmış olması zaruri değildir, ifadan sonra da paylaşım oranı borçlularca belirlenebilir³¹⁵. Bunun yanında, paylaşım anlaşmasının borçlular arasında varlığını ileri sürebilmek için, sarih bir anlaşmaya ihtiyaç yoktur³¹⁶.

Bir örnek verilecek olursa, B.K. madde 534'te adi şirket ortaklarının, üçüncü bir kişiye birlikte borçlanmaları durumunda, her birinin müteselsilen sorumlu olacağı belirtilmiştir. Ortakların kendi aralarındaki ilişkide, her birinin ne miktarla sorumlu olduğunun tespitinde, şirket sözleşmesine bakılarak, her bir ortağın şirketin kar ve zararına iştirakindeki payı başrol oynayacaktır³¹⁷.

(2).Kanun Yahut Hâkim Hükümünden Doğan İstisna

Borçluların birbirlerine karşı ne oranda sorumlu olacakları kanunda yer alan bir hükümde gösterilmiş olabilir. Örneğin, M.K. madde 681'de mirasçılarının, bölünmesine veya nakline alacaklının izin vermediği tereke borçlarından, aralarında teselsül olacak şekilde sorumlu olacağı; M.K. madde 682'de ise aksi kararlaştırılmadığı takdirde, kendi aralarında terekedeki borçlardan miras payları oranında sorumlu olacakları düzenlenmiştir³¹⁸.

Her bir borçlunun ne oranda sorumlu olacağının kanunda gösterilmesi yerine, bu hususu belirleme görevi kanunda yer alan bir düzenleme ile hâkimin takdirine de bırakılmış olabilir. Örneğin, B.K. madde 50'de birden fazla kimselerin

³¹⁵ Borcun doğumundan önce, doğumu sırasında yahut doğumu ile ifası arasındaki sürede kararlaştırılacağı yönünde bkz.: Canyürek, a.g.e., s. 113, 114. Doğumundan önce yahut doğumu sırasında kararlaştırılabileceği yönünde bkz.: Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 210.

³¹⁶ Tekinay, a.g.t., s. 154; Eren, a.g.e., s. 1162; Tunçomağ, a.g.e., s. 1061; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 165, 173.

³¹⁷ Büren, a.g.e., s. 97; Bucher, a.g.e., s. 446; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 210; Canyürek, a.g.e., s. 114; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 860; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 317; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 315; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 331; Tuhr, a.g.e. s. 803; Tunçomağ, a.g.e., s. 1061; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 917.

³¹⁸ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 210, 211; Canyürek, a.g.e., s. 111, 112; Tunçomağ, a.g.e., s. 1061; Acar, a.g.m., Prg. 59.

birlikte bir zarara sebebiyet vermeleri durumunda, zarardan aralarında teselsül olacak şekilde sorumlu olacakları ve birbirlerine karşı olan rüçü haklarının kapsamının hâkim tarafından karara bağlanacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme mucibince, borçluların kusurlarının derecesi ne olursa olsun, zarar gören şahıs karşısında her biri, zarara ilişkin tazminatın tamamından sorumlu iken, yapılan ifadan kendi aralarında, hakkaniyet çerçevesi içinde kusurlarını da göz önünde tutarak hâkimin belirleyeceği sorumluluk sınırları içerisinde, borçdaşlarına karşı sorumlu olurlar³¹⁹.

Bu hususta B.K. madde 51 fıkra 2'ye de değinilmesi gerekir. Bahsi geçen fıkrada, haksız fiil sonucu meydana gelecek zararın tazmininden sonra, yapılan ifanın yükünün kimin omuzlarında kalacağı gösterilmektedir³²⁰. Düzenlemeye göre,

³¹⁹ Y. 4. H.D. 8.4.2002, E. 2001/13332, K. 2002/4397 "...Rüçü davalarında herkesin kusuru oranında sorumluluğuna karar verilemek gerekirken müştereken ve müteselsilen sorumluluğa karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-2001-13332.htm>, 18 Ekim 2010; Y. 4. H.D. 18.3.2002, E. 2001/12348, K. 2002/3116 "...Davacı, davalıların haksız eylemleri sonucu zarar görmüş olan üçüncü kişilere ödemiş olduğu tazminatın rüçüen tahsilini istemektedir. Kural olarak bu tür davalarda rüçü edilerek kişilerin kusurları belirlenip tazminatın ona göre rüçü edilmesi gerekir..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-2001-12348.htm>, 18 Ekim 2010; Y. 4. H.D. 15.5.1997, E. 1997/1548, K. 1997/5303 "...Kusur, kapsam belirlemede etkin ise de hakkaniyet, onunla birlikte değerlendirilmesi gereken öğelerdendir..." Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 3. Cilt**, s. 2573; Y. 4. H.D. 9.2.1990, E. 12049, K. 1110 "...sorumlu olanların birbirlerine karşı rüçü hakları olup olmadığını yine hâkim takdir ve tayin edecektir. Ancak bu yapılırken yalnız kusurun üstünlüğü prensibi değil, aynı zamanda hakkaniyet de gözetilecektir. Çünkü kusur, rüçü hakkının olup olmadığının ve varsa bunun kapsamının tayininde biricik kıstas değildir..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1362, 1363.

³²⁰ Borçlar Kanunu Tasarısı'nda, B.K. madde 51'de hâkime yardımcı olmak üzere getirilen bu düzenlemeye yer verilmemiştir. Tasarı'nın 61 numaralı maddesinde birlikte sorumluluğun haksız fiilden veya farklı hukuki sebeplerden doğup doğmadığına bakılmaksızın hâkime rüçü ilişkisini düzenlerken yol göstermesi amacıyla tek bir düzenleme yer verilmiştir. Bu ilişki düzenlenirken, mevcut kanunun 50 numaralı maddesindeki esas korunarak, hâkimin bütün durum ve koşulları, özellikle sorumlulardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığını ve yaratılan tehlikenin yoğunluğunu göz önünde bulunduracağı, düzenlenmiştir. B.K. madde 51 fıkra 2'de yer alan düzenlemenin, hâkime yardımcı, son derece mantıklı ve hakkaniyete uygun olduğu, Tasarı'da ise bu

yükü en evvel, haksız fiili işleyen, bundan sonra sözleşme gereği zararı tazmin etmekle yükümlü olan, daha sonra herhangi bir hata yapmamış ve üzerine herhangi bir borç almamış kanunen mesul olan şahıs üstlenecektir. Bir başka ifadeyle bu düzenlemeye göre, borçdaşları arasındaki ilişkide kanunen sorumlu olan, yapılan ifadan diğerlerine karşı sorumlu olmayacak, sözleşme gereği sorumlu olan ise sadece kanunen sorumlu olan borçdaşına karşı sorumlu olacak, haksız fiili işleyen ise alacaklıya yapılan ifanın yükünün tamamını üstlenecektir. Bu sıranın adalet icapları engel olmadıkça, hâkim tarafından değiştirilebileceği ve borçlular arasındaki ilişkide tamamen farklı bir paylaşım oranı belirlenebileceği kabul olunmalıdır³²¹. Diğer yandan, bu düzenleme B.K. madde 51 fıkra 1 gereği aralarında

düzenlemeye yer verilmemesinin doğru olmadığı ve hâkim iş yükünü artıracığı yönünde bkz.: Kılıçoğlu, a.g.m., s. 171, 172.

³²¹ Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 149; Büren, a.g.e., s. 97; Schwenzer, a.g.e., s. 478; Funk, a.g.e., s. 89; Tandoğan, **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, s. 389; Nomer, **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, s. 186; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 711; Belgesay, **Birden Ziyade Kimselerin Muhtelif Sebeplerden Aynı Borçtan Mes'ul Olmaları Halinde Mes'uliyetlerinin Müteselsil Olup Olmadığı**, s. 7633; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 712; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 132; Ataay, **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi**, s. 292; Eren, a.g.e., s. 789; Kaynar, a.g.e., s. 158; Koral, a.g.e., s. 143; Önen, a.g.e., s. 151; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 515; Şenyüz, a.g.e., s. 70; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, s. 874; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 124, 127; Belgesay, **Türkiye Temyiz Mahkemesi ve İsviçre Federal Mahkemesi Kararlarının Analizi**, s. 626; Gürsoy, a.g.m., s. 76; Gürkanlar, a.g.e., s. 107; Kurca, a.g.m., s. 665; Bartu, a.g.m., s. 7637; Tuncer, a.g.m., s. 445. Dürüstlük kuralı bir istisna oluşturmadıkça hâkimin bu düzenlemeyi takip etmesi gerektiği yönünde bkz.: Fischer v.d., a.g.e., s. 210; Brehm, a.g.e., s. 678, 679; Guhl, a.g.e., s. 200; Schnyder v.d., a.g.e., s. 399; Schoop/Müller v.d., a.g.e., s. 66; Tekinay, a.g.t., s. 74; Göktürk, a.g.e., s. 225; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 323; Tunçomağ, a.g.e., s. 606; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 982; Y. 13. H.D. 13.5.1982, E. 1625, K. 3501 "...Değişik nedenlerden ötürü sorumlu olanlar arasındaki iç ilişkiyi düzenleyen yasa koyucu, md. 51/II ile dönmedeki (rücûdaki) sıra yönünden hâkime bir dayanak vermiş, yol göstermiştir. Öte yandan, madde 50'ye yapılan yollama ile hâkime, hakseverlik ve denkseverlik esaslarına göre, sorumlu olan kişilerden her birinin, ötekilerine dönme hakkı olup olmadığını ve dönmenin kapsamını takdir hakkı tanımıştır. Şu da var ki, hâkim takdir hakkını, madde 51/II'deki direktife göre kullanmalıdır. Kural olarak, haksız eylem, sözleşme ve bir yasa hükmü diye yapılan

teselsül bulunan, sorumluluklarının mahiyeti farklı olmayan şahıslar arasında uygulanamaz³²². Bu durumda hâkim, sorumluların birbirlerine ne oranda rücû edebileceğine, yapacağı bir değerlendirme sonrası karar verecektir.

Görülen davada, hâkim rücû ilişkisini, re'sen düzenleyemez³²³. Zira hâkim tarafların talepleri ile bağlıdır.

(3).Borcun Niteliğinden Doğan İstisna

Aralarında teselsül bulunan borçluların, her durumda, alacaklıya yapılan ifayı, kendi aralarında eşit şekilde üstleneceklerinin kabulü, pek çok durumda hakkaniyete aykırı sonuçlar doğmasına sebep olabilirdi. Zira her durumda borçluların, borç ilişkisi içerisindeki alaka ve menfaatleri aynı olmayabilir. Nitekim B.K. madde 146'da borçlular arasında eşit hisse karanesi getirilirken, karinenin

sıraya uyacak, hakkaniyet gerektiriyorsa, hâkim, bu sıradan ayrılabilir...” Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 1011.

³²² Y. 4. H.D. 2.4.2003, E.2002/13432, K. 2003/3965 “Okula gitmek üzere evden çıkarak yol kenarında bulunan telefon direğinin lente teline tutunan küçük Ali Y. elektrik şebekesindeki kaçak elektriğin telefon tellerine değmesi nedeniyle, telefon tellerindeki elektrik akımına kapılarak ölmüştür. Ölenin yakınları tarafından TEDAŞ ve Telekom'a karşı İdare Mahkemesine açılan tazminat davasının kabulüne karar verilmiş, İcra kanalıyla davacı İdare tarafından istenen tazminat miktarının tamamının ödendiği anlaşılmıştır. Olay nedeniyle telefon tellerinin gerekli denetim, yoklama, bakım ve onarım işlerini yerine getirmeyen olay tarihinde sorumlu bakım onarım işlerinin kontrol ve koordinasyonuna tayin edilen mühendis davalı Timur S. (%10), bakım ve onarım ekip başı davalı Osman K. (%5), bakım onarımdan sorumlu davalı müdür yardımcısı Osman Nuri A. (%5) ve sorumlu teknik amir davalı Mehmet Ali Ö. (%5) oranında kusurlu oldukları belirlenmiştir. Dava rücûa ilişkin olduğuna göre sorumluluk davalıların kusurları oranında paylaşılmalıdır. Anılan yön gözetilmeden davalıların müştereken müteselsilen sorumlu tutulmaları usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.” (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-2002-13432.htm>, 15 Ekim 2010.

³²³ Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 147; Brehm, a.g.e., s. 658; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 705; Olgaç, Kazai ve İmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60, s. 857;Y. 4. H.D. 19.11.1968, E. 68/4395, K. 9117 “Haksız eylemden zarar görenin, zarardan müteselsil sorumlu olanlara karşı açtığı dava sonunda sorumlulukları konusunda verilecek hükümden sorumlu olanların birbirlerine karşı rücû hakları olup olmadığına takdir ve rücûun kapsam ve derecesinin belli edilmesi için bu konuda davalılardan birinin istediğinin bulunması gerekir.” Gürsoy, a.g.m., s. 82. k.g. Tuncer, a.g.m., s. 445; Gürkanlar, a.g.e., s. 107.

ancak borcun niteliğinden aksi anlaşılmadığı durumlarda uygulama alanı bulacağı da ifade edilmiştir. Örneğin, sadece arkadaşına yardımcı olmak maksadı ile herhangi bir menfaati söz konusu olmayacak şekilde borç ilişkisine dâhil olmuş bir borçlunun durumu böyledir.

Eşit hisse karinesinin uygulanmasında, hakkaniyete aykırı sonuçların doğacağı ortadaysa, borçlular arasındaki ilişkide, her bir borçlunun sorumluluğu, borç ilişkisinin niteliği incelenerek ve her bir borçlunun bu ilişki içerisindeki konumuna bakılarak anlaşılacak alakasına dayanan bir değerlendirme sonucu belirlenir³²⁴.

2.Rücû Hakkının Kullanımı ve Varlığı İçin Aranılan Şartlar

Teselsül içerisinde yer alan borçlunun, alacaklıya ifada bulunması sonucunda, kendi üzerine düşen miktarı aşan kısım için borçdaşlarına karşı ileri sürmek üzere rücû hakkını kazanacağı, B.K. madde 146'da gösterilmiştir. İfade bulunan borçlu, bu sayede ancak ifa anında borçluluk sıfatı baki bulunan borçdaşlarına rücû edebilmelidir. Bu bakımdan ifadan evvel tediye veya takas dışında bir sebebe istinaden, alacaklı karşısında borcundan kurtulmuş bir borçdaşına ise rücû mümkün olmamalıdır³²⁵. Örneğin, alacaklının ibra ettiği borçdaşa, rücû edilememelidir³²⁶.

³²⁴ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 211, 212; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **a.g.e.**, s. 315; Tekinay, **a.g.t.**, s.155.

³²⁵ Tekinay, **a.g.t.**, s. 108, 160; Y. 4. H.D. 4.10.2007, E. 2006/11591, K. 2007/11606 ve Y. 4. H.D. 19.7.2006, E. 2005/8892, K. 2006/8740 "...Davacı, müteselsil sorumlulardan sürücü hakkındaki davadan feragat ederek diğer sorumlu şirketin hakkındaki davadan feragat edilen sürücüye kusuru oranında rücû hakkını ortadan kaldırmıştır...." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-2006-11591.htm>, 17 Ekim 2010, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-2005-8892.htm>, 18 Ekim 2010. k.g. Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 171; Müller/Schoop v.d., **a.g.e.**, s. 140, 141.

³²⁶ Tekinay, **a.g.t.**, s. 108; Y. 11. H.D. 9.6.2005, E. 2004/9302, K. 2005/5973 "...zarar gören davacı şirketin sigortalısının tazminat sorumlusu zorunlu sigortacıyı ibrasının, poliçe kapsamında kalan davaya konu bedelin mümeyiz davalı işleyen tarafından zorunlu sigortacısından rücûan talep hakkını ortadan kaldırması nedeniyle..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/11hd-2004-9302.htm>, 17 Ekim 2010. k.g. Koller, **a.g.e.**, s. 1234; Gauch/Schluep, **a.g.e.**, s. 325, 326; Büren, **a.g.e.**, s. 98; Bucher, **a.g.e.**, s. 447; Schnyder v.d., **a.g.e.**, s. 772; Schwenger, **a.g.e.**, s. 480, 481;

Alacaklıya ifada bulunan borçlunun sahibi olduğu alacak için zamanaşımı, alacaklıya yapılan ifa ile başlar³²⁷. Kanımızca, bu kural teselsül ister kanundan ister

Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 140, 141; Tuhr, a.g.e., s. 804; Funk, a.g.e., s. 217; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 171; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 918, 920; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 862; Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri**, s. 705; Arsebük, a.g.e., s. 1018, 1022; Ayan, a.g.e., s. 37; Birsen, a.g.e., s. 423; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4229, 4236; Safa Reisoğlu, a.g.e., s. 398; Tunçomağ, a.g.e., s. 1062; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 689; Aygün, “Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51)” /İkinci Bölüm/, s. 113, 117; Gürsoy, a.g.m., s. 74; Eren, a.g.e., s. 1163 (ancak yazar yine aynı sayfada, diğer borçluların da, ibra edilen borçluya düşen hisse oranında borçlarından kurtulacaklarını da ifade etmektedir.); Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 318 (eserde her ne kadar “Alacaklı tarafından yapılmış bir silme (ibra) sonucunda borcundan kurtulmuş olanlar da bu dönüp isteme hakkına sahiptirler.” dense de, bu cümleyi “Alacaklı tarafından yapılmış bir silme (ibra) sonucunda borcundan kurtulmuş olanlar da bu dönüp isteme hakkına muhataptırlar.” şeklinde anlamak gerektiğini düşündüğümüzden, esere bu dipnotta yer verdik.); Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 214, 215 (Yazar, kapsamına diğer borçluların girip girmediği belli olmayan bir ibra anlaşması uyarınca, diğer borçluların ibra edilene kendi aralarındaki ilişkide düşen hisse oranınca borçlarından kurtulacaklarını da ifade etmektedir.); Canyürek, a.g.e., s. 121 (Yazar, borçlulardan birinin ibrasının bu borçluya borçdaşları arasında düşen hisse oranınca, diğer borçluların borçlarından kurtulacaklarını da ifade etmektedir.); Y. H.G.K. 16.6.2004 E. 2004/11-359, K. 2004/366 “...Ancak ibra sözleşmesi borçlular arasındaki iç ilişkiyi etkileyemez, yani ifada bulunmuş olan borçlu ibra edilerek borçtan kurtulan diğer borçluya rücu edebilir.” Meydan/Yapal, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları Cilt 2: 2004-2005**, s. 1397; BGE 133 III 116 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 26 Aralık 2010.

³²⁷ Brehm, a.g.e., s. 645, 646; Schwenger, a.g.e., s. 480; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 215; Funk, a.g.e., s. 217; Canyürek, a.g.e., s. 121; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 318; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 866; Arsebük, a.g.e., s. 1023; Eren, a.g.e., s. 1162; Tuncer, a.g.m., s. 451; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 1003, 1632, 1636; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51)** /İkinci Bölüm/, s. 117, 127; Gürsoy, a.g.m., s. 79; Y. 4. H.D. 22.9.1986, E. 5678, K. 6331 “...üçüncü kişiye ödenmiş olan tazminatın rücu alınması isteği olmasına, bu gibi taleplerde zamanaşımı ödeme gününden itibaren başlayacağına...bu zararın tamamından sorumlu olur ve sorumluluğu zararın kendi kusuru dışında kalan bölümü için diğerleriyle birlikte müteselsildir...” Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1380. Bu alacak için zamanaşımı

sözleşmeden olsun, daima aynıdır. Alacaklıya yapılan bu ifa ile bütün borçlular için işleyen zamanaşımı kesilmekte ve yeniden başlamakta ve ifada bulunan borçlu muaccel bir alacağa sahip olmaktadır.

Rücû hakkının kullanımını için, birbirinin varlığına ihtiyaç duyan bazı şartların vaki olması gerekmektedir. Bunlar, alacaklının tatmin edilmiş olması, ifada bulunan borçlunun borçdaşları arasında üzerine düşenden fazlasını ifada bulunmuş olması, yapılan ifanın geçerli olması ve rücû edilen borçlunun bir kaçınma imkânına sahip olmamasıdır. Aşağıda bu şartlar incelenmiştir.

a.Alacaklının Tatmin Edilmiş Olması

Borçlulardan birinin, borçdaşlarına rücû edebilmesi için aranan ilk şart B.K. madde 146'da ifade edildiği üzere, alacaklının tatmin edilmiş olmasıdır. Söz konusu düzenlemede her ne kadar "tediye" ibaresi geçiyor olsa da, tediye dışında alacaklının tatminin sağlayan diğer yollar, örneğin takas da yine aynı sonucun doğumu için yeterlidir. Maddede, açıkça alacaklıya tediye bulunma şartı arandığından, alacaklının borçlulardan biri aleyhinde mahkeme hükmü elde etmesi, bu borçlu bir rücû hakkı doğurmaz. Şart, alacaklının tatmin edilmiş olmasıdır. Rücû hakkı ancak alacaklı tatmin edildikten sonra doğar.

Alacaklının kısmen tatmin edilmesi de, ifada bulunan borçlu için rücû hakkının doğumunu sağlayabilir. Zira kanunda rücû hakkının kullanılabilmesi için, borçlunun üzerine düşen edimin tamamını yerine getirmek zorunda olduğu ifade edilmemiştir.

b.Borçlunun Borçdaşları ile Arasındaki İlişkide Kendi Payına Düşenden Fazlasını İfa Etmiş Olması

Borçlulardan biri borçdaşlarına başvurabilmek için, alacaklıya borçlandığı edimin tamamını ifada bulunma zorunluluğunda olmasa da, B.K. madde 146'den çıkan anlam uyarınca borçdaşları arasındaki ilişkide üzerine düşen hissedenden fazlasını

süresinin rücû olanağının varlığından haberdar olduğu anda başlayacağı yönünde: Gauch/Schluep, a.g.e., s. 326; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 141.

ifa etmek mecburiyetindedir³²⁸. Borçdaşları arasında zaten üzerine düşen kısım kadar yahut bundan da azını alacaklıya ifada bulunan borçlunun, borçdaşlarına karşı ileri sürebileceği bir rüçû hakkı olmayacaktır. Borçdaşlarının alacaklıya hiç ifada bulunmamış olmaları, sadece bu borçlunun az da olsa, alacaklıya ifada bulunmuş tek borçlu sıfatını taşıması dahi bu durumu değiştirmez³²⁹.

c.İfanın Geçerli Olması

Geçerli bir ifadan kasıt, borçlulardan birinin, teselsülün parçası olarak devam eden borcuna binaen, ifayı kabule izinli alacaklıya veyahut ifayı kabule yetkili kimseye yapacağı ve diğer borçluların da alacaklı karşısındaki sorumluluklarını sona erdiren ifadır. Örneğin alacaklı ehliyetsiz olduğunda veya tasarruf yetkisine sahip olmadığında doğrudan alacaklıya yapılan ifa geçerli değildir. Keza borçlulardan birinin daha önceden ifada bulunması halinde, bundan sonra yapılacak ifa yine geçerli bir ifa olarak addedilmeyecektir³³⁰.

ç.Rüçû Edilecek Borçlunun Kaçınma İmkânına Sahip Olmaması

Borçlulardan birinin alacaklıya ifada bulunduktan sonra borçdaşlarına rüçû edebilmesi için, rüçû edilen borçlunun, bu ilişkiye dair bir savunma sebebine binaen, alacaklıya karşı borcunu ifadan kaçınabilmesini olanaklı kılacak bir savunma gerekçesine sahip olmaması gerekir. Gerçekten böyle bir halde alacaklıya borcunu ifadan imtina edebilen borçlunun, diğer borçluların rüçûuna maruz kalmaması gerekir. Zira bu borçlu, alacaklının ifa talebi ile karşılaştığında bu talebi bertaraf edebilecek durumdadır. Bu halde alacaklıya yapılan ifanın kendisi için faydasız

³²⁸ Borçlulardan birinin, alacaklıya ifada bulduğunda borçdaşlarına da vekaleten ödemede bulunmuş sayılacağı sebebiyle, bunlara rüçû edebileceği yönünde bir görtüş için bkz.: Edgü, a.g.e., s. 132.

³²⁹ Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 134; Akıntürk, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri*, s. 139.

³³⁰ Tekinay, a.g.t., s. 158; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 213, 214; Canyürek, a.g.e., s. 116; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 332; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 316; Aygün, *Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/*, s. 116; Tuncer, a.g.m., s. 450.

olacağı ortadadır³³¹. Bu bakımdan, borçlulardan birinin alacaklıya karşı sahip olduğu hem şahsi hem de müşterek bir savunmayı, ifade bulunan borçluya karşı da kullanabilmelidir³³². Buna mukabil, alacaklıya karşı sahip olunan takas dermeyanında bulunabilme hakkı özellik teşkil eder. Rücû edilen borçlu, bu hakkından ancak alacaklı karşısında yararlanabilir. Kendisine rücû eden borçdaşı karşısında ise, alacaklıya karşı sahip olduğu bu imkândan yararlanamaz³³³. Zira kendisinin karşı alacağı alacaklıdadır, kendisine rücû eden borçdaşında değil. Bu bakımdan, rücû edilen borçlu, kendisine rücû edene, alacaklıya karşı ileri sürebileceği, tüm borçlular için ortak olan savunmaları, alacaklı ile kendi arasında olan teselsülden doğmuş şahsi savunmaları ileri sürebilse de, teselsülden kaynaklanmayan şahsi savunmalarını rücûda bulunan borçluya karşı ileri süremez.

Alacaklının takibine maruz kalan borçlu, B.K. madde 143'te ifade edildiği üzere tüm borçluların alacaklıya dermeyan edebileceği müşterek savunmaları yapmak durumundadır. Sözü geçen maddede, borçlunun bu savunmaları yapmaması durumunda, borçdaşlarına karşı sorumlu olacağının düzenlenmesinden maksat, doğrudan rücû hakkının kaybı olmamalıdır. Böyle bir durumda, müşterek def'ileri ileri sürmede ihmali bulunan borçlu borçdaşlarına başvurduğunda, bu def'iler kendisine karşı ileri sürülebilir. Madde bu anlama gelecek şekilde değerlendirilmelidir. Öğretide müşterek bir savunmanın varlığından, kendisine bir kusur yüklenemeyecek şekilde bihaber olan borçlunun, ifası üzerine borçdaşlarına rücû edemeyeceğini kabul etmenin, hakkaniyete aykırı olacağı ifade edilmektedir. Buna göre ifade bulunan borçlu müşterek savunma sebebinin varlığını bilmiyor ve bilmesi de gerekmiyorsa, borçlunun kendi kusurundan kaynaklanmayan bir sebebe binaen müşterek savunmanın dermeyanı mümkün olmuyorsa, bu borçlunun

³³¹ Tekinay, a.g.t., s. 160.

³³² Tekinay, a.g.t., s. 160. Şahsi savunmlaradan sadece diğer borçluların durumunu kötüleştiren bir davranışla kazanılmamış olanların ileri sürülebileceği yönünde bkz.: Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 862; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 317; Canyürek, a.g.e., s.118. Kanımızca, bu savunmalar da rücû eden borçdaşa karşı ileri sürülebilir. Bu durumda, alacaklının B.K. madde 147 fıkra uyarınca sorumluluğu doğar.

³³³ Tekinay, a.g.t., s. 160, 161.

borçdaşlarına, bir sorunla karşılaşmadan rücu edebilmelidir³³⁴. Müşterek savunmaların dermeyan edilmeden borcun ifası, ifade bulunan borçlu için bir risk taşısa da, şahsi bir savunma sebebinin ileri sürmeden ifade bulunma, hiçbir şekilde, rücu hakkına olumsuz yönde etkide bulunmaz³³⁵. Bu durum borçlu için B.K. madde 143'te ifade edilen şekilde bir sorumluluğunun doğmasına vesile olamaz.

Öğretide rücu hakkının kullanımına engel olacak bir diğer sebep olarak, borçlulardan birinin ifade bulunmasına karşın, bu hususu borçdaşlarına bildirmemesi ve sonrasında borçdaşlardan birinin alacaklıya bir ifade daha bulunması gösterilmekte, bu halde alacaklıya ilk ifade bulunanın rücu hakkını elde edemeyeceği ileri sürülmektedir³³⁶. İfade bulunan borçlunun omuzlarına kanunda

³³⁴ Schnyder v.d., a.g.e., s. 768; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 140; Tekinay, a.g.t., s. 161; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 166, 218; Funk, a.g.e., s. 213; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 313; Tuhr, a.g.e., s. 796; Arsebük, a.g.e., s. 1014; Edgü, a.g.e., s. 129; Eren, a.g.e., s. 1163; Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, s. 75, 76; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 782; Tunçomağ, a.g.e., s. 1045; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 167; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 993, 1001, 1625, 1628; Martin, a.g.e., s. 177; Canyürek, a.g.e., s. 126; Gürkanlar, a.g.e., s. 89. Ortak bir savunmanın, bir diğer borçlunun kusurlu davranışı yüzünden yapılamaması durumunda, bu kusurlu borçluya rücu edebileceği yönünde bkz.: Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 861

³³⁵ Koller, a.g.e., s. 1228; Tekinay, a.g.t., s. 161; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 216, 218; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 851, 861; Feyzioglu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 326; Tuhr, a.g.e., s. 807; Ayan, a.g.e., s. 36; Tunçomağ, a.g.e., s. 1046; Canyürek, a.g.e., s. 126.

³³⁶ Huguenin, a.g.e., s. 231; Guhl, a.g.e., s. 34; Gauch/Schluep, a.g.e., s. 327; Bucher, a.g.e., s. 447; Schnyder v.d., a.g.e., s. 768, 773; Koller, a.g.e., s. 1227; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 142; Tekinay, a.g.t., s. 159; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 214, 219; Funk, a.g.e., s. Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 318; Feyzioglu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 333; Tuhr, a.g.e., s. 796, 808; Arsebük, a.g.e., s. 1014, 1025; Eren, a.g.e., s. 1163; Canyürek, a.g.e., s. 117, 126, 127; Göktürk, a.g.e., s. 56; İnan, a.g.e., s. 529; Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, s. 76; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 790; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 316; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 689; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 174; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 1001; Tunçomağ, a.g.e., s. 1064 (Ancak yazar eserinin, 1045 ve 1046. sayfalarında, borçlulardan birinin omuzlarına alacaklıya ifade bulunmadan önce, borçdaşlarına daha önceden ifadan bulunup bulunmadıkları sormak yönünde M.K. madde 2'ye dayandırdığı bir mükellefiyet yüklemektedir.); Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk**

borçdaşlarını ifadan haberdar etme gibi bir yükümlülük yerleştirilmemiş olsa da, bu sonuca iki farklı çözüm yolu ile ulaşılmaktadır. Bunlardan ilkinde göre, böyle bir durumda M.K. madde 2 gereği ifade bulunan borçlu bu hususu borçdaşlarına bildirmekle yükümlüdür³³⁷. Diğer görüş dâhilinde, kefilin ihbar borcuna ilişkin B.K. madde 498 kıyasen uygulanarak ifade bulunan borçluya bu mükellefiyet yüklenmektedir³³⁸. Kanımızca kefilin ihbar borcuna ilişkin B.K. madde 498'deki düzenlemenin, kıyasen aralarında teselsül bulunan borçluların durumuna tatbiki, bununla beraber M.K. madde 2 ile de aynı sonuca varılması uygun gözükmemektedir. Çünkü teselsülde, her bir borçlu, asli borçlu sıfatı ile alacaklı karşısında sorumlu bulunurken, başkasına ait bir borcun sorumluluğunu üzerine almakta değildir, oysa kefalette kefilin borcu ferî niteliktedir. Asli borçlu sıfatı ile sorumlu birinin, kendi borcunu ödedi diye, bir başkasına bildirimde bulunmasını beklemek veya bildirimde bulunmasını şart koşturmak yerinde gözükmemektedir. Bu bakımdan mükerrer ifade bulunmuş borçlunun değil, alacaklıya ilk ifade bulunmuş borçlunun, rücu hakkını elde edeceğinin kabulü kanımızca daha uygundur. Bununla beraber, borçlulara ifade bulunmadan evvel borçdaşlarına daha önceden ifade bulunup bulunmadıklarını sormaları yönünden M.K. madde 2'ye dayanan bir ödev yüklenebilir³³⁹.

Borçlar Kanunu Genel Hükümler, s. 1055; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4235 (Yazar, böyle bir durumda rücu hakkının tartışmalı bir hal alacağını ifade etmektedir.); Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 119.

³³⁷ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 219; Canyürek, **a.g.e.**, s. 127.

³³⁸ Koller, **a.g.e.**, s. 1227; Huguenin, **a.g.e.**, s. 231; Gauch/Schlupe, **a.g.e.**, s. 327; Bucher, **a.g.e.**, s. 447; Tekinay, **a.g.t.**, s. 159; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 214, 219; Canyürek, **a.g.e.**, s. 117, 127; Arsebük, **a.g.e.**, s. 1014; Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, s. 76; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, **a.g.e.**, s. 316; Uygur, **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, s. 4235; Eren, **a.g.e.**, s. 1163 (Eserde her ne kadar B.K. madde 497 fıkra 2 zikredilse de, madde 498'e işaret edildiğini düşündüğümüzden, yazara bu dipnotta yer verdik.).

³³⁹ İyimaya, **a.g.m.**, s. 138; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 910; Tunçomağ, **a.g.e.**, s. 1046 (Ancak aynı yazar, ifade bulunacak borçluya bu mükellefiyeti

Alacaklının takibine maruz kalan borçlunun, aleyhinde açılan davayı, borçdaşlarına ihbar etmesinin rüçû hakkına bir etkide bulunup bulunmayacağına ilişkin öğretide çeşitli görüşler mevcuttur³⁴⁰. Bunlardan ilkinde göre, hakkında açılan davayı borçdaşlarına ihbar eden borçlu, rüçû hakkını daha emin bir hale getirir ve borçdaşlarına kayıtsız-şartsız rüçû edebilir³⁴¹. Bu durumda, satıcının tekeffülüne ilişkin B.K. madde 190 fıkra 2 kıyasen uygulama alanı bulur. Bunun anlamı, ihbardan sonra ağır ihmali veya kastı olmadan davayı kaybeden borçlu, borçdaşlarına kayıtsız şartsız rüçû edilebilecek ve borçdaşlar bu borçluya bir savunma sebebine dayanarak, üzerlerine düşen payı ifa etmekten kaçınamayacaklardır.

Diğer bir görüşe göre, borçlulardan biri davayı borçdaşlarına ihbar etmediğinde, davada ileri sürmesi gereken müşterek savunma sebeplerini hafif bir kusuru ile de olsa ileri sürmemesi halinde, rüçû hakkına sahip olamayacaktır³⁴². Davayı ihbar ettiği takdirde ise, müşterek savunma sebeplerini ağır ihmali veya hilesi ile ileri sürmediği durumlar hariç olmak üzere, rüçû hakkına halel gelmeyecektir. Bu sonuç H.U.M.K. madde 51'e dayandırılmaktadır. Bu maddede ifade edildiği üzere davayı ihbar eden, üçüncü şahsa karşı artık sadece hilesinden ve ağır kusurunda sorumludur. Buna karşın, alacaklıya karşı şahsi bir savunma sebebine sahip borçlu, kendisine yapılan ihbara rağmen, davaya katılmasa da, kendisine rüçûda bulunan borçdaşına ifadan kaçınabilir.

yüklerken eserinin 1064. sayfasında, ifade bulunan borçlunun bu husustan diğer borçluları haberdar etmemesi ve diğer bir borçlunun bir ifade daha bulunması sonucunda, rüçû hakkını elde edemeyeceğini ileri sürmektedir.).

³⁴⁰ Görüşler için bkz.: Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 861; Tekinay, a.g.t., s. 161 v.d.; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. s. 333, 334; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 317; Canyürek, a.g.e., s.119 v.d.; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 219, 220.

³⁴¹ Tuhr, a.g.e., s. 799, 805; Funk, a.g.e., s. 214; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 314. Rüçû hakkını sağlamlaştıracağı yönünde bkz.: Arsebük, a.g.e., s. 1023; İnan, a.g.e., s. 528.

³⁴² Tekinay, a.g.t., s. 163, 164; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 334; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 784; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 317; Tunçomağ, a.g.e., s. 1061; Canyürek, a.g.e., s. 120.

Son görüş doğrultusunda ise, alacaklının açtığı davanın diğer borçlulara ihbar edilmemesi, rüçû hakkının varlığına herhangi bir şekilde tesirde bulunmaz³⁴³.

Kanımızca borçlulardan birinin, hakkında açılan davayı borçdaşlarına ihbar etmemesi, rüçû hakkının elde edilmesine herhangi bir etkide bulunmamalıdır. B.K. madde 190 fıkra 2'nin kıyasen uygulanacağı görüşüne ilişkin şu eleştiriler getirilebilir: Aralarında teselsül bulunan borçlular açısından B.K.da, alıcı ve satıcı arasındaki ilişkiye benzer bir yapı bulunmamaktadır. Her bir borçlu asli borçlu sıfatı ile sorumlu olup, bizzat kendi borçlandığı edimi yerine getirir. Nasıl ki, borçlulardan biri aleyhine açılan dava sonucunda elde edilecek hükmün diğer borçlulara sirayeti mümkün olmuyor, alacaklı bu hükme dayanarak diğer borçlulara gidemiyorsa, bu davanın borçlular arasındaki ilişkiye sirayeti de aynı şekilde mümkün olmamalıdır. Aralarında teselsül bulunan borçlular açısından kanunda ihbarın diğer bir borçluyu davanın tarafı mertebesine getireceğine dair bir hüküm yer almazken, bu görüş kabul edilirse, davaya taraf olmayan borçluya sirayet edecek bir mahkeme hükmünün varlığı da kabul edilmiş olur. Diğer yandan, yapılan ihbarın, H.U.M.K. madde 51'e binaen, borçlunun hafif kusuruna dayanan sorumluluğunu kaldırması yönündeki görüş de yerinde gözükmemektedir. Zira H.U.M.K. madde 51'de getirilen düzenleme, davayı kaybettiği takdirde, üçüncü bir şahsa rüçû edebilecek dava tarafına ilişkindir. Oysa teselsülde, alacaklının aleyhine açtığı davayı kaybeden bir borçlu, rüçû hakkını derhal elde etmez. B.K. madde 146'dan çıkan anlam uyarınca, rüçû hakkının elde edilebilmesi için, borçlunun ifaya mecbur olduğu yönünde bir hüküm elde edilmesi değil, borcun ifa edilmesi gerekir. Bununla beraber B.K. madde 143'te de, herhangi bir kusur derecelendirmesi yer almamaktadır.

3.Rüçû Hakkının Kapsamı

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin, alacaklıya ifada bulunduktan sonra elde edeceği rüçû hakkının kapsamının çizilmesinde, nelerin rol oynayacağı hususu açıklanması gereken konulardandır. Eski borçlunun rüçû talebine

³⁴³ Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 284; JDT 1932 I 430 "İfada bulunan borçlunun rüçû hakkı, davayı, diğer borçlulara ihbar etmiş olup olmamasından müstakil olarak devam eder." Feyizoğlu, a.g.e., s. 732.

etkide bulunan hususlar, üç başlık altında toplanabilir. Bunlar: Alacaklıya borçlanılan edimin değeri, borca ilişkin işleyen faizler ve ifa için yapılmış masraflardır.

a.Alacaklıya Borçlanılan Edimin Değeri Bakımından

Borçluların hepsi alacaklıya aynı mahiyetteki edimi borçlanmaları durumunda, rücu hakkının kapsamı, ifa edilen borç miktarı üzerinden hesap edilecektir. Örneğin, B1 ve B2 aralarında teselsül olacak şekilde, aralarında borcun nasıl paylaşılacağını kararlaştırmadan, A'ya 1,500 lira borçlandıktan sonra, B1 borcu ifa ettiğinde, borçdaşı B2'ye başvurup, ifada bulunduğu miktarın yarısı olan 750 lirayı isteyebilecektir. Buna mukabil, borçluların her birinin, farklı değerleri olan farklı edimleri borçlanmaları durumunda, problemin çözümü farklılık gösterir. Böyle bir durumda, nasıl ki borçlulardan her biri farklı miktar ile borçlandığında, miktarı en az olan borç için teselsül bağının varlığı kabul ediliyorsa³⁴⁴, borçlulardan ediminin değeri düşük olana göre, rücu edilecek değer belirlenecektir³⁴⁵. Örneğin, A'ya, B1 değeri 20,000 lira olan bir otomobili, B2 ise değeri 10,000 lira olan eski bir tabloyu, aralarında teselsül olacak şekilde, fakat kendi aralarında bir paylaşım oranı belirlemeden borçlanmışlardır. B1, A'ya borcunu ifa ettiğinde, borçdaşı B2'ye başvurup tablonun değerinin yarısı olan 5,000 lirayı talep edebilecektir, yoksa otomobilin değerinin yarısı 10,000 lirayı değil. Bunun yanında şayet B2 borcunu ifa etseydi, o da borçdaşı B1'e tablonun değerinin yarısı oranınca belirlenecek değer üzerinden rücu edebilirdi, yoksa otomobilin değerinin yarısı için değil.

Borçlulardan birinin alacaklıya asıl edimin yerini tutan eda ile borcunu sonlandırması durumunda, borçluların farklı değerde edimler ile borçlanmaları üzerine izlenen çözüm yolunun aynısı izlenir³⁴⁶. İfa yerine verilen edim, borçdaşlarının borçlarına tekabül eden edimlerden daha aşağıda bir değere denk ise,

³⁴⁴ bkz.: yuk. I.Kavram s. 4.

³⁴⁵ Tekinay, a.g.t., s. 165; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 318; Canyürek, a.g.e., s. 123.

³⁴⁶ Rücu edilen borçlunun borçlandığı edim üzerinden, rücu edilecek miktarın belirlenmesi gerektiği yönünde bkz.: Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 862, 863. İfa yerine verilen edimin kıymeti üzerinden, rücu edilecek miktarın belirlenmesi gerektiği yönünde bkz.: Tunçomağ, a.g.e., s. 1062; Uygur, Açıklamalı İctihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt, s. 4236.

rücû edilecek değer, ifa yerine verilen edimin değerine göre belirlenecektir³⁴⁷. Şayet bu edim, borçdaşlarının borçlandığı edimlerin değerinden daha fazlaya tekabül ediyorsa, bu durumda rücû edilecek miktar borçlanılan değeri düşük edim üzerinden hesap edilecektir³⁴⁸. Zira kimse taahhüdünü aşan bir miktar ile sorumlu olmamalıdır.

Öğretide bir görüş doğrultusunda, alacaklı borçlulardan birini asıl borcunun üzerinde bir miktar için takip edip, aleyhinde hüküm elde ettiğinde, takip edilen borçlunun hakkında açılan davayı borçdaşlarına ihbar ettiği ve ağır bir kusuru söz konusu olmadan bu davayı kaybettiği takdirde, rücû hakkının asıl borç üzerinden değil, ifada bulunulan miktar üzerinden hesap edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir³⁴⁹. Kanımızca, bu durumda da kimse taahhüt ettiğinden fazlasını ifaya mecbur olmamalıdır. Bu bakımdan rücû konusunu oluşturacak miktar, yine yukarıda gösterilmiş prensipler çerçevesince belirlenmelidir.

b.Faizler Bakımından

Borçluların her biri için işleyen faizleri ifa eden borçlu, bu faizler için de borçdaşlarından rücû yolu ile talepte bulunabilir³⁵⁰.

Öğretide bir görüş uyarınca, alacaklının borçlulardan birini mütemerrit kılmasından sonra, bu borçluca ödenmiş temerrüt faizlerinden, alacaklı karşısında borçları muaccel hale gelmiş olan diğer borçlulardan, borçlarının muacceliyet tarihi sonrasına tekabül eden kısmın, rücû hakkı kapsamında talep edilebileceği kabul

³⁴⁷ Tekinay, a.g.t., s. 165; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 335; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 216; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 318; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 1002, 1003, 1630; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 918; Aygün, **Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50-51) /İkinci Bölüm/**, s. 118; Canyürek, a.g.e., s. 123.

³⁴⁸ Tekinay, a.g.t., s. 166; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 216.

³⁴⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 318; Canyürek, a.g.e., s. 123, 124; Tekinay, a.g.t., s. 165.

³⁵⁰ Tekinay, a.g.t., s. 166; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 216; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 318; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 174; Canyürek, a.g.e., s. 124; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s.216.

edilmektedir³⁵¹. Bu görüşe göre diğer borçlular, borçdaşlarından biri temerrüde düştüğünde, diledikleri takdirde derhal ifada bulunarak buna engel olabilirler. Böyle bir durumda ifada bulunmamaları, onları kusurlu yapar. Alacaklı tarafından dava edilen borçlu, davada müşterek def'ileri ileri sürmekle yükümlüken, ifanın gecikmesi yüzünden ödemekle mükellef olduğu faizler için borçdaşlarına başvuramayacağını kabulü hakkaniyete uygun düşmez. Bu görüşe şu eleştiriler getirilebilir: Borçlulardan birinin, kendi temerrüdü sonucunda ödeyeceği faizleri borçdaşlarından talep edebilmesi, temerrüdün sonuçlarının sadece ilgili borçlu için doğacağı yönündeki kabule uygun düşmez³⁵². Nasıl ki, alacaklı bu faizleri diğer borçlulardan talep edemiyorsa, temerrüde düşen borçlu da kendi kusurunun sonuçlarına kendi katlanmalı ve bu faizleri borçdaşlarından talep edememelidir. Aksinin kabulü, B.K. madde 144'e de aykırılık teşkil eder. Nitekim bu maddede, borçlulardan birinin kendi fiili ile diğerlerinin durumunu ağırlaştıramayacağı düzenlenmiştir.

Öğretide diğer bir görüş dâhilinde, alacaklıya ifada bulunan borçlunun, yerine getirdiği edimin nakdi kıymeti üzerinden, vekâletli ve vekâletsiz iş görmede iş sahibinin borcuna ilişkin B.K. madde 394 ve madde 413'e kıyasen, faiz talep edebileceği ifade edilmektedir³⁵³. Bu görüşe ise şu eleştiri getirilebilir: İfade

³⁵¹ Tekinayt, a.g.t., s. 166, 167; Canyürek, a.g.e., s. 124; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 318.

³⁵² bkz.: yuk. a.Borçlulardan Birinin Temerrüde Düşmesi s. 89.

³⁵³ Tekinay, a.g.t., s. 167; Tuhr, a.g.e., s. 806; Canyürek, a.g.e., s. 124; Arsebük, a.g.e., s. 1024; Eren, a.g.e., s. 1163; Tunçomağ, a.g.e., s. 1062; Tuncer, a.g.m., s. 450; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler I. Cilt**, s. 1630 Y. 4. H.D. 16.10.2001, E. 2001/5565, K. 2001/9575, "...Bilindiği gibi, rüçü hakkı başkasına ait bir borcu yerine getiren kişinin malvarlığında meydana gelen kaybı gidermeye yönelik tazminat niteliğinde bir talep hakkıdır. Davacının mal varlığındaki eksilme ödeme tarihinde gerçekleştiğine ve istem de bu şekilde olduğuna göre bu paraya ödeme gününden itibaren faiz yürütülmesi gerekir..." (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4hd-2001-5565.htm>, 18 Ekim 2010; Y. 4. H.D. 9.2.1990, E. 12049, K. 1110 "...rüçü hakkı hak sahibi olan kişinin şahsında doğan yeni bir haktır, yani burada alacaklıyı tatmin eden kişi, alacaklının hakkından bağımsız kendi şahsında doğan yeni bir hak elde etmektedir. Bundan çıkan sonuç rüçü hakkının bu hakka sahip olan kişinin şahsında doğduğu anda muaccel olmasıdır. O halde faize, istek gibi ödeme gününden itibaren hümedilmesi gerekirken..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler I. Cilt**, s. 1002; Y.

bulunan borçlu, başkası hesabına iş gören, başkasının borcunu ifa eden kişi kisvesi altında değil, bizzat kendi borcunu yerine getiren kişi konumundadır. Bu bakımdan, teselsül içerisinde yer alan bir borçlunun borcunu ödemesiyle, bir başkasının borcunu ödeyen, B.K. madde 413'e kıyasen faiz talep edebilecek üçüncü kişinin durumu eş değer değildir. Her ne kadar bu ifa, diğer borçluların alacaklı karşısındaki sorumluluklarını sona erdirse de, bu teselsülün yapısından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan ifada bulunan borçlunun başkası hesabına hareket etmekte olduğu kabul edilirse, bu şahsın aynı zamanda B.K. madde 100 gereği yardımcı şahıs olarak da kabul edilmesi ve bu şahsın kusurundan diğer borçluların sorumlu tutulması gerekir. Oysa bu durum yukarıda değinildiği gibi ne teselsülün yapısı ile bağdaşır ne de B.K. madde 144'de düzenlenen, borçlulardan birinin kendi fiili ile diğerlerinin durumunu ağırlaştıramayacağı prensibi ile bağdaşır³⁵⁴.

c.Masraflar Bakımından

Borçlulardan birinin kendi borcunu ifa etmek üzere yaptığı masraflar rücu hakkı kapsamında değerlendirilmelidir. Bu sonuca M.K. madde 2 yolu ile ulaşmak mümkündür. Zira alacaklıya yapılacak ifa sonucunda, diğer borçluların da alacaklı karşısındaki sorumlulukları son bulmaktadır. Beraber borçlu olanlar, birbirlerinin

4. H.D. 24.1.1980, E. 10103, K. 703 "...ödemek zorundak kaldıkları 189.201 liranın (ödeme tarihinden itibaren) işlemiş faizi ile birlikte rücuân tahsiline karar verilmesini istemiştir... O halde bu aşamada çözümlenmesi gereken sorun bu tür davalarda faizin hangi tarihte başlayacağıın tesbiti olmalıdır. Bunun için rücu hakkının ve rücu alacağının ne nitelikte bir hak olduğunun belirlenmesi gerektir... bu hak, bir borçlunun alacaklıyı tatmin ettiği anda doğar ve muaccel olur. Ayrıca borçlunun temerrüde düşürülmesine gerek yoktur... Gerek öğretide ve gerekse uygulamada rücu alacağının tazminat niteliğinde olduğu kabul edildiğine göre, bu alacakla ilgili faizin, tazminat faizi türünde olduğunu da kabul zorundadır...tazminat niteliğinde bulunan rücu hakkı, davalının haksız eyleminden kaynaklandığına ve davacının mal varlığındaki eksilme ödeme gününden gerçekleştiğine (gerçekleştiğine) ve özellikle rücu zamanasını da ödeme günden başlayacağına göre, bu paraya ödeme gününden itibaren faiz yürütülmesi gerekir..." Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1373. Faiz konusuna değinmeden, borçlulardan birinin ifada bulunurken, borçdaşlarından almış olduğu bir vekâlete binaen veya vekaletsiz olarak borçdaşlarının işini görmek üzere hareket ettiği ve rücu hakkının vekâleten veya vekâleti olmaksızın başkası hesabına tasarruftan doğan talep hakkına benzediği yönünde bir görüş için bkz.: Martin, **a.g.e.**, s. 181.

³⁵⁴ bkz.: yuk. **h.Borçlulardan Biri İçin İfanın İmkânsızlığı** s. 120.

edimlerinin alacaklıya sunulmasında gereken masrafların varlığından haberdar olmalılardır. Beraber borçlanmaları da, bu masraflardan sorumlu olacaklarını zımni olarak kabul ettikleri yönünde yorumlanabilmelidir. Rücû hakkı dâhilinde değerlendirilmesini savunduğumuz masraflar, borcun ifası aşamasında, sadece edimin alacaklıya sunulması için gereken masraflardır, yoksa borçlu ile alacaklı arasındaki çekişmeden doğan masraflar, örneğin yargılama masrafları diğer borçlulardan talep edilememelidir.

Öğretide, alacaklının borçlulardan biri aleyhine açtığı davaya ilişkin, borçlulardan birinin yaptığı masrafların, borçdaşlara rücû edildiğinde talep edilip edilemeyeceğine ilişkin farklı görüşler ileri sürülmektedir³⁵⁵. Bu görüşler ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki doğrudusunda, alacaklı tarafından açılan davaya ilişkin masrafların da rücû hakkı kapsamı içinde değerlendirilebileceği savunulmaktadır³⁵⁶. Bu görüş kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilkinde

³⁵⁵ Görüşler için bkz.: Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 217.

³⁵⁶ Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 141; Tuhr, a.g.e., s. 806; Funk, a.g.e., s. 217; Tekinay, a.g.t., s. 170; Canyürek, a.g.e., s. 125; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 335; Arsebük, a.g.e., s. 1017, 1024; Eren, a.g.e., s. 1162, 1163; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 318; Olgaç, **Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, s. 1047; Tuncer, a.g.m., s. 450; Tunçomağ, a.g.e., s. 1062; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 683; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 985, 1630 (Yazar yargılama masraflarının yanı sıra, mahkeme kararlarının kesinleşmeden icraya konulabilmesini gerekçe gösterip, icra giderlerinin de kapsama dahil olması gerektiğini savunmaktadır. Ancak bunun için borçlunun kendi kusurlu davranışı ile alacağın icraya düşmesine sebep olmaması gerektiğini de ifade etmektedir.); Y. 4. H.D. 21.2.1984, E. 469, K. 1592 “...N.O.ın mahkeme kararı kesinleşmeden icraya koyduğu anlaşılmakta olup kesinleşinceye kadar yapılan mahkeme ve icra giderleri ile faiz, rücû tazminatı kapsamına dahildir. Ancak, idare karar kesinleştikten sonra ödemeyi geciktirmişse artan gider ve faiz bakımından kusurludur. Bunu isteyemez. Davacı idarenin sebebiyet vermediği icra giderleri, avukatlık ücreti ve faiz rücû tazminatı kapsamına dahildir...” Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt**, s. 1376; Y. 4. H.D. 6.7.1979, E. 5501, K. 9171 “...Kendi kuruslu davranışı ile işin icraya düşmesine yol açan davacı, kendi savsaması nedeniyle yapılmış icra giderlerini ve hükmün kesinleşmesinden sonra geçen sürenin faizini isteyemez...hükmün kesinleşmesine kadar davacının borcunu ödememesi şeklinde beliren davranışında davacının kusurlu bulunduğu kabul edilemez. Bu akımdan davacı, hükmün

göre, masrafların talep edilebilmesi için, açılan davada, davalı borçlu tüm borçdaşlarını borçlarından kurtarabilecek olguların varlığını dermeyeran etmeli ve bu borçlunun savunması başarı ihtimali göstermelidir. Böyle bir durumda, yargılama masraflarının diğer borçlulardan talep edilebilmesi hakkaniyet gereğidir³⁵⁷. Bir diğer fikre göre ise alacaklının açtığı davada, davalı sıfatını üzerine giymeye mazur kalmış borçlunun, davayı borçdaşlarına ihbar etmesi diğer borçlulardan yargılama masraflarının talep edilmesi için yeterlidir³⁵⁸.

İkinci görüş doğrultusunda ise, borçlulardan biri aleyhinde açılan davanın masraflarının, rüçû hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceği kabul olunmaktadır³⁵⁹. Kanımızca bu görüş ilkinde oranla daha makul gözükmektedir. Alacaklı ile borçlulardan biri arasındaki çekişme, diğer borçluları alakadar etmemelidir. Bu çekişme sonucunda mahkemece verilen karar, nasıl ki diğer borçlulara herhangi bir şekilde sirayet etmiyor ise, bu yargılamaya ilişkin masraflar da diğer borçlulardan talep edilememelidir. Zira bu yargılamanın kendileri açısından bir anlamı yoktur.

4.Borçlulardan Birinin Aczinin Rüçû Aşamasındaki Etkisi

Rüçû hakkını haiz bir borçlu, borçdaşlarından birine başvurduğunda, borçdaşının aczi sebebiyle, alacağını elde edememe riskiyle karşılaşabilir. Alacağını borçdaşından elde edemeyen, alacaklıya ifada bulunmuş borçlunun, ifası üzerine bir de borçdaşının aczinin olumsuz sonuçları ile tek başına karşılaşması, hakkaniyete aykırılık teşkil ederdi. Bununla beraber, alacaklıya ifada bulunmamış borçlular ise adeta bu davranışlarından ötürü ödüllendirilmiş gibi olurdu. Söz konusu olabilecek

kesinleşmesine kadar yapılan icra kovuşturma giderleri avukatlık parası ve faizi dahi davalıdan isteyebilir...” Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt*, s. 1376, 1377.

³⁵⁷ Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 141; Tuhr, a.g.e., s. 806; Funk, a.g.e., s. 217; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 318; Arsebük, a.g.e., s. 1024; Eren, a.g.e., s. 1162; Tunçomağ, a.g.e., s. 1062.

³⁵⁸ Tekinay, a.g.t., s. 170; Arsebük, a.g.e., s. 1017; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 319; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, *İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II*, s. 683; Olgaç, *Kazai ve İlmi İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, s. 1047; Canyürek, a.g.e., s. 125.

³⁵⁹ Koller, a.g.e., s. 1214; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 174.

böyle bir adaletsizliğin kısmen de olsa önüne geçebilmek için, B.K. madde 146 fıkra 2’de, borçluların birinden tahsili mümkün olmayan miktarın, borçlularca eşit olarak paylaşılacağı düzenlenmiştir³⁶⁰.

Her ne kadar söz konusu hüküm, borçluların birinden tahsili mümkün olmayan miktarın diğer borçlularca “*mütesaviyen*” bölüşüleceği şeklinde düzenlenmiş olsa da, rüçû yolu ile tahsil edilemeyen miktarın borçlular arasındaki ilişkide her bir borçlunun üzerine alması gereken hisse oranınca bölüşüleceği kabul edilmelidir³⁶¹. Her durumda eşit oranlarla paylaşmaya gidileceğinin kabulü, borçluların alacaklıya yapılan ifa için kendi aralarında eşit bir paylaşma oranı kabul etmediği durumlarda, adil olmayan sonuçlar doğurabilir. Diğer yandan, madde 146’nın iki fıkrası birbiri ile bir bütünlük teşkil etmektedir. İlk fıkroda, borcun mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça, her bir borçlunun alacaklıya yapılan ifadan eşit

³⁶⁰ Alacaklının, ödenmeyen paydan diğer borçlular ile sorumlu olacağına ilişkin bir görüş için bkz.: Edgü, a.g.e., s. 132.

³⁶¹ Fischer v.d., a.g.e., s. 205; Gauch/Schluep, a.g.e., s. 326; Schnyder v.d., a.g.e., s. 395; Schwenger, a.g.e., s. 480; Schoop/Müller v.d., a.g.e., s. 64; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 141; Elbir, a.g.m., s. 695; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 792; Tekinay, a.g.t., s. 173, 174; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 130, 221, 222; Canyürek, a.g.e., s. 130; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 336; Tuhr, a.g.e., s. 411; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 320; Tekil, a.g.e., s. 228; Uygur, *Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt*, s. 4236; Nomer, *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi*, s. 184; Olgaç, *Kazai ve İlmî İçtihatlar Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, s. 1055; Kırca, a.g.m., s. 667; Gürsoy, a.g.m., s. 66, 79; Kılıçoğlu, *Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet*, s. 77 (Yazar bu eserinde her ne kadar “...borçlulardan birinden elde edilemeyen miktarın diğer borçlular arasında eşit olarak bölüneceği görüşü ileri sürülmüştür. Bu görüşün yanlış olduğunu ilk defa Elbir...tespit etmiştir.” diyerek bizim de savunduğumuz bu görüşü desteklese de, yine bu dipnotta zikredilecek diğer bir eserinde tam aksi istikamette görüş bildirmiştir.); Tunçomağ, a.g.e., 602 (Ancak bu yazar, eserinin 1064. sayfasında tam aksi istikamette açıkça, borçlular arasında farklı bir paylaşma oranının söz konusu olması halinde dahi, tahsili mümkün olmayan miktarın eşit olarak bölüşüleceğini kaleme almaktadır.); Arsebük, a.g.e., s. 598 (Ancak bu yazar, eserinin 1026. sayfasında tam aksi istikamette açıkça, borçlular arasında farklı bir paylaşma oranının söz konusu olması halinde dahi, tahsili mümkün olmayan miktarın eşit olarak bölüşüleceğini kaleme almaktadır.). Borçlular arasında farklı bir paylaşım oranı belirlenmiş olması halinde dahi, birinden tahsil edilemeyen miktarın diğerleri arasında eşit olarak paylaşılacağı yönünde bkz.: Arsebük, a.g.e., s. 1026; Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 555; Tunçomağ, a.g.e., s. 1064; Acar, a.g.m., Prg. 66.

birer hisseyi üzerine alacağı ifade edilmiştir. Bu fıkrada, geçen “*borcun mahiyetinden hilâfi istidlâl olunmadıkça*” ifadesinin ikinci fıkraya da sâri olacağı kabul edilmelidir. Örneğin, aralarında teselsül olacak şekilde, sözleşme ile A’ya 15,000 lira borçlanan borçlular, B1’in borçdaşları arasında üzerine alacağı hisse 7,500 lira; B2’nin, 5,000 lira; B3’ün, ise 2,500 liradır. B1, A’ya ifada bulunduktan sonra, kendi hissesini aşan 7,500 lira için borçdaşlarına rücû ettiğinde, B2’den 5,000 lira B3’ten ise 2,500 lira talep edebilecektir. Şayet B2 acze düşmüş ise, bu durumda B2’ye düşen hisse olan 5,000 lira B1 ve B3 arasında eşit olarak paylaşılmayacak, ilk etaptaki hisse oranlarına göre paylaşılacaktır. Badema, B2’nin hissesinin 3,750 liralık kısmını B1 üstlenecek iken, 1,250 liralık kısmını B3 üstlenecektir. Bunun sonucunda, B1, B3’e rücû ettiğinde, B3 üzerine düşen 1,500 liranın yanı sıra 1,250 lira daha talep edebilecek, yani toplamda 2,750 Lirayı B3’ten tahsil eyleyebilecektir. Yoksa B2’nin hissesinin yarısı olan 2,500 lirayı, B3 üzerine alacak değildir. Bunun gibi, bir zarara birlikte sebebiyet verenlerin birinden, tahsili mümkün olmayan miktar da, diğer borçlular arasında eşit olarak değil, hâkimin tayin ettiği rücû hakkı üzerinden paylaşılmalıdır.

Diğer yandan öğretide, borçlulardan birinden tahsili mümkün olmayan miktarın diğer borçlularca paylaşılabilmesi için, rücû hakkı sahibi borçlunun takipte kusurlu olmaması gerektiği kabul olunmaktadır³⁶². Bu görüş dâhilinde, örneğin usulüne uygun takip yürütülmemiş veya borçluya zamanında müracaat edilmemiş, sonrasında borçlu acze düşmüş ise, bu borçluya düşen hissenin, diğer borçlularca üstlenilmemesi gerektiği savunulmaktadır. Kanımızca rücû hakkına sahip borçlu, borçdaşlarını zarara uğratma kastı taşımadığı müddetçe bu görüşün takip edilmesi uygun gözükmemektedir. Zira borçlulardan biri sahip olduğu rücû hakkını, dilediği zaman diliminde kullanabilir. Bu hakkın konusu alacak, zamanaşımına uğramadığı yahut ortadan kalkmadığı halde, borçlusunun aczi dolayısıyla tahsili mümkün olmadığında, borçlularca üstlenilmelidir.

³⁶² Tuhr, a.g.e., s. 808; Tekinay, a.g.t., s. 171; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 220; Funk, a.g.e., s. 217; Canyürek, a.g.e., s. 129; Oğuzman/ Öz, a.g.e., s. 864; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 318; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 336; Arsebük, a.g.e., s. 1026; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 319; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 174;.

C.Halefiyet

Borçlar Hukuku çerçevesince halefiyet, B.K. madde 109'daki düzenlemeden hareketle, başkasına ait bir borcu ifa eden şahsın, bir kanun hükmüne istinaden alacaklının yerine geçmesi olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyimle, borç ilişkisinin alacaklı tarafının değişmesi ile alacağın ifade bulunan üçüncü kişiye geçmesine halefiyet denmektedir³⁶³. Halefiyet ile beraber, alacağa bağlı fer'i haklar ile önceki alacaklının şahsına bağlı olmayan rüçhan hakları da ifade bulunan üçüncü şahsa geçer. Bununla beraber, evvelki alacaklıya yapılması mümkün savunmalar, yeni alacaklıya karşı da yapılabilir.

Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birinin, alacaklıya ifade bulduktan sonra, rüçû hakkı oranınca alacaklıya halef olacağı B.K. madde 147 fıkra 1'de edilmiştir. Bu düzenleme,

“Rüçû hakkından istifade eden müteselsil borçlulardan her biri, tediye ettiği miktar nispetinde alacaklının haklarına halef olur.”

şeklindedir³⁶⁴. B.K. madde 147 fıkra 1 çerçevesince, alacaklıya halef olan borçlunun durumu, yukarıda verilen açıklamalar ile tam olarak örtüşmemektedir. Bunun sebebi, teselsüldeki halefiyetin, farklılık teşkil etmesinden ileri gelir. Gerçekten teselsülde alacaklıya ifade bulunan borçlu, bir borçdaşının borcunu değil, bizzat kendisine ait bir borcu ifa etmektedir. Bu bakımdan kendisi, B.K. madde 109 anlamında bir üçüncü şahıs olarak kabul edilemez. Bunun yanında, alacaklının diğer borçlular karşısında sahip olduğu hakların, olduğu gibi, ifade bulunan borçluya geçmesi de yine söz konusu değildir. Aksinin kabulü B.K. madde 146'ya aykırılık teşkil eder. Zira B.K. madde 146'ya göre ifade bulunan borçlu, borçdaşlarının her birinden ancak hisselerine düşen payları isteyebilmektedir. Bu bakımdan B.K. madde 147 fıkra 1'de ifade edilen halefiyet, ilk bakışta göze çarpandan biraz daha farklıdır. Borçlulardan biri alacaklıya ifade bulunduğunda, alacaklının diğer

³⁶³ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 206.

³⁶⁴ Borçlar Kanunu Tasarısı'nda bu konuda değişikliğe gidilmemiş, Tasarı'nın 61 ve 167 numaralı maddelerinde, borçdaşlar arasındaki ilişkide üzerine düşenden fazlasını ifa eden borçlunun alacaklıya halef olacağı düzenlenmiştir. Ancak bu hususun, iki ayrı maddede, iki defa ifade edilmesi gereksiz olmuştur. bkz.: Kırca, a.g.m., s. 667; Kılıçoğlu, Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler: Rapor, s. 33; Kılıçoğlu, a.g.m., s. 172.

borçlulardan olan alacak hakları, ifada bulunan borçluya değişikliğe uğradıktan sonra intikal eder. Badema bu borçlar artık kısmi borç olarak varlıklarını sürdürmektedir.

Kanunda halefiyet ile rüçû hakkının kullanımını kolaylaştırmak amacıyla alacaklının sahibi olduğu teminatların B.K. madde 147 ile ifada bulunan borçluya intikali istenmiştir³⁶⁵. Bu teminatların tesis edildikleri alacaktan başka bir alacağa intikali söz konusu değildir³⁶⁶. Aksinin kabulü rehinin, kefaletin fer'i olduğu ilkesine aykırılık teşkil eder. Alacaklının mal varlığında tek kalem halinde bulunan alacaklar, borçlulardan birinin ifası ile değişikliğe uğrayarak, teminatları ile birlikte ifada bulunan borçluya geçer. Yoksa sadece, bu alacakları teminat altına alan fer'i haklar geçecek değildir³⁶⁷.

Alacaklıya ifada bulunan borçlunun, rüçû hakkından ve halefiyetten doğan birbirinden müstakil iki dava hakkının olup olmadığı konusunda, şüphe uyanabilir. Öğretide, bu konuda görüşler birbirinden ayrılmaktadır. İlk görüş doğrultusunda, halefiyet mucibince alacaklının hakları borçluya devredilmiş olduğundan, borçlunun rüçû hakkı ile yarışma halinde olacak bir dava hakkı kazanacağı ileri sürülmektedir³⁶⁸. Bunun aksi doğrultusunda istikamet eden ikinci görüş göre ise, alacaklıya ifada bulunan borçlunun sahibi olduğu rüçû hakkına istinaden elinde bulunan dava hakkından müstakil, sadece halefiyete dayanan ayrı, ikinci bir dava hakkının mevcut değildir³⁶⁹. Bu görüş ilkinde nazaran daha yerinde gözükmektedir.

³⁶⁵ Tekinay, a.g.t., s. 181; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 865; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 336, 337; Tuhr, a.g.e., s. 809; Arsebük, a.g.e., s. 1027; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 998, 1637; Canyürek, a.g.e., s. 132.

³⁶⁶ k.g. Tekinay, a.g.t., s. 181.

³⁶⁷ k.g. Tekinay, a.g.t., s. 181.

³⁶⁸ Huguenin, a.g.e., s. 231; Gauch/Schluep, a.g.e., s. 327; Brehm, a.g.e., s. 643; Tuhr, a.g.e., s. 809; Funk, a.g.e., s. 218; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 320; Arsebük, a.g.e., s. 1027; Bozer, a.g.e., s. 256; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 788; Elbir, a.g.m., s. 690.

³⁶⁹ Tekinay, a.g.t., s. 177, 178; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 555; Tunçomağ, a.g.e., s. 1066; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 177; Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt**, s. 998, 1631, 1632, 1633; Y. H.G.K. 11.12.1981 E. 1980/10-2268, K. 1981/824 "...Halefiyet temelinde bir rüçû hakkının varlığını gerektiriyorsa, rüçû hakkının bir fer'i olup, onun gerçekleşmesini sağlayan bir

Zira B.K. madde 147 fıkra 1’de tanınan halefiyet, olağan bir halefiyet durumundan farklıdır. Düzenlemede, alacaklıya halef olmak için, ifa yetmemekte bunun yanında, bir de rüçû hakkına sahip olma şartı aranmaktadır. Binaenaleyh alacaklıya ifade bulunan borçlu için halefiyet ve rüçû hakkının iç içe geçmesinden mütevellit tek bir dava hakkı söz konusudur. İfade bulunan borçlu her halükarda, borçdaşları ile arasında olan ilişkiye dayanmak mecburiyetindedir. Sonuç olarak, asıl amacı ifade bulunan borçluya, alacaklının sahibi olduğu teminatların devrini sağlayarak, rüçû hakkını güvence altına almak olan B.K. madde 147 fıkra 1’den, ifade bulunan borçlu lehine rüçû hakkı ile yarışan ikinci bir dava hakkının doğduğu kabul edilmemelidir.

Öğretide bir görüş doğrultusunda halefiyetin varlığına binaen, ifade bulunan borçlunun borçdaşlarına rüçû ederken, borçlularla arasındaki ilişkiyi ispat etmesine gerek kalmayacağı, alacaklıya ifade bulunduğunu ispat etmesinin yeterli olacağı ifade edilmektedir³⁷⁰. Buna mukabil diğer bir görüş uyarınca ise, ifa ile alacaklının haklarına halef olunacağı ve borçlular arasındaki ilişkinin ayrıca ispatına gerek kalmadan, yalnızca halefiyete dayanılarak borçdaşlar aleyhine dava ikame edilebileceğinin kabulünün, B.K. madde 147’de halefiyetin tesisi ile ulaşılmak istenen amaca uygun olmayacağı ileri sürülmektedir³⁷¹. Bu görüşe göre, her ne kadar bu durumda da borçlular kendi aralarındaki ilişkiden doğan savunmaları ileri sürebilseler de, sadece ifa ile halefiyetin iktisap edilecek olması, rüçû hakkının var olmadığı durumlarda diğer borçlular açısından bir külfet yüklenilmesi anlamına gelir. Kanımızca da ikinci görüş kabul edilmelidir. Zira B.K. madde 147’ye binaen,

vasıta niteliği taşır. Bir başka ifade ile, böyle hallerde, halefiyetle takviye edilmiş bir rüçû hakkı söz konusudur...” Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt*, s. 1324.

³⁷⁰ Schnyder v.d., a.g.e., s. 774; Tuhr, a.g.e., s. 809; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 224; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 337; Serozan, *İfa İfa Engelleri Haksız Zenginleşme*, s. 362; Canyürek, a.g.e., s. 133; Arsebük, a.g.e., s. 1027; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 792; Uygur, *Açıklamalı İctihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt*, s. 4238; Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt*, s. 1000. Halefiyetin bir sonucu olarak gösterilmeden aynı sonuca ulaşan görüşler bkz.: Gauch/Aeppli/Casanova, a.g.e., s. 283; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 318; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 175.

³⁷¹ Tekinay, a.g.t., s. 177.

halef sıfatının kazanılabilmesi için, maddede de açıkça ifade edildiği üzere, rüçû hakkından istifade edebilen bir borçlunun varlığı söz konusu olmalıdır. M.K. madde 6'da ifade edildiği üzere, kanunda aksine bir düzenleme olmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür. Bu bakımdan, alacaklıya ifade bulunan borçlu önce, borçdaşlarına rüçû edebileceğini ispatlamalıdır ki onlara alacaklının halefi sıfatını da taşıyarak rüçû edebilsin. Yoksa sadece alacaklıya ifade bulunduğu ispatı, yeterli olmamalıdır.

Borçlulardan birinin alacaklıya halef olabilmesi için, borcunun tamamını ifa etmesi gerekmez. B.K. madde 147 fıkra 1'de ifade edildiği üzere, mühim olan, ifade bulunan borçlunun rüçû hakkından istifade edebilecek olmasıdır. Bu da borçdaşları arasında üzerine düşenden fazlası için alacaklıya ifade bulunan borçlu, alacaklının halefi olabileceği anlamına gelir. Böyle bir durumda, alacaklının sahip olduğu teminattan ifade bulunan borçlu da yararlanabilecektir, yani alacaklıya verilen teminat, kısmi ödemediği sonra hem kalan kısım için, hem de rüçû hakkı için güvence oluşturacaktır. Ancak, teminattan öncelikle kimin yararlanacağı, alacaklının mı yoksa ifade bulunan borçlunun mu öncelik sahibi olacağı konusunda bir sorun ortaya çıkabilir. Halefiyetin alacaklı aleyhine kullanılamayacağından hareketle, alacaklının sahip olduğu hakkın, rüçû hakkına üstün geleceği, bu bakımdan teminattan alacaklının ancak tamamen yararlanmasından sonra, ifade bulunan borçlunun yararlanabileceği kabul edilmelidir³⁷². Zira teselsülde her bir borçlu, alacaklı tam olarak tatmin edilene kadar sorumlu kalmaya devam etmektedir. Kısmen ifade bulunmuş borçlu alacaklının elindeki teminattan yararlınsa da, bu borçlu alacaklının takibine maruz kalmaktan henüz kurtulmuş olmadığından, elde edeceği bu istifadeyi alacaklı felce uğratabilecektir.

³⁷² Koller, a.g.e., s. 1224, 1225; Büren, a.g.e., s. 102, 103; Bucher, a.g.e., s. 447; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 865, 866; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 337; Canyürek, a.g.e., s. 133; Tekinay, a.g.t., s. 183; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 223; Tuhr, a.g.e., s. 812; Arsebük, a.g.e., s. 1029; Ayan, a.g.e., s. 37, 38; Eren, a.g.e., s. 1164; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 321; Tunçomağ, a.g.e., s. 1067; Dalamanlı/Kazancı/Kazancı, **İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II**, s. 693; Becker, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, s. 177; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183**, s. 918.

ÜÇÜCÜ BÖLÜM

BORÇLULAR ARASINDA TESELSÜL ve BENZER BORÇ İLİŞKİLERİ

I.Genel

Alacaklı karşısında birden fazla borçlunun birlikte bulunduğu tek durum, teselsül değildir. Kimi yerlerde teselsüle benzemekte olan kimi yerlerde ise teselsülden tamamen ayrılan bu birlikte borçluluk nevilerinin ya da diğer bir ifadeyle benzer borç münasebetlerinin, borçlular arasındaki teselsül ile karşılaştırılması, hem borçlular arasındaki teselsülün daha iyi anlaşılması hem de farklılığının ortaya konulması açısından uygun olur. Aşağıda kısmi borçluluk, elbirliği halinde borçluluk ve bölünmez borçluluk ilişkilerine ve son olarak taşıdığı önem de dikkate alınarak kefalet kurumuna dair temel özellikler verilmiş, borçlular arasında teselsül ile bunların karşılaştırılması yapılmıştır.

II.Kısmi Borçluluk ile Teselsül

Kısmi borçluluğun söz konusu olduğu bir ilişkide de, alacaklı karşısında birden fazla borçlu bulunur, ancak bunlardan her biri alacaklıyı tam olarak tatmin etmekle değil, kısmen tatmin etmekle yükümlüdür. Bu nevi borçluluk, borçlanılan edimin mahiyeti ile yakından ilgilidir. Zira edim mahiyeti itibari ile bölünebilir bir edim olmadığı takdirde, bir kısmi borçluluk ilişkisi söz konusu olmaz. Borçlular arasında teselsül ile kısmi borçluluk arasındaki ilk fark budur. Gerçekten borçlular arasında kurulacak bir teselsül için, borçlanılan edimin mahiyetinin bir etkisi yoktur. Borçluların alacaklıya bölünebilen yahut bölünmesi mümkün olmayan bir edimi borçlanabilmeleri mümkündür³⁷³. Bölünebilir edim niteliğinde ve amacında değişme, değerinde bir azalma meydana gelmeden parçalara ayrılması mümkün olan edim olarak tanımlanabilir ve örnek olarak para borcu gösterilebilir.

Türk ve İsviçre Hukuku açısından, bölünebilen bir edimin borçluları arasında kural olarak teselsül değil, kısmi borçluluk esası caridir³⁷⁴. Borçlular arasında,

³⁷³ Koller, a.g.e., s. 1199, 1200; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 14; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 838.

³⁷⁴ Büren, a.g.e., s. 92, 93; Bucher, a.g.e., s. 441, 443; Gauch/Schluemp, a.g.e., s. 316; Tuhr, a.g.e., s. 778; Tekinay, a.g.f., s. 43; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 14; Acar, a.g.e., s. 118, 155; Tekinay, *Ticari İşlerde Teselsül Karinesi*, s. 511; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 842;

teselsülün meydana gelebilmesi için, yukarıda da değinildiği gibi³⁷⁵, B.K. madde 141'de gösterildiği üzere ya bir kanun hükmünün ya da tarafların bu hususta anlaşmalarının mevcudiyeti gerekir. Bu bakımdan, alacaklının tam olarak tatmininin tüm borçlulara ayrı ayrı izafe edilen bir görev olmadığı kabulü genel kaidedir.

Kısmi borçlulukta borçlulardan her biri beraber borçlandıkları edimin tamamından değil, bu edimden kendi üzerine düşen kısımdan sorumludur. Bu kısmın ne kadar olacağını taraflar kararlaştırabilir. Bu konuda bir anlaşma yoksa halin yorumu sonucunda hakkaniyet gereği bir paylaşım oranı belirlenmelidir. Diğer yandan borçlular, alacaklı karşısında üstlenecekleri kısım ile kendi aralarında üstlenecekleri kısmı farklı belirleyebilirler³⁷⁶.

Kısmi borçluluk açısından önem taşıyan bir diğer nokta, kendini ödemezlik def'i bahsinde gösterir. Gerçekten kısmi borçlulukta, alacaklı kendisine ifa talebiyle gelen ve kendine düşen hisseyi ödemiş kısmi borçluya karşı, diğer borçluların üzerlerine düşen kısmı ifa etmediği gerekçesiyle B.K. madde 81'e dayanarak ödemezlik def'ini ileri süremez³⁷⁷. Buna karşılık diğer bir kısmi borçlu da, kendine düşen hisseyi ifa etmeden, diğer bir kısmi borçlunun ifasını gerekçe gösterip, alacaklıya başvurduğunda bu ödemezlik def'i ile karşılaşabilir. Öğretide kabul edildiği üzere, borçlular arasında teselsülde, alacaklı borçlandığı karşı edimi, borçlulardan birine ifa etmediği takdirde, her bir borçlu ödemezlik def'ine dayanabilir³⁷⁸.

Kısmi borçluluk alacaklıya, aralarında teselsül olan borçluların sağlandığı kadar güvence sağlamaz. Kısmi borçlar birbirlerinden tamamen bağımsızlardır.

Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 292; Funk, a.g.e., s. 211; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 300; Gümüş, a.g.m., s. 311; Ayan, a.g.e., s. 30, 33; Edgü, a.g.e., s. 127; İnan, a.g.e., s. 521; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 544; Gümüş, a.g.m., s. 311; Tunçomağ, a.g.e., s. 1025; Erman, **Müşterek ve Müteselsil Borçluluk ve Borçlulardan Birinin Beraatını Gerektiren Hallerin Diğer Borçlulara Etkisi**, s. 598; Kırca, a.g.m., s. 643; BGE 116 II 707 (Çevrimiçi) http://servat.unibe.ch/dfr/dfr_bgec.html, 25 Aralık 2010.

³⁷⁵ bkz.: yuk. IV. Teselsülün Kaynakları s. 15.

³⁷⁶ Tuhr, a.g.e., s. 779; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 17; Ayan, a.g.e., s. 31; Eren, a.g.e., s. 1151; Tunçomağ, a.g.e., s. 1026.

³⁷⁷ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 18; Arsebük, a.g.e., s. 996.

³⁷⁸ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 855; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 313; Tuhr, a.g.e., s. 795.

Nasıl ki kısmi borçlulardan birinin borcunun sona ermesi diğerini etkilemiyorsa, bir diğer borçlunun borcunu ifa etmemesi, diğer kısmi borçlulara herhangi bir külfet yüklenmesini gerektirmez. Borçlulardan birinin acze düşmesinin neticelerine, kısmi borçlulukta alacaklı katlanmakla yükümlüdür³⁷⁹, oysa teselsülde durum tersidir³⁸⁰. Teselsülde borçluların sorumluluğu alacaklı tam olarak tatmin edilene kadar devam eder ve B.K. madde 146'da gösterildiği üzere, borçlulardan birinden tahsili mümkün olmayan miktar diğerleri arasında paylaşılır.

III.Elbirliği Halinde Borçluluk ile Teselsül

Elbirliği halinde borçluluk, diğer bir birlikte borçluluk nevi olmakla beraber, borçlular arasında, şart olmamakla birlikte, genellikle bir elbirliği ortaklığı bulunan durumlarda söz konusu olan bir birlikte borçluluk çeşididir³⁸¹. Burada da alacaklı karşısında birden fazla borçlu vardır, ancak bu durumda alacaklı alacağını elde etmek için borçluların tümünü takip etmek, ifayı borçluların tümünden birlikte istemek ve borçlular ifayı birlikte yapmak durumundadır. Ortada sadece bir tane borç, borç ilişkisi vardır. Örneğin iştirak halinde mülkiyetin konusu oluşturan bir gayrimenkulün satımı halinde, ortakların mülkiyeti nakil borcu³⁸²; bir müzik grubunun konser verme borcu³⁸³ elbirliği halinde borçluluktur. Bu bakımdan elbirliği halinde borç, genel olarak, borçluların elbirliği halinde maliki buldukları malvarlığına ilişkin ve bu malvarlığından ödenecek borç olarak tanımlanabilir³⁸⁴.

³⁷⁹ Koller, a.g.e., s. 1213; Bucher, a.g.e., s. 440; Tuhr, a.g.e., s. 779; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 17; Velidedeoğlu/Özdemir, a.g.e., s. 310; Feyzioglu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 300; Canyürek, a.g.e., s. 27; Arsebük, a.g.e., s. 997; Ayan, a.g.e., s. 31; Önen, a.g.e., s. 107; Tunçomağ, a.g.e., s. 1026; Funk, a.g.e., s. 211.

³⁸⁰ bkz.: yuk. 4.*Borçlulardan Birinin Aczinin Rücû Aşamasındaki Etkisi* s. 162.

³⁸¹ Benzer şekilde, elbirliği halinde borçluluğun, elbirliği ortaklığının söz konusu olduğu durumlarda varlık bulacağı yönünde bkz.: Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 19, 76; Canyürek, a.g.e., s. 8; Feyzioglu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 297; Tuhr, a.g.e., s. 781; Arsebük, a.g.e., s. 1000; Tekil, a.g.e., s. 224; Tunçomağ, a.g.e., s. 1028.

³⁸² Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 838.

³⁸³ Koller, a.g.e., s. 1202.

³⁸⁴ Elbirliği halindeki borcun, elbirliği halinde malik olunan malvarlığından ve bu malvarlığından ödenecek bir borç olduğu yönünde bkz.: Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 19; Canyürek, a.g.e., s. 8; Arsebük, a.g.e., s. 1000; Tunçomağ, a.g.e., s. 1028.

Durum böyle olmakla beraber Türk Hukuku'nda, alacaklıların menfaatinin korunması, iş ilişkilerinin gerektirdiği hızı ve güveni sağlamak amacıyla, elbirliği ortaklığının bulunduğu durumlarda genellikle borçlular arasında teselsül olacağı kabul edilmektedir³⁸⁵.

Bu yapılan açıklamalara binaen, elbirliği halinde borçluluk ile teselsül arasındaki farklar şöyle gösterilebilir: Elbirliği halinde borçlulukta alacaklı tatminini, herhangi bir borçludan değil, borçluların hepsinden talep etmek durumundadır bunun için ise borçluların tümünü müşterek bir davada veya her bir borçluyu açtığı ayrı davalarla ifaya mecbur ederek sağlayabilir, yani borçluların tümüne müracaat etmesi gerekir³⁸⁶. Oysa teselsülde B.K. madde 142'de belirtildiği gibi alacaklı tatmin edilmesini dilediği borçludan talep edebilir ve bunun için diğer borçluları da takip etmek zorunda değildir. Zira teselsülde alacaklı her bir borçludan nisbî de olsa bağımsız bir alacağa sahiptir. Elbirliği halinde borçlulukta ise alacaklının sadece bir alacağı vardır³⁸⁷.

IV.Bölünmez Borçluluk ile Teselsül

Bölünmez borçluluk tabirinden kasıt, birden fazla şahsın mahiyeti itibariyle bölünemeyen bir edimi borçlanmaları durumunda söz konusu olan ve birlikte borçluluğun bir nevi olan borçluluk ilişkisidir. B.K. madde 69'da taksimi kabul olmayan borç başlığı altında düzenlenmiş olan bu durumda, borçlanılan edimin mahiyeti, tüm ilişkiyi etkilemektedir. Bölünemeyen edim, mahiyetinde ve amacında bir değişiklik meydana gelmeden, değerinde bir eksilme olmadan parçalara ayrılması mümkün olmayan edim olarak tanımlanabilir.

Bölünmez borçlulukta, B.K. madde 69'da ifade edildiği üzere, borçlulardan her biri borçlanılan edimin tamamını ifa ederek alacaklıyı tatmin etmekle

³⁸⁵ bkz.: B.K. madde 534 ve M.K. madde 379.

³⁸⁶ Koller, a.g.e., s. 1201; Huguenin, a.g.e., s. 232; Gauch/Schluep, a.g.e., s. 317; Bucher, a.g.e., s. 454; Schwenger, a.g.e., s. 473; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 20, 77; Tuhr, a.g.e., s. 781; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 838; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 298; Akıncı, a.g.e., s. 258; Ayan, a.g.e., s. 32; Eren, a.g.e., s. 1148; İnan, a.g.e., s. 521; Tunçomağ, a.g.e., s. 1028; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Hukuku Şerhi Madde 110-183*, s. 901.

³⁸⁷ Bucher, a.g.e., s. 452; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 298; Ayan, a.g.e., s. 32.

yükümlüdür. Bununla beraber, halin icabından aksi anlaşılmadıkça ifade bulunan borçlu hisseleri oranında borçdaşlarına rücu edebilecek ve hatta yine bu oranda alacaklının haklarına halef olacaktır. Aralarında teselsül bulunan borçlulardan birine karşı zamanaşımı süresi kesildiğinde, diğer borçlulara karşı da kesileceğini düzenleyen B.K. madde 134, birden fazla kimsenin bölünmesi mümkün olmayan bir edimi beraber borçlanmaları durumunda da uygulama alanı bulur. Tıpkı teselsülde olduğu gibi, bu borçlulukta da borçlulardan birine karşı zamanaşımı süresi kesildiğinde, diğer borçlulara karşı da kesilmiş olmaktadır. Aralarında teselsül bulunan borçlular ile bölünmez bir edimi borçlanan borçlular arasında oldukça büyük bir benzerlik vardır. Öğretide bölünmez borçluluk şekli teselsül olarak isimlendirilmektedir³⁸⁸.

Tüm benzerliklere karşın, Türk Hukuku açısından, sadece bölünemez bir edimin borçlusu olmalarından mütevellit birden fazla borçlu arasında teselsül olduğu kabul edilmemelidir. Zira B.K. açısından bunlar ayrı bir kurum teşkil eder³⁸⁹. Bu iki kurum arasındaki fark şudur: Bölünemez borçlulukta, her bir borçlunun alacaklıyı bir defa da olsa tatmin etme zorunluluğu bizzat edimin mahiyetinden kaynaklanırken³⁹⁰, borçlular arasında teselsülde bu durum bizzat teselsülün yapısından kaynaklanmaktadır.

V.Kefalet ile Teselsül

A.Genel

³⁸⁸ Koller, a.g.e., s. 1200, 1211; Gauch/Schlupe, a.g.e., s. 318; Guhl, a.g.e., s. 29; Bucher, a.g.e., s. 450 (Eserde "formale Solidaritaet" ifadesi değil de, teselsülün bir çeşiti anlamına gelen "Abart der Solidaritaet" ifadesi kullanılmıştır.); Tekinay, a.g.t., s. 40; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 10, 72; Eren, a.g.e., s. 1149; Göktürk, a.g.e., s. 50. Bunun yanında, bölünmez edimin borçluları arasında nitelikçe olmasa bile, fiilen el birliği halinde borçluluğa benzer bir durum bulunduğu yönündeki bir görüş için bkz.: Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 299.

³⁸⁹ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 10, 25, 26, 72. B.K. madde 69'daki halin de teselsül olduğu yönünde bkz.: Koller, a.g.e., s. 1203; Belgin Erdoğan, **Roma Hukuku Dersleri**, İstanbul, Der, 2005, s. 23, 24.

³⁹⁰ Tekinay, a.g.t., s. 41; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 8, 25, 72; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 312; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 839; Göktürk, a.g.e., s. 50; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 324; Tunçomağ, a.g.e., s. 1031; Sungur, a.g.e., s. 406; Çandarlı, a.g.m., s. 1288.

Borçlular arasında kurulan teselsül gibi kefalet de, alacaklı açısından oldukça elverişli bir durum yaratmaktadır. Yüzeysel bir bakış sonucu, alacaklıya ifade bulunmakla yükümlü birden fazla kimsenin bulunması dolayısıyla, birbirine oldukça benzediği söylenebilecek ve uygulamada da sıkça birbiri ile karıştırılan bu iki kurum arasında gerçekte oldukça büyük farklar vardır. Filhakika genelde uygulamada, alacaklıya daha büyük güvence sağlamak amacıyla, borç senetlerinde “*müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu*” ibarelerine yer verilmektedir. Lakin nasıl ki bir şey hem asıl hem fer’i olarak kabul edilemezse, borçluların hem müteselsil kefil olmaları hem de asıl borçlu olmaları mümkün değildir³⁹¹. Uygulamada böyle bir yanılgıya düşülmesinde, kanunun da payı yok değildir. Nitekim müteselsil kefaletle ilişkin B.K. madde 487’de hatalı ve yanıltıcı şekilde, “*kefil, borçlu ile beraber müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu sıfatı ile*” ifadesine yer verilmiştir. Bu maddede, “*müteselsil borçlu*” tabiri geçiyor olsa da aralarında teselsül bulunan borçlulara ilişkin B.K.da yer alan hükümlerin, müteselsil kefalet alanında da uygulama alanı bulacağı sonucu çıkarılmamalıdır, zira asıl borçlu ile kefil arasında alacaklı karşısında bir teselsül bahis mevzu değildir³⁹². Bu düzenlemeden, alacaklının asıl borçluya müracaat etmeden ve rehinleri nakde çevirmeden, doğrudan kefile başvurabileceği anlaşılmalıdır.

Her ne kadar kefalet ile borçlular arasında teselsül birbirinden farklı hukuki kurumlar olsalar da, ifade edildiği gibi, uygulamada birbirine karıştırılmakta, tarafların aralarındaki hukuki ilişkide, hükümlerinden yararlanılmak istenilenin hangisi olduğu anlaşılammamaktadır. Tarafların gerçek iradelerini ortaya çıkarmak üzere çeşitli kıstaslar ortaya konulmuştur. Ortaya konulan ilk kıstas, aynı zamanda

³⁹¹ Tekinay, a.g.t., s. 33; Tekinay, “Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese”, *Adalet Dergisi*, Yıl: 47, Sayı: 7-12, 1956, s. 744; Erlüle, a.g.m., s. 630.

³⁹² Bucher, a.g.e., s. 442; Schnyder v.d., a.g.e., s. 764; Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 138; Seza Reisoğlu, *Türk Kefalet Hukuku*, Ankara, Ajans Türk Matbaası, 1964, s. 70; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 702; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 80; Erlüle, a.g.m., s. 630; İsmet Sungurbey, *Medeni Hukuk Sorunları 4. Cilt*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1980, s. 574; Tunçomağ, a.g.e., s. 1035; Arsebük, a.g.e., s. 1007.

iki kurum arasında bir fark teşkil eden, aslilik-fer'ilik kıstasıdır³⁹³. Gerçekten kefalette kefilin borcu fer'i iken, teselsülde alacaklı karşısında sorumlu olan borçlular asli borçlu sıfatı ile sorumlu olup, borçları da asli borç teşkil eder. Hâkim önüne gelen olayda borçlulardan birinin borcunun diğerinin borcuna bağlı olduğunu gördüğünde kefalet, aksi halde teselsül üzerinde karar kılmalıdır³⁹⁴. Bu kıstas teorik açıdan yeterli görülse de, meydana gelecek somut bir olayda, başlı başına bu kıstasa dayanarak bir sonuca ulaşmak pek de kolay değildir³⁹⁵.

Diğer bir kıstas olarak, menfaat kıstası gösterilmiştir³⁹⁶. Buna göre, alacaklı karşısında sorumlu olan şahıs, üstlenmiş olduğu bu yükümlülük karşısında bizzat bir menfaat elde etmekte ise teselsül, yoksa sadece alacaklıya teminat sağlayarak diğer borçlunun kredisini güçlendirmekte ise kefalet söz konusu olacaktır. Ancak kefil de bir ivaz, menfaat karşılığı sorumluluk altına girebilir ve bu kefaletin yapısına aykırı olmaz. Nitekim uygulamada bankalar aldıkları komisyonlar karşılığında kefil olmaktadır³⁹⁷. Bu bakımdan bu kıstas da başlı başına ayırt edici olarak kabul edilemez.

Yargıtay kararlarında değinilen bir diğer kıstasa göre, teselsülde borçlunun borcu edimi bizzat yerine getirmekken, kefalette kefilin borcu tazminat borcu teşkil

³⁹³ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 72, 73; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 88; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 706; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 315; Erlüle, a.g.m., s. 632.

³⁹⁴ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 73; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 88; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 707; Erlüle, a.g.m., s. 632.

³⁹⁵ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 73; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 88; Erlüle, a.g.m., s. 632.

³⁹⁶ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 75; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 707; Tuhr, a.g.e., s. 791; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 89; Arsebük, a.g.e., s. 1009; Göktürk, a.g.e., s. 53; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 322; Erlüle, a.g.m., s. 633.

³⁹⁷ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 75, 69; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 708, 709; Erlüle, a.g.m., s. 633; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 89.

eder³⁹⁸. Ancak bu kıstas, teselsülde borçluların her birinin borçlandığı edimin aynı olması şart olmadığından³⁹⁹, yanlış neticelere ulaşılmasına neden olabilir⁴⁰⁰.

Değınilen hiçbir kıstas kefalet ile borçlular arasında teselsül arasındaki çizgiyi görölür hale getirmeye, her zaman yetmemektedir. Bu yüzden somut olayda söz konusu iki kurumdan hangisinin mevcut olduğundan emin olunamazsa, kefalete ilişkin hükümlerin koruyucu amacını boşa çıkarmamak amacıyla, sorumlular arasında bir kefalet ilişkisi olduğu yönünde değerlendirme yapılması herhalde daha şayan olur⁴⁰¹.

³⁹⁸ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 74; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 90; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 707; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 315; Erlüle, a.g.m., s. 634; Y. 3. H.D. 22.1.1952 E. 592 K. 666 "Müteselsil borçluluk ile müteselsil kefalet ayrı birer hukuki müessesedir. Kefalet ettiği şahsın vecibesini ifa etmemesi halinde borcun bizza icabını yerine getirmeyi değil, ancak tazminat olarak muayyen bir miktar parayı ödemeyi taahhüt eder. Bu itibarla tazminat mükellefiyetini önlemek için müteselsil kefilin esas borcu doğuran akde mütaalik şahsen yapacağı bir eda yoktur. Zararı ödemekle mükelleftir. Halbuki müteselsil borçlulukta ise, borçlu akdın icabı bulunan borcu bizzat ifa etmeyi taahhüt eder." Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 74; Y. 3. H.D. 6.12.1955 9031/6504 "Taahhütnameden dâvalının müşterek borçlu ve müteselsil kefil olduğu anlaşılmaktadır. Müşterek borçluluğunun mevcut olabilmesi için, tekabül edilen vecibenin her iki borçlu tarafından ifası mümkün olması mümkün olmak lâzımdır. Halbuki adı geçen dâvalının oğlu öğrenci Ali Şahin'in başarısızlıktan dolayı mektepten çıkarıldığı taayyün etmiştir. Dâvalının oğlu gibi mektepte okuması ve öğrenci olan oğlu tarafından ifası gereken vecibeyi bizzat yerine getirmesi mümkün bulunmadığından hâdisede müşterek borçluluk mülhâza edilemez." Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 74; Y. H.G.K. 1.7.1953 3-258/88 "Müteselsil borçlunun bizzat edayı yerine getirme borcuna karşılık müteselsil kefilin bir tazmin borcu vardır." Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 315, 316.

³⁹⁹ bkz.: yuk. I.Kavram s. 4.

⁴⁰⁰ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 74; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 90; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 708; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 316; Erlüle, a.g.m., s. 634, 635.

⁴⁰¹ Guhl, a.g.e., s. 31; Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 69, 75; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: II İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 709; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 315; Sungurbey, a.g.e., s. 578; Erlüle, a.g.m., s. 635; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 91.

B.Farklar

Her iki kurum arasındaki ilk fark, borçların mahiyetine ilişkindir. Kefalette kefilin borcu tali ve fer'i nitelikte olup, B.K. madde 485'te gösterildiği üzere muteberliği asıl borcun varlığına bağlıdır. Kural bu olmakla birlikte bu hususun yine aynı maddede istisnaları gösterilmiştir. Buna göre kefil taahhüdü esnasında, asıl borçlunun ehliyetsiz veya hataya binaen iradesinde sakatlık olduğuna vakıf olduğu takdirde asıl borçlu, sözleşme ile bağlı olmasa bile, kefalet yine de muteber olur. Borçlular arasında teselsülde, borçluların borcu bir diğerininkinden nisbî de olsa bağımsızdır, asli borç teşkil eder. Birinin borcunun muteber olmaması doğrudan diğerinin borcunu da geçersiz hale getirmez⁴⁰². Binaenaleyh teselsülde, her bir borcun muteberliğini ayrı ayrı tespit etmek gerekir. Diğer yandan borçlular alacaklının takibi karşısında aynı hizadlardır. Ancak belirtilmesi gerekir ki, kefilin borcunun talilik vasfı, adi kefalet halinde mevcut iken, müteselsil kefalet halinde ortadan kalkmaktadır.

İkinci bir fark borcun doğumuna ilişkindir. B.K. madde 484'de gösterildiği üzere kefaletin geçerli bir şekilde gerçekleşmesi, aranan yazılı şekil şartına uyulmuş olmasına ve kefilin sorumlu olacağı muayyen miktarın gösterilmesine bağlıdır. Oysa borçlular arasında kurulacak teselsül için bu iki şartın varlığı gerekli değildir⁴⁰³.

Bir diğer fark, borçların ne zaman muacceliyet kesbedeceği ile alakalıdır. B.K. madde 491'den çıkarıldığı üzere, kefilin borcu, asıl borçtan evvel muaccel

⁴⁰² Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 71; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 747; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 87; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 837; Tekinay, a.g.t., s. 36; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: II İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 702, 703, 704; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 315; Arsebük, a.g.e., s. 1012; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 322; Tunçomağ, a.g.e., s. 1035, 1045; Erlüle, a.g.m., s. 640.

⁴⁰³ Müller/Schoop v.d., a.g.e., s. 138; Guhl, a.g.e., s. 31; Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 70; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 749; Tekinay, a.g.t., s. 37; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 85; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 705; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s.314; Göktürk, a.g.e., s. 52; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 323; Erlüle, a.g.m., s. 642, 643.

olmaz. Oysa teselsülde borçlular açısından böyle bir sıralama yoktur ve her bir borç için tamamen ayrı muacceliyet tarihleri belirlenebilir⁴⁰⁴.

Dördüncü bir fark şudur: B.K. madde 501’de ifade edildiği gibi, kefalette borç muaccel olduğunda kefil, her zaman alacaklıyı ifayı kabule yahut kendisini borçtan kurtarmasına zorlayabilir, alacaklı ifayı kabul etmediğinde ise kefil tevdiye bulunmasına gerek kalmadan, kendiliğinden borçtan kurtulur. Teselsülde, borçlulardan birinin alacaklıyı temerrüde düşürmesinden her ne kadar diğer borçlular da yararlanabilse de⁴⁰⁵, alacaklı ifayı kabul etmediğinde, diğer borçlular borçlarından kurtulmazlar⁴⁰⁶.

Beşinci fark, B.K. madde 119’da kefile tanınmış hakta kendisi gösterir. Filhakika kefil asıl borçlunun alacaklıya karşı sahip olduğu takas def’ini kullanamasa da, asıl borçlunun takası dermeyeran etme hakkı devam ettiği müddetçe, alacaklıya ifadan bulunmaktan kaçınabilir. Oysa aralarında teselsül bulunan borçlulardan biri, alacaklı karşısında kullanabileceği bir takas def’ine sahip olsa, bir diğer borçdaşı bu takas def’ini gerekçe gösterip, ifadan kaçamaz⁴⁰⁷.

Başka bir fark, kusur ve temerrüde ilişkindir. Kefil, B.K. madde 490’da hüküm altına alındığı gibi, asıl borçlunun kusurunun ve temerrüdünün kanuni neticelerinden sorumludur. Aksine teselsülde ise, borçlular borçdaşlarının

⁴⁰⁴ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 72; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 748; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 86; Tekinay, a.g.f., s. 37; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 704; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 315; Erlüle, a.g.m., s. 641.

⁴⁰⁵ bkz.: yuk. c.*Borçlulardan Birinin Alacaklıyı Temerrüde Düşürmesi* s. 131.

⁴⁰⁶ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 72; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 751; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 87; Tekinay, a.g.f., s. 39; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 706; Erlüle, a.g.m., s. 644.

⁴⁰⁷ Koller, a.g.e., s. 1226; Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 71; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 747, 748; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 311; Canyürek, a.g.e., s.74, 75; Tekinay, a.g.f., s. 37; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 85.

kusurlarından ve temerrütlerinden sorumlu değildir⁴⁰⁸. B.K. madde 144'te düzenlenen borçlulardan birinin, alacaklı karşısında diğerlerinin durumunu ağırlaştırma yasağı, aksinin kabulüne engel olur⁴⁰⁹.

Yedinci fark, alacaklı karşısında faydalanılabilecek savunmalara dairdir. B.K. madde 497'de ifade edildiği üzere kefil, taahhüdünün mahiyeti ile çatışmadığı müddetçe alacaklı karşısında asıl borçluya ait her türlü savunma imkânından yararlanabilir ve aynı zamanda bu hususta mükelleftir. Oysa teselsülde, borçlulardan biri alacaklıya karşı bir başka borçdaşının sahip olduğu savunmalara dayanamaz. O sadece kendi sahip olduğu şahsi savunmalar ile teselsülün sebep ve mevzuundan ileri gelen savunmalara dayanabilir⁴¹⁰. Buna karşısın teselsülde de borçlu, tıpkı kefil gibi müşterek savunma nedenleri alacaklıya karşı ileri sürmekle mükelleftir⁴¹¹.

B.K. madde 134'te gösterildiği üzere, zamanaşımı kefile karşı kesildiğinde asıl borçluya karşı da kesilmiş olmaz. Bu, başka bir fark olarak telakki edilebilir⁴¹². Teselsülde ise, her ne kadar teselsülün yapısı ile çatışma halinde olsa da,

⁴⁰⁸ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 71; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 747; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 85; Tekinay, a.g.t., s. 36; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 704; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 322; Tekil, a.g.e., s. 225; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 168; Oser/Schönenberger, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Madde 110-183*, s. 912; Erlüle, a.g.m., s. 641.

⁴⁰⁹ bkz.: yuk. *B.Borçluların Alacaklı Karşısındaki Hukuki Durumları ve İşlemleri* s. 78.

⁴¹⁰ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 71; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 747; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 85; Tekinay, a.g.t., s. 37; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: II İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 702, 704; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 315; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 322; Tekil, a.g.e., s. 225; Erlüle, a.g.m., s. 637, 638.

⁴¹¹ bkz.: yuk. *ç.Borçlulardan Birinin Kişisel Savunmalarından Yararlanma İmkânına Sahip Olması* s. 86.

⁴¹² Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 72; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 748; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 87; Tekinay, a.g.t., s. 40; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 705, 706; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II*, s. 315; Erlüle, a.g.m., s. 642.

zamanaşımı borçlulardan birine karşı kesildiğinde diğerlerine karşı da kesilmiş olur⁴¹³. Bununla beraber belirtilmesi gerekir ki, kefalette de, B.K. madde 134 uyarınca, zamanaşımı asıl borçluya karşı kesilince, kefile karşı da kesilmiş olur.

Kefalette kefilin borcu B.K. madde 113 ve 492 gereği, asıl borç herhangi bir şekilde sona erdiğinde, sona erer. Bu kefilin borcunun fer'i niteliğinin doğal sonucudur. Oysa teselsülde borçlulardan birinin borcu sona erdiğinde, her durumda diğer borçluların borcu da sona ermez⁴¹⁴. Borçlulardan birinin alacaklıya ifada bulunması durumunda dahi durum böyledir, zira bu durumda, ifada bulunan borçlu alacaklıya halef olmaktadır⁴¹⁵.

Onuncu fark, halefiyete ilişkindir. Kefil, B.K. madde 496 mucibince, ifada bulunduğu miktar oranında alacaklıya halef olur ve kefilin bu konuda önceden yapacağı feragat geçerli olarak addedilmez. Teselsülde ise, borçlulardan biri ancak kendi hissesinden fazla miktarda ifada bulunduğu takdirde alacaklıya halef olur, yani sadece alacaklıya ifa yeterli değildir⁴¹⁶. Keza borçlulardan birinin önceden halefiyete ilişkin feragatini geçersiz kılan herhangi bir kural da yoktur⁴¹⁷.

Borcun nakli kurumunda da diğer bir fark kendini gösterir. Nitekim B.K. madde 176'da kefilin, borcun nakline muvafakat etmediği durumlarda, nakil sonucunda borcundan kurtulacağı düzenlenmektedir. Aksine teselsülde ise böyle bir durum söz konusu değildir. Alacaklı bir borçludan olan alacağını, bir başkasına

⁴¹³ bkz.: yuk. ç.**Borçlulardan Biri İçin Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi** s. 133.

⁴¹⁴ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 85, 86; Tekinay, **Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese**, s. 746, 747; Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: II İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri**, s. 702, 705; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 314; Erlüle, a.g.m., s. 631, 632, 635, 636.

⁴¹⁵ bkz.: yuk. **2.Borçlulardan Birinin Alacaklı Karşısında Diğer Borçluların Vaziyetlerine Her Durumda Etkide Bulunmayabilen Hukuki Durumu ve İşlemleri** s. 89; **C.Halefiyet** s. 165.

⁴¹⁶ bkz.: yuk. **C.Halefiyet** s. 165.

⁴¹⁷ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 71, 72; Tekinay, **Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese**, s. 750, 751; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 86; Tekinay, a.g.t., s. 38, 39; Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri**, s. 705; Feyzioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, s. 315; Erlüle, a.g.m., s. 643, 644.

nakledebilir ve diğer borçlular buna muvafakat etmeseler dahi borçları sona ermez⁴¹⁸.

Başka bir fark şudur: B.K. madde 503'te gösterildiği üzere, asıl borçlu kefile vermiş olduğu taahhütlerine aykırı hareket ettiğinde, temerrüde düştüğünde veya kefil için tehlike, kefaleti kabul ettiği zamana göre asıl borçlunun malvarlığının kötüleşmesi yahut da kusuru sebebi ile önemli şekilde arttığında, kefil asıl borçludan teminat vermesini ve eğer borç muaccel hale gelmişse, kendisini kefaletten kurtarmasını isteyebilir. Teselsülde borçlulardan biri, bir diğer borçdaşından bu gibi taleplerde bulunamaz⁴¹⁹.

Keza B.K. madde 493'te ifade edilen durumda, yani kefaletin belirli bir zaman zarfı için öngörülmüş olup da, bu zamanın sona ermesinden itibaren bir ay içinde ve bunun gibi B.K. madde 494'te ifade edilen durumda, kefalet belirsiz bir süre için öngörülmüş olup da asıl borcun muaccel olmasından itibaren bir ay içinde, alacaklı kefil hakkında takibata başlamadığında yahut takibatına uzun müddet ara verdiğinde kefil kefaletten beri olurken, teselsülde bu söz konusu değildir. Dahası B.K. madde 495'teki gibi, resmi memura yahut bir müstahdeme belirsiz bir süre ile kefil olanın, her üç sene bir ertesi sene sonundan geçerli olmak üzere kefaleti feshedebilmesine benzer bir husus da, yine teselsülde mevcut değildir⁴²⁰.

⁴¹⁸ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 71; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 749, 750, 752; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 86; Tekinay, a.g.t., s. 38; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 705; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 324; Erlüle, a.g.m., s. 643;

⁴¹⁹ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 72; Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, s. 87; Tekinay, a.g.t., s. 40; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, s. 706; Tunçomağ, a.g.e., s. 1061; Erlüle, a.g.m., s. 644. B.K. madde 503'te kefile tanınmış hakların, borçlu teselsülü içerisinde yer alan bir borçluca istisnaen sahip olunabileceği yönünde bkz.: Tuhr, a.g.e., s. 805; Becker, *İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV*, s. 175.

⁴²⁰ Seza Reisoğlu, a.g.e., s. 72; Tekinay, a.g.t., s. 40; Tekinay, *Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese*, s. 752; Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve*

Değinilecek son fark, her iki kurumda yer alan asli borçlulardan birinin iflası durumuna ilişkindir. Kefaletle ilişkin B.K. madde 502’de, asıl borçlu iflas ettiğinde, alacaklının alacağını iflas masasına yazdırması açısından bir zorunluluk getirilmiştir. Oysa teselsülde borçlulardan biri iflas ettiğinde alacaklının bu borçludan olan alacağını iflas masasına kaydettirmeye mecbur olacağına ilişkin bir düzenleme yoktur⁴²¹. Öğretide B.K. madde 502’nin kıyasen teselsülde de uygulanması ve borçlulardan biri iflas ettiğinde, alacaklının bu borçludan olan alacağını iflas masasına kaydettirmekle yükümlü tutulması gerektiği ileri sürülmektedir⁴²².

İlk bakışta birbirine oldukça benzediği söylenebilecek bu iki kurum arasında, değinildiği üzere gerçekten önemli farklar bulunmaktadır. Kefaletle ilişkin hükümler daha çok kefilî korumaya yönelmişken, borçlular arasında teselsüle ilişkin hükümler daha çok alacaklıyı korumaya, onun rahatına yönelmiştir⁴²³. Bu bakımdan, kefalet yerine tercih edilecek borçlular arasında teselsülün, alacaklının menfaatine daha uygun olacağına söylenmesi yanlış olmaz.

Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri, s. 706; Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 87.

⁴²¹ Tuhr, a.g.e., s. 794.

⁴²² Tekinay, a.g.t., s. 145, 146.

⁴²³ Akıntürk, **Müteselsil Borçluluk**, s. 83, 84; Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: 2 İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri**, s. 702; Erlüle, a.g.m., s. 631.

SONUÇ

Borçlular arasında teselsülün, Borçlar Kanunu çerçevesinde incelendiği bu tezde varılan önemli sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Borçlular arasında teselsülde birbirlerinden nisbî surette bağımsız birden fazla borç bulunur. Bu bakımdan, teselsülün hukuki niteliğini açıklamada çokluk görüşü, değinilen diğer iki görüşe nazaran daha yerinde gözükmektedir.
- Borçlar Kanunu'nda, Ticaret Kanunu'nun aksine, genel bir teselsül karinesine yer verilmemiştir. Bu bakımdan, birden fazla borçlunun bölünebilir bir edimi birlikte borçlanmaları durumunda kısmi borçluluk esası cari olur.
- Sözleşme ile borçlular arasında teselsül kurulabilmesi için tarafların iradelerinin sarîh surette açıklanması şart değildir. Tarafların bu yöndeki iradelerinin zımnî bir şekilde açıklanması da, teselsülün varlığını kabul için yeterlidir. Her bir borçlunun farklı bir sözleşme ile borçlanarak, aralarında teselsül kurulabilmesi mümkündür. Sözleşme gibi vasiyetname de, borçlular arasında teselsül vücuda getirebilir. Bununla beraber ilan suretiyle vaat yoluyla bu mümkün görünmemektedir.
- Borçlar Kanunu'nun tam ve eksik olmak üzere ikili bir teselsül ayrımını kabul etmediği gözükmektedir. Tasarı'da bu hususun daha net ifade edilerek, bu şekilde ikili bir ayrım olduğunu akla getirmeyecek bir düzenlemenin yer alması yerinde olmuştur.
- Birden fazla kimsenin birlikte bir zarar ika etmeleri durumunda, bunların birbirlerinden haberdar olup olmadığına bakılmaksızın aralarında tazminat borcu için teselsül olduğu kabul edilmelidir. Bunlardan birinin kusurunun hafifliği zarar gören karşısında ileri sürülememeli, bundan ancak tazminatın ödemesinden sonra sorumlular arasında yararlanılabilmelidir. Tasarı'da aksinin kabul edilmesi doğru gözükmemektedir. Lakin zarar görenin zarara sebep olan kusuru, her bir sorumlu için ayrı ayrı değerlendirilebilmelidir.

- Birden fazla kimsenin, haksız fiil sorumluluğu hariç olmak üzere, aynı hukuki sebepler ile haksız fiil sonucu meydana gelen bir zarardan sorumlu olması durumunda aralarında teselsül bulunduğu kabul edilmemelidir.
- Borçlulardan biri veya borçluların tümü iflas ettiğinde, alacaklının iflas masasına başvurmak üzere bir mükellefiyeti yoktur. Alacaklı kendisine tanınan bu imkândan yararlanıp yararlanmakta serbesttir. Bununla beraber alacaklı borçlulardan biri lehine zamanaşımı süresinin dolmasına izin verdiğinde, diğer borçlular açısından bir zarar meydana gelirse sorumlu olmalıdır.
- Alacaklı ile borçlulardan biri arasında görülen davada verilen hüküm, sadece bu davanın taraflarına sirayet eder. Elde edilen hüküm alacaklı lehinde olduğunda, alacaklı bu hükme dayanarak diğer borçlulara gidemeyecektir. Diğer yandan, alacaklı aleyhinde elde edilen hüküm müşterek savunmalara dayansa bile yine diğer borçlulara sirayet etmemelidir. Bunun gibi, tüm borçluların beraber dava edilmesi durumunda borçlulardan birinin ileri süreceği def'i sadece kendisi açısından sonuç doğurmalıdır.
- Borçlulardan biri temerrüde düştüğünde, temerrüdün sonuçları yalnızca bu borçlu için geçerli olur. Karşılıklı taahhütleri havi bir sözleşmede, alacaklı bu borçludan gecikmiş ifa ile gecikmeden kaynaklanan zararını talep edebileceği gibi ifadan vazgeçip borcun ifa edilmemesi sebebiyle uğradığı zararını da talep edebilir. Bunlarla beraber, alacaklı dilerse sadece temerrüde düşen borçlu ile arasında etki doğurmak üzere dönme hakkından da faydalanabilmelidir.
- Borçlulardan birinin ehliyetsizliği veya iradesine ilişkin bir sakatlığın mevcudiyeti durumunda, diğer borçlular bu durumu öğrendiklerinde hataya düştüklerini ileri sürerek, irade sakatlığı hükümlerinden faydalanabilmelilerdir. Bununla beraber sözleşme, sayılan bu sebeplerden biriyle borçlulardan biri için hükümsüz olduğunda, diğer borçluların ehliyetsiz yahut iradesine ilişkin bir sakatlık olan borçlunun yokluğunda sözleşmeye

katılmayacaklarını ispat etmeleri durumunda, sözleşme onlar için de hükümsüz sayılmalıdır.

- Alacaklıya ifade bulunmadan borçlulardan birinin borcundan tahallüs etmesi durumunda, diğer borçluların en az bu borçluya kendi aralarında düşen hisse oranında borçlarından kurtuldukları kabul edilmelidir. Bu bakımdan Tasarı'da borçlulardan birinin ibra edilmesi durumunda diğer borçluların da, bu borçluya kendi aralarında düşen hisse oranında borçlarından kurtulacaklarının düzenlenmesi yerinde gözükmektedir.

- Borçlulardan biri alacaklıları ile konkordato akdettiğinde, diğer borçlular konkordatoda gösterilen oranda ibra edilmiş sayılmamalıdır. Bunlar açısından belirlenecek miktar, konkordato akdeden borçluya kendi aralarında düşen hisse oranı üzerinden hesaplanmalıdır.

- İfanın kusurlu imkânsızlığı durumunda, imkânsızlıktan sadece sorumlu olan borçludan alacaklı tazminat talebinde bulunabilmelidir. Kusurlu borçluyu bir ifa yardımcısı olarak kabul ederek, alacaklının tazminat için diğer borçlulara da gidebileceği kabul edilmemelidir. Bununla beraber imkânsızlıktan birden fazla borçlunun sorumlu olması durumunda, haksız fiil hükümlerine yapılan atıf gereği bu borçluların yeni borçları açısından da aralarında teselsül olacağı kabul edilmelidir. Borçlulardan birinin ifasının ayıplı olması durumunda, alacaklının yine diğer borçlulara başvuramayacağını ve sadece ifade bulunan borçlunun sorumluluğunun doğacağını kabulü yerinde olur.

- İfa gibi takas da, diğer borçluların alacaklı karşısındaki sorumluluklarını sona erdirmektedir. Takas beyanında bulunma hakkı, sadece sahibi tarafından kullanılabilir. Borçları açısından aralarında teselsül bulunan şahıslar arasında aynı zamanda alacaklı teselsülü de bulunduğu, bu borçlulardan sadece alacağı ile borcu mümasalet arz edenin takas dermeyanında bulunabileceği kabul edilmelidir. Alacağı ile borcu mümasalet arz etmeyen diğer borçlu takas dermeyanında bulunamamalıdır.

- Borçlulardan birinin alacaklıyı temerrüde düşürmesi üzerine, bunun sonuçlarından tüm borçlular yararlanır. Borçlulardan birinin borcunun

konusunu bir yapma borcu oluşturuyorsa, bu borçlunun dilerse sözleşmeden dönebileceği kabul edilmelidir. Bu borçlu sözleşmeden döndüğünde, diğer borçlular için sözleşme ayakta kalmaya devam edebilir.

- Zamanaşımı süresi borçlulardan birine karşı kesildiğinde, diğer borçlulara karşı da bu süre kesilmiş olur. Sürenin borçlulardan birinin veya alacaklının fiili ile kesilmiş olması sonucu değiştirmez.

- Rücû hakkı, alacaklıya borçlular arasında üstlenilen hisseden fazlası ifa edildiği takdirde kazanılır. Rücû alacağı için işleyecek zamanaşımı süresinin, ifada bulunulan andan itibaren başlayacağı ve on yıl olacağı kabul edilmelidir. Tasarı'da, haksız fiil sonucunda verilen bir zarardan ötürü sorumlu olanlardan birinin elde edeceği rücû alacağına ilişkin zamanaşımı süresinin yapılacak bir bildirimle bağlanması yerinde olmamıştır. Keza tazminatın tamamının ödenmesinden sonra zamanaşımı süresinin başlayabileceği de yine aynı şekilde üzerinde tekrar düşünülmesi gereken bir düzenlemedir.

- Borçlulardan biri alacaklıya ifada bulunmadan borcundan kurtulduğunda artık borçdaşlarının rücû talebi ile muhatap olmamalıdır.

- Verilen bir zarardan ötürü, muhtelif sebepler ile sorumlu olan şahıslar açısından kanunda öngörülmüş sıra emredici olarak kabul edilmemelidir. Bunun yerine, kanunda gösterilen bu sıranın sadece hâkime yol göstermek amacıyla getirildiğinin kabulü daha doğru gözükmektedir.

- İfade bulunan borçluya, bu hususu borçdaşlarına ihbar mükellefiyeti yüklenmemelidir. İkinci bir ifade bulunulması durumunda, sadece ilk ifade bulunan borçluya rücû hakkı tanınmalıdır.

- Borçlulardan birinin aczi sebebiyle rücû aşamasında ondan tahsil edilmesi mümkün olmayan miktar borçlular arasında hisseleri oranında paylaşılmalıdır. Rücû hakkı sahibi borçlu, borçdaşlarından birinin acze düşeceğini bilerek ondan alacağını, borçdaşlarına zarar verme amacıyla tahsil etmediğinde artık tahsil edilemeyen miktar borçlular arasında paylaşılmamalıdır.

- Rücû hakkının kapsamına, ifada bulunan borçlu ile alacaklı arasındaki çekişmeden kaynaklanan masrafların girdiği kabul edilmemelidir.
- Borçdaşlara rücû edilebilmesi için alacaklıya ifada bulunulduğunun ispatı tek başına yeterli olmamalıdır. İfade bulunan borçlu borçdaşlarından bir alacağı olduğunu ispat etmelidir. Keza ifade bulunan borçlunun, birbirinden ayrı biri rücû hakkına dayanan bir diğeri halefiyete dayanan birbirinden ayrı iki alacağı olduğu kabul edilmemelidir. Bu aşamada tek bir dava hakkının kabulü yerinde olur.
- Tasarı'da haksız fiil bölümünde, alacaklıya ifade bulunan borçlunun rücû alacağına sahip ve bu oranda alacaklının haklarına halef olacağının gösterilmesi, Tasarı'nın teselsüle ilişkin maddelerinde kabul edilen esasın bir tekrarı niteliğinde olduğundan, yerinde olmamıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, Faruk: **Türk-İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül**, Ankara, Seçkin, 2003.
- Acar, Faruk: “Borçlar Kanun ve Borçlar Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Müteselsil Borçluluğa Toplu Bakış (BK.m.141-147)”, **e-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi**, Sayı: 60, Şubat 2007, (Çevrimiçi), http://www.e-akademi.org/makaleler/facar-1.htm#_ftnref9, 7 Aralık 2010.
- Akıncı, Şahin: **Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler**, 2. Bası, Konya, Sayram, 2003.
- Akıntürk, Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri**, Genişletilmiş 13. Bası, İstanbul, Beta, 2007.
- Akıntürk, Turgut: **Müteselsil Borçluluk**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1971.
- Arda, Sadık: “Teselsül Hakkında”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 12-156, s. 7734-7737.
- Arsebük, Esat: **Borçlar Hukuku Birinci Cilt ve İkinci Cilt**, 3. basım (Tekrar gözden geçirilmiş ve bazı ilave tadiller yapılmıştır), Ankara, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, 1950.
- Arsebük, Ahmed

- Esat: “Tam ve Nakıs Teselsül”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 7-151, 1942, s. 7658-7660.
- Arslanlı, Halil: “Türk Borçlar Kanununun 50. ve 51. Maddelerinin Tefsiri”, **Tedris Hayatının Otuzuncu Yıldönümü Hatırası Olmak Üzere Medeni Hukuk Ordinaryüs Profesörü Ebül’ula Mardin’e Armağan**, İstanbul, Kenan Matbaası, 1944, s. 965-993.
- Artıs, Amil: “Haksız Fiillerde Müteaddit Kimselerin Mes’uliyet”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 6-150, 1942, s. 7640-7644.
- Ataay, Aytakin: **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi Birinci Yarıım**, Gözden Geçirilmiş, Yenilenmiş 4. bası, İstanbul, Der, 1986.
- Ataay, M. Aytakin: **Açıklamalı Medeni Kanun ile Borçlar Kanunu (Tatbikat Kanunuyla Birlikte) İlgili Kanunlar İçtihatları Birleştirme Kararları**, Gözden geçirilmiş 3. Bası, İstanbul, Filiz, 1968.
- Ayan, Mehmet: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. Bası, Konya, Mımoza, 2005.
- Aybay, Aydın: **Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm**, 12. Bası, İstanbul, Filiz, 2000.
- Aygün, Mustafa Yaşar: “Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk

- (BK. m. 50- 51)” /Birinci Bölüm/, **Yargıtay Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1-4, 1978, s. 503-527.
- Aygün, Mustafa Yaşar: “Haksız Eylemlerde Tam Zincirleme Sorumluluk ile Karşılaştırmalı Olarak Eksik Zincirleme Sorumluluk (BK. m. 50- 51)” /İkinci Bölüm/, **Yargıtay Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1-4, 1979, s. 101-138.
- Bartu, Nihat: “Borçlar Kanunumuzun 51 inci Maddesi Etrafında”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 6-150, 1942, s. 7634-7638.
- Başpınar, Veysel: **Borç Sözleşmelerinin Kısmî Butlanı**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, 1998.
- Becker, Herman: **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül II**, Çeviren: Kemal Reisoğlu, Ankara, Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1968.
- Becker, Herman: **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi VI. Cilt Borçlar Kanunu I. Kısım Genel Hükümler Fasikül IV**, Çeviren: Saim Özkök, Ankara, Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1972.
- Belgesay, Mustafa Reşit: “Birden Ziyade Kimselerin Muhtelif Sebeplerden Aynı Borçtan Mes’ul Olmaları Halinde Mes’uliyetlerinin Müteselsil Olup Olmadığı”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 6-150, 1942, s. 7632-7634.

- Belgesay, Mustafa Reşit: “Türkiye Temyiz Mahkemesi ve İsviçre Federal Mahkemesi Kararlarının Analizi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: VI, Sayı: 2-3, 1940, s. 598-627.
- Berker, K.: “Tam Teselsül – Nakıs Teselsül”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 5-149, s. 7626-7628.
- Bigat, Şevket Güney: **Teselsülde Dış İlişkide Borçluların Def’ileri**, (Çevrimiçi) <http://bigat.av.tr/makaleler/Teselsulde.pdf>, 2 Kasım 2010.
- Birsen, Kemaleddin: **Borçlar Hukuku Dersleri Borçların Genel Hükümleri**, 4. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1967.
- Bozer, Ali: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Dayınlarlı, 2002.
- Brehm, Roland: **Berner Kommentar Kommentar zum schweizerischen Privatrecht Schweizerisches Zivilgesetzbuch Das Obligationenrecht Band VI, 1. Abteilung Allgemeine Bestimmungen 3. Teilband, 1. Unterteilband Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen Artikel 41-61 OR**, Herausgegeben von: Heinz Hausheer, Hans Peter Walter, 3. Auflage, Bern, Staempfli Verlag, 2006.
- Bucher, Eugen: **Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht**, Unter mitarbeitet von: Katharine Achermann, Bruno Bauer, Ulrich Haug,

Hans-Peter Jaeger, Lea R. Kaufmann-Bütschli, Rudolf P. Schaub, Franz Niklaus Schlauri, Felix Thür, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1979.

Büren, Bruno von:

Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil, Zürich, Schulthess & Co., 1964.

Canyürek, Murat:

Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2003.

Çandarlı, Zahit:

“Müteselsil Borçlu ve Alacaklıların Zamanaşımını Kesimi”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 36, Sayı: 7-12, Aralık 1945, s. 1288-1295.

Dalamanlı, Lütfü /

Kazancı, Faruk /

Kazancı, Muharrem:

İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt I, İstanbul, Kazancı Kitap A.Ş., 1990.

Dalamanlı, Lütfü /

Kazancı, Faruk /

Kazancı, Muharrem:

İlmi ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu Cilt II, İstanbul, Kazancı Kitap A.Ş., 1990.

Demirelli, Fuat

Hulusi:

“Tam ve Nakıs Teselsül”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 12, Sayı: 12-146, s. 7575-7576.

Deren Yıldırım,

- Nevhis: **Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükmün Subjektif Sınırları (Kesin Hükmün 3. Kişilere Sirayeti Sorunu)**, İstanbul, Alfa, 1996.
- E.F.: “Tam ve Nakis Teselsül Bir Metod Meselesi: - Sarih ve Zimmî Tarifler”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 9-153, s. 7686-7691.
- Edgü, Ekrem: **Borçlar Hukuku Umumi Hükümler**, Ankara, Balkanoğlu Matbaacılık, 1965.
- Elbir, Halid Kemal: “Rücû Hakkını Kullanan Müteselsil Borçlunun, Borçdaşlar Arasında Tediye Kabiliyeti Olmıyan Biri Bulunduğu Takdirde Durumu”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: XX, 1948, s. 690-699.
- Erdoğan, Belgin: **Roma Hukuku Dersleri**, İstanbul, Der, 2005.
- Eren, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 10. Bası, İstanbul, Beta, 2008.
- Erlüle, Fulya: “Müteselsil Kefalet ve Müteselsil Borçluluk Kavramlarının Karşılaştırılması”, **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: VII, Sayı: 1-2, Haziran 2003, s. 629-644.
- Erman, Eyüp Sabri: “Konkordatonun Müşterek ve Müteselsil Borçlulara ve Kefillere Etkisi”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 60, Sayı: 1, 1969, s. 3-11.

- Erman, Eyüp Sabri: “Müşterek ve Müteselsil Borçluluk ve Borçlulardan Birinin Beraatını Gerektiren Hallerin Diğer Borçlulara Etkisi”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 59, Sayı: 7-12, 1968, s. 597-605.
- Erten, Ali: “Müteselsil Sorumluluk Yönünden Sorumsuzluk Şartları”, **Prof. Dr. Akif Erginay’a 65 inci Yaş Armağanı**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1981.
- Feyzioğlu, Feyzi
Necmeddin: **Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri) Cilt I**, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1980.
- Feyzioğlu, Feyzi
Necmeddin: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-II**, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977.
- Fischer, Willi v.d.: **OR Schweizerisches Obligationenrecht**, Herausgegeben von: Jolanta Kren Kostkiewicz, Peter Nobel, Ivo Schwander, Stephen Wolf, 2. überarbeitete und erweiterte Auflage, Orell Füssli Verlag AG, y.y., 2009.
- Funk, Fritz: **Borçlar Kanunu Şerhi I Umumi Hükümler**, Çevirenler. Hıfzı Veldet, Cemal Hakkı Selek, İstanbul, Üniversite Kitapevi, 1938.
- Gauch, Peter /

Aeppli, Viktor /

Casanova, Hugo:

Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil (Art. 1-183): Rechtsprechung des Bundesgerichts, Herausgeber: Peter Gauch, Viktor Aeppli, Hugo Casanova, Dritte überarbeitete und ergänzte Auflage, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1992.

Gauch, Peter /

Schluep, Walter R. in

Erinnerung an Prof.

Peter Jaggi:

Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil ohne ausvertragliches Haftpflichtrecht Band II, 5. Auflage ergänzt, verbessert und nachgeführt von Walter R. Schluep, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1991.

Göktürk, Hüseyin

Avni:

Borçlar Hukuku, Ankara, Ulus Basımevi, 1946.

Guhl, Theo:

Das Schweizerische Obligationenrecht mit Einschluss des Handels und Wertpapierrechts, Bearbeitet von: Alfred Koller und Jean Nicolas Druey, Achte Auflage aufgrund der Ausgabe von Hans Merz und Max Kummer, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1991.

Gücün, Cevad

Abdurrahim:

“Tam Teselsül – Eksik Teselsül”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 5-149, 1942, s. 7624-7626.

- Gümüş, Mustafa,
Alper: “Bir Borç İlişkisinde Müteselsil Borçlulardan Birisinin İbrasının Diğer Müteselsil Borçlular Üzerindeki Etkisi”, **Prof. Dr. Selâhattin Sulhi Tekinay’ın Hatırasına Armağın**, İstanbul, Beta, 1999, s. 311-321.
- Gürkanlar, Metin: **Bir Zarara Birlikte Neden Olan Birden Çok Kişinin Sorumluluğ**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1982.
- Gürsoy, Kemal Tahir: “Birden Fazla Kimselerin Aynı Zarardan Sorumluluğ”, **Ankara Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 30, Sayı: 1-4, 1973, s. 57-83.
- Hatemi, Hüseyin: **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Fasiküller 2006-Ekli Metin**, y.y., y.y., t.y..
- Hatemi, Hüseyin: **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, Gözden geçirilip genişletilmiş ikinci bası, İstanbul, Filiz, 1998.
- Hirsch, E. E.: “Tam ve Nakis Teselsül”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 3-147, 1942, s. 7584-7587.
- Hirsch, Ernst: “Mahkeme İçtihatları”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 12, Sayı: 7-139, 1941, s. 7488-7492.
- Huguenin, Claire: **Obligationenrecht allgemeiner Teil**, Untermitarbeit von: Christian Arnold, Michel Brunner, Michael Feit,

Beatrice Grob, Micael Hochstrasser, Fridolin Hunold, Michael Isler, Marc Joost, Claudia Kaczynski-Coninx, Raphael Weiss, 3. überarbeitete Auflage, Zürich-Basel-Genf, Schultess, 2008.

İmre, Zahit /

Erman, Hasan:

Miras Hukuku, Gözden Geçirilmiş 6. Basım, İstanbul, Der, 2006.

İnan, Ali Naim:

Borçlar Hukuku Genel Hükümler İkinci Kitap (Ders Notları), Ankara, Sevinç Matbaası, 1973.

İyimaya, Ahmet:

“Müteselsil Borçluluğa İlişkin Bazı Sorunlar”, **Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sorunları**, Ankara, (y.y.), 1990, s. 133-152.

Kaçak, Nazif:

Emsal İçtihatlarla Borçlar Kanunu, Ankara, Adil Yayınevi, 2002.

Kaplan, İbrahim:

Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler), 3. Baskı, Ankara, İmaj Yayıncılık, 2003.

Karahasan, Mustafa

Reşit:

Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 1. Cilt, İstanbul, Beta, 1992.

Karahasan, Mustafa

Reşit:

Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 2. Cilt, İstanbul, Beta, 1992.

Karahasan, Mustafa

- Reşit: **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler 3. Cilt**, İstanbul, Beta, 1992.
- Karayağın, Yaşar: “İsviçre Hukukunda Müteselsil Sorumluluk Konusunda Tartışmalar ve Yeni Gelişmeler”, **Bilgi Toplumunda Hukuk ve Ünal Tekinalp’e Armağan Cilt: II**, İstanbul, Beta, 2003, s. 651-672.
- Kayar, İsmail: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler-Özel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Ankara, Detay, 2004.
- Kaynar, Reşat: **Türk Borçlar Hukuku Dersleri-Genel Hükümler**, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1965.
- Kayıhan, Şaban: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Seçkin, 2008.
- Kılıçoğlu, Ahmet: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Genişletilmiş 4. Bası, Ankara, Turhan Kitapevi, 2004.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.: **Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.: “Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluk ve Geçici Ödemeler”, **Türk Medenî Kanununun Yürürlüğe Girişinin 80. Yılı Münasebetiyle Düzenlenen Sempozyum**, Editörler: A. Lâle Sirmen, Çiğdem Kırca, Vedat Buz, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2007.

- Kılıçoğlu, Ahmet M.: **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler: Rapor**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, 2008.
- Kırca, Çiğdem: “Müteselsil Sorumlulukta Borçlar Kanunu Tasarısı ile Getirilen Değişiklikler”, **Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağın**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2006, s. 641-677.
- Koller, Alfred: **Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil Handbuch des allgemeinen Schuldrechts ohne Deliktsrecht**, 3. Auflage, Bern, Staempfli, 2009.
- Koral, Rabi: **Borçlar Hukuku (Umumi Esaslar) Kısım I**, İstanbul, Mentеш Matbaası, 1962.
- Kuru, Baki: **İcra ve İflas Hukuku Cilt: 4**, Tamamen Yeniden Yazılmış Üç Misli Genişletilmiş Üçüncü Baskı, İstanbul, Alfa, 1997.
- Kuru, Baki /
Arslan, Ramazan /
Yılmaz, Ejder: **İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, Gözden Geçirilmiş 4949, 5092, 5311, 5358 ve 5582 sayılı Kanunlarla getirilen yenilikle ve yapılan değişiklikler işlenip değerlendirilmiş 21. Baskı, Ankara, Yetkin, 2007.
- Kuru, Baki: **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, İkinci Tıpkı Baskı, İstanbul, Türkmen, 2006.
- Kuru, Baki /

- Arslan, Ramazan /
Yılmaz, Ejder: **Medenî Hukuk Sorunları Ders Kitabı**, Değiştirilmiş
20. Baskı, Ankara, Yetkin, 2009.
- Martin, Alfred: **Borçlar Kanunu Şerhi Umumi Nazariyeleri**,
Ankara, Çankaya Matbaası, 1936.
- Mayatürk, Hamdi
Halim: “Zarara Uğrayan Bir Kimseye Karşı”, **Hukuki
Bilgiler Mecmuası**, Sene:13, Sayı: 3-147, 1942, s.
7588-7596.
- Meydan, Nihat /
Yapal, Fadime: **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları
2002-2003-2004**, İstanbul, Ethemler Yayıncılık, 2005.
- Meydan, Nihat /
Yapal, Fadime: **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları
Cilt 2: 2004-2005**, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul,
Ethemler Yayıncılık, 2006.
- Milâslı, Gad
Franko: “Teselsül Hakkında”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**,
Sene: 13, Sayı: 11-155, 1942, s. 7723-7726.
- Müller, Thomas /
Schoop, Katharina v.d.: **OR Handkommentar Schweizerisches
Obligationenrecht**, Herausgegeben von: Jolanta Kren
Kostkiewicz, Urs Bertschinger, Peter Breitschmid, Ivo
Schwander, Zürich, Orell Füssli Verlag, 2002.

- N. S.: “Teselsül”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 13, Sayı: 8-152, 1942, s. 7669-7676.
- Nomer, Haluk N.: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları**, 2. Baskı, İstanbul, Beta, 2001.
- Nomer, Haluk N.: **Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi**, İstanbul, Beta, 1996.
- Oğuzman, M. Kemal /
Öz, M. Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2006.
- Olgaç, Senai: **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler**, Yeniden yazılmış ve son içtihatlarla ikinci baskı, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1969.
- Olgaç, Senai: **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt-1 Genel Hükümler Madde 1-60**, 4. Bası, Ankara, Olgaç Matbaası, 1976.
- Oser, Hugo /
Schönenberger, Wilhelm: **Borçlar Hukuku İkinci Kısım Madde 41-109**, Çev. Recai Seçkin, Şerhin ikinci basılışının tercemesi, Ankara, Yeni Cezaevi Matbaası, 1950.
- Oser, Hugo /
Schönenberger, Wilhelm: **Borçlar Hukuku Şerhi Madde 110-182**, Çev. Ferit Ayiter, Şerhin ikinci basılışının tercemesi, Ankara, Yeni Cezaevi Matbaası, 1950.

- Önen, Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Ankara, Yargı Yayınevi, 1999.
- Öztürk, Fahreddin /
Kazancı, Sadi: **Borçlar Kanunu ve Borç Hükümü Taşıyan Hususi Kanunlar Birinci Kitap Borçlar Kanunu**, Ankara, Çankaya Matbaası, 1952.
- Poroy, Reha /
Tekinalp, Ünal /
Çamoğlu, Ersin: **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 7. bası, İstanbul, Beta, 1997.
- Poroy, Reha /
Yasaman, Hamdi: **Ticari İşletme Hukuku**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 10. Basıdan 11. Tıpkı Bası, İstanbul, Beta, 2006.
- Rado, Türkan: **Roma Hukuku Dersleri – Borçlar Hukuku**, İstanbul, Filiz, 2001.
- Reisoğlu, Safa: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yeni Medeni Kanun da dikkate alınarak Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 20. Bası, İstanbul, Beta, 2008.
- Reisoğlu, Seza: **Türk Kefalet Hukuku**, Ankara, Ajans Türk Matbaası, 1964.
- Saymen, Ferit Hakkı: “Temyiz Mahkemesi 4 cü Hukuk Dairesinin 26/10/1944 Tarihli ve Esas 2817, Karar 3030 Sayılı

İlâmi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 10, Sayı: 3-4, 1944, s. 894-898.

Saymen, Ferit Hakkı /
Elbir, Halid Kemal:

Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler I İkinci Cilt, İstanbul, Hak Kitapevi, 1958.

Schnyder, Anton
K. v.d.:

Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht Obligationenrecht I Art. 1-529 OR, Herausgeber: Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt, Wolfgang Wiegand, Zweite neuarbeitete Auflage unter Einbezug von PrHG, KKG, PRG, Basel und Frankfurt am Main, Helbing & Lichtenhahn, 1996.

Serozan, Rona:

İfa İfa Engelleri Hakız Zenginleşme, Gözden geçirilip genişletilmiş 5 inci bası, İstanbul, Filiz, 2009.

Serozan, Rona:

Sözleşmeden Dönme, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul, Vedat, 2007.

Serozan, Rona /
Engin, Baki İlkay:

Miras Hukuku, Ankara, Seçkin, 2004.

Schwenzer, Ingeborg:

Schweizerisches Obligationenrecht allgemeiner Teil, Dritte Überarbeitete Auflage, Bern, Staempfli Verlag AG, 2003.

Sönmez, İzzettin:

İzzettin Sönmez, “Ortaklaşa Kusur ile İşlenen Haksız Eylem ve Birden Fazla Şahısların Müteselsil Sorumluluğu”, **Adalet Dergisi**, Sayı: 3, 1967.

- Sungur, Hasan Halis: **Borçlar Kanunu ve Tatbikati**, İstanbul, Cumhuriyet Matbaası, 1943.
- Sungurbey, İsmet: **Medeni Hukuk Sorunları 4. Cilt**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1980.
- Şenyüz, Doğan: **Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler**, 2. Bası, Bursa, Ekin Kitapevi, 2005.
- Tandoğan, Haluk: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt I/1 Kendisine Özgü Yapısı Olan ve Karma Sözleşmelere, Satış ve Çeşitleri, Trampa, Bağışlama**, Tümü Yeniden İşlenmiş ve Genişletilmiş Dördüncü Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1985.
- Tandoğan, Haluk: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: I/2 Kira ve Ödünç Verme (Âriyet, Karz) Sözleşmeleri**, Tümü Yeniden İşlenmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1985.
- Tandoğan, Haluk: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt: II İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri Vekâletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri**, Tümü yeniden işlenmiş ve genişletilmiş Üçüncü Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, 1987.
- Tandoğan, Haluk: **Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit dışı ve Akdi Mes'uliyet)**, Ajans Türk Matbaası, 1961.

- Tekinay, S. Sulhi: “Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluğun Kapsamı”, **Sorumluluk Hukukun Güncel Sorunları: Sorumluluk Hukukundaki Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu Ankara, 21-23 Ekim 1977**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü, 1980, s. 205-221.
- Tekinay, S. Sulhi: “Müteselsil Borç ile Kefalet Arasında Bir Mukayese”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 47, Sayı: 7-12, 1956, s. 742-752.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi: “**Borçlular Arasında Akdi Teselsül**”, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 1956.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi: “Müteselsil Borçlarda Zamanaşımının Rolü”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: XXXVIII, Sayı: 1-4, 1964, s. 168-177.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi: “Ticari İşlerde Teselsül Karinesi”, **Ord. Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’e Armağan**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1964, s. 509-518.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi / Akman, Sermet / Burcuoğlu, Haluk / Altop, Atilla: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yeniden gözden geçirilmiş 7. bası, İstanbul, Filiz, 1993.

- Tekil, Fahiman: **Borçlar Hukuku**, İstanbul, Yelken Matbaası, 1980.
- Temyizer, Şemseddin: “Tam ve Nakıs Teselsül”, **Hukuki Bilgiler Mecmuası**, Sene: 12, Sayı: 13-146, 1941, s. 7572-7575.
- Tuhr, Andreas von: **Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı Cilt: 1-2**, Çeviren Cevat Edege, Ankara, Olgaç Matbaası, 1983.
- Tuncer, Ali Naci: “Bir Zarara Birden Çok Kişinin Birlikte Neden Olmasında Zincirleme (Müteselsil) Sorumluluk ve Rücü İlişkileri”, **Adalet Dergisi**, Cilt: 58, Sayı: 5-6, 1978, s. 408-452.
- Tunçomağ, Kenan: **Türk Borçlar Hukuku I. Cilt Genel Hükümler**, Üzerinde çalışılmış, geliştirilmiş 6. bası, İstanbul, Sermet Matbaası, 1976.
- Umur, Ziya: **Roma Hukuku Ders Notları**, 3. Bası, İstanbul, Beta, 1999.
- Ülgen, Hüseyin /
Teoman, Ömer /
Kendigelen, Abuzer /
Kaya, Arslan /
Nomer Ertan,
N. Füsun: **Ticari İşletme Hukuku**, Birinci Basıdan (Tıpkı) Üçüncü Bası, İstanbul, Vedat, 2009.
- Uygur, Turgut: **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 2. Cilt**, Ankara, Seçkin, 2003.

- Uygur, Turgut: **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 3. Cilt**, Ankara, Seçkin, 2003.
- Uygur, Turgut: **Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku 4. Cilt**, Ankara, Seçkin, 2003.
- Üstündağ, Saim: **İflas Hukuku**, Gözden geçirilmiş ve yenilenmiş 7. bası, İstanbul, 2007.
- Velidedeoğlu,
Hıfzı Veldet /
Özdemir, Refet: **Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel)**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1987.
- Alangoya, Yavuz /
Yıldırım, Kamil /
Deren-Yıldırım,
Nevhis: **Medenî Usul Hukuku Esasları**, 5. Bası, İstanbul, Alkım, 2005.
- Yavuz, Cevdet: **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 5. Baskı, İstanbul, Beta, 1997.
- Yılmaz, Ejder: **Hukuk Sözlüğü**, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, 1985.
- Zevkliler, Aydın: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Yenilenmiş 8. Baskı, Ankara, Seçkin, 2004.

Elektronik Kaynağa Atıf: Bern Üniversitesi İnternet Sayfası – “Deutschsprachiges Fallrecht (DFR)” projesi, (Çevrimiçi) <http://servat.unibe.ch>, 13 Aralık 2010, 18 Aralık 2010, 19 Aralık 2010, 25 Aralık 2010, 26 Aralık 2010.

Türk Dil Kurumu İnternet Sayfası – Büyük Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi) <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 3 Aralık 2009.

Kazancı Hukuk Otomasyon – İçtihat Bilgi Bankası (Kazancı İBB), (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com>, 16 Ekim 2010, 17 Ekim 2010, 18 Ekim 2010.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnternet Sayfası – Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0499.pdf>, 19 Aralık 2010.